

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Dünya Edebiyatından Seçmeler

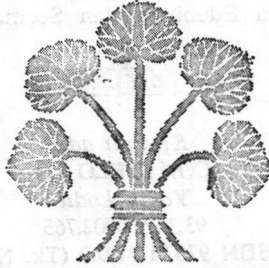
CONSUELO

III

George Sand

MEB YAYINLARI

**DÜNYA EDEBİYATINDAN
SEÇMELER**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 2180
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ: 491
Dünya Edebiyatından Seçmeler: 81

Kitabın adı

CONSUELO III

Yayın kodu

93.34.Y.0002.765

ISBN 975.11.0489.0 (Tk. No.)

ISBN 975.11.0492.0 (3. Cilt)

Baskı yılı

1993

Baskı adedi

20.000

Dizgi, baskı, cilt

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 13.7.1990 tarih ve 5711 sayılı yazıları ile 20.000 adet basılması uygun görülmüş, yine Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27.10.1992 tarih ve 8996 sayılı yazıları ile ikinci defa birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT

III

George Sand

Çeviren
NEBİL OTMAN

İstanbul, 1993

Georgische Literatur

CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT

III

Georgische Literatur

Georgische Literatur

1891. Leipzig

Consuelo'ya öğrtemenini, kendisine her şeyi borçlu olduğu insanı kolları arasında sıkarken duyduğu sevinçin ardından, içinde saklamak zorunda kaldığı üzücü bir duygu geldi. Porpora'dan ayrılışının üstünden daha bir yıl geçmemişti ki, kararsızlık, sıkıntı ve üzüntü içinde geçmiş bu günler onun tasalı yüzünde ihtiyarlığın ve ıstırabın o derin çizgilerini bırakmıştı. Ruhdaki hareketsizliğin ve gevşekliğin vücut yapısını bitkin düşürdüğü şu hastalıklı semizlik onda da başlamıştı. İhtiyar adamı hemen hemen hâlâ canlı tutan ateş, ancak bakışlarında kalmıştı. Yüz çizgilerindeki renklilik, acılarını unutmak, yaşlılık ve cesaretsizlik yüzünden donup kalmış ilhamı tekrar uyandırmak için kendini şaraba verişini gösteren o uğursuz davranışları belirtiyordu. Bahtsız besteci, kazancın, başarının birkaç şansını Viyana'da tekrar bulacağını sanmıştı. Oysa orada soğuk bir takdirle karşılanmıştı. Hattâ rakiplerini, imparatorluğun teveccühünü elde ettikleri ve mutlu buluyordu. Metastasio; Caldera,¹ Bredieri,² Fuchs,³ Reuter⁴ ve Hasse⁵ için dramlar ve oratoryalar⁶ yazmıştı. Sarayın şairi (*poeta cesareo*)⁷ Le nouvel Albane'yi⁸ kaleme aldığı için moda bir yazar, aşk perilerinin ve kadınların gözdesi, sevimli, ahenkli, tatlı şu tanrısal Metastasio, bir kelime ile tiyatro-

nun, yemeklerinin lezzeti hoş, içe sindirilmesi kolay ve zevkli aşçılarından biri, Porpora için bir şey yazmamıştı; hattâ ona hiçbir şekilde söz vermemişti. Ünlü bestecinin belki de hâlâ kafasında bir takım fikirler olgunlaşıyordu; en azından onun bilgisi, sesler arasında harikulâde bir ahenk düzeni, Napoli tarzındaki gelenekleri, ciddi bir zevki, zarif bir üslûbu, hiç kimse ile ölçüştürülemez kadar haşmetli bir güzelliği bulunan o erkekçe ve yiğitçe recitatifleri vardı; ama dinleyicisi yoktu, boş yere bir şiir arıyordu. Ne dalavereci idi, ne de dalkavuk; sert içtenliği ona düşmanlar kazandırıyor, geçimsiz huyu herkesi yıldıırıyordu.

Bu duyguyu, Consuelo'ya gösterdiği sevgi dolu ve babaca kabule kadar taşıdı. Genç kızı heyecanla kucakladıktan sonra:

— Peki, dedi, neden Bohemya'dan bu kadar erken ayrıldın? Zavallı çocuk, buraya ne yapmaya geldin? Burada seni ne dinliyecek kulak var, ne de anlayacak kalb. Kızım, burada sana göre hiçbir iş yok. İhtiyar öğretmenin, dinleyicilerin horgörüşüyle karşılaştı; hattâ başarı göstermek istiyorsan, istidatlarını, servetlerini ve zaferlerini kendisine borçlu oldukları insana yaptıkları gibi, onu tanımıyormuş, ya da horgörüymüş gibi yaparak başkalarını taklid etmelisin.

Consuelo gözleri dolu dolu: ,

— Aman yarabbi, dedi, demek benden şüphe ediyorsunuz. Sevgimi ve özden geçişimi kabul etmemek ve başkalarının kalbinize soktuğu kuşku ve küçümsemeyi benim üzerime yılmak istiyorsunuz.

Ey benim sevgili öğretmenim, bu horgörüſe lâıyk olmadığım göreceksiniz! Öğreneceksiniz! İşte size söyleyeceğim ilk ve son söz bu.

Porpora kaſlarını çattı, sırtını döndü, odasında birkaç adım attı, sonra Consuelo'ya doğru geldi ve genç kızın ağladığını görünce ona söyleyecek tatlı ve ſefkatli hiçbir söz bulamıyarak genç kızın elinden mendili aldı, haydi! haydi! diyerek babaca bir sertlikle gözlerini sildi. Consuelo öğretmenin geniş göğsünde derin iç çekişlerini boğduğunu gördü; ama ihtiyar adam heyecanını yendi, genç kızın yanına bir iskemle çekerek:

— Haydi bakalım, dedi, bana Bohemya'da geçirdiğin günleri anlat. Neden böyle apansız geldiğini söyle bana?

Biraz sabırsızlıkla ilâve etti:

— Konuſsana canım, bana söyleyecek bir ſeyin yok mu? Orada canın mı sıkıldı? Yoksa Rudolstadt'lar sana karşı kötü mü davrandılar. Evet, onlar da seni yaralamışlar ve üzmek için ellerinden geleni yapmışlar! Tanrı bilir ki, dünyada inandığım tek insan onlardı. Ama yine Tanrı bilir ki bütün insanlar her kötülüğü yapmaya elverişlidirler.

Consuelo:

— Böyle söylemeyiniz, dedi, Rudolstadt'lar melek gibi insanlar. Onlardan ancak dize gelerek söz açabilirim. Ama bu insanlardan ayrılmak ve kaçmak zorunda kaldım. Hattâ ayrılacağımı haber vermeden, onlara bir Allahısmarladık demeden.

— Bu da ne demek? Onlara karşı bir suç mu işledin? Bu iyi kalbli insanların evine seni gönder-

mekle yüzümü kızartacak, beni küçük düşürecek bir şey mi oldu?

— Oh, hayır, hayır, öğretmenim, Tanrıya şükürler olsun! Ne sizi küçük düşürdüm, ne de yüzünüzü kızartacak bir halim oldu.

— Öyleyse ne oldu?

Porpora'nın bir olayı, bir fikri öğrenmek için dikkatini verdiği zaman ona ne kadar kısa ve çabuk cevap vermek gerektiğini bilen Consuelo, kont Albert'in kendisiyle evlenmek istediğini, ama babalığına danışmadan önce söz vermekte karara varamadığını kısa kelimelerle anlattı.

Porpora bir öfke ve alay ifadesiyle yüzünü buruşturarak:

— Kont Albert ha! diye bağırды. Redolstadt'ların varisi, Bohemya kırıllarının torunu, Riesenburg malikânesinin sahibi, senin gibi bir çingene kızıyla evlenmek istiyor ha! Sen ki Venedik okulunun o çirkin kızı, babasız bir çocuğu, parasız ve işi gücü olmıyan bir tiyatrocuyu, Venedik'in yol kavşaklarında yalın ayak dilenen şu kızı ha!

Consuelo tatlı tatlı ve sâkin bir gururla:

— Beni! dedi, öğrencinizi, evlad edindiğiniz kızınızı!

Ünlü besteci acı acı cevap verdi:

— Güzel bir ün, güzel bir şart. Doğrusunu istersen ben artık bu kelimenin lûgattaki manâlarını unuttum. Okulu bulunmıyan bir öğretmenin biricik ve son öğrencisi; utancının, paçavralarının gelecekteki mirascısı, insanların hafızasında daha şimdiden silinmiş olan bir adı devralacak bir kız! Doğrusu ya

bunlardan öğünebilirsin. İşte bu yüzden en ünlü ailelerin oğulları çıldırıyorlar ya!

Consuelo tatlı ama hüzünlü bir gülümseme ile:

— Bu duruma inanmak, dedi, size hoş görünmemekle beraber dış görünüşe göre, insanların gözünden büsbütün düşmüş değiliz. Çünkü muhakkak olan bir taraf varsa, kont benimle evlenmek istiyor. Buna razı olduğunuz takdirde izninizi almak. ya da bunu istemediğiniz takdirde beni korumanızı istemek için buraya geliyorum.

Porpora soğuk ve sert bir edâ ile:

— Consuelo, dedi. Ben budalaca lâkırdılardan hiç hoşlanmam. Şunu bilmelisiniz ki, bir eve yatıp kalkmak için kabul edilen genç kızların romanlarından, hoppa kızların maceralarından nefret ederim. Böyle saçma fikirleri kafanızda yer etmeye elverişli olduğunuzu hiç bir zaman ummazdım. Sizden böyle şeyler işittiğim için gerçekten utanıyorum. Genç kont Redolstadt'ın size karşı geçici bir hevese kapılması; yalnızlığın verdiği can sıkıntısından, müziğin uyandırdığı coşkudan, sizinle biraz âşıkdaşlık etmesi mümkündür. Meseleyi böyle ciddiye alacak ve bu gülünç gösteriş yüzünden romandaki prenses halini takınacak kadar nasıl saygısız olabildiniz. İçimde acınma duygusu uyandırıyorsunuz. İhtiyar kont, rahibe, baron Amélie bu sözlerinizi duydularsa beni utandırdınız. Size bir defa daha söylüyorum, sizin için yüzüm kızarıyor.

Consuelo, Porpora'nın atıp tutmaya başladığı sırada tersini söylemenin ve öğütlerinin ortasında sözünü yarıca kesmenin hiç de iyi sonuç veremeyeceği-

ni biliyordu. Bütün öfkесinin ortaya dökülmesini bekledi. Aklına gelebilen en yaralayıcı, en haksız sözleri söylemesine rağmen genç kız, kendisi ile kont Albert, kont Christian, rahibe ve Anzoletto arasında geçen bütün şeyleri, en titizce bir doğrulukla ve gerçek bir ifade ile noktası noktasına anlattı. Söğüp saymalarına ve öfkelerine uygun bir alan bulduktan sonra dinlemesini ve anlamasını bilen Porpora, genç kızın hikâyesini pek ciddi bir dikkatle izledi; sonra genç kız sözünü bitirince yeni ayrıntıları sorup öğrenmek, ailenin gizli hayatını ve duygularını anlamak için bir çok soru sormuştu. Sonunda:

— O halde, dedi, çok iyi hareket etmişsin Consuelo. Akılcıca davranmışsın, ağırbaşlılık göstermişsin. Senden beklediğim gibi kuvvetli hareket etmişsin, iyi olmuş, Tanrı seni korumuş. Bu alçak Anzoletto'dan ilk ve son defa kendini kurtardığın için Tanrı seni ödülliyecektir. Genç konta gelince, onu artık düşünmiyeceksin, bunu sana yasak ediyorum. Böyle bir kısmet sana yakışmaz. Hiç bir zaman kont Christian senin yeniden sanat hayatına atılmana izin vermez. Buna emin ol. Soydan kişilerin o karşı konmaz gururlarını emin ol. Soydankişilerin o karşı konmaz gururlarını çocukça ve akılsızca bulduğum hayâllere kapılmayasın. Büyük insanların zenginlikleri ile sanat çocuklarının zenginliği arasında tereddüd edeceğini sanmıyorum... Öyle ne düşünüyorsun?... Cevap versene bana! Bacchus hakkı için yemin ederim ki beni dinlemiyorsun.

— Sizi çok iyi dinliyorum, sayın öğretmenim, hattâ görüyorum ki size söylediklerimi hiç anlamamışsınız.

— Nasıl ben mi? Seni anlamamışım? Demek artık hiç bir şey anlamıyorum öyle mi?

Ünlü bestecinin küçük kara gözleri yine öfke ve ateş saçmaya başladı. Porpora'sını parmağının ucuna kadar tanıyan Consuelo ona kafa tutmak ve gerekirse kendisini yeniden dinletmek gerektiğini gördü. Güvenle:

— Hayır, dedi, beni anlamadınız. İçimde yaşattığımdan bambaşka geçici hevesler tahmin ediyorsunuz bende. Büyük insanların zenginliğini istemiyorum. Bundan yana emin olunuz. Hattâ sayın öğretmenim, kararsızlıklarımın içine bir şeyler sokuşturmak istediğimi, söylemeyiniz bana. Kendi değerimle kazanmayacağım üstünlükleri horgörürüm. Beni bu kural içinde yetiştirdiniz. Bana yakışmayan bir davranışta bulunmayacağım. Ama hayatta paradan ve kendine güvenmeden başka bir şey var. Bu şey, zaferin sarhoşluklarını ve sanatçı hayatının sevinçlerini dengede tutmak için oldukça değerlidir. Bu da Albert gibi adamın aşkıdır; aile mutluluğudur, aile sevincidir. Halk, şımarık, nankör ve zalim bir efendidir. Soydan-kişi bir koca bir destekdir, insanın, kendisinden başka bir şeydir. Beni sevdiği kadar Albert'i sevebilseydim artık şarkı söylemeyi düşünmezdim. Belki de daha mutlu olurum.

— Bu ne budalaca lakırdı böyle? Deli mi oldun? Alman duyarlılığına mı kayılıyorsun? Canımın için kontes hazretleri sanatı ne kadar da horgörüyorsunuz,

siz. Sizin kendisini adlandırmaktan çekinmediğiniz gibi söyleyeyim, Albert'in sizde arzudan çok korku yarattığını az önce anlatmamış mıydınız? Onun yanında soğuktan ve korkudan öleceğinizi hissediyordunuz. Hattâ gücünüze gitmesin, hissettiğim ve anladığım binbir başka maksatla peşinize düşmesinden ~~şimdi~~ kurtulmuş bulunuyorsunuz. Garip düşünceli ~~âşık~~nızın oturduğu kuyunun dibine atılmanız için boynunuza taş bağlamalı mı, bağlamamalı mı diye benden soruyorsunuz ha! Eh! Haydi bakalım, gidip işinize nasıl gelirse öyle yapınız. Size artık söylenecek bir şeyim kalmadı. Ne dediğini ve ne istediğini bilmiyen bir insanla daha fazla konuşmak için zamanımı ziyan edemem. Sizde anlayış yok. Hem müsaadenizle ben bu işi yapamıyacağım.

Porpora bunları söylerken klâvsenin başına geçti. Kuru, ama güvenli bir elle ve içten gelen bir ustalıklarla tondan tona bir çok dolaştı. Bu sırada Consuelo bugün Porpora'yı meselenin esasını incelemeye zorlamaktan ümidini kestiği için hiç değilse onun keyfini getirmek çârelerini düşündü. Bohemya'da öğrenmiş olduğu ve orijinallikleri ihtiyar öğretmenini coşturduğu millî havaları söyleyerek bu işte başarı gösterdi. Sonra ona yavaş yavaş denediği son bestelerini kendine göstermeye zorladı. Bu besteleri, önünde açık duran notadan öyle mükemmel söyledi ki, ünlü besteci genç kıza karşı bütün coşkusunu, bütün şefkatini tekrar gösterdi. Artık yanında usta bir öğrencisi bulunmadığı için kendisine yaklaşan herkesten kuşku duyan talih-siz adam, düşüncelerinin güzel bir ses tarafından aksettirilmesini, güzel bir ruh tarafından anlaşılmasını

görmek zevkini bundan böyle tadamıyordu. Fikirlerinin yüce ve daima yumuşak Porporina'sından gönlüne uygun bir şekilde duyunca öyle duygulandı ki, sevinç gözyaşları döktü ve onu bağrına bastırarak:

— Ah! dedi, sen dünyanın birinci sınıf bir ses sanatçısı; sesin, genişlik ve oylum bakımından iki kat artmış. Ben bir yıl sana her gün ders verseydim ne kadar ilerleyebileceksen işte o kadar ilerlemişsin. Kızım şu motifi bir daha söyle. Aylardanberi tanımadığım bir mutluluğu bana bir anda veriyorsun.

Pencerenin yanında küçük bir masada pek fakirce akşam yemeğini yediler. Porpora, kötü bir evde oturuyordu. Karanlık, iç karartıcı ve darma dağınık olan odası dar ve ıssız bir ara sokağa bakıyordu. Consuelo, öğretmeninin tam keyfini yerine getirdiğini görünce rastgele Joseph Heydn'dan söz açtı. Ondan sakladığı tek hâdise, bu delikanlı ile beraber uzun yaya yolculuğu ile aralarından pek mertçe bir içli-dışlılığın kurmuş olduğu garip belirtiler oldu. Genç kız öğretmenini âdeti olduğu üzere övgü ile rica edenleri isteksiz karşılayacağını biliyordu. Kayıtsız bir edâ ile Viyana'ya yaklaşırken bir arabada, Porpora okulundan büyük bir saygı ve heyecanla söz açan dürüst kalbli bir çocuğa rasladığını, ona Porpora'nın yanındaki teveccühünü kazandıracağına aşağı yukarı söz verdiğini söyledi.

Ünlü besteci:

— Kimmiş bu delikanlı, diye sordu. Kendini neye bağlamış? Zavallı bir miskin olduğuna göre şüphe yok sanatçı olmaya. Oh! Müşteri olmasına teşekkür ederim. Aile çocuklarından başkalarına artık ders ver-

mek istemem. Bunlar para verir, hiç birşey öğrenmezler. Çünkü bizim ellerimizle yetiştirilirken birşey öğrendiklerini sanarlar. Ama sanatçılar, hepsi de nankör, hepsi de alçak, hepsi de hain ve yalancı! Onlardan bana söz açılmasın! Onlardan birinin şu odanın eşiginden içeri girdiğini görmek istemem. Eğer başıma böyle birşey gelirse o anda bu herifi pencereden atarım. Sen de görürsün.

Consuelo öğretmenini ön yargılardan caydırmaya yeltendi, ama bu yargıları o kadar inatçı buldu ki, bu işten vazgeçti. Sonra öğretmeni arkasını döndüğü bir sırada pencereden eğilerek parmakları ile önce birinci, sonra ikinci işareti yaptı. Joseph bu kararlaştırılan işareti bekliyerek sokakta dolaşıyordu, parmakların birinci hareketi ile Porpora'nın yanında öğrenci olarak kabul edilme ümidinden büsbütün vazgeçmesini, ikinci işaretin de yarım saatten önce görünmemesini anlatıyordu.

Consuelo, az önce öğretmenine söylediği şeyi unutturmak için başka şeylerden söz açtı. Yarım saat geçince Joseph kapıyı vurdu. Consuelo gidip kapıyı açtı. Onu tanımamış gibi yaptı. Sonra dönüp ünlü bes-teciye hizmetçi olarak yanına girmek isteyen bir adamın geldiğini haber verdi.¹

Porpora titriyen gence:

— Yüzünü göster bakalım, diye bağırdı. Yaklaş! Sana benim bir hizmetçiye ihtiyacım olduğunu kim söyledi. Böyle bir insana ihtiyacım yok benim.

Joseph pek şaşırmış olmasına rağmen Consuelo'nun tavsiyesi üzerine soğuk kanlılığını kaybetmiyerek:

— Eğer hizmetçiye ihtiyacınız yoksa, bu benim için büyük bir felâket olur mösyö. Çünkü benim bir efendi bulmaya çok ihtiyacım var.

Porpora cevap verdi:

— Geçinecek parayı sağlayacak benden başka kimse yokmuş sanki. Hele bir oturduğum yere, bir oda takımlarıma bak. Bütün bunları düzeltmek için benim bir uşağa ihtiyacım var mı, yok mu sen tahmin et.

Haydn sade bir güven davranışı göstererek:

— Ah! Doğrusu evet, mösyö. Benim gibi bir hizmetçiye ihtiyacınız var. Çünkü bütün bu eşyalar öyle kötü düzeltilmiş ki.

Bunları söylerken hemen işe başladı ve Porpora'da gülme isteğı uyandıran belirli bir soğuk kanlılıkla ve ölçülü bir hareketle odayı düzeltmeye başladı. Joseph oyununu, hep ya da hiç diye oynuyordu; çünkü gösterdiği çaba efendiyi oyaltıyamazsa, para yerine baston dayağı yemek tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyordu.

Porpora onun yaptıklarını seyrederken:

— Amma da garip adam ha, dedi, ben istemiyorum, o yine hizmet etmek istiyor. Sana söylüyorum budala herif. Bir hizmetçiye vereceğim param yok benim. Çalışmana devam edecek misin?

— Bunun ne önemi var mösyö? Yeter ki siz bana eski elbiselerinizi, her gün de bir ekmek parçası verirseniz onunla yetinirim. O kadar fakirim ki, ekmeğimi dilenmezsem kendimi mutlu hissedeceğim.

— Peki ama, neden bir zengin eve girmiyorsunuz?

— İmkânsız mösyö, beni pek çirkin buluyorlar. Zaten hiç müzikten anlamam. Ama bilirsiniz ki, bugün bütün büyük efendiler uşaklarının oda müziği için ya viyola, ya da flüt parçasını çalabilmelerini istiyorlar. Ama ben hiç bir zaman kafamda müzik notasını tutamadım.

— Hah tamam! Hiç müzikten anlamıyorsun öyle mi? İşte bana lâzım olan bir insansın. Eğer eski elbiselere ve az yiyeceğe razı isen seni yanıma alıyorum. Çünkü zaten kızımın alış-verişlerini yaptıracak hamarat bir hizmetçiye ihtiyacı var. Haydi bakalım, yapacağını biliyorsun. Elbiseleri fırçalamak, ayakkabıları boyamak, ortalığı süpürmek, kapıyı açıp kapamak.

— Evet, mösyö, bütün bunları yapmasını bilirim.

— Peki, işe başla! Yatağımın üstünde atılı duran elbiseyi hazırla bana. Çünkü bir saat sonra büyük elçinin evine gideceğim. Sen de benimle beraber geleceksin Consuelo. Tuna üstünden, önceleri tanıdığın bayanla beraber Viyana'ya gelen sayın Corner'e seni tanıştırmak istiyorum. Orada senin için ayırdığım küçük bir oda var. Ben hazırlanacağım sırada sen git biraz tuvalet yap.

Consuelo boyun eğdi, ara odaya geçti. Kendi oturacağı karanlık odaya girince, Joseph'in omuzunda yolculuk eden o her zamanki siyah eblisesini sırtına geçirdi, beyaz ve vefalı yakasını taktı.

Genç kız:

— Elçiliğe gitmek için giyilecek güzel bir takım değil, diye düşündü. Ama beni Venedik'te böyle gör-

meve alışıklar. Güzel şarkı söylememe, zevkle dinlemelerine engel olamaz ya?...

Hazırlanınca ara odadan büyük odaya geçti. Orada Haydn'ı, bir sıırığın üzerine Porpora'nın perukasını geçirmiş, onu ciddi ciddi tararken buldu¹. Birbirine bakaşarak her ikisi de kahkahalarla gülmemek için kendilerini tuttular.

Genç kız, yandaki odada giyinen Porpora duymasın diye çok hafif bir sesle:

— Nasıl oluyor da bu canım perukayı düzeltiyorsun? diye sordu.

Joseph:

— Adam sen de! dedi, işler tek başına da yürüyor. Keller'in çalıştığını sık sık görmüştüm. Hem bu sabah bana ders verdi. Sonra düzeltmeyi de, kıyırmayı da daha ustaca yapmam için ders de verecek.

Consuelo onun elini sıkarken:

— Ah! Cesur ol zavallı çocuğum. Öğretmenimiz sonunda silâhlarını elden bırakacak. Sanatın yolları dikenlerle doludur. Ama insan oradan güzel çiçekler de toplamaya muvaffak olur.

— Bu mecaza teşekkür ederim, kardeşim Consuelo. Emin ol ki yılmıyacağım, yeter ki merdivenden, ya da mutfaktan geçerken bana zaman zaman cesaret verici ve dostluk ifade eden küçük bir söz söyleyesin. Bütün bunlara zevkle katlanacağım.

Consuelo gülümsiyerek:

— Bütün bu işlerinde sana yardım edeceğim, dedi, inanır mısın, bu işe ben de senin gibi başladım. Küçükken çoğu zaman Porpora'nın hizmetçiliğini yap-

tım, arada sırada alış-verişe gittim. Çukulatasını çırptım, yakalarını ütülerdim. Bak, ilk iş olarak bu elbisenin nasıl fırçalanacağını sana öğreteceğim. Çünkü onu bilmiyorsun. Düğmelerini koparıyorsun, yenlerini hırpalıyorsun.

Eline fırçayı aldı, çabuk ve ustalıkla onun nasıl yapılacağını gösterdi. Ama yaklaşan Porpora'yı işitince çabucak fırçayı Joseph'e verdi ve öğretmeninin önünde: "Haydi küçük, elini biraz çabuk tut!" der gibi ciddi bir tavır takındı.

LXXXIII

Porpora'nın Consuelo'yu götürdüğü yer Venedik elçiliği değil, elçinin, yani metresinin evi idi. Wilhelmine, gülünç derecede bir müzik meraklısı,¹ güzel bir kadındı. Onun bütün zevki, bütün iddiası mösyö Corner'in siyasal haysiyetini fazla şatafat gösterip tehlikeye sokmadan bir araya getirebildiği sanatçılarından ve müzik meraklılarından bir küçük topluluğu evinde bir araya getirmektir. Consuelo'nun birdenbire ortada görünmesi, önce bir hayret ve duraklamaya sebep oldu. Sonra geçen yıl San Samuel tiyatrosunun hârikası olan Zingarella'nın olduğunu görünce bir sevinç çılgılığı kopardı, bir dostluk coşkusu gösterildi. Zingarella'yı küçükken Porpora'nın ardında notalarını taşıyarak, küçük bir köpek gibi onun peşinden yürüyerek evine geldiğini, soydankişilere özel salonlarda bunca alkış ve takdir ve sahnede bunca çelenk topladığını görmüş olan Wilhelmine, onu evinde soğuk karşılamıştı. Bu güzel kadının kötü bir insan olduğu ve

çirkinliği insanı korkutacak kadar uzun zaman ün salmış bir kızı kıskanmaya tenezzül ettiği söylenemez. Ama Wilhelmine, kendilerinde büyüklük olmıyan her kadın gibi çalım satmaktan hoşlanıyordu. Genç kadın Porpora ile beraber büyük aryaları çalışmıştı. (Ses sanatı öğretmeni ona bir müzik heveslisi, bir istidat gibi muamele ederek her şeyi denemesine izin vermişti.) Bu sırala zavallı Consuelo henüz, ustanın bütün ses sanatı metodunun içinde topladığı ve ciddi öğrencilerini beş altı yıl üzerinde tuttuğu o meşhur mukavva cildten ders alıyordu.¹ Wilhelmine o zaman çingene kızı için içinde acıma karışımı bir ilgiden başka bir şey duyabileceğini düşünemiyordu. Ama eskiden ona bir kaç bonbon verdiğinden, ya da ara odada canı sıkılmasın diye ellerine resimli bir kitabı sıkıştırmasından bu genç istidadın birinci derecede resmi koruyucularından olduğu sonucunu çıkarıyordu. Consuelo'nun, bir anda zaferin en üst derecesine vardığı zaman, ona karşı alçak gönüllülük, fazla minnet göstermemesi, genç kadına pek olağanüstü, pek saygısızca bir hareket olarak görünmüştü. Seçkin insanları bir araya toplıyarak küçük topluluklar meydana getirdiği zaman Consuelo'nun ilk sanat hayatına yardım etmekle ve aşağı yukarı müzik zekâsını olgunlaştırmakla başarısını benimsiyerek onu dostlarına tanıştıracaklarını, uzun zamandanberi arzu ettiği gibi kendisiyle ve kendisi için şarkı söyliyerek toplantıların zarif bir şekilde ve bedava tarafından masraflarına ortak olacağını umuyordu. Hâdiseler başka türlü akıp gitmişti. Koruyucusu Wilhelmine'ini memnun etmekten daha çok, öğrencisi Consuelo'yu sanatının aşama sırası

içinde, kendisine yakışacak bir dereceye yükseltmeyi can ve gönülden isteyen Porpora, bu kadının iddialarına bıyık altından gülmüştü. Hattâ sol kolu olan büyük elçinin karısının davetlerini, ilkin biraz teklifsiz, sonra biraz üstten bakışlı olduğu için, kabul etmeyi Consuelo'ya yasak etmişti. Consuelo'yu ona götürmekte kendini yükümlü görmiyerek bin bir bahane yaratmasını bildi. Hattâ Wilhelmine, genç kızın su götürmez başarıları elde edecek kadar sesinin güzel olmadığını, çocukluğunda gösterdiği her şeyi sahnede devam ettiremediğini ve her zaman ve her memlekette bilinen başka iğneli sözleri söyleyecek kadar sanat hayatına yeni atılan genç kıza karşı garip bir öfke duymuştu.

Ama çok geçmeden halkın coşkun çılgılığı bu önemsiz sinsice telkinleri boğmuştu. Hattâ iyi bir yargıç ve Porpora'nın bilgili bir öğrencisi ve gönlü yüce bir ruh olarak öğünen Wilhelmine ünlü bestecinin en parlak öğrencisine ve halkın çılgınca sevdiği bir varlığa karşı bu sinsice savaşı devam ettirmeye cesaret edememişti. Consuelo'yu heyecana getirmek için sesini gerçek müzik meraklılarının sesi ile bir tutmuştu. Eğer Consuelo sesini elçinin bayanının emrine vererek, göstermek gücünün kazandığı gurur ve yükselme emeli için değerinden biraz bir şey kaybetmiş olsaydı, elçinin sayın bayanı bu yüzden onu birkaç kişinin usulcacık kulağına ayıplamakta sakınca görmezdi.

Bu defa Consuelo'nun eski günlerde sırtına giydiği o sade tuvaleti içinde kendisine geldiğini ve Porpora'nın daha önceleri hiçbir zaman yapmadığı bir

şeyi yaparak, genç kızı, önemsiz bir şeymiş gibi kendisine resmen tanıştırdığı zaman Wilhelmine her şeyi affetti. Yüce gönüllü o büyük ruhunu takındı. Çingene kızının iki yanağını öperken şöyle düşündü: "Ne kadar da çökmüş, ya bir delilik yaptı, ya da belki sesini kaybetti. Çünkü uzun zamandan beri ondan söz edildiğini duymadım. Çekinerek bize geliyor. Ona acımanın, korumanın, kabiliyetlerini imtihana çekmenin, ya da onlardan yararlanmanın tam zamanı."

Consuelo'nun öyle tatlı, öyle cana yakın bir davranışı vardı ki Wilhelmine, onda, Venedik'teki tasavvur ettiği refahın o yüksek edasını bulamayınca kendini onun yanında pek rahat hissetti. Ve onu ağırlamak için eilinden geleni yaptı. Orada bulunan elçinin dostları birkaç İtalyan Consuelo'nun ustaca ve neşeyle atlatmasını bildiği övgülerle ve sorularla genç kızı tedirgin etmek için Wilhelmine'nin yanına geldiler. Ama salonun öbür ucunda kendisine merakla bakan bir Alman topluluğunun ortasında evvelce başka bir yerde canını sıkkan bir yüzü görünce Consuelo'nun yüzü ciddileşti. Ve içinde belli bir heyecan belirdi. Bu adam, Joseph Haydn ile beraber şarkı söyledikleri köy papazının evinde üç gün önce kendisini iyiden iyiye incelemiş ve soruşturmuş olan piskoposluk kurulu üyesinin adı bilinmiyen dostu idi. Bu adı bilinmiyen adam yine onu büyük bir merakla inceliyordu. Kendisi hakkında komşularını sorguya çektiğini görmek pek kolaydı. Wilhelmine, Consuelo'nun kafası bir şeyle uğraştığını farkederek:

— M. Holzbauer'e mi bakıyorsunuz? dedi. Onu tanıyor musunuz?

Consuelo:

— Tanımıyorum, diye cevap verdi. Baktığım insanın o olup olmadığını bile bilmiyorum.

Elçinin karısı:

— Konsolun sağında ilk duran. Şimdi saray tiyatrosunun müdürüdür. Karısı da aynı tiyatronun birinci ses sanatçısıdır.¹

Uslucacık sözlerine şunları kattı:

— Aramızda kalsın, hiçbir değer taşımayan operaları ile saraya ve şehre şölenler tertip ederek mevkini kötüye kullanıyor...² İster misiniz sizi onunla tanıştırayım. Kadınların çok hoşuna giden bir erkektir.

Consuelo:

— Bin teşekkür Signora, dedi. Bu büyük insana tanıştırmak için burada pek önemsiz biriyim. Beni tiyatrosuna çağırmyacağına daha başta inanmış bulunuyorum.

— Neden öyle düşünüyorsunuz, sevgilim. Bütün İtalya'da bir eşi bulunmayan bu güzel ses, Bohemya'da geçirdiği günlerden mi müteessir oldu? Çünkü bize bütün şu zaman en soğuk, en iç karartıcı bir memleket olan Bohemya da yaşadığınızı söylemişlerdi. Göğüs için çok kötü bir yer. Bu yerin etkilerini hissetmenize şaşmam, ama ziyarı yok. Sesiniz Venedik'in güzel güneşiyle tekrar eski halini bulur.

Consuelo, Wilhelemine'nin, sesinin bozulduğu yarısında telâş ettiğini, hele karşısındakinin soruları da, cevapları da düşüncesini belirttiğini görerek, bu karnıyı yalanlamaktan çekindi. Bu uğursuz tahminden üzülmüyordu. Ama imârette öğle yemeği yerken müziği hakkında ağzından kaçırıldığı biraz kaba, ama sa-

nimi cevap yüzünden Holzbauer'de karşılaşacağını umduğu o soğukluk duygusundan tasalanıyordu. Saray operasının müdürü yollarda nasıl bir topluluğa, nasıl bir güruha rasladığını anlatarak kendisinden öğalmaktan geri kalmıyacaktı. Consuelo bu maceranın Porpora'nın kulağına varmasıyle, öğretmeninde kendisine ve hele zavallı Joseph'e karşı bir hoşnutsuzluk yaratmasından korkuyordu.

Hâdisе bambaşka oldu: Halzbauer, ilerde öğreneceğimiz sebepler yüzünden maceradan tek bir kelime bile söz açmadı. Hattâ Holzbauer, Consuelo'ya en küçük bir kin duymaktan uzak, genç kıza yaklaştı. Nesheli alaycılığında hiç iyilik tarafı bulunmıyan bakışlarını ona çevirdi. Genç kız bu bakışları anlamamazlıktan geldi. Kendisine sırrını soruyorlarmış gibi görünmesinden korkmuştu. Ama karşılaşmalarının sonuçları ne olursa olsun, onları sükûnetle karşılayamayacak kadar fazla gururluydu. Tavrı sert ve gururlu, bununla beraber Porpora ile konuşmak için fazla telâşlı olan, ama Porpora'nın kötü huyuna uyarak ona şöyle böyle cevap verdiği, hattâ her an çaba harcıyıp ondan kurtulmak için bahâne aradığı ihtiyar bir adama bakarak bu hâdiseyi geçiştirdi.

Wilhelmine Consuelo'ya salonun süsü olarak ünlü insanların listesini yapmakta bir sakınca görmiyerek:

— Bu adam, dedi, ünlü bir ustadır. Adı Buononci-ni'dir. Paris'ten geliyor. Orada kıralın huzurunda besetesinin bir motesi içindeki viyolensel parçasını kendisi çalmış.² Bilirsiniz tabii. Londra da uzun zaman gü-rültüler yaratmış. Haendel'e karşı tiyatrodan tiyatroya

ya koşarak inatçı bir çatışmadan sonra operada o ünlü besteciyi yenmiş.¹

Az önce Buononcini'den kurtulan ve iki kadına yaklaşırken Wilhelmine'nin son lâkırdılarını işitmiş olan Porpora hararetle:

— Bunu söylemeyiniz, signora, böyle horgörür lâkırdılar ağızınızdan çıkmasın; hiç kimse Haendel'i yenememiştir; hiç kimse onu yenemiyecaktır. Ben Haendel'imi tanırım, hattâ siz onu henüz tanımazsınız. İtiraf edeyim ki çalgınca geçirdiğim gençlik günlerimde ona karşı mücadeleye giriştim, ezildim. Böyle olacaktı. İşin doğrusu da buydu. Daha mutlu olan benim kadar alçakgönüllü, benim kadar usta olmayan Buononcini, budalaların gözünde, barbarların kulaklarında zafer kazandı. Bu zaferden size söz açan insanlara inanmayınız. Bu iş sanat arkadaşım Buononcini'yi son derece gülünç bir mevkie sokar. İngilterenin bir dahinin,, Haendel gibi bir devin operalarından daha çok, onun operalarına rağbet edildiği için bir gün yüzü kızaracaktır. Moda, orada ad verdiğiniz gibi kibarlık modası, kötü zevk, tiyatronun gözde mevkii, bir yakın arkadaşlık, dalavereler, bütün bunlara ilâve olarak Buononcini'nin bir yorumcu üstünlüğü ile elinde bulundurduğu şarkıcıların harikulâde istidadı, dış görünüşe bakılınca halkı coşturdu. Ama Haendel kilise müziğinde müthiş bir öç almıştır.² Buononcini'ye gelince, ben ona büyük bir değer vermem. Çünkü hokkabazlıkları sevmem. Hattâ derim ki kantat'da ne kadar müzik kurallarına uymuşsa, operada ki başarısında da o kadar hokkabazlık etmiştir.

Porpora müzik dünyasını heyecana getiren rezilce bir hırsızlığa imâ ediyordu. Lotti'nin otuz yıl önce yazdığı bir bestesinin şerefini kendine mal etmiş olan yüzsüz besteci ile uzun bir tartışmadan sonra kendi iddiasını parlak bir tarzda ispat etmeye muvaffak olmuştu.¹ Wilhelmine Buononcini'yi savunmaya yeltendi. Bu direniş Porpora'nın öfkesini alevlendirerek, ünlü besteci Buononcini'nin duyacağını hiç umursamadan bağıra bağıra:

— Size söylüyorum ve direniyorum ki, dedi, Haendel, geçmişteki ve şimdiki insanlardan, opera bakımından bile üstündür. Size bunu hemen ispat etmek isterim. Consuelo, piyanoya otur, sana göstereceğim aryayı bize söyle.

Wilhelmine:

— Pek değerli Porporina'yı dinlemek için arzu-
dan lyorum, dedi, ama burada Buononcini ve Holz-
bauer'nin önünde Haendel'le başlamaması için yalva-
rırım size. Böyle bir seçim pek hoş kaçmaz.

Porpora:

— şuna iyice inanıyorum ki, bu onların diri diri mahkmiyetleri, ölüm kararlarıdır, dedi.

Genç kadın:

— Peki, dedi, yleyse, kendinizden bir şey söyle-
yiniz stadım!

— Pekiyi bilirsiniz ki benim bestelerim kimsede
bir kıskançlık uyandırmaz. Ama ben Consuelo'nun
Haendel'i söylemesini istiyorum, istiyorum.

Consuelo:

— Sayın ğretmenim, dedi, bugün şarkı söylemem
için direnmeyiniz. Uzun bir yolculuktan geliyorum.

Wilhelmine karşılık verdi:

— Şüphesiz bu hareket onun iyiliğini kötüye kullanmak olur. Ben hiçbir şey rica etmiyorum. Burada bulunan yargıçların, hele imparatorluk tiyatrosu müdürü Holzbauer'in önünde öğrencinizi tehlikeye sokmamalısınız. Bundan kaçınmalısınız.

Porpora omuzunu silkerek sertçe:

— Onu tehlikeye sokmak mı? Neler düşünüyorsunuz? Onu bu sabah dinledim. Almanlarınızın önünde tehlikeye düşer mi, düşmez mi onu ancak ben bilirim.

Bereket versin bu tartışma yeni bir konuğun gelmesi ile kesildi. Herkes onu karşılamak için telâşlandı. İhtiyarlamış, yıpranmış, çirkinleşmiş, gülünç derecede kıvrıkcık saçlı, bayatlamış kötü bir Céladon zevkiyle giyinmiş olmasına rağmen pehlivan yapılı ve kurumlu hareketleriyle kadınlaşmış yüzlü bu adamı çocukluğunda Venedik'te görmüş olan Consuelo, Caffarelli'yi, daha doğrusu, Fransa müstesna, her yerde anıldığı üzere Caffariello denilen eşsiz, taklidi imkânsız kadın sesli Majorano'yu bulunca derin hâtırasını sakladığı için hemen o anda tanıdı. Fazla yırtık bu tatsız adamda iyi kalbli Cafferriello'yu tanımak imkânsızdı. Kadınlar, onu tutkuları yüzünden şımartmış, halk onun başını döndürmüştü. Gençliğinde öyle güzel, daha doğrusunu söylemek gerekirse öyle sevimliydi ki İtalya'da ilk sahne hayatına atılışı, kadın rollerini yapmakla başlamıştı. Şimdi ellisinin üstünde olduğu için (hattâ birçok kadın sesli erkek sanatçıların çoğunda olduğu gibi yaşından çok daha fazla görünüyordu.) gülmek arzusu uyandırmadan Didon, Galathlée

rolünü yapması zordu. Kişiliğindeldi tuhaf tarafı örtmek için yalancı bir pehlivanın o kurumlu tavırlarını takınıyor, her lākırdıda, tabiatın bir türlü değıştirmediği o duru ve tatlı sesini yükseltiyordu. Bütün yapmacıklı hareketlerinde kendini beğenmişlik, fazla taşkınlık vardı, vardı ama iyi bir tarafı da yok denemezdi. Cafferriello, sevimli görünmek için istidadının fazla üstün olduğunu hissediyordu, ama aynı zamanda dalkavukluk etmek bakımından sanatçılık tarafının ağır bastığını da hissediyordu. Önemli kişilere, hattâ hükümdarlara çılgınca, ama kararlı ve gururlu bir davranışla kafa tuttuğu oluyordu. Pervasızlığı fazla yerildiğı içindir ki basit dalkavuklar tarafından sevilmemişti. Erkek olarak, ona yordukları, bütün alçaklıklara rağmen, sanatçı, olarak içinde cesaretin ve yüce gönüllüğün izlerinin bulunduğunu herkese zorla kabul ettiriyordu.

Porpora'ya karşı gösterdiği ihmâl ve bir çeşit nankörlük bile bile ve düşünülerek tasarlanmış değildi. Ondan sekiz yıl ders aldığını, ne biliyorsa ondan öğrendiğini pek iyi hatırlıyordu. Ama daha çok öğretmenin kendisine şimdi artık sana öğretecek hiçbir şeyim kalmadı: *Va, figlio mio; tu sei il primo musico del mondo* dediğini daha fazla hatırlıyordu. İşte o günden itibaren Farinelli'den sonra birinci sınıf ses sanatçısı olan Caffariello, kendisinden olnuyan her şeye karşı ilgisini kesmişti. Şöyle düşünüyordu: "Mademki birinciyim, öyle ise açıkça tekim,... Öyleyse dünya benim için yaratıldı. Porpora, Caffariello'yu yetiştirdiğı için dünyanın birinci sınıf ses sanatı öğretmenidir. Şimdi Porpora'nın işi bitti. Görevi tamam-

landı. Hattâ Porpora'nın zaferi, mutluluğu ve ölüm-süzlüğü için sadece Cafariello'nun yaşaması, şarkı söylemesi yeter." Caffariello, yaşamıştı ve şarkı söylemişti, muzafferdi ve zengindi. Porpora ise fakirdi, yüzüstü bırakılmıştı. Cafariello pek huzur içindeydi; çünkü öğretmeninin kendisi gibi bir hârikayı dünyaya tanıtır isbat ettiği için oldukça ün ve altın topladığını hayâl ediyordu.

LXXXIV

Caffariello salona girince herkesi şöyle bir selâmladı: ama gidip sevgi ve nezaketle Wilhelmine'in elini öptü, sonra koruyuculara gösterilen bir sevimlilikle Holzbauer'in yanına yanaştı, sonra tasasız bir teklifsizlikle öğretmeninin elini sıktı. Bir yandan tavırlarının uyandırdığı öfke ile ona hoş görünmek zorunluluğu arasında kalan Porpora, (çünkü Caffariello kendisinden tiyatro için bir opera isteyebilir ve birinci rolü alarak ünlü bestecinin işlerini yoluna koyabilir) öte yandan onun kendini beğenmişliğinde her hangi bir değişme olmadığına göre pek ince alaylı bir edâ ile ona iltifat etmeye ve Fransadaki kazandığı başarılar hakkında sorular sormaya başladı.

Caffariello:

— Fransa mı, diye cevap verdi. Bana Fransa'dan söz açmayınız. Orası küçük müzikçiler, küçük müzik, meraklıları, önemsiz büyük efendiler ülkesidir. Benden on iki kadar çok ince konser dinledikten sonra birinci sınıf soydankişilerinden birinin eliyle bana hediyeye gönderen XV. Louis gibi kendini bir şey sanan

bir herif tasavvur ediniz. Bu adamın bana hediye olarak verdiğini bir bilseniz. Kötü bir enfiye kutusu.¹

Porpora kendisinin basit incir ağacından yapılmış enfiye kutusunu çalımla çıkararak:

— Ama, dedi, bu enfiye kutusu altından olmalı, şüphesiz üstünde de kıymetli elmaslardan bir su vardır.

Ses sanatçısı:

— Eh, tabii, diye cevap verdi, Ama hayasızlığa bakın ki üstünde ya da içinde bir resim bile yoktu. Benim gibi bir adama enfiye kutusu? Enfiye çekmek için bir kutuya ihtiyacım varmış sanki. Aman yarabbi ne de şahane bir kibarlık örneği! Doğrusu buna içerledim.

Porpora kocaman burnuna bir tutam enfiye çekerek:

— Umarım ki, bu yabancı kırala bir ders vermişsinizdir.

— Hiç geri kalır mıyım? Bu soydankişiye bir çekmece açıp gözlerini kamaştırdıktan sonra: “Mösyö, dedim, bakın bana verdiğiniz kutudan otuz defa daha zarif bir otuz kadar enfiye kutusu. Üstelik görüyorsunuz ki öteki hükümdarlar kendi minyatürlerini vererek bana şeref vermekte bir sakınca görmədiler. Efendiniz kırala şunu söyleyiniz ki Caffariello, Tanrıya şükür enfiye kutusu darlığına düşmemiştir.

Porpora dayanmıyarak:

— Bacchus hakkı için and içerim işte bir kıral süklüm büküm bir durumda kalmıştır! dedi.

— Durunuz, daha bitmedi, soydankişi, kıral hazretlerinin yabancılar söz konusu olduğu zaman re-

simlerini ancak elçilere verdiğini söylemek küstahlığını gösterdi.

— Vay! Kaba herif! Peki ona ne cevap verdin?

— Dinleyin: Mösyö, dedim, Şunu öğreniniz ki dünyanın bütün elçileri bir araya gelse bir Caffariello etmez.¹

— Doğru ve güzel bir cevap! Ah! Ben bu konularda Caffariello'mu pek iyi tanırım. Enfiye kutusunu kabul ettin mi?

Caffariello:

— Kabul edermiyim hiç! diye cevap verdi.

Sonra cebinden dalgınlıkla pırlanta süslü altın bir enfiye kutusu çıkardı. Porpora tasasız bir tavırla kutuya bakarak:

— Sakın, dedi, bu kutu o olmasın? Canım söylebakayım bana. Bizim genç Saksonya prensesini gördün mü? Dresden'de onun parmaklarını klavsenin üstüne ilk defa ben koydum. O zaman Polonya kraliçesi olan annesi, beni koruyarak şeref verdi. Cici, küçük bir prenesti o.

— Marie - Josephine mi?

— Evet, Fransız veliahdının karısı.

— Görmez olur muyum. Hem de pek içli dışlı! Çok iyi bir insan! Ah! Öyle iyi kalbli bir kadın ki. Şerefim üzerine söyleyebilirim ki dünyanın en iyi iki dostu olduk. Bakınız onun verdiği şeye!

Parmağında taşıdığı iri bir elmas yüzüğü gösterdi.²

— Kirala onun yanında verdiğin cevaba kahkahalarla güldüğünü söylemişlerdi.

— Doğru söylemişler. Cevabı pek yaman bulmuş. Kayın babası kiralın bana bir okul hademesi gibi hareket ettiğini söylemişti.

— Gerçekten bunu sana söyledi mi?

— Bana duyurdu. Hattâ bana, kiralın kendisine imza ettirdiği bir pasaportu verdi.

Bu karşılıklı konuşmayı bütün dinleyenler kıs kıs gülererek başlarını çevirdiler. Bu oncinin bir saat önce Caffariello'nun Fransadaki palavralarını anlatırken kiralın gelini üstadın imzasıyla süslü bu pasaportu kendisine verdiği zaman süresinin ancak on günlük olduğuna dikkatini çekmişti. Bu on günlük süre, kiralık topraklarından en kısa zamanda çıkına emrine apaçık uyuyordu.¹ Caffariello, bu konu üstünde kendisini sorguya çekerler korkusu ile konuşmayı değiştirdi.

Porpora'ya:

— Ee, üstadım, dedi, şu son zamanlarda Venedik'te çok öğrenciniz oldu mu? Hiç olmazsa sana ümit verecek birkaç kişiyi yetiştirdin mi?

Porpora:

— Bundan söz açma! diye cevap verdi. Senden beri Tanrı cimrileşti ve okulum kısırlandı. Tanrı insanı yarattığı zaman dinlenirmiş. Porpora da Caffariello'yu yarattıktan sonra elini kolunu bağlamış camı sıkılıp duruyor.

Caffariello bu iltifatın iyi tarafı ile duygulanarak:

— Sayın üstadım, dedi, bana karşı bir alçakgönüllülük gösteriyorsun. Bununla beraber seni Scuola del Mendicanti'de gördüğüm zaman insana ümit ve

ren birkaç öğrencin vardı. Orada halkın büyük bir zevkle dinlediği Corilla'yı yetiştirmiştin. Vallahi çok güzel bir kadındı.

— Güzel bir kadın, fazla bir şey değil.

Kulağı tetikte olan Holzbauer:

— Gerçekte onda fazla bir şey yok mu? diye sordu.

Porpora yetkili bir ahenkle:

— Fazla bir şey yok, diyorum size... diye cevap verdi.

Holzbauer, Porpora'nın kulağına iğilerek:

— Bunu öğrenmem iyi oldu, dedi. Dün akşam buraya gelmiş. Bana söylediklerine göre ağırca hasta imiş. Bununla beraber bu sabah bana gelip saray tiyatrosuna girmek istediğini söyledi.

Porpora:

— O, sizin işinize yaramaz. Karınız ondan on defa daha güzel şarkı söylüyor.

Az daha ondan daha kötü şarkı söylüyor, diyecekti ama, zamanında lakırdıyı çevirdi.

Müdür:

— Kanaatinizi belirttiğiniz için teşekkür ederim...

Caffariello söze karıştı:

— Peki canım, o tombul Corilla'dan başka öğrenciniz yok mu? Venedik kurudu mu? Oysa ben Tesi¹ ile beraber gelecek baharda oraya gitmek istiyordum.

— Peki niye gitmiyorsun?

— Ama Tesi, Dresden'e tutkun. Bu hale göre Venedik'te miyavlıyacak bir kedi bulabilecek miyim? Zor beğenir bir insan değilim ben. Hattâ bütün bir

operayı sürüklemek için benim değerimde bir baş erkek şarkıcıyı ele geçirince halk da titizlik etmez. Yumuşak başlı güzel bir ses bana duolar için yeterdi. Ha, aklıma geldi, üstad, Venedik'te gördüğüm o habes kızını ne yaptın?

— Ben birçok habes kızları yetiştirdim.

— Canım! Onun harikulâde bir sesi vardı. Onu dinlerken sana bu çok çirkin kız ama, çok ileri gidecek, dediğimi hatırlıyorum. Zavallı küçük kız yüzüme şaşkın şaşkın bakıp ağlamıştı.

Porpora, kendi burnu gibi kıpkırmızı olan Consuelo'ya bakarak:

— Ya! ya! dedi.

Caffariello:

— O şeytanın adı neydi? Tuhaf bir ad. Hatırlıyacaksın üstadım. Bütün şeytanlar gibi çok çirkin bir yüzü vardı.

Consuelo, Caffariello'yu neşe ve saygı ile selâmlayıp üzüntüsünü temiz yürekle ve içtenlikle yenerek:

— O kız bendim, diye cevap verdi.

Caffariello biraz olsun şaşkınlık göstermedi; atik bir hareketle genç kızın elini yakalayarak:

— Siz mi? dedi, yalan söylüyorsunuz. Çünkü siz çok güzel bir kızsınız. Oysa sözünü ettiğim...

Consuelo:

— Tamam, o bendim, diye cevap verdi. İyice bir bakınız bana. Tanıyacaksınız. Tam aynı Consuelo.

— Consuelo! Evet o şeytanın adı da Consuelo idi. Ama ben sizi hiç tanımadım. Hattâ yavrum, korkam ki güzelleşirken, umdurduğunuz o sesi, o isti-

dadı kaybetmemiş olarsınız. Çirkin kalmakla iyi ederdiniz.

Porpora öğrencisini Haolzbauer'in önünde göstermek için arzudan yanarak:

— Onu dinlemeni çok isterim.

Porpora bu sözleri söyledikten sonra Consuelo'yu istemediği halde klavsene götürdü. Çünkü genç kız uzun zamandanberi bilgili bir dinleyiciyle karşılaşmamıştı. Hele bu akşam şarkı söylemek için hiç hazırlıklı değildi.

Caffariello Consuelo'ya:

— Benimle alay ediyorsunuz. diyordu. Venedik'te gördüğüm kız siz olamazsınız.

Porpora:

— O mu, değil mi? Şimdi anlarsın diye cevap veriyordu.

Consuelo çekinerek:

— Üstadım, dedi, boğazımda elli millîk bir yolun tozları dururken bana şarkı söyletmek insafsızlık olur.

Ünlü besteci:

— Bir şey farketmez, dedi, söyle.

Caffariello:

— Yavrum, dedi, korkmayınız benden. Yerine göre hoşgörür olmasını bilirim. Korkunuzu yenmeniz için sizinle beraber şarkı söyleyim isterseniz.

Genç kız:

— Bu şartla söylemeye razıyım, diye cevap verdi. Sizi dinlemek mutluluğu kendimi düşünmeme engel olur.

Caffariello Porpora'ya:

— Beraber acaba ne söyleyebiliriz ki? Sen bakalım bir düo seç.

Porpora cevap verdi:

— Sen kendin seç. Seninle söylemeyeceği hiçbir şey yoktur onun.

— Öyleyse peki. Senin eserlerinden bir şey söyleyelim. Bugün seni memnun etmek istiyorum. Zaten signora Wilhelmine bir doğulu gösterişi ile, bütün eserlerini yaldızlı bir cilt içinde topladığını biliyorum.

Porpora dişleri arasında homurdandı:

— Evet, eserlerimin benden çok süslü elbiseleri vardır.

Caffariello ciltli kitabı aldı, karıştırdı; sonra ünlü bestecinin Roma'da Farinelli için yazdığı *Eumène* Operasından bir düo seçti. İhtiyar şarkıcı gülünç hareketlerini bir anda unutturan ve yerini ancak coşkuya ve hayrınlığa bırakan o yücelikle, o bilgelikle, o ustalıkla birinci soluyu söyledi. Consuelo, bu olağanüstü adamın o büyük kudretiyle, kendini yeniden hayat bulmuş ve canlanmış hissetti. Kendi sırası gelince, o da solusunu belki de hayatında söylemediği kadar güzel bir ifade ile söyledi. Genç kız solosunu bitirmeden önce Cafferiello, alkış şakırdisiyle onu durdurdu.

Arka arkaya:

— Ah! *Cara!* Şimdi seni tanıdım. Venedik'de dikkatimi çeken o mükemmel çocuksun sen. Ama şimdi *Figlia mia* bir harika olmuşsun. (Un portento) bunu sana söyleyen Cafferiello'dır ha.

Wilhelmine, Consuelo'yu Venedik'ten çok daha kuvvetli bulduğu için biraz şaşırmış, biraz sarsılmıştı. Böyle bir istidatın Viyana'daki salonlarında ilk sanat gösterisini yapmasını verdiği zevke rağmen bu kadar kuvvetli virtüöz'dan sonra dostlarına artık şarkı söylemek cesaretini bulamayacağını düşünerek, biraz korku ve üzüntü duymaktan kendini alamadı. Bununla beraber hayranlığını büyük bir gürültü ile belirtti. Holzbauer kibar kılığı içinde daima gülümsüyerek, ama böyle bir büyük istidada kasasında verecek kadar para bulamayacağından korkarak övgülerin ortasında diplomatça bir çegingenliği devam ettirdi; Buononcini, Consuello'nun Madam Hasse'den de Guzzoni'den de üstün olduğunu söyledi. Büyük elçi fazla heyecana kapılmıştı. Hele Wilhelmine âşıkının, parmağındaki iri gök yakudu yüzüğü çıkarıp, onu kabul edeyim mi etmiyeyim mi diye tereddüt eden Consuelo'nun parmağına taktığını görünce bir korku duydu. Dinliyenler düonun tekrarlanması candan istediler. Ama kapı açıldı. Ve bir uşak Mösyö kont Hoditz'in geldiğini büyük bir saygı ve ciddiyetle haber verdi. Herkes içten bir saygı hareketiyle ayağa kalktı. Bu saygı hareketi onu pek ünlü, pek sayılan bir insan olduğundan değil, daha çok zengin bir adam olduğundan gösterilmişti.

Consuelo şöyle düşündü:

— Ben ne kadar mutsuz bir insanım ki yolculukta beni Joseph'le beraber gören ve şüphesiz onunla münasebetlerim ve ahlâkım hakkında yanlış fikirler edinen iki insana, daha konuşmaya vakit bulamadan hemen şuraçıkta rastlamış bulunuyorum. Ne önemi

var sanki, dostluğumuz yüzünden ortaya yayılacak bütün iftiralar ne olursa olsun şu iyi kalbli, mert Joseph'i gönlümden çıkarmıyacağım, dilimden düşürmeyeceğim.

Baştan başa göz kamaştırıcı sırmalarla, işlemlerle süslü bir elbise giymiş olan kont Hoditz, Wilhelmine'e doğru ilerledi. Consuelo, bu kapatma kadının elinin öpülüş tarzına bakarak, böyle bir ev sahibisiyle Venedik'te gördüğü o yüce gönüllü soydan kişinin kadınlar arasında farkını anladı. Bu adam, Wilhelmine'in yanında daha yakın, daha sinirli ve daha neşeli idi. Ama daha çok konuşuyor, daha az kıvrak gülüyor. Bacaklarını daha yüksekte çaprazlaştırıyor ve sırtını şömüneğe dayıyordu. Sözü'n kısısı, bu adam askerlik âleminde görüldüğünden bambaşka bir insandı. Sanki herkese, aldırış etmemekten daha çok hoşlanıyormuş gibiydi. Kibar âlemin alışkanlıkları ile maskeleyesine, elçiye karşı göstermek zorunda olduğu saygıyla gizlemesine rağmen bu adamda, Consuelo'nun derhal farkettiği hemen hemen belli belirsiz yaralayıcı ve horgören bir taraf vardı.

Herkesin arasında kont Hoditz, Wilhelmine'i saracak yerde ona daha fazla bir şerefmiş gibi görünen şu umursamazlıktaki ince farkla dikkate değer bir insandı. Consuelo ancak bu umursamazlık için bu adama kıızıyordu. Çünkü onun memnun edilen gururu kendisine önemsiz bir şeymiş gibi görünüyordu. Kendisine gelince, o bu işte incinmemişti. Cingene kızının bir iddiası yoktu. Hattâ bir bakışı bile gerekli görmüyerek iki üç basamak altta yada üstte selâmlanmayı hemen hemen umursamıyordu. Genç kız şöy-

le düşünüyordu: "Buraya ben, şarkıcılık sanatımı göstermeye gelmiş bulunuyorum. Şarkımı bitirdiğim zaman yeter ki beni takdir etsinler. Bir köşede silik bir insan olarak kalmaktan başka hiçbir dileğim yok benim. Ama aşka gösteriş hırsı karıştıran bu kadın (Hattâ bu gösteriş hırsına biraz aşk karıştırabilir) eğer böyle çapkınca tavırların, böyle iltifatlı davranışların altında gizlenen şu alayı ve horgörüşü sezebilseydi kim bilir yüzü ne kadar kızarırdı.

Genç kıza bir daha şarkı söylediler ve onu göklere çıkarttılar. Consuelo toplantıda gösterilen övmeyi Cofferiello ile yarı yarıya paylaştı. Her dakika kont Hoditz'in yanına geleceğini, kurnazca birkaç övgü sözünün hararetle söyleyeceğini umuyordu. Oysa genç kız konta yüzünü göstermemek için kendini klavsen'e doğru dönük tutuyordu. Ama garip şey, kont Hoditz klavsen'e yaklaşmadı. Hattâ adını ve yaşını daha önce işitmiş gibi bir hali vardı. Gerçek şu ki kont, Consuelo'nun yolculuğun verdiği o atılganlık içinde, düşünmeden yazıp asker kaçağının karısı ile yolladığı pusulayı almamıştı. Üstelik kont'un gözleri, uzağı görmeyecek kadar, bozuktu. o devirde, salonun ortasında saplı gözlükle etrafı seyretmek moda olmadığı için ses sanatçısının yüzünü şöyle böyle farkedebiliyordu. Müzik meraklısı olduğunu söyliyerek övünen bu adamın böyle dikkate değer virtüozu yakından görmek için bir istek duymaması insanda belki bir hayret uyandırır, ama Moravyalı soydankişinin ancak kendi müziğini, kendi metodunu, kendi şarkılarını sevdiğini unutmamalıyız. Büyük istidatlar, onda hiçbir ilgi, hiçbir yakınlık duygusu uyandırmı-

yordu. Kont, onların güçbeğenirliğini ve iddialarını itibardan düşürmekten hoşlanıyordu. Hattâ ona Faustina Bordoni'nin Londra'da yılda elli bir frank,¹ Farinelli'nin ise 150.000 frank² kazandığı söylendiği zaman omuzlarını silkiliyor, Farinelli, Faustina, hattâ Cafferriello ile aynı değerde olan kendi yetiştirdiği şarkıcıları Moravya'daki Roswald Tiyatrosunda beş bin frank karşılığında tuttuğunu söylüyordu. Kont Hoditz kendi alanı içinde aynı densizliklerin, aynı gülünç tarafların bulunması yüzünden Caffereillo'nun yüksekten atıp tutmalarına dayanamıyor ve bu haller onda bir nefret duygusu yaratıyordu. Kendini öven insanlar alçakgönüllü ama bilgili insanlardan hoşlanmazlarsa da özellikle kendini övenlere karşı daha büyük bir düşmanlık ve nefret duyarlar. Her kurumlu insan kendine benziyenden nefret eder, içinde taşıdığı kusurları onda da görse alay eder. Cafferriello'nun şarkısını dinlerken, kimse, kont Hoditz'i ve onun müzik tarafını ve zenginliğini düşünmüyordu. Cafferriello palavralarını başlayınca da kont Hoditz susmak zorunda kalıyordu. Sözün kısası onlar birbirlerini tedirgin ediyorlardı. Böyle övülme hastalığıyla (günümüzün frenoloji'ye değin bir deyişi) içi kemirilen bu iki insanı memnun etmek ve kapsamak için hiçbir salon yeteri kadar geniş, hiçbir dinleyici yeteri kadar dikkatli değildi.

Bir üçüncü sebep kont Hoditz'in, Passaw'daki Bertoni'sini gidip görmesine ve tanımasına engel oldu; çünkü Passaw'da genç kızın yüzüne hemen hemen bakmamıştı. Böyle kılık değiştirince onu tanımakta bir hayli zorluk çekecekti. O devirde herkes şöyle bir insana anlatmak için söylediği gibi kont da eli

yüzü oldukça düzgün küçük bir kızı görmüştü; körpe ve yumuşak güzel bir sesi dinlemişti. Eğitime oldukça yetenekli bir zekâyı sezmışti. Bundan fazla bir şey hissetmemiş ve tahmin etmemişti. Roswald'daki tiyatrosu için daha fazlasına da lüzum yoktu. Kendisine uygun herşeyi cimrilik edip tartışmadan, ince eleyip sık dokumadan satın almaya alışmıştı. O, Consuelo'nun istidadını ve kişiliğini bizim Châtellerault'da bir bıçak, Venedik'de inci boncuk aldığımız gibi satın almak istemişti. Pazarlıkta uyuşulamamıştı. Hatta genç kıza karşı bir an için bile sevgi duymadığı için bir an bile olsun hayıflanmamıştı. Öfke, Passaw'da sabahleyin uyandığı zaman duyduğu neşeyi bir haylı bozmuştu. Ama kendine çok değer veren insanlar böyle bir başarısızlık yüzünden uzun zaman tasalanmazlar; onu çabuk unuturlar. Dünya, hele zengin oldukları zaman, onların değil midir? Sayın kont, bir macera başarısızlığına uğrarsa yeniden yüz tanesi bulunur, diye düşünmüştü. Consuelo'nun söylediği parça devam ederken o, Wilhelmine'le fıs fıs konuştu, ama Porpora'nın kendisine öfkeli bakışlar fırlattığını görünce, bu bilgiç taslağı, terbiyesiz müzikçiler arasında hiçbir zevk duymadan hemen çıkıp gitti.

LXXXV

Consuelo odasına girince ilk hareketi Albert'e mektup yazmak oldu. Ama çok geçmeden bu işin tasavvur ettiği kadar kolay olmadığını farketti. İlk müsveddede ona yolculuğun bütün hâdiselerini anlatmaya başlarken, onun gözleri önüne serdiği yorgunlukların ve tehlikelerin tasviriyle kontta pek şiddetli

heyecan uyandıracığından korktu. Genç kız yeraltı yollarında kendisine yetişmek için karşılaştığı korkunç şeyleri anlattığı zaman onu saran hezryan karışık bir öfke halini hatırlıyordu. Nihayet bu mektubu yırttı. Böyle derin bir ruha, böyle duygulu bir yaratılışa belirli bir fikir, tek bir duygu gösterisi gerektiğini düşünerek, ancak birkaç kelime ile söz verilen sevgiyi, and edilen bağlılığı ifade ederek gerçeğin o heyecan uyandırıcı bütün ayrıntılarından onu kurtarmaya karar verdi. Ama bu bir kaç kelime belirsiz olmamalıydı, eğer bu sözleri tam mânasiyle olumlu bulmazsa bu sözler onda iç sıkıntıları, müthiş korkular, yaratabilirdi. Albert'e kendisi beklerken gerekli o salt sevginin, o sarsılmaz kararın varlığını kendisinin de kabul ettiğini nasıl söyleyebilirdi? Consuelo'nun içdenliği ve onuru bu yarım yamalak gerçeği kabul edemiyordu. Kalbini ve vicdanını ciddi olarak yoklayınca, Anzoletto'nun üstünde kazanılmış zaferin o kuvvetini ve dinginliğini buluyordu. Genç kız, aşk ve çöşku bakımından gönlünde Albert'den başka herkese karşı tam bir ilgisizlik duyuyordu; ama bu türlü aşk, yalnız ona karşı duyduğu o ciddi çöşku onun yanında her zaman hissettiği aynı duyguydu. Bu genç kızın kalbinde kont Albert'in ateşli bir tutkunun konusu olabilmesi için Anzoletto için içinde kalan hâtıranın yenilgiye uğraması, varlığının uzaklaşması yetmiyordu. Zavallı Albert'in akıl hastalığı, Devler şatosunun hazin şatavattı, rahibenin o aristokratça nefretleri Zdenko'nun kaatil yüzü, Schreckenstein'nin o iç karartıcı mağarası, sözün kısası Bohemya'da rüyada imiş gibi geçirdiği bütün o kederli ve garip hayatı korku

duymadan hatırlamak elinden gelmiyordu. Çünkü Consuelo, Boehmer - Wald'ın tepelerinde başıboş dolaşıp o hoş havayı cigarlerine doldurduktan sonra kendini yeniden Porpora'nın yanında müziğin ortasında bulunca Bohemya'yı daha şimdiden bir kâbus olarak görüyordu. Genç kız Porpora'nın sanata deyin o alışılmamış özlü sözlerine karşı koymakla beraber, Riesenburg şatosunun hanımı olarak bir değişmeye aklı yatmayacak kadar kendini eğitime, yetilerine ve ruh alışkanlıklarına pek uygun bir hayatın içine tekrar düştüğünü görüyordu.

O halde Albert'e neyi duyurabilirdi? Ona yeniden neye söz verebilir, neyi ifade edebilirdi? Şatodan ayrılırken aynı kararsızlıklar, aynı korkular içinde değil miydi? Başka yerden daha çok Viyana'ya gelip sığınmışsa bu hal, hayatında kabul edebileceği tek meşru bölgenin koruyuculuğu altında bulunmasaydı. Porpora velinimet, dayanağı ve kelimenin en saygı değer anlamı içinde öğretmeniydi. Onun yanında öksüzlüğünü hissetmiyordu. Buna karşılık kalbinin ve aklının tek ilhamını izliyerek işleri kendi başına düzenlemek hakkını artık kendinde göremiyordu. İşte Porpora, dehanın katledilmesi, yüce bir kaderin o romanımsı bir özden geçme hayaline feda edilmesi olarak gördüğü evlenme fikrini şiddetle ayıplıyor, alay ediyor, reddediyordu. Riesenburg'da da Consuelo'ya, baba olarak elini uzatan asil, yumuşak başlı, yüce gönüllü bir ihtiyar vardı; ama durumunun zorunluluklarını izliyerek, baba değiştirilebilir miydi? Porpora *hayır* derken Consuelo nasıl olur da kötü Christiane'nin *evet* ini kabul edebilirdi? Bu iş zorunlu ol-

madığı gibi, mümkün de değildi. Sözün kısası Porpora'nın olayları ve duyguları daha iyi incelediği zaman söyleyeceği sözü beklemek gerekiyordu. Ama bu izni ya da yargısındaki değişikliği beklerken zavallı Albert'e, ümit vererek sabırla bekletmek için ne söyleyecekti? Porpora'nın hoşnutsuzluğundaki o ilk fırtınayı açıkca söylemek onun güvenliliğini altüst etmek demektir. Bu hoşnutsuzluğu kendisinden saklamak da onu aldatmak olurdu. Hattâ Consuelo ondan hiçbir şeyi gizlemek istemiyordu. Soydankişi bu genç adamın hayatını bir yalanla nasıl bağhyabilirdi? Consuelo bu yalanı yapamazdı. Öyle insanlar vardır ki kendilerini kurtarıırken bile kendilerini aldattıkları için onlara karşı pek saygı duyulur.

O zaman yeniden yazmaya başladı. Ama bir tanesine bile devam etmek için karar vermeden yirmi kadar başlanmış mektubu yırttı. Mektubuna hangi tarzda başlarsa başlasın, daha üçüncü kelimede ya daima pervasız bir iddiaya ya da uğursuz sonuçlar doğurabilecek şüpheli bir ifadeye sürükleniyordu. Yorgunluktan, üzüntüden ve sıkıntıdan ezilmiş, yatağına girdi. Orada hiçbir karara, geleceğinin ve alinyazısının açık bir kavramına varamadan soğuktan ve uykusuzluktan uzun zaman ıstırap duydu. Nihayet uyudu. Pek erken kalkan Porpora, sabah gezintisine çıksın diye yatağında geç saate kadar kaldı. Haydn'ı, bir gün önceki olduğu gibi, yeni efendisinin elbiselerini fırçalamakla, oda takımlarını düzeltme uğraşırken buldu.

Haydn, arkadaşının nihayet ortaya çıktığını görünce:

— Vay, diye haykırdı, uyuyan güzel! Şu yaman öğretmenle kendi aramda sizi koruyucu olarak göremeyince can sıkıntısından, kederden, hele korkudan ölüyorum. Sanki her zaman anlıyverecek, hazırladığımız suçu meydana çıkarıverecek, armoniler içinde boğup öldürmek için eski klavsenin içine beni kapatıverecek gibi geliyor bana. O senin Porpora'n, başımdaki saçları diken diken ediyor. Onun İtalyalı bir şeytan, bizimkinden çok daha kötü, çok daha kurnaz olarak tanınan o memleketin iblisi olmadığına inanmıyorum.

Consuelo:

— İçin rahat etsin, dostum, dedi. Öğretmenimiz sadece mutsuz bir insandır, kötü değildir. Hele ona bir az mutluluk vermekte her türlü özeni gösterelim. Yumuşıyacağını ve gerçek huyuna yeniden döneceğini göreceksiniz. Çocukluğumda onu candan neşeli bir insan olarak gördüm. Yerinde verdiği cevapların inceliği dillere destan olmuştu; çünkü o zaman başarıları, dostları ve umudu vardı. Onu, San-Mose¹ tiyatrosunda *Poliferme*² operası oynandığı devirde tanımalıydınız; bu opera oynandığı sırada beni kendisiyle beraber sahneye sokuyor, konuşmıyan insanların sırtını, onun dev gibi başını gördüğüm kulisin içine beni bırakıyordu. Küçücük köşemde bütün bunlar öyle güzel, öyle müthiş görünüyordu ki! Ya kartondan bir kayalığın arkasına çömelmiş, ya da bir gaz lâmbasının merdivenine tırmanmış, ancak soluk alıyordum. Oyuncuların yaptıklarını gördüğüm bütün hareketleri, bütün tavırları elimde olmadan başımla ve kollarımla tekrarlıyordum. Sonra üstad, koltuklar-

dan gelen bağırsıklarla zorlanıp sahneye çağrıldığını görüyor; sahnenin boyunca perdenin önünde yedi defa geçtiği zaman onun bir Tanrı olduğunu tasavvur ediyordum; çünkü o anlarda kalbinden taştan heyecan ve gururla ne kadar yiğit, ne kadar güzel bir insandı o. Ne yazık! Daha o kadar ihtiyar sayılmaz, ama bak, ne kadar değişmiş, ne kadar yıpranmış. Haydi git bakalım Beppo, işe başlayalım. Eve dönünce fakir odasını bıraktığından biraz daha güzel bulsun. Nesi var, nesi yok anlamak için ilkin onun giyim eşyasını gözden geçireceğim.

Joseph:

— Onun, dedi, eksiklerini saymak biraz uzun sürer. Elinde olanları görmek daha kısa olur. Çünkü ben bu kadar fakir, bu kadar kötü durumda olan ancak kendi elbise dolabımı biliyorum.

— Peki seninkini de daha yararlı bir hale sokmaya çalışırım. İlk Porpora'yı düşünelim. Bana şu dolabı aç. Ne! Tek bir elbise! Acaba dün akşam elçinin evine giderken giydiği elbise mi?

— Ne yazık ki öyle! Düğmeleri çelik işlemeli, kahve rengi elbise! Pek de o kadar yeni değil. Acınacak derecede yıpranmış, kötüleşmiş olan öteki elbisesini dışarı çıkarken giydi. Hırkasına gelince, onun zaten olduğunu sanmıyorum. Ama, bir saattenberi de onu boşu boşuna arayıp duruyorum.

Consuelo:

— Joseph, dedi, dün akşam şarkılarımın karşılığı olarak bana verilen işte güzel bir yüzük. Onu satmak istemiyorum. Böyle bir satış dikkati üstüme çeker,

onu bana ödöl olarak veren insanların tamahkârlığı karşısında belki de keyifleri kaçır. Ama onu rehine koyabilir, bize zorunlu olan parayı ödünç olarak alabilirim. Keller, namuslu ve zeki bir hayli para verecek olan bir simsarı elbette tanır. Haydi, çabuk git de gel.

Joseph:

— Bu işi hemen hallederim. Keller'in evinde bir yahudi mücevherci var. Üstelik bu türlü işler için güzel bir bayanın kâhyası olan Keller, bir saat sonra gelip burada size paraları sayar. Ama kendim için hiç bir şey istemem, işittiniz mi Consuelo? Elbiseniz omzumun üstünde yolculuk yaptı. Bir tuvalete asıl sizin ihtiyacınız var. Üstünüzdeki elbiseden daha az yıpranmış bir elbise ile yarın, belki de bu akşam elâlemin içine çıkmak zorunda kalacaksınız.

— Hesaplarımızı daha sonra yaparız. Hattâ onu da isteyeceğim zaman gelecek. Beppo, hizmetlerinizi reddetmediğime göre benîmkileri de reddetmemenizi istemekte hakkım var! Haydi! Keller'in evine koş.

Haydn bir saat sonra gerçekten Keller'le ve beşyüz florinle beraber döndü. Consuelo ona niyetlerini açıklayınca Keller tekrar dışarı çıktı ve çok geçmeden dostlarından usta ve işgüzâr bir terziyi getirdi. Porpora'nın elbisesinin, giyim eşyalarının öteki parçalarının ölçüsünü alarak iki takım elbiseyi, güzel bir vatkalı hırkayı, hattâ salık verilen işçilere ısmarlama-yı üzerine aldığı çamaşır ve tuvalet için zorunlu öteki eşyaları birkaç gün içinde getireceğine söz verdi.

Terzi gidince Consuelo, Keller'e:

— Şimdi, dedi, bütün bunları büyük bir sır gibi saklamam gerekiyor. Öğretmenim fakir de olsa yine

gururludur. Bu eşyaların benden geldiğine ufacık bir şüphe duysa, önemsiz hediyelerimi muhakkak pence-renden dışarı fırlatır.

Joseph:

— Peki ama Consuelo, dedi, ona farkında olma-dan yeni elbiseleri giydirmek ve eskilerini bir tarafa bıraktırmak için ne yapacaksınız?.

— Ah! Ben onu tanırım. Bu işin farkına varmıya-cağına kalıbımı basarım. Onları sırtına nasıl geçirece-ğini ben bilirim.

Başbaşa kaldıklarının dışında dostluklarının ma-niyeti hakkında yanlış bir kanı uyandırmamak için ar-kadaşı ile pek resmi konuşmakta anlayış gösteren Joseph bu sözlerle şöyle karşılık verdi:

— Şimdi kendinizi düşünmiyecek misiniz? Bo-hemya'dan hemen hemen birşey getirmemiş bulunuyor-sunuz. Zaten elbiseleriniz de bu memleketin modasına uymuyor.

— Bak, bu önemli işi az kalsın unutacaktım? İyi kalbli mösyö Keller'in bana danışmanlık ve önderlik yapması gerekiyor.

Keller söze karıştı:

— Elbette! Bu işten anlarım. Size en zevkli bir tuvaleti yaptırmazsam bana bilgisizin, kendini beğen-mişin biri diyebilirsiniz.

— İyi kalbli Keller'ciğim, bu işi size bırakıyorum. Sadece önceden size haber vereyim ki, genel olarak mizacım sadedir. Göze çarpan şeyler, göz alıcı renkler, ne her zamanki solgunluğuma, ne de sade zevklerime uygun düşer.

— Signora, böyle bir öğüde ihtiyacım olduğunu tahmin etmekle beni hor görüyorsunuz. Mesleğim bakımından yüz çizgilerine hangi renklerin uygun düştüğünü bilmez miyim hiç? Yüz çizgilerinizden tabii özelliklerinizi sanki görmüyor muşum gibi. İçiniz rahat etsin. Benden memnun kalacaksınız. Çok geçmeden size hoş gelebilecek bir tarzda şimdi olduğunuz gibi sadelikten ve alçak gönüllülükten ayrılmıyan sarayda görünebileceksiniz. İnsanı süslemeli ama, onda hiçbir şeyi değiştirmemeli. Berberin de, terzinin de sanatı budur işte.

Consuelo berberi Joseph'den biraz uzaklaştırarak:

— Kulağınıza söyleyecek tek bir sözüm daha var, dedi. Üstad Haydn'ı da baştan ayağa kadar yeni elbiselerle süsleyeceksiniz. Geri kalan para ile de benim tarafımdan kızıma düğün için güzel ipekli bir elbise alırsınız; düğünlerinin gecikmiyeceğini umarım. Çünkü burada başarı kazanırsam, dostuma yararlı olabileceğim ve onun tanınmasına yardım edebileceğim. O istidatlı bir genç, çok istidatlı bir genç. Bundan emin olunuz.

— Signora, gerçekten bir istidadı var mı onun? Bana söylediğiniz bu şey için bahtıyarm. Bunu her zaman umuyordum, ne diyeyim? Kilisenin koro okulunda küçücük bir korocu iken dikkatimi çektiği o günlerden beri onun istidadından emindim.

Consuelo:

— Asil bir çocuk o, dedi. Kendisine yaptığınız yardımlar için onun minnettarlığı ile, yüce gönüllülüğü ile ödülleneceksiniz. Çünkü biliyorum ki siz de namuslu bir insan, gönlü âsil bir varlıksınız.

Keller'le beraber Joseph'e yaklaşıarak sözlerine şunları ekledi:

— Joseph'in koruyucuları hakkında karar verdiklerinizi yapıp yapmadığınızı bize söyleyiniz. Fikir sizden gelmişti. Bari bu fikri uygulamaya başladınız mı?

Keller:

— Hemen başladım, signora; dedi. Kulunuz için söylemekle yapmak aynı şeydir. Bu sabah müşterilerimin saçlarını düzeltmek için yola çıkınca ilkin sayın Venedik elçisinin, (elçinin saçlarını düzeltmek şerefine erişemedim ama, sayın sekreterinin saçlarını kıvırmaktayım) Sonra her sabah sakalını traş ettiğim sayın rahip Metastasio'nun, rahibin vasi olduğu ve başı her zaman avuçlarımda olan matmazel Marianne Martinez'in¹ dikkatini çektim. Genç kız rahip gibi evimde oturur... Yani ben onların evinde otururum. Ne önemi var bunun, nihayet Joseph'in yüzünü tanıyan, aynı zamanda üstad Forpora'nın evinde rastlayıp durumunu tehlikeye sokacak olan başka iki üç kişinin evine girdim. Müşterim olmıyan bayanların da herhangi bir bahane ile yanlarına sokuldum: "Sayın baronum, meslekdaşlarımdan saçları için hafif ayı yağı arattığını duydum. Yağı getirmek için söz vermek üzere çabucak koşup geldim. Ayı yağını kibar bayanlara bedava olarak sunuyorum. Eğer bu ilâçtan memnun kalırlarsa bu ter-tip için onlardan bana müşteri bulmalarını rica ediyorum." Bir başkasına: "bakın pazar günü Saint-Etienne'de bulunmuş olan bir din kitabı; büyük kilisede (büyük kilisenin manastırında demek istiyorum) saç tuvaleti yaparken bu kitabın efendimize ait olup

olmadığını sormak görevini bana verdiler. Hiç kimse-
 nın benden istemediğini bildiğim halde, piskoposluk
 kurulu üyelerinden birine göstermek için bir sıranın
 üstünden aldığım üstü yaldızlı deri ciltli bir eski ki-
 taptı bu. Nihayet şu ya da bu bahane ile azıcık olsun
 kendimi dinletmeye muvaffak olunca mesleğimdeki in-
 sanlarda hoş görülen zekâ ve kavrayışla gevezelik et-
 meye başlıyordum. Meselâ: "Dostlarımdan usta bir
 müzikçi olan Joseph Haydn'dan efendimiz hazretlerine
 söz edildiğini çok duydum. Efendimizin saygı değer
 konağına sunmam için bende güven uyandıran birisi-
 dir. — Nasıl bana söyledikleri şu küçük Joseph mi?
 Sevimli bir istidat. Çok şey vâdeden genç. — O zaman
 sözü asıl meseleye getirdiğimden çok memnun şöyle
 cevap veriyordu. "Ah! Doğrusu ya efendimiz, şu anda
 onun başında garip olduğu kadar yararlı bir iş bulun-
 duğuna memnun olacaklar. — Peki ama onun başın-
 daki işi hiç bilmiyorum ki. — Evet! Bundan daha gü-
 lünç, aynı zamanda bundan daha ilginç bir şey olamaz.
 Uşaklık ediyor. — Nasıl o mu uşak olmuş? Aman
 yarabbi, ne düşüş! Böyle bir istidat için ne felâket!
 Demek pek sefil düşmüş olmalı; ona yardımda bulun-
 mak isterim, — Efendimiz, diyordum, böyle bir şey söz
 konusu değil; kendisine bu garip kararı verdiren sanat
 aşkıdır. Her ne pahasına olursa olsun, ünlü üstad Por-
 pora'dan ders almak istiyordu... — Aa! Evet, biliyo-
 rum. Porpora bu çocuğu dinlemek ve kabul etmek is-
 temiyordu. Çok titiz, çok ters dahî bir adamdı o. — Büt-
 tün bu işler arasında öğretmeninin alaya alınmasını
 ve ayıplanmasını istemiyen signora Consuelo'nun ni-
 yetlerine uygun olarak şöyle cevap veriyordum: — O

büyük bir insan, mert bir adamdır. Emin olunuz ki, diyordum, bütün özenlerini gösterecektir. Ama Joseph onun duyduğu kederi dürtüp uyandırmamak, ürkütmeden yanına sokulmak için kendisini müzikten bütünü bilgisiz biri gibi göstererek uşak olarak hizmetine girmek gibi kimsenin aklına gelmiyecek kurnazca bir fikir gelmişti kafasına. — Herkes bana acınarak: — Fikir, hazin ama, hoş. Bu, gerçek sanatçının kahramanlığı. Ama artık dikkate değer bir sanatçı olmadan ve dikkati çekmeden Porpora'nın teveccühünü kazanmakta acele etsin; çünkü genç Joseph Haydn, Porpora'ya sık sık gittikleri açıkça bilinen bir kaç kişi tarafından önceleri sevilmiş ve korunmuştu — O zaman sinsi bir edâ ile: — Bu kişiler, diyordum, Joseph için pek zorunlu olan bu küçük sırrı saklamıyacak ve güvenini ona karşı devam ettirmek için Porpora ile beraber işi azıcık olsun bilmemezlikten gelmiyecek kadar fazla cömert, fazla büyüktürler. — O zaman şöyle bağırıyorlardı: — İyi kalbli usta müzikçi Haydn'ı ele veren muhakkak ki ben olmayacağım. Benim adıma ona söz verebilirsiniz. Hattâ tedbirsizce bir sözü maestronun kulağına götürmesinler diye adamlarıma tenbih edeceğim." Nihayet ya bir küçük hediye vererek, ya da ayı yağı ısmarlıyarak bana müsaade ediyorlardı. Sonra sayın elçilik kâtibine gelince, o bu macera ile son derece ilgilendi ve bana bu işi sayın Corner hazretlerine sabah kahvaltısında açacağına söz verdi. Çünkü özel bir şekilde Joseph'i seven, herkesin arasında Porpora'ya karşı Joseph'i savunabilecek olan ilk insandı. İşte ben diplomatça görevimi tamamladım. Memnun musunuz signora?

Consuelo:

— Eğer, dedi, kıraliçe olsaydım seni hemen elçi tayin ederdim. Ama sokakta eve dönmek üzere olan öğretmeni görüyorum. Sevgili Keller, kaçınız da sizi görmesin.

— Neden kaçayım signora? Saçlarınızı düzeltmeye başlayacağım. Beni uşağınız Joseph'le arayıp bulduğunuz ilk berber sanır.

Consuelo Joseph'e:

— Bizden yüz defa zeki.

Sonra Joseph önlüğünü ve toz tüyünü eline alırken ve Porpora yeni operasının bir cümlesini mırıldanarak merdiveni ağır ağır çıkarken genç kız saçlarını Keller'in usta ellerine bıraktı.

LXXXVI

Porpora, yaradılıştan çok dalgın olduğu için evlâtlığının alnından öperken, genç kızın saçları ile uğraşan Keller'e dikkat bile etmedi ve notaları arasında kafasını kurcalayan cümlelerin yazılı parçasını aramaya başladı. Her zaman klavsenin üstünde görülmemiş bir şekilde dağınık duran kâğıtlarının ölçülü bir istifle sıraya konduğunu görünce bağırarak dalgınlığından sıyrıldı:

— Edepsiz haylaz! El yazmalarımı ellemeye cesaret etmiş. Çoğu uşaklar böyledir işte! Birbiri üzerine yığarlarken düzelttim sanırlar. Doğrusu, bir uşak tutmaya hani pek de ihtiyacım vardı sanki. İşte işkencelerimin başlangıcı.

Consuelo:

— Üstadım, dedi, onu affediniz. Notalarınız karma karışıktı.

— O karışıklık içinde istediğimi öyle bulurum ki. Gece kalkar operamın herhangi bir cümlesini karanlıkta el yordamiyle alabilirdim. Şimdi artık hiçbir şey bulamayacağım. Mahvol-dum ben; kendime bir aydan önce gelemem.

— Hayır üstadım, hemen onları bulacaksınız. Zaten hatayı işliyen benim. Sayfalara numara konmamasına rağmen her sayfayı yerine koyduğumu sanıyorum. Bakınız! Birdenbire çıkan bir rüzgâr uçuşan yaprakların hepsini alıp götüreceği sırada onları içine dizdiğim defterden daha kolay okuyacağınıza eminim.

— Birdenbire çıkan rüzgâr ha! Sen odamı Fusine'in¹ gölcükleri mi sanıyorsun?

— Birdenbire çıkan rüzgâr değilse bir toz tüyü ya da bir süpürge darbası da diyebilirim ya!

— Canım odamın süprülmeye ve temizlenmeye ne ihtiyacı vardı? On beş gündenberi oturuyorum. Tek bir kimsenin içeri girmesine müsaade etmedim.

Joseph içinden:

— Ben de farkındayım zaten, dedi.

— Peki üstadım, bu alışkanlığın değişmesine müsaade etmelisiniz. Her gün havalanmıyan ve temizlenmiyen bir oda, uyumaya ve sağlığa zararlıdır. Beppo odayı süpürüp temizledikten sonra hoşlandığınız düzensizlik durumuna tekrar getirmeyi üstüme alıyorum.

— Beppo! Beppo! Bu da ne oluyor? Beppo diye birisini tanımıyorum.

Consuelo Joseph'i göstererek:

— Beppo, işte o! dedi. Her dakika kulağınızı tırmalıyacak kadar güç bir adı vardı. Ona aklıma gelen ilk adı verdim. Beppo hem güzel, hem kısa, söylenmesi de kolay.

Porpora operasının sahifelerini çevirirken ve onu mükemmel bir şekilde bir araya getirilmiş ve tek bir kitap halinde dikilmiş olarak bulunca yeniden yumuşamaya başlıyarak:

— Canın nasıl isterse öyle olsun! dedi.

Consuelo ihtiyar adamın gülümsediğini görerek:

— Böylesinin daha kolay olduğunu kabul ediniz, dedi.

Maestro:

— Daima haklı çıkmak istersin sen. Bütün hayatın boyunca inatçılık edeceksin.

Keller'in elinden kurtulup serbest kalan Consuelo:

— Üstadım, sabah kahvaltısı ettiniz mi?

Porpora bir sabırsızlık ve kaygı edâsiyle:

— Ya sen ettin mi?

— Ettim, ya siz üstadım?

— Ya bu çocuk, Beppo denilen şu çocuk bir şeyler yedi mi?

— Yedi, ya siz?

— Demek burada bir şeyler buldunuz. Yenecek bir şeylerimin bulunduğunu hatırlamıyorum.

— Biz çok güzel kahvaltı ettik, ya siz üstadım?

— Ya siz üstadım! Ya siz üstadım! Bırak şunları sen. Yemişim, yememişim sana ne?

Venediklilere mahsus teklifsizliği ile arada sırada Porpora ile senli benli konuşmakta sakınca görmiyen Consuelo:

— Üstadım, sabah kahvaltısı etmedin sen.

— Hey yarabbi! İyice görüyorum ki evime şeytan girmiş, beni rahat bırakmıyacak. Haydi gel ve bana şu cümleyi oku. Dikkat et rica ederim.

Consuelo klavsene yaklaştı ve cümleyi okudu. O sırada pek fazla bir müzik meraklısı olan Keller odanın öte ucunda elinde tarak, ağzı yarı açık duruyordu. Cümlesinden memnun olmıyan maestro kimi zaman bir takım notalara, kimi zaman başka bir takım sesler üzerine bastırarak yalnız Consuelo'nun sabrı ve yumuşak başlılığı ile bir tutulabilecek bir inatla, hayâl ettiği ince farkı arıyarak genç kıza cümleyi ardı ardına otuz defa tekrarlattı. Bu sırada Joseph, Consuelo'nun bir işareti üzerine Keller'i şuraya buraya koşturduğu sırada kendi eliyle hazırladığı kakaoyu almaya gitti. Onu getirdi; arkadaşının niyetlerini sezerrek bestecinin dikkatini uyandırmadan fincanı nota sehpasının üstüne usulcacık koydu. İhtiyar adam bir dakika sonra hiç düşünmeden kakaoyu aldı, fincana boşalttı büyük bir iştihâ ile yudumladı. Bir ikinci fincan kakao getirildi. Yanında ekmeğe ve tereyağı da getirilen bu ikinci fincan kakaoyu da yudumladı. Biraz takılgan olan Consuelo öğretmeninin ekmeği ve tereyağını iştihâ ile yediğini görerek:

— Üstadım, dedi, senin bu sabah kahvaltı etmediğini çok iyi biliyorum.

İhtiyar adam öfkelenmeden:

— Doğru! dedi. Kahvaltıyı unuttum, sanırım, eser yazdığım zaman bu hal çokluk başıma gelir. Ancak gündüzleri içim çekildiği ve ezildiği zaman farkına varırım.

— Ve o zaman, rakı içersiniz, değil mi üstadım?

— Bunu sana kim söyledi küçük budala?

— Şişeyi buldum.

— Peki sana ne? Bana rakıyı mı yasak edecek-sin?

— Evet, sana rakıyı yasak edeceğim. Venedik'te sağlamdın, sağlığın yerindeydi.

Porpora kederli:

— Doğru bir söz bu! Bana sanki işler orada daha kötü gidiyormuş, burada ise her şey daha iyi olacakmış gibi geliyordu. Bununla beraber her şey daha da kötüye gidiyor. Servet, sağlık, fikirler... Her şey!

Başı avuçlarının içine düştü. İhtiyar adama baskı yapan yulgınlık fikrini ufak tefek hâdiselerle dağıtmak istiyen Consuelo:

— İster misin, dedi, burada çalışmanın sana neden güç geldiğini söyleyeyim? Çünkü sana bir hayli kuvvet ve neşe veren Venedik usulü yapılımış o güzel kahveden yoksunsun da ondan. Almanların yaptığı gibi kendini birayla, içkilerle dürtmek istiyorsun. Ama bu senin sağlığına zararlı oluyor.

— Bak, doğru bir söz daha! Ah, benim o cânım Venedik kahvem! Güzel sözlerin, büyük fikirlerin bitmez tükenmez kaynağı idi o. Tatlı bir sıcaklıkla damarlarımda dolaşan dehâ idi, ruhtu o. Burada içilen her şey insana ya keder veriyor ya da insanı deli ediyor.

— Mademki öyle üstadım, kahveni iç.

— Burada? Kahve ha? İstemem. Bu çok külfetli bir iş. Ateş ister, hizmetçi ister. Yıkanacak, çalkalanacak, bir armoni düzeninin tam ortasında, hoş gitmiyen bir gürültü ile kırılacak kapkacak ister. Hayır! Bunlardan hiçbirisi olamaz. Şişem yerde, bacaklarımın arasında dursun, çok kolay ve erkenden yapılabilen bir iş.

— O da kırıldı. Bu sabah dolaba koymak isterken kırdım.

— Şişemi kırdın ha! Bastonumu omuzlarında kırmak için neresinden tutacağımı bilemiyorum, çirkin kız!

— Aman siz de! Onbeş yıldanberi hep bunu söyler durursunuz, ama bana bir fiske bile vurmadınız. Hiç korkmuyorum.

— Seni geveze kız, seni! Şarkı söyler misin ve beni şu melun cümleden kurtarır mısın? Bu sabah o kadar dalgınsın ki onu hâlâ ezberlemediğine bahse ig-reri.

Consuelo nota defterini birdenbire kapatarak:

— Ezberleyip, ezberlemediğimi görürsünüz.

Genç kız, cümleyi içine doğduğu gibi, yani Porpora'nın cümlesinden bambaşka, okudu. Porpora'nın ilk denemeden itibaren kafasının karıştığını, onu çalıştırmaya çabalıyarak duygusunu çığrından çıkarmış olduğunu anlamasına rağmen öfkesini bildiği için ona sakınca görmeden öğüt vermek istememişti. Bu cümleyi bambaşka bir fikirle ortaya koymuştu. Ama bu cümleyi öğretmenine okurken hafızasının hatası gibi gösterip onun dikkatini çekeceğinden pek emin bulu-

nuyordu. Porpora bu yeni cümleyi işidir işitmez iki elini çırpıp haykırarak iskemlesinden sıçradı:

— İşte! İşte! Arayıp bulamadığım şey! Şeytan kız. Nasıl oldu da bu cümle aklına geldi?

— Acaba yazdığınız cümle değil mi? Yoksa bir tesadüf mü... Yok, yok, bu sizin cümleniz.

Sâf olmasına ve zafere karşı duyduğu hastalık derecesindeki o değişmez sevgisine rağmen hiç bir zaman kendini beğenmişliğe kaptırmamış olan Porpora haykırdı:

— Yok, bu senin cümle, yalancı. Onu bulan sensin. Tekrarla bana onu. Güzel bir cümle. Ondan yararlanacağım.

Consuelo cümleyi bir çok defa tekrarladı ve Porpora imlâsına yazdı. Sonra öğrencisini göğsünün üstünde sıkarak:

— Sen bir şeytansın, dedi, her zaman bir şeytan olduğunu düşündüm.

Consuelo gülümsiyerek:

— İyi bir şeytanım, inanınız bana, diye cevap verdi.

Porpora bütün bir sabah müzik uğruna çektiği işkencelerden ve kısır çırpınmalardan sonra cümlesini bulmaktan heyecanlı, elinde olmadan şişesinin sapını aradı. Yerinde bulamayınca el yordamı ile nota sehпасının üstünde aranmaya başladı. Orada rasgele eline geçeni yudumladı. Bu, Consuelo'nun kakao ile beraber özenle ve sabırla hazırladığı ve Joseph'in arkadaşının yeni bir işareti üzerine kaynar kaynar getirdiği lezzetli bir kahve idi.

Porpora kahvenin tadını çıkara çıkara içerken haykırdı:

— Ey Tanrılar içkisi! Ey müzikçilerin dostu! Hangi melek, hangi peri, kanadının altında seni Venedik'ten buraya getirdi?

Consuelo:

— Şeytan, diye cevap verdi.

Porpora nota sehпасının üstüne başını dayıyarak yumuşak bir sesle:

— Sen, dedi, bir meleksin, sen bir peri kızısun, yavrum, beni sevdiğini, bana özenle baktığını, beni mesut etmek istediğini iyice görüyorum.

Ara odanın eşğinde kendisine ıslak ve parlak gözlerle bakan Joseph'i görerek:

— Şu zavallı oğlana varıncaya kadar hepiniz benim kaderimle ilgileniyorsunuz. Ah! Zavallı çocuklarım, pek acıklı olan hayatımı hafifletmek istiyorsunuz! Ah, sizi ihtiyatsızlar sizi! Ne yapmak istediğini bilmiyorsunuz. Büyük üzüntüler için yaratılmışım ben. Birkaç yakınlık duygusu ve bolluk içinde geçen günler uçup gidiverince kaderimin korkunçluğu bana daha kuvvetli hissettirecek kendini!

Consuelo kollarını Porpora'nın boynuna dolayarak:

— Seni, dedi, hiçbir zaman bırakmıyacağım, daıma kızın ve hizmetçin olacağım.

Porpora saçları dökülmüş başını yine nota defterinin arasına soktu ve ağladı. Consuelo ile Joseph de ağlıyorlardı. Müzik tutkusu yüzünden şimdiye kadar orada kalan ve orada kalmaya bahane olarak ara odada ünlü bestecinin perukasını düzeltmeye uğraşan

Keller, yarı aralık kapıdan saygı uyandıran ve üzüntüsünü çoğaltan tabloyu, Consuelo'nun o kız çocuklara yakışır acımasını ve ünlü ihtiyara karşı Joseph'in kalbini çarptırmaya başlayan coşkuyu görünce elinden tarağını düşürdü ve kutsal bir dalgınlığın içine gömüldüğü için Porpora'nın perukasını mendil sanarak gözlerine götürdü.

Consuelo, bir nezle yüzünden birkaç gün evde kaldı. Şu uzun ve macera dolu yolculuğu sırasında bütün hava değişikliğine, geçtiği bütün bölgelere göre kimi zaman yakıcı, kimi zaman yağmurlu ve soğuk olan sonbaharın bütün kararsızlıklarına meydan okumuştur. Hafifçe giyindiği ve başına sadece bir hasır şapka geçirdiği, ıslandığı zaman değiştirecek ne bir manto, ne bir elbise bulabildiği halde, en hafif bir ses kısıklığına bile uğramamıştı. Ama Porpora'nın iyi hava almıyan, rutubetli ve karanlık odasına kapınınca gücünü ve sesini yok eden, soğuğu ve rahatsızlığı hissetti. Porpora, bu beklenmedik tersliğe çok kızmıştı. Öğrencisine İtalyan tiyatrosunda bir anlaşma elde etmek için acele davranmak gerektiğini biliyordu; çünkü Dresden'e gitmek isteyen madam Tesi, Caf-fariello'nun direnmelerine ve böyle ünlü bir ses sanatçısını imparatorluk tiyatrosuna bağlamakta kısıkanç davranan Holzbauer'in parlak tekliflerine kanaarak gitmekte tereddüt eden bir hali vardı. Öte yandan doğumunun sonuçları yüzünden hâlâ yatakta kalan Corilla, Viyana'da yeniden bulduğu ahbabları ile arkadaş olan tiyatro müdürlerinin yanında dolaplar çeviriyor, kendisine ihtiyaç duyulursa 8 gün sonra işe başlayacağını söyleyerek onları zorluyordu. Porpora

hem genç kız için, hem onunla beraber kabul ettireceğini umduğu operasının başarısı için Consuelo ile anlaşma yapılmasını şiddetle istiyordu.

Consuelo, kendi hesabına, neye karar vereceğini bilmiyordu. Bir anlaşma yapmak, Albert'le birleşmesini mümkün kılacak zamanı daha geriye atmak, şüphesiz onun tekrar sahneye çıkacağını beklemiyen Rodolstadt'larda korku ve öfke uyandırmak, kendi kanılarına göre sahip oldukları şereften vaz geçtiğini sanarak genç konta, zaferini ve hürriyetini kendisinden üstün tuttuğunu söyletmek demekti. Bu anlaşmayı kabul etmemek, Porpora'nın son umutlarını yok etmesi onun hayatında felâket ve umutsuzluğu yaratan nankörlüğü ona karşı kendisinin de göstermesi, sözün kısası, ona bir hançer darbesi indirmesi demekti. Consuelo, kendini böyle bir seçme durumu içinde bulunca korkarak ve hangi tarafı tutarsa tutsun öldürücü bir darbe vuracağını görerek hazin bir kedere kapıldı. Güçlü vücut yapısı onu ciddi bir hastalıktan korudu. Sıkıntı ve korku ile geçen birkaç gün içinde hafif ürpermelerin üzücü bir kırıklığın etkisi altında ya cılız bir ateşin yanına çömelerek ya da ev işleri ile uğraşmak için bir odadan bir odaya sürüklenerek tehlikeli bir hastalığın gelip, durumunun yarattığı görevlerden ve üzüntülerden kendisini kurtarmasını kederi kederli istedi ve umdu.

Porpora bir an neşelenmiş olan mizacı, ümidinin kaynağı, gücünün dayanağı Consuelo'nun birdenbire kararsızlık ve umutsuzluk içine düştüğünü görünce yeniden somurtkan, kavgacı ve haksız tavrını takındı. Genç kızı coşku ve şefkatle destekliyecek ve can-

landıracak yerde onu üzüntüye boğan ve hastalık dercesine varan bir sabırsızlık gösterdi. Zaman zaman zayıf ve şiddetli, şefkatli ve öfkeli olan bu ihtiyar biraz sonra Jean-Jacques Rousseau'yu yiyip tüketecek olan bir kararsızlıkla içi kemirilerek¹, kendi kuşkularının, taşkınlıklarının ve haksızlıklarının başka insanlara malettiği kötü niyetleri, kötü usulleri biraz da kendisinin kışkırttığını ve sebeb olduğunu farketmeden her yerde düşmanlar, zalimler, nankörler görüyordu. Kırdığı insanların ilk hareketi, ona deli göziyle bakmak, ikinci hareketleriyle onu kötü sanmak, üçüncü hareketleriyle ondan kendilerini uzak tutmak, sakınmak ya da öç almak alçakça bir gönül hoşluğu ile düşmanca insan sevmelik arasında Porpara'nın kavrayamadığı ve hiçbir zaman değişmeyeceği bir ortam vardır.

Consuelo, boşuna çabalar harcadıktan sonra onun aşkına ve evlenmesine izin vermekte her zamankinden daha az hazırlıklı olduğunu görerek talihsiz öğretmeninin peşin yargılarını gittikçe kötüleştirerek açıklamalarla onu sinirlendirmekten vazgeçti. Artık onun yanında Albert'in adını ağzına almadı; sonra Porpara'nın kendisine zorla kabul ettireceği anlaşmayı imza etmeye kendine hazırladı. Joseph'le yalnız kaldıkça kalbini ona açarak teselli buluyordu.

— Alın yazım ne garip bir alın yazısı. Tanrı bana sanat için yetiler ve bir ruh, hürriyet gereksemeleri, sâfça ve mertçe bir bağımsızlık sevgisini bağışlamış ve bu tanrısal irade, sanatçılara, hayatın güçlükleri ve kandırıışları arasında bir yol açmak için zorunlu gücü sağlayan şu soğuk ve vahşi bencilliği vere-

cek yerde içime sadece başkaları için sevgi ve özden geçme gösteren bir kalb koymuş. Böylece karşıt iki kuvvet arasında kalınca hayatım yıpranıyor, amacım gerçekleşmiyor. Eğer ben özden geçmek için yaratılmışsam o halde Tanrı ruhumdaki sanat sevgisini özden geçmeleri işkence ve büyük bir üzüntü haline getiren hürriyet şiirini ve duygusunu benden alsın. Eğer ben sanat için, hürriyet için yaratılmışsam her zaman başarılarımı zehirliyen ve mesleğimi köstekliyen acımayı, dostluğu, kaygıyı, korkuyu, gömlümden çıkarsın¹.

Haydn:

— Zavallı Consuelo, dedi, sana verilecek bir öğüdüm varsa o da şu: Sen dehanın sesini dinlemelisin, gönlünün haykırışlarını boğmalısın. Ama şimdi seni çok iyi tanıyorum. Bunu yapamayacağını biliyorum.

— Hayır bunu yapamam Joseph, bana öyle geliyor ki bunu hiçbir zaman yapamayacağım. Ama talihime bir bak. Garip ve zavallı kaderimin karmaşıklığını bir gör; hattâ özden geçme yolunda öylesine kösteklenmiş, öylesine aykırı bir yöne çevrilmişim ki ben, sağ eli gibi, sol eliyle iyilik yapmak istiyen şu kalbi kırmadan, gönlümün beni sürüklediği yere gidemiyorum. Porpora'ya bağlanmam, ötekini yüzüstü bırakmak ve öldürmek demektir. Şu dünyada beni evlâtlığa kabul eden bir babayı öldürmeden karısı olamayacağım bir kocalığım var. Buna karşılık bir kız evlât olarak vazifemi yaparsam kocamı öldüreceğim. Kutsal kitaplar kadının anasını, babasını bırakıp kocasının arkasından gitmesini buyuruyor². Ama gerçekte ben ne birisinin kızıyım, ne de öbürünün karısı. Kanun-

larda benim gibiler için bir madde yok. Toplum açık kaderimle hiç uğraşmamış, seçimi, kalbime bırakmışlar. Kalbimi yönetecek bir erkek yok. Ama içinde bulunduğum seçme durumunda, vazife ve özden geçme tutkusu da seçeceğim şeye ışık vermez. Albert'le Porpora her ikisi de mutsuz insanlardır. Her ikisi de ya hayatlarını ya da akıllarını kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Her ikisinin de bana aynı ölçüde ihtiyacı var. Birinden birini harcamam gerek.

— Kalkıp kont'la evlenseniz, neden Porpora, her ikinizin yanında yaşamaz; böylece onu sefaletten kurtarır, özenlerinizle ona yeniden hayat verir, aynı zamanda her ikisine de fedakârlık yapabildiniz.

— Eğer bu türlü bir hal yolu bulunabilseydi, sana yemin ederim ki Joseph, sanattan da hürriyetten de vaz geçerdim, ama sen Porpora'yı tanımazsın, onun hırsıyla istediği şey, refah ve güvenlik değil, şan ve şereftir. Sefalet içindedir, ama bunun farkında değil; bu yüzden ıstırap çekiyor, ama bu ıstırabın nereden geldiğini bilmiyor. Zaten şan ve şerefi, insanlardan gelecek takdiri hayal ederken onların acımasını kabul edecek kadar alçalamazdı. Emin ol ki, sıkıntısının büyük bir kısmı ihmalinin ve gururunun eseridir. Bir kelimecik söylese yardımına koşacak daha birkaç dost bulunur. Cebinin dolu, ya da boş olduğuna bakmak şöyle dursun, (midesi hakkında pek öyle bir şeyler bilmediğini sen de gördün) en iyi dostunun evine gidip sadaka aramaktansa, odasına kapanıp, açlıktan ölmeyi tercih eder. Porpora, dehasından, klavseninden, kaleminden başka bir şeye ihtiyacı olduğuna

bir kuşku uyandırırsa, müziğin değerinden kaybedeceğini sanır. Bu yüzdendir ki kendisini taparcasına seven ve büyük saygı gösteren elçi ile metresi, onun düştüğü yoksulluktan, hiçbir zaman kuşkulanmazlar. Eğer onun dar ve yıkık, dökük, bir evde oturduğunu görseler, karanlığı ve dağınıklığı sevdiği için, oturduğunu düşünürler. Kendisi onlara başka yerde eser yazamayacağını söylemiyor mu? Ben bunun aksini biliyorum. Venedik'de denizin gürültüsünden, gökün görünüşünden ilham almak için onun damlara tırmandığını, gördüm. Üstü kir pas içinde elbiselerle, eskimiş perukası ile delik deşik pabuçları ile kendisini kabul edenler, onun gönlüne göre hareket ettiğini sanırlar. "Pislikten hoşlanıyor. İhtiyarların ve sanatçıların ters tarafıdır bu. Ona paçavralar hoş görünüyor, yeni ayakkabılarla yürüyemez ki" diye düşünürler. Kendisi de bu sözleri kabul eder. Ama ben onu çocukluğunda temiz, özenli, daima hoş kokular sürür, tıraşlı, orgun ya da klavsenin üstünde kolluklarının dantelalarını zarif bir şekilde oynattığını, gördüm. Çünkü o günler kimseye borçlu olmadan, bu kılıkta görünebiliyordu. Porpora dostlarının zoruyla eğilemez. Kendisini mahvetmek için elbirliği yapıldığı, eserlerinin düşmanları tarafından yayılmasına imkân vermek, eserlerinin oynanmasına engel olmak için kendisinin hapsedildiğini sanarak, herkese lânetler yağdırmak, kırıncı sözler harcamadan, üç ay bile kalmaz orada. Bir sabah ayaklarının tozunu silerek yola çıkar, ve çatı odasına farelerin kemirdiği klavsenini, o uğursuz şişesini, ve sevgili el yazmalarını, aramak için buraya döner.

— Peki, siz, kont Albert'inizi Viyana'ya Venedik'e, Dreslen'e, yada Prag'a sözün kisası bir müzik şehrine götürmek imkânını düşünmüyor musunuz. Zengin olduğuna göre, her yerde gidip yerleşebilir. Etrafınıza müzikçilere tophyabilir. Her hangi bir tarzda sanattan yararlanabilir. Porpora'nın üstündeki bekçiliğinizi elden bırakmadan, onun emeline uygun serbest bir alan sağlayabilirsiniz.

— Albert'in huyu ve sağlığı hakkında sana anlattığım şeylerden sonra böyle bir soruyu bana nasıl sorabiliyorsunuz? Tasasız bir insana bile katlanamıyan o, nasıl olur da dünya adı verilen şu budala ve kötü kalabalıkla, yüz yüze gelebilir? Dünya kendi kanunlarını, törelerini, alışkanlıklarını, anlamıyan ve velilere yakışır bir taassup içinde yaşıyan bu adama karşı ne alaylar, ne hoşnutsuzluklar, ne hor görmeler, saçıp savurmaz. Kendimi ona unutturmaya çalışırken denediğim şeyler ne kadar tesadüfe bağlı ise Albert üstünde denenecek bütün bunlar o kadar tesadüfe bağlıdır.

— Bununla beraber şuna emin olunuz ki, bütün acılar, ona sizin yokluğunuzdan daha hafif gelecektir. Sizi seviyorsa, her şeye katlanır, yok, sizi her şeye katlanacak ve her şeyi kabul edecek kadar sevmiyorsa, o zaman sizi unutacaktır.

— İşte bu yüzden bekliyorum ve hiçbir şeye karar veremiyorum ya. Bana cesaret ver, Beppo. Hiç olmazsa derdimi açabileceğim, kendisine aranacak ümit yolunu soracağım, bir kalbe sahip olmak için, yakınımda ol.

Joseph haykırdı:

— Ah! kardeşim, için rahat etsin, eğer sana bu önemsiz teselliyi vermek gibi bir mutluluğa erişsem, Porpora'nın fırtınalarına sessizce katlanırım. Eğer bu teselli, gerektiğinde, üzüntünü ve sıkıntını, dağıtırsa, ondan dayak yemeğe bile razıyım.

Consuelo, Joseph'le böyle yarenlik ederken, kimi zaman hep beraber yedikleri yemekleri hazırlıyarak, kimi zaman Porpora'nın gömleklerini tamir ederek, durmadan çalışıyordu. Öğretmenine gerekli eşyaları eve birer birer sokuyordu. Yaşlılıktan pek yorgun düşmüş vücudunu dinlendirdiği hasır iskemlenin yerine şimdi pek geniş çok güzel, at kılından yapılmış, bir koltuk aldı. Porpora öğleden sonra, uykuya dalıp da tatlı bir rahavet duyunca, şaşırды. Kaşlarını çatarak, bu güzel koltuğun, kendisine nerden geldiğini sordu.

Consuelo:

— Onu, dedi, buraya ev sahibi çıkardı, bu eski takım onu sıkmış. Tekrar istiyenciye kadar, bunu bir köşeye koymasına razı oldu.

Porpora'nın ot yatağı değiştirildi; yatağının rahatlığı hakkında birkaç geceden beri tekrar uykuya kavuştuğunu, söyledi ve başkada bir şey söylemedi. Consuelo, bu rahat uykunun, kahvenin güzelleşmesine ve rakıya karşı gösterdiği perhizlere, yorduşunu söyledi. Porpora bir sabah çok güzel bir hırkayı, sırtına geçirirken, düşünceli bir tavırla, Joseph'e bunu nereden bulduğunu sordu. Önceden söz-

lerini hazırlamış olan Joseph hırkayı eski bavulları düzeltirken, birisinin dibinde bulduğunu söyledi.

Porpora;

— Ben, dedi, onu buraya getirmediğimi sanıyordum, bununla beraber Venedik'te sırtıma giydiğimden, çok daha güzel, hem de rengi aynı.

Bu hırkanın, Venedik'teki o tarihe karışmış, hırkanın renginin aynı olmasına, özellikle dikkat eden, Consuelo:

— Nasıl olur da bu hırka başka bir hırka olabilir?

Maestro dirseklerine bakarak:

— Ama, dedi, onu bu hırkadan daha eski sanıyordum.

Genç Kız:

— Benim tahminim de öyle. Ama ona ben, kol kapakları geçirdim.

— Peki ama, neyle.

Bir astar parçasıyla,

— Ah! şu kadınlar, insanı şaşırtacak derecede her şeyden öyle bir yararlanırlar ki.

Yeni elbise eve gelip, onu ilk gün sırtına geçirdiği zaman eskisiyle aynı renkte olmasına rağmen onu pek yeni bulunca, şaşırdı. Hele çok güzel düğmeleri onu düşündürdü. Azarlayıcı bir sesle:

— Bu elbise benim değil, dedi.

Consuelo cevap verdi:

— Bir akşam, üstüne leke yaptığın için lekeciye götürmeleri için emir verdim. O ütiledi. Bunun için onu daha iyi buluyorsun.

Ünlü besteci çileden çıkar:

— Dedim a! Bu elbise benim değil, diye haykardı. Lekeci de elbisemi değiştirmişler. Senin Bepo'n budalanın biri.

— Onu değiştirmemişlerdir. Ben işaret koymuştum.

— Ya bu düğmeler, bu düğmeleri de bana yutturamazsın ya.

— Süslemeleri değiştiren ve onları diken benim, eskisi tamamiyle bozulmuştu.

— Bunu söylemekten zevk alıyorsun galiba. Onlar pekâlâ daha kullanılabilirdi.

Al sana bir budalalık daha. Böyle süslenmek için bir düğmeye hiç değilse on iki kuruş verecek kadar bir Céladon'mıyım ben?

Consuelo karşılık verdi:

— Değeri on iki florin bile değil. Rastgele aldım.

Maestro:

— Bu da çok, dedi.

Elbisesinin bütün parçaları, Joseph'i ve Consuelo'yu iki çocuk gibi güldüren becerikli yalanın yardımı ile ona yutturuldu. Bir takım eşyalar da Porpora'nın dalgınlığı sayesinde, geçirtilirdi. Danteleler, çamaşırlar, dolabına küçük parçalar halinde gizlice girdiler, üstüne dikkatini çekmiyormuş gibi görünenleri, Consuelo, özenle tamir ettiğini söyleyerek, o şerefi kendine maletti. Hâdiseye gerçek süsü

vermek için bir takım giyim eşyalarını tamir ediyor, bu eşyaları ihtiyar adamın gözü önünde ötekilerin arasına karıştırıyordu.

Porpora, genç kızın dikiği, bir göğüs dantelasını, elinden çekip alarak:

— Bana bak, dedi, bunlar oldukça değersiz şeyler. Sanatçı bir ev kadını olamaz. Seni her gün elinde bir iğne iki büklüm olmuş görmek, istemiyorum. Bütün bunları topla. Yoksa atarım ateşe, aynı zamanda fırınların önünde yemek pişirirken kömür buları yutarken görmek istemiyorum seni. Sesini kaybetmek istiyorsun. Bulaşıkçı mı olacaksın? Beni günaha mı sokmak istiyorsun?

Consuelo:

— Üzülmeyiniz, dedi, elbiseleriniz güzel bir durumda. Sesim de yerine geldi.

Maestro cevap verdi:

— Hele şükür! O halde yarın Bareith varisi margrav, kontes Hoditz'in evinde şarkı söyleyeceksin.

LXXXVII

Saxe - Weissenfeld prensesi olarak doğmuş olan Margrav'ı George - Guillaume'um karısı olduktan sonra, Margrav ölünce kontes Hoditz adını alan Bareith "margrav'ının kibar dulu, söylediklerine göre bir melek kadar güzeldi. Ama öyle değişmişti ki güzelliğinin kalıntılarını bulmak için yüzüne dikkatle bakmak gerekiyordu. Uzun boyluydu ve evvelce endamının güzel olduğu görünüyordu; bu güzel enda-

mını devam ettirmek için çocuklarının çoğunu düşürterek öldürmüştü. Yüzü burnu gibi uzundu. Fazla üşüdüğü zaman pek çirkin bir havuç rengi aldığı için onu pek fazla çirkinleştiriyordu. Emretmeye alışmış gözleri fazla çıkık koyu renkli ve büyüktü. Ama öyle yorgun görünüyordu ki canlılığı bu yüzden çok azalmıştı. Tabii kaşları olmadığı için çok kalın ve mürekkebe gibi kapkara takma kaşları vardı. Ağzı büyük olmakla beraber hoş ve güzeldi. Fildişi gibi beyaz olan dişleri pek muntazam sıralanmıştı. Cildi düzgün olmakla beraber sarımtırak, kurşunumsu ve donuktu. Kibar bir hali vardı ama, biraz yapmacıklı idi. Yüz yılın Laïs'i idi o. Her ne hal ise yalnız yüzüne bakan hayran olurdu. Zekâdarı yana da pek zavalı idi, kadıncağız.”¹

Bu portrenin biraz haince zalim bir el tarafından çizilmiş olduğunu kabul ediyorsanız sevgili okuyucum sakın bunu bana maletmeyiniz. Aile içinde felâket ve erdemleri ile övünç ve kötülükleri ile ün salmış bir prensesin, yani büyük Frédéric'in kız kardeşi, bizim kontes Hoditz yiğeni olan ve Bareith Margrav'ının varisi bir prensle evlenen Prusya prensesi Wilhelmine'in kendi kaleminden kelime kelime çıkmıştır. Söz konusu kadın, şimdiye kadar kiral soyundan gelmiş insanlar arasında görülmiyecek derecede çok çirkin dedikodularından birine konu olmuştu. Ama portresi genel olarak usta bir el tarafından çizilmişti. O satırları okurken doğruluğuna inanmamak zordu.

Saçları Keller tarafından düzeltilen, kendi özenleri ve çabaları sayesinde sade bir zariflikle süslen-

miş olan Consuelo Porpora tarafından Margrav'dan dul kalan kadının salonuna götürüldüğü zaman, konukları hiç rahatsız etmesin diye, köşeye yan olarak konan klavsenin önüne öğretmeni ile beraber oturdu. Porpora dakikası dakikasına gelmekte titizlik gösterdiği halde henüz hiç kimse gelmemiştir. Uşaklar daha henüz şamdanları yakma işini tamamlıyorlardı. Maestro klavseni denemeye başladı. Daha birkaç ses çıkarmamıştı ki içeriye çok güzel bir kadın girdi. Cana yakın bir nezaketle Porpora'ya doğru geldi. Porpora, kadını büyük bir saygı ile selâmladı ve ona prenses diye hitap etmesi Consuelo'da bu kadının Margrav olduğu sanısını uyandırarak ve geleneğe uyarak elini öptü. Bu renksiz ve soğuk el, büyük insanlarda pek az rastlanan ve Consuelo'nun hemen sevgisini kazanan bir içtenlikle genç kızın elini sıktı. Prensес aşağı yukarı otuz yaşlarında görünüyordu. Endamı kusursuz olmamakla beraber zarifti. Ağır vücut ıstıraplarının sonucu sanılan bir takım çarpıklıklar bile dikkati çekmiyordu. Yüzü çok hoştu ama, insanı korkutan bir solgunluğu vardı. Derin bir ıstırap ifadesi kendisini zamanından önce soldurup yıpratmıştı. Tuvaleti kusursuzdu. Sade, hattâ ciddiliğe kaçacak kadar yol yöneme uygundu. İyiliği, hüznü örnek bir alçak gönüllülüğü belirten bir hali, bütün güzel kişiliğine yayılmıştı. Consuelo'nun içine işlediğini hissettiği sesinin ahengin-de acındıran ve gösterişsiz bir şey vardı. Consuelo orada bulunan genç kadının Margrav olmadığını anlamaya vakit bulamadan gerçek Margrav göründü. O günlerde elli yaşını çoktan geçmişti. Bu bölümün

başında okuduğunuz ve on yıl önce çizilmiş olan bu portre biraz aşırı olmakla beraber Consuelo'nun onu gördüğü sıralarda o çizgilerden büsbütün eser yoktu. Pek ustaca bir zariflik çabası ile süslenip ve boyanmış olmasına rağmen kontes Hoditz'in Almanyadaki güzellerden biri olduğunu kabul etmek için pek haktır sayan bir insan olmak gerekirdi. Olgunluk yaşının getirdiği topluluk Margrav'in garip bir şekilde aldığı bir takım şekiller eklemişti. Çünkü çıplak omuzları ve göğsü, ancak eski çağ heykellerinin gösterebildiği bir gururla, bakışlara meydan okuyordu. Başına bir genç kız gibi çiçekler, elmaslar ve tüyler takmıştı. Elbisesi pırlantalar içinde yüzüyordu.

Consuelo'nun, yanılmasına sebep olan prenses:

— Anneciğim, dedi, işte Porpora'nın size önceden haber verdiği ve yeni operasının güzel müziğini bize dinletmek zevkini tattıracak olan genç bayan.

Margrav'in dul karısı Consuelo'yu baştan başa süzerek:

— Elinle böyle onu tutmanız için bir sebep değil bu, dedi. Matmazel, siz klavsenin yanına gidip oturunuz. Sizi gördüğüm için çok memnun oldum. Davetliler toplandığı zaman şarkı söylersiniz. Üstadım Porpora, selâmlarım sizi. Sizinle ilgilenemediğim için özür dilerim. Tuvaletimin eksik bir tarafı kaldığını farkediyorum. Kızım, biraz üstat Porpora ile konuşun. Takdir ettiğim, istidatlı bir insandır.

Bir askerinki kadar tok bir sesle konuşarak topukları üstünde ağır ağır döndü ve dairesine çekilip gitti. Kibar kadın kaybolur, olmaz, kızı prenses, Consuelo'ya yaklaştı ve sanki annesinin patavatsızlı-

ğına itiraz ettiğini anlatmak istiyormuş gibi zarif ve kalbi duygulandıran iyiliksever bir tavırla genç kızın elini tekrar yakaladı. Consuelo ve Porpora ile konuşmaya başladı. Onlara zarif ve sade bir ilgi gösterdi. Consuelo, bu nazik davranıştan büsbütün duygulandı. Birçok kişiler salona alındığı sırada prensesin tabii tavırlarındaki ünlü besteciye ve kendisine müstesna olarak göstermediği bir soğukluk, hem gururlu, hem çekingen ihtiyatlı bir hareket dikkatini çekti.

Salon aşağı yukarı dolduğu bir sırada akşam yemeğini dışarda yiyen kont Hoditz içeriye pür tuvalet girdi. Sanki evinin içinde yabancı bir insanmış gibi, soydankişi karnesinin saygı ile elini öptü ve sağlığını sordu. Margrav'dan dul kalan kadın pek nazik bir yaradılışı olduğunu göstermek iddiasında idi. Buğuya karşı her zaman bir şişeyi koklayarak dermansız olduğunu sanan ama ancak küçümser bir hal gösteren bir tavırla iltifatları kabul ederek yastığına yarı yatmıştı. Kısacası gülünçlüğü öylesine ileri götürmüştü ki ilkin küstahlığına kızan ve içeren Consuelo nihayet bu rüküşlükle içten içe alay etmiş, dostu Beppo'ya portresini çizerken can ve gönülden bir kahkaha atmaya and etmişti.

Prenses tekrar klavsene yaklaşmıştı. Annesinin kendisiyle meşgul olmadığı zamanlar Consuelo'ya ya bir söz söylemek, ya da gülümseyişle bakmak fırsatını kaçırmıyordu. Şu durum Consuelo'ya ey halkının gizli tarafını gösteren bu küçük aile sahnesini birden görmesine imkân verdi. Kont Hoditz üvey kızının yanına yaklaştı, elini yakaladı ve dudakları-

na götürdü. Sonra bu eli çok mânâlı bir bakışla birkaç saniye tuttu. Prenses elini çekti, ona soğuk bir saygı ile birkaç kelime söyledi. Kont bu sözleri dinlemeden çiğ çiğ yiyecekmiş gibi bakmaya devam ederek:

— Vay güzel meleşim vay! Her zaman kederli, her zaman sert, her zaman tepeden tırnağa kadar katı yürekli kesilmişsiniz! Adetâ rahibe olmak isteyormuş gibi bir haliniz var.

Prenses hafif bir sesle cevap verdi:

— İşin sonunda öyle olmam pek mümkün. Dünya bana zevkten fazla bağlılık ilham edecek tarzda bir davranış göstermedi.

— Eğer sert davranışınızla kendinizi uzak tutar gibi görünmemiş olsaydınız dünya sizi taparcasına sever ve ayaklarınıza kapanırdı. Manastıra gelince, orada sizin yaşınızda, sizin kadar güzel biri korkuya katlanabilir miydi?

— Daha mutlu bir yaşta, şimdi artık kaybettiğim güzellik zamanında daha sert bir esirliğin dehşetine katlandım¹. Unuttunuz mu? Daha fazla konuşmayınız sayın kont, annem size bakıyor.

Kont, bir zenberek tarafından itilmiş gibi üvey kızından birden ayrıldı. Pek ciddi bir şekilde selâmladığı Consuelo'ya yaklaştı. Sonra genel olarak müzik hakkında, bir müzik heveslisine yakışır birkaç lâkırdıyı gevelerken Porpora'nın klavsenin üstüne koyduğu defteri açtı. Genç kızın kendisine açıklamasını istediği bir şeyi arıyormuş gibi yaparak nota sehпасının üstüne eğildi ve ona hafif bir sesle:

— Dün, asker kaçağını gördüm; karısı da bana bir pusula verdi. Güzel Consuelo'dan, bir karşılaşmayı unutmamasını rica ederim. Susmasına karşılık olarak ben de az önce bekleme odalarında gördüğüm Joseph adında birini unutacağım.

Evlilik hayatına ait kıskançlığın ve baskının meydana çıkması ile Passaw'daki maceranın sonuçları üstünde içi rahatlıyan Consuelo:

— Joseph adındaki biri, dedi, bekleme odalarında uzun zaman kalmıyacak olan istidatlı bir sanatçıdır. O, benim kardeşim, arkadaşım, dostumdur. Ona karşı beslediğim duygular yüzünden hiçbir zaman yüzüm kızarmıyacak. Bu bakımdan saklanacak hiçbir şeyim yok benim. Efendimizden, sesim hakkında biraz hoşgörülük göstermesini, Joseph'in müzik mesleğinde yapacağı ilerdeki denemeleri için koruyuculuğunu lütfetmesini yalvaracak değilim.

— Önceleri güzel sesinize karşı duyduğum hayranlık gibi, Joseph denilen çocuğa karşı ilgi duymaya başladım. Ama tarafımdan yapılan herhangi bir şakanın hiçbir zaman ciddiye alınamayacağını ümit ederim.

— Sayın kont hazretleri, ben hiçbir zaman kendini beğenir bir duruma düşmedim. Zaten bir kadının bu türlü şakanın konusu olduğu zaman iyice bilirim ki o kadının öğrenmeye hiçbir hakkı yoktur.

İhtiyar prensesin gözden kaybetmediği kont, soydankişi kadında bir kuşku uyandırmamak için konuştuğu insanı çabucak değiştirerek:

— Yeter, signorina, ünlü Consuelo, yolculuğunun neşesi sırasında bir şey affetmesini bilmek zo-

rundadır. Gelecekte kont Hoditz'in saygisına ve vefasına güvenebilir.

Kont nota defterini tekrar klavsenin üstüne koydu. Merasimle haber verilen bir kişiyi büyük bir saygı ile karşılamaya gitti. Bu ufak tefek adam öyle tenbel, öyle kıvr kıvr, öyle her tarafı püsküllü ve zarif ve öyle hoş kokulu idi ki, insan onu kılık değiştirmiş bir kadın sayabilirdi. O, Marie - Thérèse'in en yüksek dereceye yükseltebileceğini söylediği adamdı. Yine o, imparatoriçenin daha iyi bir şey yapamadığı için kendisini siyaset adamı yaptığını söylediği adamdı. Avusturya'nın tam yetkili temsilcisi, başbakanı, gözde adamıydı. Hattâ imparatoriçenin âşığı olduğu söyleniyordu. Hiçbir şey olmasa bile o, Avrupa siyasetinin bütün ustaca hilelerini binbir renkli yüzüklerle süslü parmaklarının arasında tutan bir devlet adamı, ünlü Kaunitz'di.

Başbakan, ciddi şeyler konuşur diye tanınan sözde ciddi kişileri ağır başlı bir tavırla dinliyormuş gibi göründü. Ama kont Hoditz'e bir şeyler sormak için konuşmasını kesti.

— Orada klavsenin başında ne görüyorum? Bana sözünü ettikleri ve Porpora'nın koruduğu küçük kız değil mi o? Zavallı Porpora, onun için bir şeyler yapmak isterdim. Öyle ters, öyle fikirlerine saplanmış ki, bütün sanatçılar kendisinden korkuyor, ona karşı kin duyuyorlar. Bu sanatçılara ondan söz edildiği zaman sanki kendilerine Medus'un başı gösterilmiş gibi bir hal alırlar. Bu ünlü besteci birine yanlış şarkı okuduğunu, bir ötekine müziğinin hiç değeri olmadığını, bir üçüncüsüne başarısını dalâvereye borçlu olduğu-

nu söyler. İster ki kendisini şu Huron'un diliyle¹ dñlesinler ve kendisine hak versinler. Zavallı adam; ormanda yaşamıyoruz ki artık! Açık yüreklilik artık gözden düştü. İnsanlar gerçekte yöneltilmiyorlar. Fena değil bu genç kız; bu yüzlerden şöyle böyle hoşlanırım. Körpecik değil mi? Venedik'de başarı kazandığını söylüyorlar. Poropra'nın yarın onu bana getirmesi gerek.

Prensese:

— Porpora genç kıızı imparatoriçeye dinletmenizi istiyor. Bu lütfu reddetmiyeceğinizi umarım. Kendi hesabıma bunu sizden rica ediyorum.

— Genç kıızı imparatoriçeye dinletmekten daha kolay bir şey yok. Yeter ki sayın imparatoriçe hazretleri hemen bu işe yardım etmemi istesin. Ama imparatoriçenin tiyatrosunda daha kudretli biri var, madam Tesi; hattâ imparatoriçe bu kıızı korusa bile Tesi'nin o yüksek onayından geçmeden sözleşmenin imza edilmesinden şüphe ederim.

— Sayın kont hazretleri, diyorlar ki bu kadınları son derece şımartıyor muşsunuz. Siz, eğer hoşgörür davranmıyorsanız onlar bu kadar nüfuz sahibi olamazlarmış.

— Ne yapalım prensese! Herkes kendi evinin efendisidir. İmparatoriçe hazretleri çok iyi anlıyorlar ki, eğer opera işlerine imparatorluk kararnâmesi ile karışsa, opera tam tersine yürüyecektir. İşte bu yüzendir ki, imparatoriçe operasının iyi yürümesini, orada herkesin eğlenmesini istiyor. Baş şarkıcı işe başlayacağı gün ya nezleye tutulursa ya da tenor bir barışma sahnesinin tam ortasında kendini bas'ın kolları arasına atacak yerde, kulağı tozuna kuvvetli bir yumruk

indirirse durum ne olur? M. Caffariello'nun kararsız heveslerini yatıştırmak için bir hayli zorluk çektik, Madam Tesi ile madam Holzbauer bir aile hayatı kurduklarındanberi bahtiyarız. Sahne üstünde bize bir anlaşmazlık sebebi gösterirlerse, işte o zaman iskambil kâğıtları her zamankinden daha çok karışır.

Porpora'yı ve onun öğrencisini can ve gönülden koruyan Venedik elçisi:

— Amma, dedi, üçüncü bir kadın mutlaka zorunludur. İşte önümüzde duran çok değerli bir kız.

— Eğer çok değerli ise onun hesabına çok yazık! Değerli olan ve tek kalmak istiyen madam Tesi'de kıskançlık uyandıracak, değerli kalmak istiyen madam Holzbauer'i de öfkələndirecek..

Büyükelçi:

— O, dedi, hiç de değerli olmıyan biri.

M. de Kaunitz kurnaz bir şekilde cevap verdi:

— Çok asil doğmuş, soydankişi bir ailedendir.

— İki rolü birden oynıyamaz. Operalardaki partisini oynarken metzosoprano'yu bıraksın.

— Kendini gelip bana tanıtan dünyanın en güzel yaratığı olan Corilla'mız var.

— Efendimiz onu daha önce gördüler mi?

— Daha geldiği gün gördüm, ama dinlemedim. Hastaydı.

— Ama genç kızı dinleseniz, onu tercih etmekte tereddüt etmezsiniz.

— Mümkündür. Hattâ itiraf edeyim ki, ötekinin yüzünden daha az güzel olan yüzü benim daha çok hoşuma gidiyor. Davranışı güzel, hali tatlı; zavallı çocuk! Benim üstün görmem hiçbir işe yaramaz ki! Ma-

dam Holzbauer'de nefret uyandırmaması, madam Tesi'nin hoşlanması gerek. Bu iki kadının birbirine bağlayan dostluğa rağmen şimdiye kadar birinin onayını kazanan her şey, ötekinin daima şiddetli redleri ile karşılaşma talihsizliğe uğramıştır.

Prenses bu eski devlet adamının kulis dedikodularına verdiği önemi görerek biraz müzipçe edâ ile:

— Doğrusu çetin bir buhran, pek ciddi bir iş. Bakın bizim korunan küçük kızımız madam Corilla ile bir terazide. Caffariello'nun, bu kefelerden birine kılıcını koyacağına bahse girerim.

Consuelo şarkı söyleyince, herkes, madam Hasse'denberi hiçbir zaman buna benzer bir ses dinlemediğini kabul etti. Mösyö de Kaunitz genç kıza yaklaşıp resmi bir tavrıla:

— Madmazel, dedi, madam Tesi'den çok daha güzel şarkı söylüyorsunuz. Burada tarafımızdan söylenenler yine burada kalmalıdır; Eğer böyle bir yargı, bu kapıdan öteye geçerse mahvolursunuz ve Viyana'da bu yıl işe başlayamazsınız.

Sesini alçalttı. Onun yanına oturarak sözlerine şunları ekledi:

— İhtiyatlı olunuz; çok ihtiyatlı olunuz. Büyük engellere karşı koymak zorundasınız. Ancak çok ustaca bir hareketle zafer kazanabilirsiniz.

Bunun üzerine büyük Kaunitz tiyatrodaki dala verenin binbir dolaplarına girerek, tiyatro topluluğunun en küçük hırslarını inceden inceye anlatarak, genç kıza, kolislerin âdetleri hakkında diplomatça bilgiye dayanan tam bir inceleme yaptı.

Consuelo, bu adamı hayretten fal taşı gibi açılmış gözlerle dinledi. Sözleri sırasında yirmi defa "son operam, geçen yıl oynattığım opera" diyerek sözünü bitirdiği zaman genç kız bu şekildeki konuşmalarına göre tiyatro sırlarını bilen bu adamın ya ancak bir opera müdürü, ya da gözde bir maestro olabileceğini tasavvur etti. Neticede ona karşı davranışı gayet rahat oldu ve kendi mesleğinden bir adammış gibi onunla serbestçe konuştu. Bu tasasızlık kendisine, başbakanın kudretli adına karşı zorunlu olan saygının vereceği imkândan çok daha sâf ve çok daha neşeli bir hal verdi. M. de Kaunitz onu sevimli buldu. Onunla hemen hemen bir saat kadar meşgul oldu. Margrav'dan dul kalan prenses yol yöntemin bu şekilde çiğnenmesine pek canı sıkılmıştı. Küçük insanların ağır başlı merasimseverliğine kendini alıştırmış olan bu kadın, büyük sarayların serbestliğine karşı kin duyuyordu. Ama Margrav'dan dul kalan prenses için başvuracağı başka da bir çâre yoktu; artık o, eski kadın değildi. Katolik olduğu ve Lutherci inandan vazgeçtiği için imparatoriçe tarafından hoş karşılanmış ve oldukça iyi bir muamele ile karşılanmıştı. Bu ikiyeüzlü hareket sayesinde her türlü anlaşmazlıklar, hattâ her türlü cinayetler affedilebiliyordu. Marie Thérèse bu bakımdan kendisine ana ve babasının verdiği örneği izliyor, Roma kilisesi cemaatine sığınarak Protestan Almanya'nın küçümsemelerinden ve direnişlerinden sıyrılmak istiyordu. Ne kadar prenses ise, o kadar da katolik olan Margrav'dan dul kalan kadın, Viyana için bir şey değildi, ama M. de Kaunitz için her şeydi.

Consuelo üçüncü parçasını okur okumaz, âdetleri bilen Porpora genç kıza işaret etti. Notaları topladı, tanrısal seslenişlere, kulaklarını açmaya razı olan bu soydankişi insanların rahatını bozmadan yandaki küçük kapıdan genç kıza beraber dışarı çıktı.

Onlar, arkalarında meş'ale taşıyan Joseph ile beraber sokağa çıktıkları zaman Porpora ellerini oğuşturarak genç kıza:

— Her şey, dedi, yolunda gidiyor. Kaunitz bu işi bilen, seni uzağa süren ihtiyar bir bunaktı.

Consuelo:

— Peki ama, bu Kaunitz de kim oluyor? Görmedim onu.

— Görmedin mi? Sersem kafa! Bir saatten daha çok bir zaman seninle konuştu.

— Sakın, bana bir çok dedikodudan ibaret sözler söylediğine bakarak, bir ihtiyar loca hizmetçisi sandığım sırma ve penbe yelekli şu küçük efendi olmasın o?

— Tam kendisi, bunda şaşılacak ne var?

Consuelo:

— Ben, dedi, bunda şaşılacak bir taraf bulmuyorum. Bu adam bende bir devlet adamı fikrini uyandırmadı.

— Devletlerin nasıl yürütüldüğünü görmüyorsun da ondan. Eğer bunu farketseydin, devlet adamlarının şu ihtiyar geveze kadınlarda başka türlü olmadığını hissederdin. Tabii, bu konuda sesini kıs ve biz bu maskeli insanlar arasında mesleğimizi yapalım.

Basit olan evlerinin bulunduğu kenar mahallesine doğru yürümek için surların geniş meydanından geçerken, düşünceli bir hal alan genç kız:

— Ne yazık! Üstad, dedi, böyle soğuk ve yalancı maskeliler ortasında mesleğimizin açıkça ne hale düştüğünü düşünüyorum da.

Porpora sinirli ve sert bir ahenkle:

— Ya ne olmasını istiyordun, dedi. Şu hale, bu hale girmiş diye bir şey yok. Ya mutlusun, ya da mutsuz. Ya şan ve şeref sahibisin, ya da horgörülürsün; geriye kalan şudur: dünyada en güzel, en asil bir meslek.

Consuelo, öğretmeninden her zaman çok daha çabuk koşan adımlarını ağırlaştırıp onun koluna girerek:

— Ah! Evet! dedi, sanatımızdaki yüceliğin ve ağırbaşlılığın, dünyayı yöneltten kötü zevkli, ya da karsız hevesler uğruna alçalamıyacağını, ya da yükselmiyeceğini anlıyorum; ama neden, kişiliğimizi gözden düşürmelerine müsaade edelim? Neden onu arada sırada bilgisizlerden daha çok ezilerek bir takım küçümsemelerin, pervasızlıkların önüne serelim? Müziği işitmekten ve hissetmekten mutluluk duyarak neden çatı odalarımızın dibinde yaşamıyalım. Fıs fıs konuşurken bizi dinledikleri, başka şeyler düşünürken bizi alkışladıkları, nihayet palyaçolar gibi önlerinden geçtikten sonra insan olarak bir define gibi bize bakıp yüzleri kızaracak salonlara gidip ne yapacağız?¹

Porpora durdu ve bastonunu kaldırımın üstüne vurarak güldü:

— Bak hele, bugünkü akılla bize taban teptiren amma da budalaca gururlar, amma da yanlış fikirler

ileri sürüyorsun ha? Biz neyiz, palyaçolardan başka bir şey olmaya ne ihtiyacımız var bizim? Hor görüp bize böyle ad takıyorlarmış; adam sende, onların, bir takım budalaların baskısı ile ve oyu ile tesadüfen büyük efendiler olduğu gibi bizde de zevk ve kabiliyet bakımından, Tanrının seçtiği insanlar olarak birer palyaço olduysak ne çıkar bundan? Şunu iyi bil ki palyaço olmak isteyen yok! Onu olmayı bir denesinler baklım. Kendini pek güzel sanan bu değersiz iddiacıların bu işi nasıl becereceklerini görürüz o zaman. Bereith Margravından dul kalan şu kadın, hele şu tragedya mantosunu sırtına geçirsin, o çirkin iri ayaklarına tragedyada giyilen yüksek ökçeli ayakkabıyı bir giysin. O zaman onun ne garip bir prenses kılığına girdiğini görürüz. Saltanat sürdüğünü sandığı çağlarda Erlangen'deki küçük sarayında ne yaptığını sanıyorsun? Kırالیçe gibi böbürlenmeyi deniyordu. Güçlerinin üstünde bir rolü oynatmak için kan ter içinde kalıyordu. O, ordu bakkallığı yapmak için doğmuştu. Ama garip bir horgörüfle, kader ondan bir sultan yarattı. Bu yüzdendir ki, yalancı bir sultanlık taslarken binbir ıslığa hak kazandı; ya sen, budala çocuk, Tanrı seni kırالیçe yarattı. Başına güzelliğin, zekânın küçük bir çelengini koymuş, seni hür, zeki ve duyugulu bir milletin ortasına götürsünler (böyle yerlerin varolduğunu hayâl ederim.), orada sen kırالیçe olduğunu isbat etmek için ancak kendini ortaya koyabilir, şarkı söyleyebilirsin. Peki ama işler böyle olmuyor. Dünya başka bir yöne doğru gidiyor. Dünya nasıl kurulduysa öyle yürüyor. Orada ne yapmak istiyorsun. Onu tesadüf, kararsız heves, hırs ve derin-

lik yöneltiyor. Onu değiştirebilir miyiz? Her yerde kalpazanlar, kibirli insanlar, budalalar, bilgisizler var. İşte böyle bir dünyada yaşıyoruz. Ya kendimizi öldürmemiz, ya da onun gidişine ayak uydurmamız gerek. O halde bir zalim hükümdar olmıyan bizler birer sanatçıyız. Biz de saltanat sürüyoruz; bayağı ölümsüzlere nasip olmıyan o Tanrı diliyle şarkı söylüyoruz. Kırallar ve büyük adamlar gibi giyiniyoruz. Sahneye çıkıyoruz. İğreti tahtlara oturuyoruz. Bizler palayacılarız, Tanrının inayeti ile! Herkes bunu görüyor ama zerresini bile anlamıyor. Yeryüzünün gerçek hükümdarları olduğumuzu, saltanatımızın biricik gerçek olduğunu göremiyor, buna karşılık kendi saltanatları, kudretleri, etkinlikleri göklerdeki meleklerin güldüğü, milletlerin hınç duyduğu ve yavaş sesle lânetlediği bir alaydan ibarettir. Dünyanın en büyük hükümdarları gelip bizi seyrediyorlar, okulumuzdan ders alıyorlar. Hattâ kendileri bize karşı gerçek büyüklük örnekleri olarak hayranlık duyarken uyrukları önünde tavır takındıkları zaman bize benzemeye çalışıyorlar. Hey gidi hey! Dünya öyle tersine dönmüş ki! Eunu, dünyaya hâkim olan şu insanlar da anlamıyorlar. Bu işin büsbütün aslına varamamakla ve onu itiraf etmemekle beraber bizim gerçek üstünlüğümüze karşı hissettikleri kıskançlık duygusunu kişiliklerimize ve mesleğimize karşı gösterdikleri küçümsemeyi görmek kolaydır. Ah! Ben tiyatrodâ olduğum zaman, kendimi apaçık görüyorum! Müziğin ruhu gözlerimi açıyor, sahnenin gerisinde gerçek bir saray, gerçek kahramanları, gözde ilhamları görüyorum. Buna karşılık localarında, kadife koltukları içine kurulmuş

olan bu adamlar, gerçek palyaçolar, sefil canbazlardır. Dünya bir güldürüdür. İşte gerçek olan şey bu. İşte bu yüzdendir ki demin sana: "Benim asil kızım, dünyaya denilen bu kötü maskeli insanlar arasından ağır ağır geçelim." diyordum.

Maestro, heyecanlı sözlerini dinlemeye susamış olduğu için farkında olmadan dirseğiyle dokünacak kadar yaklaşmış olan Joseph'i iterek:

— Hay Allah kahretsin seni, sersem! diye haykırdı. Ayaklarıma basıyor, meşalesiyle beni reçineye boyuyor. Kafamızı uğraştıran meseleleri sanki anlıyormuş da onaylaması ile bize şeref vermek istiyormuş.

Genç kız Joseph'e zekice bir işaret yaparak:

— Sağ tarafıma geç, Beppo, dedi. Beceriksizliklerinle üstadın sabrını tüketiyorsun.

Sonra Porpora'ya yönelerek:

— Şu sırada söylediğiniz şeyler, asıl bir sayıklamanın etkisidir, dostum; bunlar benim fikirlerime cevap teşkil etmiyor. Gurur coşkunlukları, en küçük kalb yarasını hafifletemez. Kıraliçe olarak doğmanın, ama saltanat sürememenin benim için önemi az. Ne kadar büyük insan görüyorsam onların kaderleri bana o kadar acıma telkin ediyor...

— Canım, benim de söylediğim o değil mi?

— Evet, ama size sorduğum şey o değil. Onların kendini göstermeye, üstün görünmeye karşı hırsları var. İşte bu insanların çılgınlıkları burada. Ama biz, onlardan daha büyük onlardan daha iyi, daha akıllı isek neden gurura karşı gururla, saltanata karşı saltanatla mücadele etmiyoruz. Eğer daha sağlam üs-

tünlüğümüz varsa ve daha arzu edilen, daha değerli olan hazinelerden haz duyuyorsak değerlerimizi ve güçlerimizi onların geçici heveslerinin lûtfuna bırakarak kendimizi onların seviyesine kadar düşüren bu insanlara karşı açtığımız savaşın mânası nedir?

Maestro haykırdı:

— Bunu, sanatın kutsallığı ve yüceliği gerektiriyor; onlar dünyayı bir savaş sahnesi haline getirdiler, bizler bu savaşın kurbanlarıyız. Sıkıntıdan ölürlen, ısıkları, horgörmeleri altında ezilirken bizim tanrılar ve en azından meşru kırallar olduğumuzu, onların ise aşağılık ölümlüler, hayasız ve alçak zorbalar olduğunu kendilerine ispat etmek için savaşmamız ve derimizin delikçiklerinden fışkıran kanı akıtmamız gerekiyor.

Consuelo korku ve şaşkınlıktan ürpererek:

— Ah üstadım, onlara karşı öyle kin duyuyorsunuz ki! Bununla beraber bu insanların önünde eğiliyor, onları koltukluyor, kolluyorsunuz. Onlara dehanızın birkaç sahanını sofraya saf saf koyduktan sonra, salonun küçük kapısından çıkıp gidiyorsunuz.

Maestro ellerini oğuştururken acı bir gülüşle:

— Onlarla alay ediyorum. Onların elmaslarını, kordonlarını selâmlıyorum. Kendime göre üç akorla onları eziyorum. Sonra gitmekten memnun, budala yüzlerinden kurtulmaktan telâşlı, sırtımı onlara dönüyorum.

Consuelo:

— Demek sanat havariliği bir savaş oluyor, öyle mi?

— Evet, bir savaş, hem de ne yiğitçe bir şeref!

— Budalalara karşı bir alay öyle mi?

— Evet, bir alay... Onu kanlı bir hale getirmesini bilen nükteci bir insan için ne şeref!

— Demek, bu her an birikmiş bir öfke, her an bir kudurganlık öyle mi?

— Evet, bu bir öfke ve kudurganlık. Bundan yorulmıyan ve hiçbir zaman affetmiyen güç dolu o insan için ne şeref!

— Ve bundan başka bir şey yok mu?

— Bu hayatta bundan başka bir şey yok. Şan ve şerefın zaferi gerçek bir dahi için hemen hemen, yalnız ölümünden sonra gelir.

— Demek hayatta bundan başka hiçbir şey yok, öyle mi? Üstadım bundan emin misiniz?

— Söyledim ya.

Consuelo içini çekerek ve gözlerini derin ve saf gök içinde parlıyan yıldızlara kaldırarak:

— O halde, dedi, bu o kadar önemsiz bir şey ki.

Porpora tekrar durup öğrencisinin kolunu kuvvetle sarsınca Joseph'in korkudan meşaleyi elinden düşürdüğü sırada:

— Bu önemsiz bir şey mi? diye sordu. Zavallı kuş kafalı bunun önemsiz bir şey olduğunu nasıl söylemeye cesaret ediyorsun?

Consuelo sarsılmaz ve sâkin bir edâ ile:

— Evet, dedi, bu önemsiz bir şey. Hayatımın pek kesin, pek insafsız olayı içinde Venedik'de size bunu söylemiştim. Fikrimi değiştirmedim. Benim kalbim, savaşmak için yaratılmamış. Öfkenin ve kinin ağırlığını taşıyamaz. Ruhumun hiçbir köşesi yok ki kin ve öç gelip oraya yerleşebilsin. Ey tutkular, yakıcı humma-

lar benden uzak olun! Şan ve şerefe, dehaya sahip olmak için bağrımı size açmak gerekiyorsa, dehâya da, şan ve şerefe de bundan böyle Allaha ısmarladık. Başka başlara taç giydiriniz, başka göğüsleri ateşleyiniz; içimde bir üzüntü bile yaratamazsınız.

Joseph uzayıp giden itirazların Porpora'da uyardığı hem gülünç, hem müthiş öfkelerden birinin patlayıvereceğini sandı. Daha önce Porpora'dan uzaklaştırmak, genç kıza göz dağı verdiği, bununla beraber ancak... bir gülümseme, bir göz yaşı getiren öfkeli hareketlerin birinden onu kurtarmak için Consuelo'nun kolunu yakalamıştı. Bu anı öfke ötekiler gibi oldu. Porpora ayağının yere vurdu, tıpkı kafese konmuş bir arslan gibi boğuk boğuk homurdandı. Öfkeli bir sert hareketle yumruklarını sıkıp göğe doğru kaldırdı; sonra kolları birden yanına düştü ve derin derin içini çekti. Başını önüne eğdi ve eve kadar o inatçı sessizliğini devam ettirdi. Consuelo'nun ağır başlı sessizliği, güçlü ve iyi niyetli Porpora'yı elinde olmyan bir saygı ile yere sermişti. Belki de kendi kendine acı bir dönüş yapmıştı; ama bunu hiç itiraf etmedi. Kafasında bir fikri değiştirmek için sanatçı gururu içinde çok ihtiyarlamış, çok aksileşmiş, çok katılaşmıştı. Ancak Consuelo kendisine hayırlı geceler dileyerek öptüğü sırada son derece kederli bir tavırla ve sönük bir sesle:

— Demek, iş böyle! Margrav'dan dul kalan kadın, ihtiyar, aşağılık bir kadın, başbakan Kaunitz ihtiyar bir geveze olduğu için artık sen sanatçı olamazsın!

Consuelo gülerek:

— Hayır, üstadım, dedi. Böyle bir şey söylemedim. Kibar âlemin saygısızlıklarını ve gülünçlüklerini neşe ile karşılamasını öğreneceğim. Bunun için bana kin ve öfke değil, daha çok iyi bir vicdan, iyi bir huy gerekecek; yine de ben bir sanatçıyım ve her zaman öyle kalacağım. Sanat hakkında içine gurur karışmış rekabetten, aşağılık güçten başka bir kader, başka bir amaç tasavvur ediyorum. Elimde beni harekete getiren başka bir kuvvet var ve bana destek olacaktır.

Porpora, Joseph'in verdiği şamdanı ara odadaki masanın üstüne koyarak:

— Peki, nasıl bir kuvvet bu, nasıl bir kuvvet? diye haykırdı.

— Korkutmadan ve kin uyandırmadan sanatı anlamak, sanatçının kişiliğini sezdirmek kuvveti.

Porpora omuzlarını silktili:

— Gençlik hülyaları. Demek size onu da vermişim.

Consuelo:

— İyi ya! dedi, eğer bu, bir hülya ise, gururun zaferi de onlardan biri. Hülyaya karşı hülya. Ben kendiminkini tercün ediyorum. Sonra üstadım, ikinci bir kuvvetim daha var: Sana boyun eğmek ve seni memnun etmek isteği.

Porpora öfke ile şamdanı alarak ve sırtını dönerek:

— Buna hiç, ama hiç inanmıyorum.

Ama elini kapının tokmağına koyunca, geri döndü. Bu duyarlık etkisini gülümsiyerek bekliyen Consuelo'yu gidip öptü.

Consuelo'nun odasına bitişik olan mutfakta, çatının arka yönünde altı karelik bir çeşit balkona çıkan küçük bir el merdiveni vardı. Porpora'nın koluklarını ve gömleklerini yıkadığı zaman genç kızın onları kuruttuğu, Porpora genç kızın isteğine uyarak erkenden yattığı zaman Consuelo'nun Beppo ile gevezelik etmek için geceleri arada sırada tırmanıp çıktığı bir yerdi burası: İçerisine bir masa sığmayacak kadar dar ve basık olan odasında kendini meşgul edemeyince ara odaya yerleşirken ihtiyar dostunu uyardırmaktan korkarak kimi zaman tek başına yıldızları seyrederek hülya kurmak, kimi zaman geçirdiği günün en küçük olaylarını fedakârlık ve esaret arkadaşına anlatmak için balkona çıkıyordu. O akşam birbirlerine söyleyecek binbir şeyleri vardı. Consuelo, sesim kısılmasın diye kısa bir mantoya sarındı. Başına kukuletasını geçirdi. Sonra kendisini sabırsızlıkla bekliyen Beppo'nun yanına gitti. Damlar üstündeki bu gece konuşmaları ona çocukluğundaki Anzoletto ile buluşmalarını hatırlatıyordu. Bu Venedik'in ayı, Venedik'in orijinal damları, aşk ve ümitle tutuşan o geceleri değildi; ama daha soğuk, daha hülyalı, Almanya'ya özel gece içinde daha buğulu, daha donuk bir aydı bu. Kısacası tutkunun tehlikeleri, ürpermeleri olmıyan, kendi tatlılıklarıyla, iyi hareketleriyle bir dostluktu bu.

Consuelo Margrav'dan dul kalan kadının evinde kendini ilgilendiren, yaralıyan, ya da eğlendiren her şeyi anlatıp da konuşma sırası Joseph'e gelince o:

— Sarayın, dedi, gizli taraflarını, arınalı kâğıtların ve zarflarını gördüm. Ama uşaklar efendilerinin

mektuplarını okumayı âdet haline getirdikleri gibi, ben de bekleme odalarında büyük insanlara ait hayatın ıyüzünü öğrendim. Dulluk maaşı alan prensesin konu olduğu sözlerin yarısını bile sana anlatamıyacağım. Bundan dehşet ve nefret duyarak ürperirsin. Ah! Bu soydankişiler, uşakların kendi haklarında neler konuştuklarını bir bilseler ve ahlâk ve karakterleri hakkında büyük bir kurumla hindi gibi kabardıkları bu güzel salonların duvarları arkasında ne söylendiğini bir duyabilselerdi? Porpora demin surların üstünde dünyada hükümdarlara karşı kin ve savaş nazariyesini önümüze sererken gerçek bir ululuk içinde değildi. Duyduğu acı, yağılarını şaşırtıyordu. Ah! Bunu kendisine söylemekte o kadar haklıydınız ki, horgörüşüyle onları ezeceğini iddia ederken, bu soydankişilerin seviyesine düşüyordu. Evet, bekleme odasında uşakların sözlerini işitmemişti. Eğer işitmiş olsaydı, saygı gösterileri ve boyun eğiş şekilleri altına gizlenmiş kişisel gururun, başka türlü bir horgörüşün, hain ve alçak ruhlara özel olduğunu anlardı. Porpora bastoniyile kaldırımın üstüne vurup: cesâret, uzlaşmama, kanlı alay, bitmez tükenmez öç, diye haykırıırken ne kadar güzel, ne kadar orijinal, ne kadar kudretliydi. Ama senin bilgeliğin onun hezeyanından çok daha güzeldi. Hele derin ve boğuk bir kudurganlıkla kulağıma kendilerini üstün sayan, ama namussuzluklarını ortaya koyduğumuz efendilere karşı öç, hile, hainlik, bitmez tükenmez acıma, bitmez tükenmez uzlaşmama diye fısıldıyan uşakları, korkak mağdurları, ahlâksız köleleri görünce öyle şaşırp kaldım ki! Ben hiçbir zaman uşak olmamıştım Consuelo; sonra

yolculuğumuz sırasında senin erkek çocuk olduğun tarzda bir uşak olduğuma göre, şimdiki durumumun görevleri üstünde fikirler yürüttüm. Bunu görüyorsun.

Porporina:

— Çok iyi yapmışsın, Beppo, dedi. Hayat büyük bir muammadır. Ve en küçük olguyu yorumlamadan ve anlamadan geçiştirmemek gerek. Daima aranıp meydana çıkarılacak birçok şeyler vardır, ama sen bana yapmacıklı, süslü püslü, havaî şu bütün insanların ortasında tabii ve iyi kalbli, ciddi görünen Margrav'dan dul kalan kadının kızı şu prenses hakkında orada bir şeyler öğrenip öğrenmediğini söyle.

— Onun hakkında konuşulanları mı? Ah! Elbette! Bu akşam öğrendiklerim şöyle bir tarafta dursun, hizmetçisinin saçlarını düzelten ve olayları çok iyi bilen Keller'in birçok defa bana anlattıklarını söyleyeyim. Size anlatacaklarım bekleme odasının bir hikâyesi, bir uşağın sözleri değil, tersine gerçek ve herkes tarafından bilinen bir hikâyedir bu. Ama korkunç bir hikâye; onu dinlemek için cesaretin var mı?¹

— Evet, çünkü alnında bir felâket damgasını taşıyan bu insan beni ilgilendiriyor. Ağzından ancak kibar âlemin bir kurbanı, haksızlığa uğramış biri olduğunu anlatan birkaç kelime duyabildim.

— O aynı zamanda yaman bir kötülüğün kurbanı, müthiş bir hainliğin mağdurudur da. Culmbach prensesi² (taşıdığı ünvan budur) halası olan Polonya kiralçesi tarafından Dresden'de büyütülmüştü. Porpora prensesi orada tanımıştı, hattâ Fransız veliahdının kızı olan prenses gibi, ona da birkaç ders verdiğini

sanıyorum. Genç Culmbach prensesi, güzeldi, akıllıydı. Sefih bir anneden uzak olarak ciddi bir kraliçe tarafından büyütülen prenses bütün hayatının mutlu ve şerefli geçeceğini sanıyordu. Ama Margrav'dan dul kalan ve bugün adı kontes de Hoditz olan annesi işlerin böyle olmasını istemiyordu. Prensesi yanına getirtti, onu kimi zaman Bereith Margrav'ı¹ olan akrabalarından biriyle; kimi zaman prens Culmbach'ın² akrabalarından bir erkekle evlendirmek istiyormuş gibi göründü. Çünkü bu Bereith - Culmbach prensliğinde has olarak köyleri ve şatoları olduğu için daha çok Margrav'lar bulunur. Prensesin güzelliği ve saflığı annesinden son derece bir kıskançlık duygusu yaratıyordu. Onu kötülemek ve babası George - Guillaume (Üçüncü Margrav) ın kızına karşı gösterdiği şefkati, verdiği değeri yok etmek istiyordu. Bu hikâyede bir takım kusurlar varsa o benim hatam değil; ama bu Margrav'lar arasında Culmbach prensesine koca olarak kimse çıkmadı. Annesi, kocasının oda hizmetçilerinden Vobser adındaki birine kızının namusunu kirletmek için 4000 dukalık bir ödül vermeyi söz verdi³. Bu sefil adamı geceleyin kendi eliyle kızının odasına soktu. Hizmetçiler haber aldılar ve yetiştiler. saray genç kızın çığlıklarıyla inledi. Anne, kapıyı tutuyordu⁴... Consuelo, titriyorsun. Bununla beraber iş bununla kalmadı. Culmbach prensesi ikiz doğan çocukların anası oldu: Margrav'ın karısı onları aldı, kocasına götürdü, sarayın içinde dolaştırdı "bakınız, bakınız şu alın damarı çatlamış kızın doğurduğu çocuklara"⁵ diye bağırarak onları uşak güruhuna gösterdi. Bu müthiş olaylar arasında ikizler⁶ hemen hemen Mar-

grav'ın karısının elleri içinde ölüp gittiler¹. Vobser Margrav'ın karısının söz verdiği dört bin dukayı istemek için Margrav'a mektup yazmak küstahlığında bulundu². Hem bu parayı alıyor, hem de prensesin namusunu kirletiyor. Zaten yarı yarıya ahmak olan zavallı baba bu felâket karşısında büsbütün ahmaklaşmıştı. Birkaç zaman geçtikten sonra ıstırap ve keder içinde ölüp gitti³. Ailenin öteki üyeleri tarafından gövdağı verilen Vobser kaçtı. Polonya kraliçesi Culmbach prensesinin, Planssenburg⁴ kalesine hapsedilmesini emretti. Henüz doğumdan yeni ayağa kalkmış olan prenses kaleye kapatıldı ve orada birçok yıllar hapisane hayatı yaşadı. Eğer katolik papazlar hapsedildiği kaleye girip de Lutherci imandan dönmesi şartı ile imparatoriçe Amélie'nin koruyuculuğuna dair söz vermeseydiler orada daha da kalacaktı. Onları sinsice telkinleri ve hürriyeti tekrar kazanmak zorunluluğu karşısında bu adamlara boyun eğdi. Ama ancak Polonya kraliçesi öldükten sonra serbest bırakıldı. Hürriyetini kazanmak için ilk yaptığı hareket babalarının dinine dönmek oldu⁵. Bereith'in genç Margrav'ı Prusyalı Wilhélmine'in onu küçük sarayında güler yüzle kabul etti⁶. Orada prenses erdemleriyle, güler yüzlülüğü ile, bilgeliği ile kendini sevdirmişti. Gönlü kırık-
tı, ama hâlâ güzel bir ruh saklıyordu. Hattâ Viyana sarayında Lutherliliği yüzünden hiç hoş karşılanmamakla beraber, hiç kimse felâketi yüzünden onu hor görmeye cesaret edemiyor, hiç kimse hayatı hakkında kötü bir lâf etmiyor, uşaklar bile. Nasıl bir dolap dönmüş bilmiyorum. Her zaman olduğu gibi, şimdi de Bereith da oturuyor.

Consuelo:

— Tevekkeli değil, prenses bana bu memleketten çok söz açtı. Sözleşme yapıp oraya gitmemi söyledi. Ah! Ne macera! Joseph! Kontes Hoditz nasıl kadınmış! Hiçbir zaman hayır, hiçbir zaman Porpora bu kadının evine beni sürükleyemez. Hiçbir zaman onun evinde artık şarkı söylemeyeceğim.

— Bununla beraber o evde sarayın en temiz, en saygı değer kadınları ile karşılaşacaksınız. Kuvvetle söylediklerine göre kibar âlemi böyle yürüyor. İsim ve zenginlik her şeyi örtüyor. Yeter ki kiliseye gidilsin. İnsan orada hayret uyandırabilecek bir hoş görürlük bulur.

Consuelo:

— Öyle ise, dedi, bu Viyana sarayı iki yüzlü bir saray.

Joseph sesini alçaltarak:

— Ne olur aramızda kalsın. Korkarım ki büyük Marie - Thérèse'de biraz öyle.

LXXXVIII

Birkaç gün sonra Porpora fazla çablaklıyarak, kendine göre birçok dolaplar çevirerek, yani sağa sola gözdağı verip gürlüyerek, alay ederek nihayet Consuelo'yu üstad Reuter'in (genç Haydn'ın eski öğretmenin ve eski düşmanının) yönettiği imparatorluk küçük Kilisesine götürmüş, Marie - Thérèse'in önünde, sözleri Metastasio'nun, müziği de Reuter'un olan *Betulia Liberata* oratoryosundaki Judith bölümünü söylemişti. Consuelo pek yüce idi. Hattâ Marie - Thérèse

memnun görünmek lütfunu gösterdi. Kilisedeki konser bitince Consuelo öteki şarkıcılarla beraber (Cafferriello onların arasında idi) Reuter başta olmak üzere hafif bir kahvaltı yapmak için sarayın salonlarından birine davet edildi. Consuelo, Reuter ile Porpora'nın arasına oturur oturmaz, yandaki dehlizden gelen hem hızlı, hem heybetli bir gürültü Consuelo ile Cafferriello'dan başka bütün davetlileri ürküttü. Bu iki sanatçı birinin daha canlı ötekinin daha ağır olmasını istediği bir kuru parçasının hareketi üstünde hararetle bir tartışmaya girişmişlerdi. Consuelo, Reuter'e doğru dönerek:

— Ancak meselyi kökünden kesip atabilecek maestrodur, dedi.

Ama ne sağında Reuter'i, ne de solunda Porpora'yı bulabildi. Herkes masadan kalkmış, saygılı bir tavır içinde düz bir çizgi halinde sıralanmıştı. Consuelo, 30 yaşlarında tazeliği ve kudretiyle güzel, siyahlar giyinmiş, (kilise elbisesi) 7 çocukla beraber yürüyen bir kadın gördü; bu çocuklardan birinin elinde tutuyordu; bu çocuk tahtın varisi genç II. César Joseph'di; yürüyüşü rahat, tavırları sevimli ve ince olan bu kadın da Marie-Thérèse'di.

İmparatoriçe Reuter'e yönelerek: *Ecco la Guiditta?* diye sordu. Sonra Consuelo'yu tepeden tırnağa kadar süzerek sözlerine şunları ekledi.

— Sizden çok memnun kaldım, çocuğum, bana gerçekten bir zevk verdiniz. Övgüye değer şairimizin mısralarındaki o yüceliği sizin ahenk dolu ağzınızdan daha iyi başka hiçbir kimsenin ağzından hissetmemiştim. Sözleri pek mükemmel ifade ediyorsunuz.

Ben her şeyden çok bu tarafa önem veririm. Kaç yaşındasınız, matnazel? Venedikli misiniz? Burada memnunlukla gördüğüm ünlü Porpora'nın öğrencisisiniz değil mi? Saray Tiyatrosuna girmek mi istiyorsunuz? Lâıksınız, parlayabilirsiniz, orada M. de Kaunitz sizi korur.

Marie-Thérèse sorularına karşılık beklemeden yanına gelen Metastasio'ya ve Kaunitz'e bakarak Consuelo'yu sorguya çektikten sonra mabeyincilerin birine işaret etti. O da Consuelo'ya oldukça kıymetli bir bilezik verdi. Consuelo daha teşekkür etmeyi düşünmeden imparatoriçe çoktan geçip gitmiş, alnının parlaklığı çoktan gözünün önünden silinmişti. İmparatoriçe, yakınında bulunan müzिकcilerin herbirine zarif ve uygun sözler söyliyerek kudretiyle, şan ve şerefiyle kamaşmış bütün gözlerde ışıklık bir iz bırakarak prenslerden ve arşidüklerden meydana gelen çocukları ile beraber uzaklaşıyordu.

Soğuk kanlılığını devam ettiren ya da soğuk kanlıymış gibi görünen yalnız Cafferio oldu. Tartışmasını, tam bıraktığı yerden tekrar aldı. Consuelo bileziğe bakmayı bile düşünmeden cebine indirerek İmparatoriçe'nin o göz kamaştırıcı görünüşü altında iki kat olup günün bütün geri kalan herhangi başka olayını düşünemilmeyi hafızaları almıyan müzیکçilerin büyük şaşkınlığı ve kepezeliği için ona kafa tutmaya başladı. Felsefe ve duygu bakımından böyle hararetsiz seodeyi kabul etmiyen tek insan Porpora olduğunu söylemeye ihtiyacımız yok. Hükümdarın önünde uygun bir şekilde eğilmesini biliyordu. Ama kalbinin derinliğinde bu kölelerle alay ediyor ve on-

ları horgörüyordu. Koronun, fikir birliğine varılamayan ve gerçek hareketleri hakkında Cafferiolu'nun sorularını üstad Reuter iki yüzlü bir eda ile dudak büktü, kendine birçok soru sorulunca sonunda pek soğuk bir tavırla:

— İtiraf edeyim ki, sayın bayım, dedi, konuşmanızla hiç ilgilenemedim. Marie-Thérèse gözlerimin önünde belirince bütün dünyayı unutuyorum. O ortadan kaybolduktan sonra da uzun zaman düşünmeme engel olan ani bir heyecan duyuyorum.

Orada bulunan ve alçalmasında Reuter'inkinden daha gizli bir taraf bulunan M. Holzbauer:

— Matmezel, dedi, az önce bizi çeken şeref belirtisine hiç şaşırmamış görünüyorsunuz. Başına taç giymiş insanlarla konuşmak, ancak size vergidir, signora. Sanki hayatınızda başka bir iş yapmadığınız söylenebilir.

Holzbauer'in sinsi telkinlerini hiç anlamayan Consuelo rahatlıkla cevap verdi.:

— Hiçbir zaman başına saç giymiş insanlarla konuşmadım. Sayın İmparatoriçe hazretleri bana böyle bir üstünlüğü bağışlamadı; çünkü bana soru sorarken böyle bir şerefi yasak etmiş ya da kendisine cevap verirken uğrayacağım şaşkınlıktan beni kormuş gibi görünüyordu.

Porpora içten içe alay ederek:

— Belki de imparatoriçe ile konuşmak istemiş olabilirsin.

Consuelo sâf sâf:

— Hayır, hiçbir zaman bunu istemiş değilim, diye karşılık verdi.

Reuter soğuk bir küçümseme ile cevap verdi:

— Çünkü matmazel, görünüşe göre kuvvetli emellerden daha çok umursamazlık gösteriyor.

Consuelo, sâflıkla ve güvenle:

— Üstadım Reuter, müziğinizin söyleme tarzından memnun değil misiniz?

Reuter itiraf etti ki, hiç kimse bu müziği daha iyi söylememiştir. Hattâ o azametli ve daima pişmanlık içinde bulunan VI. Charles'in saltanatı sırasında bile,

Consuelo:

O halde, dedi, bana tasasızlığım için çıkışmayınız. Emelim üstadlarını memnun etmektir. Ancak mesleğimi iyi yapmak için bir emel taşıyorum. Başka neyim olabilir ki? Başka bir şey benim elimde nasıl gülünç olmaz, değişikliğe uğramaz.

Holzbauer:

— Matmezel, dedi, siz alçak gönüllüsünüz. Sizin gibi bir istidad için hiç de öyle büyük emel yoktur.

Consuelo:

— Bunu pek nazıkce bir irtifat diye kabul ediyorum, dedi. Ama ancak beni Saray Tiyatrosunun sahnesi üzerine çağırdığınız gün sizi biraz memnun ettiğime inanacağım.

Ölçülü davranışına rağmen tuzığa düşen, Holzbauer kendini cevap vermek zorunluluğundan kurtarmak için bir öksürük nöbetine tutuldu. Ve bu işten zarif ve saygılı bir baş eğişi ile sıyrıldı.

Sonra konuşmayı ilk konuya getirerek:

— Gerçekten siz, eşi görülmemiş bir huzur ve tasasızlık içinde bulunuyorsunuz. İmparatoriç hazret-

lerinin size hediye ettiği güzel bileziğe bakmadınız bile.

Consuelo, bileziği cebinden çıkararak ve onu görmek ve değerini anlamak için merak etmiş olan komşularına uzatarak:

— A a, bu doğru. dedi.

Genç kız şöyle düşünüyordu: eğer bu kış bir sözleşme yapamazsam. Öğretmenin sobası için odun almaya yarayacak bir şey. Küçük bir kira odası bize elmaslarla süslü eşyalardan çok daha lüzumludur.

Reuter, Consuello'ya yan yan ve sert bir bakış fırlatarak, kendini satmaya çalışan bir iç çekişi ile:

— İmparatoriçe'nin ne tanrısal bir güzelliği var, dedi,

Genç kız, Porpora'nın dirsek vuruşlarını anlamıyarak:

— Evet, dedi, bana da çok güzel gibi göründü.

Reuter, hemen karşılık verdi:

— Demek size güzel gibi göründü, öyle mi? güç beğenir bir insansınız.

— Onu şöyle yarım yamalak gördüm, öyle çabuk geçip gitti ki.

— Ya o göz kamaştırıcı zekâ, dudaklarından döken her heceden belli olan o deha.

— Sözlerini şöyle böyle duydum. Öyle az konuştuk ki.

— Siz, kısacası ya tunçsunuz, ya da bir elmas, matmez. Sizi heyecanlandırmak için ne lâzım, bilmiyorum?

Fırsat düşünce müziklip etmesini bilen ve Viyana ustaları kendine karşı kötü duygularını anlamaya başhyan Consuelo:

— Judith'nizi söylerken çok heyecan duymuştum. Holzbauer pek yavaş sesle Reuter'e:

— Bu kızın bsit hali içinden kuvvetli bir zekâsı var.

Öteki:

— Porpora'nın okulu. Daima horgörme, daima alaya alma.

Holzbauer şöyle cevap verdi:

— Eğer dikkatli davranmazsak, eski bir reçitatif ve *Osservato* üslûbu, geçmişten daha çok etrafımızı saracak¹; ama içiniz rahat etsin. Önümde Porpora varı alay eden bu kızın yükselmesine engel olacak kozlar var elimde.

Sofradan kalktıkları zaman, Cafferriello, Consuelo'nun kulağına:

— Bütün bu imaları görüyor musun yavrum? Burada bir iş tutmakta güçlük çekeceksin. Hepsi aleyhinde. Eğer cesaret edebilseler. Hepsi de benim aleyhime dönerler.

Consuelo şaşırarak:

— Peki ama, biz onlara ne yaptık?

— Biz, dünya üstünde, en büyük ses sanatı öğretmeninin öğrencileriyiz. Onların yarattığı kişiler, bizim tabii düşmanlarımızdır. Marie-Therèsè'i senin aleyhine kışkırtacaklar. Burada söylediklerin her şeyi ona şeytanca yorumluyarak, tekrar tekrar anlatacaklar. İmparatoriçeye, senin, kendisini güzel bulmadığını, hediyesini de pek umursamadığını, söyleye-

cekler. Bununla beraber cesur ol. Herkese karşı seni koruyacağım. Öyle sanıyorum ki, Cafferiollo'nun müzik hakkındaki ifkirleri Marie-Thérèse'in fikirlerinden daha çok değer taşır.

Consuelo yürürken düşündü:

— Kiminin kötülüğü, kiminin deliliği arasında kaldığım için durumum gerçekten tehlikeli,

Sonra içinden şöyle söylendi:

— Ey Porpora, sahneye çıkmak için, elimden geleni yapacağım. Ey Albert buna ulaşamayacağımı umarım.

Ertesi gün, şehirde bütün gün işi çıkan Porpora, Consuelo'yu biraz solgun bulunca, genç kızı, istediği zaman kendisi ile beraber gitmeyi teklif eden Keller'in karısı ile beraber şehrin dışında *Spinnerin am Kreutz*'de bir gezinti yapmaya zorladı.

Mayestro dışarı çıkar çıkmaz, Consuelo:

— Beppo, dedi, çabuk git. Bir küçük araba kirala, ikimiz Angèle'i görmeye, piskoposluk kurulu üyesine teşekkür etmeye gidelim. Ona bu ziyareti daha erken yapacağımıza söz vermiştik, ama nezlemi mazet olarak ileri sürebiliriz.

Beppo:

— Peki ama piskoposluk kurulu üyesinin karşısına hangi elbise ile çıkacaksın?

Genç kız:

— Şununla, dedi, piskoposluk kurulu üyesinin beni tanıması, gerçek şeklimle kabul etmesi gerek.

— Şu piskoposluk kurulu üyesi öyle bir yaman adam ki. Onu tekrar göreceğim için bir sevinç duyuyorum.

— Ben de. Zavallı, iyi kalbli piskoposluk kurulu üyesi. Bir üzüntü duyuyorum, düşündükçe...

— Neden?

— Kafasının büsbütün karışacağına?

— Peki neden? Ben bir tanrıça mıyım? Böyle bir şey aklımdan bile geçmiyordu.

— Hatırlayınız ki, Consuelo, onu bırakıp kaçtığınız zaman adamcağız hemen hemen deliye dönmüştü.

— Ben de sana diyorum ki, iradesine tekrar hâkim olması, Tanrının yarattığı hale, yani tekrar iyi düşünür bir insan haline gelmesi için beni bir kadın olarak bilmesi, olduğum gibi görmesi ona yeter.

— Doğrusu ya elbise bir şey yapar. Size onbeş gün oğlan muamelesi yapmaya alıştıktan sonra aynı yerde genç kız kılığına girdiğiniz zaman... Bilmem nasıl korku, anlıyamadığım bir korku duymuştum. Doğrusu ya yolculuk sırasında... Eğer size safca âşık olmakta bir sakınca görülmemiş olsaydı... Ama siz şimdi saçlamadığımı söyleyeceksiniz.

— Gerçekten saçmalıyorsun. Üstelik gitmek için zaman kaybediyorsun. Manastıra ait eve gidip dönmek için tam on fersahlık yolumuz var. Saat sabahın sekizi. Öğretmenin yemeğini hazırlamak için akşam saat yedi buçukta dönmeliyiz.

Üç saat sonra Beppo ile arkadaşı manastırın kapısında arabadan indiler. Güzel bir gündü. Piskoposluk kurulu üyesi hazin bir tavırla çiçeklerini seyrediyordu. Joseph'i görünce bir sevinç çığlığı kopardı ve onu karşılamaya koştu; ama sevgili Bertoni'sini kadın elbiseleri içinde tanıyınca hayretten dona kaldı.

Kutsal bir sâflıkla haykırdı:

— Bertoni, benim sevgili yavrum, bu kılık değiştirmenin mânası ne? Neden bu şekilde bir elbisenin altına gizlenerek beni görmeye geliyorsun? Karnavalda değiliz ki...

Consuelo, piskoposluk kurulu üyesinin elini öperek:

— Benim saygı değer dostum, dedi, sayın efendimizi aldattığım için beni affetsinler. Ben hiçbir zaman erkek çocuk değildim. Bertoni hiçbir zaman yoktu. Sizi tanımak şerefini kazandığım sıralarda gerçekten kıyafetimi değiştirmiştım.

Piskoposluk kurulu üyesinin duyduğu büyük üzüntünün hoşnutsuzluğa döneceğini görmekten korkan Joseph'e:

— Sayın efendimizin, dedi, masumca bir hileden yanılmadığını tahmin ediyordum. Bu iğreti durum sizi aldatmak için tasarlanmamıştır. Hal ve şartların zorladığı bir zorunluluktu. Sayın rahibimizin bunu hoş görecektir kadar yüce gönüllü olduğuna inanmıştık.

Piskoposluk kurulu üyesi korkmuş bir tavırla karşılık verdi:

— Buna inanmıştınız öyle mi? Ya siz Bertoni... Yani matmazel siz de inanmış mıydınız buna.

Consuelo:

— Hayın sayın rahibim, dedi, ona bir an için olsun inanmadım. İyice gördüm ki sayın efendimiz hiçbir zaman gerçekten kuşkulananmamıştı.

Piskoposluk kurulu üyesi bir an sert, ama son derece kederli bir edâ ile:

— Demek, dedi, bana hak veriyorsunuz. İyi niyetimin bana emrettiğini hiç bilemiyorum. Eğer kadınlığınızı sezmiş olsaydım, evimde kalmaya davet etmek için o zaman yaptığım direnmeyi hiçbir zaman düşünmezdim. Komşu köyde, hattâ adamlarım arasında beni gülümseten, belli belirsiz bir dedikodu, bir kuşku dolaşmıştı; ama ben sizin hakkınızda yanılmakta öylesine inad ettim ki... Memleketin dinsel koruyucusu şerefine yapılan törende şarkı söyliyken iki küçük müzikçiden birinin kıyafet değiştirmiş bir kadın olduğu söylendi, sonra da bu lakırdının köy papazını korkutmak ve üzme için kunduracı Gottlieb'in bir kötülüğünden ibaret olduğu iddia edildi. Niha yet ben de, bu dedikoduyu güvenle yalanladım. Görüyorsunuz ki ben yalanınıza temamiyle inanmıştım. Zaten insan daha çok bilemezdi ki.

Consuelo ağır başlılığın verdiği bir güvenle:

— Büyük bir yanılma olmuş, dedi, Ortada bir aldatma yok. Size gösterilmesi zorunlu olan saygıdan, açık yürekliliğin emrettiği edepli hareketlerden biraz olsun uzaklaştığımı sanmıyorum. Yaya olarak yapılan uzun bir yolculuktan sonra gece yorgunluktan ve susuzluktan bitkin, yolun üstünde yersiz ve yurtsuz kalmıştım. Bir dilenciye konukseverliğinizi red etmezsiniz. Bana onu müzik için bağışladınız. Ben de borcumu müzikle ödemiş oldum. Ertesi gün size rağmen, hemen gidememişsem bütün öteki vazifelerimin üstünde bir vazifeyi emreden umulmadık şartlar yüzündendir. Düşmanım, rakibem, zulmüne uğradığım bir kadın kapınızın önüne, gökten düşüvermiş, özenden ve yardımdan yoksun olduğu için yar-

dımlarıma ve özenlerime hak kazanmıştı. Sayın efendimiz, bundan sonraki olayları iyice hatırlarlar. İyilikseverliğinden yararlanmanın kendi hesabıma olmadığını iyice bilirler. Vazifem biter bitmez de uzaklaştığımı iyice hatırlarlar. Bu gün baştan başa içimi dolduran iyiliklerinize şahsen teşekkür etmek için gelmiş bulunuyorum. Çünkü dürüstlük bana kendim hakkındaki yanlışlığı düzeltmek, karşılıklı onurumuz için zorunlu açıklamalar yapmak gibi bir vazife veriyordu.

Piskoposluk kurulu üyesi yarı yenilmiş bir edâ ile:

— Bütün bu işde, dedi, pek esrarlı, pek olaganüstü bir taraf var. Çocuğunu evlât edindiğim zavallı kadının sizin rakibiniz, sizin düşmanınız olduğunu söyleyorsunuz... Öyleyse siz kimsiniz Bertoni?... Eğer daima bu ad dilime geliyorsa beni affediniz. Bundan böyle size nasıl ad vereceğimi söyleyiniz bana.

— Benim adım Porporina, Porpora'nın öğrencisiyim, ses sanatçısıyım. Tiyatroya bağlıyım.

Piskoposluk kurulu üyesi derin derin içini çekerek:

— Ya! çok güzel! dedi. Rolünüzü oynama tarzınızdan ses sanatçısı olduğunuzu sezebildiydim. Müziğe karşı o harikulâde istidadınıza gelince bunun için artık hayret etmemeliyim. Güzel bir okuldan yetişmişsiniz. Mösyö Beppo kardeşiniz mi, yoksa kocanız mı olduğunu sorabilir miyim?

— Ne biri, ne öteki. Gönül bakımından kardeşim, ancak kardeşim o, benim sayın rahibim. Eğer

ruhum kendisini sizin ruhunuz kadar sâf hissetmemiş olsaydı, evinizin kutsallığını varlığımla kirletmezdim.

Consuelo, gerçeği anlatmak için, karşı konmaz bir edâ ile konuşuyordu. Piskoposluk kurulu üyesi bu kudrete boyun eğdi. Yaradılıştâ dürüst ve sâf kalblerin her zaman içtenliğin kudretine boyun eğdikleri gibi. Ağır bir yükten kurtulmuş gibi bir ferahlık hissetti; koruyucusu olduğu iki gencin arasında ağır ağır yürürken yavaş yavaş içindeki çatışmayı unutturan cana yakın bir sevginin geri gelişiyle ve tatlılıkla Consuelo'yu sorguya çekti. Genç kız ona çabucak ve hiç kimsenin adını vermeden hayatının belli başlı özel durumlarını anlattı; annesinin ölüm döşeğinde Anzoletto ile nişanlanmasını, onun sedakatsizliğini, Corilla'nın hainliğini, Zustinani'nin kirli maksadını, Porpora'nın öğüdünü, Venedik'ten ayrılışını, Albert'in kendisine karşı gösterdiği bağlılığı, Rudolstadt ailesinin tekliflerini, kendi tereddüd ve kuruntularını, Devler şatosundan kaçışlarını, Joseph Haydn'a rastlamasını, Corilla'nın yatakta ıstırapla kıvrandığı zaman duyduğu dehşeti ve acımayı, Anzoletto'nun çocuğuna karşı piskoposluk kurulu üyesinin lutfettiği koruyuculuğa karşı minnetini ve nihayet Viyana'ya dönüşünü, bir gün önce Marie - Thérèse ile yaptığı konuşmayı. Joseph, Consuelo'nun hikâyesini o zamana kadar öğrenememişti. Genç kız ona Anzoletto'dan hiç söz açmamıştı. Bu sefil adama karşı geçmişte duyduğu sevgisini kısa cümlelerle anlatması onda pek fazla bir etki uyandırmadı. Ama Corilla'ya karşı gösterdiği yüce gönüllülük, çocuk için duyduğu tasa, genç adamda öyle derin bir izlenim

yarattı ki göz yaşlarını saklamak için başını başka bir tarafa çevirdi. Piskoposluk kurulu üyesi de göz yaşlarını tutamadı. Consuelo'nun açık, güçlü ve samimi hikâyesi onun üstünde okumuş olacağı güzel bir romanın etkisini yaptı. Bu adamın, başkalarının hayatına karşı şiddetli bir heyecan duyması, hayatında ilk defa oluyordu. Daha iyi dinlemek için arkalıksız bir tahta iskemleye oturmuştu, genç kız her şeyi söyleyip bitirince şöyle haykırdı:

— Bütün bu anlattıkların, inandığım gibi, gerçektense sanki Tanrının iradesi ile sizin kutsal bir kız... Dünyaya tekrar gelen kutsal Cécile olduğunuzu kalbimin tâ içinde hissediyorum.

Bir an sessizlikten ve derin derin düşünceden sonra sözlerine şunları ekledi:

— Tiyatro aleyhinde hiçbir zaman ön yargılar beslemediğimi açıkca itiraf etmeliyim. Hattâ siz bana, insanın başka yerde olduğu gibi esenliğe kavuşabileceğini ispat ediyorsunuz. Bugüne kadar olduğunuz gibi sâf ve yüce gönüllü olmakta devam ederseniz, elbette, göklere lâayık olursunuz. Sevgili Bertoni!... Size bunu düşündüğüm gibi söylüyorum, sevgili Porporina'cığım.

Consuelo ayağa kalkarak:

— Şimdi, sayın efendimizden izin almadan önce bana Angèle'den haber veriniz.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Angèle'in sağlığı çok iyi ve mükemmel de geliyor, dedi. Bahçıvanın karısı ona büyük bir özenle bakıyor. Çiçek bahçemde her zaman onu gezdirirken görüyorum. Çiçeklerin ortasında, gözümün önünde

bir çiçek gibi yetişecek. Yavrucağı çiçeklerimiz gözden geçirirken görüyorum. Onu bir hristiyan yapmak zamanı gelince yetiştirmekten sakınmıyacağım. Bu özen için bana güveniniz, çocuklarım. Tanrıya karşı söz verdiğim şeyi büyük bir saygı ile izliyeceğim, öyle görünüyor ki sayın annesi bu özen için benimle tartışmıyacak. Çünkü Viyana'da olmasına rağmen kızı için tek bir defa olsun haber almak istemedi.

Consuelo:

— Bu işi, size haber vermeden, dolayısıyla yapmış olabilir. Bir annenin bu noktada tasasız kalabileceğini sanmam. İmparatoriçenin pek sert olduğunu biliyor, hiç değilse sözleşmesi imzalanıncaya kadar kusurlarını örtmekte menfaati var. Öyleyse bu sırrı onun için saklıyalım.

Haydn:

— Bununla beraber size öyle rakabet yapıyor ki! diye haykırdı. Hattâ bunu dalavere ile elde edeceğini, daha şimdiden şehirde sizi kötilediğini, sizi kont Zustinani'nin metresi olarak tanıttığını söylüyorlar. Elçilikte bundan söz edildi. Keller bana dedi ki... Bu yüzden öfkelenmişler; bu türlü hikâyeleri can ve gönülden dinleyen ve Corilla'nın güzelliği hakkında durup dinlenmeden övgüler yağdıran M. de Kaunitz'ı kandırmasından korkuyorlarmış.

Consuelo öfkeden kıpkırmızı kesilerek:

— Demek böyle şeyler söylemiş ha!

Sonra sükûnetle sözlerine şunları ekledi:

— Bunlar olacaktı. Umarım ondan.

Joseph:

— Ama, dedi, bütün bu iftiraları yalanlamak için tek bir sözüm var ve bu sözü ona söyleyeceğim ben! Diyeceğim ki...

— Hiçbir şey söylemiyeceksin, Beppo. Bu, alçaklık ve barbarlık olur. Hattâ sayın rahibimin yanında da söylemiyeceksin. Ben bu sözlerin söylenmesini istesem bile bana engel olmalısınız, doğru değil mi?

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Gerçekten İncil'e yakışır bir ruh! diye haykırdı. Ama düşününüz ki sır pek uzun zaman saklanamaz, herkesin, sâf Corilla'nın onbeş gün içinde babası olmıyan bir çocuğu burada doğurduğunu, üstelik yüz üstü bırakıp gittiğini öğrenmesi için olayı meydana çıkarıp kulaktan kulağa yayabilecek olan birkaç uşak, birkaç köylü bu iş için yeter.

— Onbeş güne varmaz ya Corilla mukaveleyi imzalayacak, ya ben. Bu sıkıntılı durumda ona baskı yapmak istemem. O zamana kadar sen Beppo, ses çıkarma. Yoksa övgümü ve dostluğumu kaybedersin. Allaha ısmarladık sayın rahibim. Beni affettiğinizi söyleyiniz ve bana babaca elinizi uzatınız. Adamlarınız beni bu elbise içinde görmeden çekilip gideyim.

— Adamlarım istediklerini söylesinler. Eğer Tanrı böyle olmasını irade etmişse, rahiblik gelirim de canı cehenneme. Piskoposluk makamının hakkımda ileri süreceği suçlamalara meydan okumak için bana cesaret verecek parayı biriktirmiş bulunuyorum. İşte çocuklarım bana bir deli gözüyle bakmayınız. Boyun eğmekten, kendimi sıkıntıya sokmaktan bıktım, usandım. Aptalca korkulara kapılmadan şerefle yaşamak istiyorum. Yanımda Brigide'nin hayâletini

görmediğimden, hele kendimi bağımsız bir zenginliğin üstünde hissettiğimden beri bir arslan gibi yiğit hissediyorum; haydi bakalım benimle beraber gelin de öğle yemeği yiyin; sonra Angèle'i vaftiz ederiz, akşam yemeğine kadar müzik yaparız.

Onları manastıra ait eve soktu.

İçeri girerken uşaklarına bağırdı:

— Hey André, Joseph gelin de signor Bertoni'nin kadın kılığına girdiğini görün. Bunu hiç ummazdınız hani. Ben de ummazdım ya! Evet, elinizi çabuk tutun da benim şaşkınlığımı paylaşın. Sonra da bize sofrayı kurun.

Yemek çok hoş geçti. Genç çocuklarımız, piskoposluk kurulu üyesinin ruhunda ciddi bir değişim olmakla beraber, bunu yedikleri yemeklerdeki alışkanlığın üstünde olmadığını gördüler. Sonra çocuk manastıra ait evin küçük kilisesine getirildi. Piskoposluk kurulu üyesi hırkasını çıkardı. Sırtına bir cüppe ve üstlük geçirdi. Sonra küçük kıza gerekli töreni yaptı. Consuelo ile Joseph törende vaftiz anası ve vaftiz babası oldular. Küçük kıza Angèle adı verilmesi kararlaştırıldı. Öğle sonrası zamanı müziğe ayrıldıktan sonra vedalaşmak saati geldi. Piskoposluk kurulu üyesi dostlarını akşam yemeğine alakoyamadığı için sızlanıp durdu. Ama onların ileri sürdükleri nedenlere karşı boyun eğdi. Onları kışın bir kısmını geçirmek için az sonra gideceği Viyana da tekrar görmek fikriyle avundu. Arabalarına atları koşulurken, misafirlerine kolleksiyonunu zenginleştirdiği birçok yeni bitkileri gösterip övgüleri toplamak için limonluğa götürdü. Güneş ufka iniyordu; ama koku almaz

duyusu pek incelmış olan piskoposluk kurulu üyesi saydam sarayının camları altında daha bir adım atmamıştı ki haykırdı:

— Burada fevkalâde hoş bir koku duyuyorum: Haydi glayöller çiçek açmış diyelim. Hayır, hayır bu, glayöllerin korkusu değil. Slarelitsizia'da kokusuzdur. Siklâmen'ler daha az kokuludur. Daha az keskindir. O halde buraya ne olmuş? Ne yazık, eğer Volkameriya'm ölmemiş olsaydı içime çektiğim onun kokusu olduğuna inanırdım. zavallı çiçeğim! Onu artık düşünmek istemem.

Ama piskoposluk kurulu üyesi bir saksının içinde hayatında gördüğü en güzel volkameriya'nın top top küçük katmerli beyaz güllerle kaplı olarak önünde dikildiğini görünce bir hayranlık ve şaşkınlık çığlığı kopardı. Çiçeğin hoş kokusu limonluğu dolduruyordu. Etrafındaki bayağı kokuları bastırıyordu.

Piskoposluk kurulu üyesi şairâne bir sarhoşluk içinde:

— Bu bir mucize mi? Cennetin bu öncü zevki, bu Béatrix'in bahçesinin çiçeği bana nereden gelmiş?

Consuelo:

— Onu, dedi, aramızda, hatıra gelebilen bütün özenlerle bir getirdik: günün birinde ağızmdan çıkıp ta pişmanlık duyduğum korkunç bir lânetin kefareti olarak bu çiçeği size sunmama müsaade buyurunuz.

Piskoposluk kurulu üyesi duygulanarak:

— Ah! Sevgili kızım, dedi, bu ne güzel hediye, sonra verilşte o ne ince nezaket!

Ey sevgili volkameriya koleksiyonumdaki en parlak çiçeklere insan adı takmayı âdet edindiğim için

senin de bir özel adın olacak. Bir baba kalbiyle sevdiğim, artık yaşamıyan bir varlığın hâtırasına sunmak istediğim için adın Bertoni olacak.

Consuelo piskoposluk kurulu üyesinin elini sıkarak:

— Benim iyi kalbli rahibim, dedi, kendinizi oğullarınızı sevdiğiniz kadar, kızlarınızı da sevmeye alıştırmalısınız. Angèle hiç te fena bir kız değil.

Piskoposluk kurulu üyesi gözleri yaşla dolu dolu, bir volkameriya - Bertoni'ye, bir Consuelo'ya bakarak:

— Porporina da benim kızımdır. Evet kızım, evet, evet kızım! diye tekrarladı.

Consuelo ile Joseph saat altıda eve dönmüşlerdi. Araba onları kenar mahallenin girişinde bırakmıştı. Masumca sıvışmalarını hiçbir şey ortaya çıkarmadı. Sade Porpora imparatorluk hükûmet merkezini çeviren güzel çayırarda bir gezinti yaptıktan sonra Consuelo'nun pek iştahlı yemek yememesine hayret etti.

Piskoposluk kurulu üyesi'nin öğle yemeği Consuelo'ya belki de az lezzetli gelmişti. Ama açık hava ve hareket güzel bir uykuyu dâvet etti. Ertesi gün, Viyana'ya geldiğindenberi, ilk defa daha cesur, sesini de her zamankinden daha çok duru hissetti.

LXXXIX

Consuelo, hayatının kararsızlığı içinde, belki de bir mazeret, ya da gönlünün mazeretine bir neden bulduğunu sanarak nihayet Christian de Rudolstadt'a Porpora karşısındaki durumunu, öğretmenin onu

tiyatroya kabul ettirmek için giriştiği çabaları, bu çabaların başarısızlığa uğradığını görmek için beslediği umudu bildirmek için mektup yazmaya karar verdi. Genç kız konta içtenlikle herşeyi anlattı. Öğretmenine karşı minnet, özdengeçme, bağlılık bakımından zorunlu olduğu her şeyi kontun gözleri önüne serdi, hattâ Albert hakkında hissettiği korkuları ona gizlice anlatarak, genç kontu bir güvencilik ve huzur hali içinde tutmak için, ona yazacağı mektupların şeklini kendisine hemen bildirmesini rica ediyordu. Mektubunu şöyle bitiriyordu: "Kendi kendimi yoklamam ve karar vermem için sayın efendimizden bir zaman diledim. Sözümü tutmaya karar verdim. Her yeni sevgiye olduğu kadar, her aykırı hevese karşı ruhumu ve gönlümü kapamak için kuvvet hissettiğimi Tanrı önünde yemin edebilirim. Bununla beraber tiyatroya dönersem, görünüşe göre verdiğim sözlerden bir dönme, bu sözleri tutmak ümidine rağmen bir vazgeçme, demektir. Sayın efendimiz, benim hakkımda fikrini söylesin. Daha doğrusu bana kumanda eden alın yazısını, beni yöneltten görevi yargılasın. Aklımın bana verebileceği öğütlerden daha üstün bir öğüdü kendilerinden bekliyorum. Suç işlemeyen kendimi bu görevden kurtarabileceğime bir imkân göremiyorum. Ama derim ki, bu öğütler benim vicdanıma aykırı olmasın."

Mektubu zarfa koyup kapattıktan ve onu göndermesi için Joseph'e verdikten sonra Consuelo, bir insanın zaman kazanmak ve buhran zamanını daha geriye atmak için bir çâre bulduğu zaman hissedebileceği ferahlığı duydu. O zaman İmparatoriçenin şairi olarak pek ün salmış olan,

kendisi için övünç duyulan rahip Metastasio'yu öğretmeninin önemle ve kesin olarak değer verdiği bir ziyarete Porpora ile beraber gitmek üzere hazırlandı.

Bu ünlü kişi o sıralarda aşağı yukarı elli yaşlarındaydı. Adamın güzel bir yüzü, zarif bir kabul tarzı, tatlı bir konuşması vardı. Ama Consuelo imparatorluk şairine, berber Keller'in onunla beraber aynı apartımanda ayrı ayrı katlarda oturduğu eve giderken Porpora ile aşağıdaki konuşmayı yapmasaydı, bu adama karşı kuvvetli bir yakınlık duygusu hissedecekti:

— Consuelo (konuşan Porpora'dır.) güler yüzlü, parlak kara gözlü, kırmızı tenli, her ne bahasına olursa olsun, amansız ve tehlikeli bir hastalığa tutulmasını isteyen, gülümser ve pembe dudaklı adamı, yiyen, uyuyan, çalışan, başka insanlar gibi semizliyen, amma uykusuzluktan, pehrizden, dermansızlıktan şikâyet eden ve ruh çöküntüsü içinde bulunduğunu iddia eden bir insanı göreceksin. Senin önünde hastalıklarından şikâyet ettiği zaman, hiçte öyle görünmediğini, sağlığı yerinde bir insanın yüzüne sahip olduğunu, ya da buna benzer başka bir dânsizce sözü ağzından kaçırmak: beceriksizliğini gösterme. Çünkü o, ister ki, kendine acısinlar, meraklansınlar. Hattâ önceden ağlasınlar. Sakın ha, ona ölümden, ölmüş bir kişiden söz açıp münasebetsizlik etme. Ölümden korkar ve ölmek istemez. Bununla beraber, ondan ayrılırken: kıymetli sağlığınız ümit ederim ki çok iyi gidecek, demek aptallığını gösterme; çünkü sayın rahip ölüm halinde olduğuna inanılsın ister. Öldüğüne, başkalarını inandırabilseydi çok memnun olurdu; kendisinin buna inanmaması şartıyla..

Consuelo:

— İşte büyük bir adam için budalaca bir merak, dedi. Ona iyilikten ya da ölümden söz edilmemesi gerekiyorsa, o halde ona neler söylemeli?

— Ona hastalığından söz açmalı, binbir soru sormalı. İstiraplarını ve rahatsızlıklarını bütün ayrıntıları ile dinlemeli. Ve işin sonunu bağlamak için kendisine yeteri kadar özen göstermediğini, kendini unutulğunu, gözetmediğini ve çok çalıştığını söyleyeceksin. Bu suretle onu kendi lehimize çevirebiliriz.

— Peki ama, şarkısını söyleyebilmem için, sizin müziğini yazacağınız bir şiiri kaleme almasını, nasıl istiyeceğiz. Bir yandan hiç yazı yazmamasını öğütlerken, öte yandan bize mümkün olduğu kadar çabuk şiir yazmasını nasıl rica edebiliriz?

— Bütün bunlar, konuşma sırasında yola konacak şeyler; maksat sadece hâdiseleri sözün gelişine göre uydurmaktır.

Maestro istiyordu ki, öğrencisi şaire kendisini hoş göstermesini bilsin, ama içten gelen alaycılığı başkalarının gülünç taraflarını gizlemeye imkân vermediği için Consuelo'yu pek ince bir imtihana ve kâayıtsız şartsız övünmek ve koltuklanmak ihtiyacında olan kimselere bizi daha sevimli, daha az cana yakın bir hale getiren şu türlü horgörmeye hazırlamakla aslında kendisi beceriksizlik ediyordu. Pöhpöhlenmeye ve aldatmaya yeteneksiz olan genç kız, Porpora'nın, şairin zavallılıklarını okşayan ama hayale dayanan hastalıklarına karşı saygılı bir acıma belirtileri altında insafsızca alay edişini gördüğü için, içinde bir acıma hissetti. Birçok defa yüzü kızardı ve öğretmenin ken-

disine yardım etmesi için yaptığı işaretlere rağmen ancak sıkıntılı bir sessizliği devam ettirebildi.

Consuelo'nun ünü Viyana'ya yayılmaya başlıyordu; birçok salonlarda şarkı söylemişti. Ve İtalyan Tiyatrosuna kabul edilmesi müzik çevrelerini biraz harekete getiren bir sanıdan ibaretti. Metastasio pek nüfuzlu bir kimseydi. Consuelo sözleri ile onun onurunu okşıyarak yakınlık duygusunu kazandığı takdirde, uzun yıllardanberi cüzdanında sakladığı *Attilio Regolo* müziğini yazmak için Porpora'ya emanet edebilirdi. Bu yüzden öğrencinin, öğretmeni tarafını tutması pek zorunlu idi; çünkü öğretmen imparatoriçenin şairinden hiç hoşlanmıyordu. Metastasio pek kendini ucuza satan bir İtalyan değildi. Üstelik İtalyanlar birbirlerini kolayca aldatamazlardı. Metastasio'da Porpora'nın, kendi tiyatro dehası hakkında şöyle böyle bir hayranlığı olduğunu, onun ürkek karakterini, bencilliğini ve yalancı duyarlılığını (haklı ya da haksız) birçok defa sertlikle hırpalamış olduğunu anlamamazlıktan gelecek kadar fazla bir incelik ve kavrayış bulunuyordu. Consuelo'nun o soğukta çekingenliği, hastalığına karşı gösterir gibi olduğu hafif ilgi şaire hiç de bunlar gerçekten saygılı bir acımanın huzursuzluğu gibi görünmedi. Hemen hemen bu davranışlarda bir horgörme sezdi. Nezaketin, işgüzarlığın kölesi olmasaydı nazlanmadan sonra, sinirlerinin gerginliğini ve heyecana kapılacağı korkusunu ileri sürerek dinlemeyi reddederdi. Bununla beraber dinlemeye razı oldu. Consuelo'yu *Judith* oratoryosunu okurken dinlemişti. Ama onun hakkında tiyatro türünde bir fikir edinmesi gerekiyordu. Porpora bu iş üzerinde direniyordu.

Consuelo yavaşça öğretmenine:

— Peki ama, dedi, onun heyecanlandırmaktan çekinmemiz gerektiğine göre nasıl şarkı söylemeli.

Maestro yavaş bir sesle:

— Tersine, dedi, onu heyecana getirmeli. Uyuşukluktan sıyrılmasına çok sevinir. Çünkü çok heyecanlı olduğu zaman şiir yazmak için kendini daha elverişli bir durumda hisseder.

Consuelo, müziği 1736 yılında Caldara tarafından yazılarak Marie-Thérèse'nin evlenme şenliklerinde oynanan ve Metastasio'nun en güzel bir sahne eseri olan *Achille in Sciro*'dan bir aria okudu.¹ Metastasio genç kızı ilk defa dinlediği zaman sesine ve metoduna hayran olmuştu. Ama hastalığına ait hikâyeyi anlatırken genç kızın devam ettirdiği aynı sessizlik ve sıkıntı karşısında içine kapanmaya karar vermişti. Ama bunu hiç başaramadı; çünkü bu ünlü adam her şeye rağmen bir sanatçıydı; âsil bir ses sanatçısı, şairin ruhunda ilham perisinin ifadelerini ve kendi zaferlerinin hâtırasını harekete getirince hemen hemen duyduğu hıncı kaybeder.

Metastasio bu güçlü büyüye karşı kendini savunmayı denedi. Bol bol öksürdü. İstirabı yüzünden dik-kati dağılan bir adam gibi koltuğunda hareket edip durdu. Sonra birden zaferinin hâtıralarından çok daha heyecan verici hâtıralara sürüklenerek mendiliyle yüzünü kapattı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Porpora şairin koltuğu arkasına saklanarak Consuelo'ya duruma aldırış etmemesini işaret ediyor ve şeytanca bir tavırla ellerini ovuşturuyordu. Samimi ve

bol bol akan bu göz yaşları ötlek rahiple genç kızı birdenbire barıştırdı. Consuelo aryasını bitirir bitirmez, onun elini öpmek ve bu defa inandırıcı bir tavırla ona: “Ne yazık. Mösyö, eğer içimde bir vicdan azabı yaratmasaydı sizi böyle heyecanlandırdığımdan ötürü öyle övünç duyar ve mutlu olurum ki.” demek için yaklaştı.

Artık tamamiyle gönlünü kaptırmış olan rahip:

— Ah sevgili yavrum, diye haykırdı. Bana yaptığınız iyiliği ve kötülüğü bilmezsiniz ve bilemezsiniz. Şimdiye kadar bana sevgili Marianne’mı hatırlatan bir kadın sesini duymamıştım. Onun tarzını, onun ifadesini bana öyle hatırlattınız ki, sanki onu dinliyorum sandım. Ah. Kalbimi öyle yaraladınız ki.

Tekrar hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Porpora öğrencisine:

— Efendimiz, dedi, senin özellikle örnek yapmayı kendine hedef tutacağın pek ünlü bir kimseden, ünlü ve eşsiz Marianna Bulgarini’den söz ediyor.

Consuelo:

— *Romanina* mı? diye haykırdı. Ah! Çocukluğumda Venedik’de dinlemiştim onu. Bu ses sanatçısını hiçbir zaman unutamam.¹

Metastasio cevap verdi:

— Onu dinlediğinizi, bu ses sanatçısının üstünüzde bilinmez bir izlenim bıraktığını, iyice görüyorum. Ah! Genç kız, onun karşısında olduğu kadar oyununda da, yüceliğinde olduğu kadar iyiliğinde de, fedakârlığında olduğu kadar kudretinde de, kısacası her bakımdan onu taklit ettiniz.! Ah! Roma’da yazdığım,

ilk operamda tanrısal Venüs'ü oynarken ne kadar güzeldi. İlk zaferimi ona borçluyum.

Porpora:

— Tersine, dedi, o, en parlak başarılarını size borçludur.

Zenginlik bakımından birbirimize yardım ettiği-miz doğrudur. Ama hiçbir şey ona karşı olan bor-cumu ödeyemez. Bunca sevgi, bunca kahramanca se-bat hiçbir ölümlünün ruhunda birleşmemiştir. Haya-tının meleği, sonsuz olarak sana ağılayacağım, sana ulaşmaktan başka bir emelim yok benim.

Burada rahip tekrar ağladı. Consuelo çok duy-gulanmıştı. Porpora'da duygulanmış gibi göründü. Ama yüz çizgileri elinde olmıyarak alaycı bir küçüm-semeye bürünüyordu. Consuelo buna dikkat etti. Gö-s-terdiği güvensizlik ve kabalık için öğretmenine çı-kışacağına and etti. Metastasio'ya gelince; o ancak iyi kalbli Consuelo'da uyanmasını istediği hayranlık-la acıma etkisini görebildi. O şairlerin en yamanı idi; yani odasına kapanıp ağlayacak yerde başkalarının önünde daha candan ağlıyor, o acıları belâgatle anla-tırken, ızdıraplarını ve üzüntülerini hiçbir zaman hissetmiyordu. Rahip fırsattan yararlanarak, Roma-nina'nın pek büyük rol oynadığı o gençlik çağına ait hikâyeyi, o yüce gönüllü sevgilinin gördüğü hizmet-leri, ihtiyar ana ve babasına karşı gösterdiği o evlât-ca özeni, Viyana'ya para kazanmak için gönderildiği zaman ayrılışında yaptığı, o anaca özden geçmeyi Consuelo'ya anlattı. Sırasını getirip, vedalaşma sah-nesini anlatarak, en seçkin, en şefkatli sözlerle sev-gili Marianna'sının kalbi parçalanırken ve göğsü hiç-

kırıklarla kabarıırken, ancak kendi kendini düşünmesi için ondan ayrılmasını ve sözleriyle ne şekilde cesaret verdiğini söyleyince şair haykırdı:

— Ah, kendisinden uzakta beni bekleyen geleceği sezmiş olsaydı, burada benim, bu korkunç hastalığa varıncıya kadar, kismetime düşecek olan ızdırapları, boğuşmaları, dehşetleri, sıkıntıları, terslikleri önceden görmüş olsaydı, benim gibi oda bu kadar korkunç ölümden sakınmazdı. Ne yazık! Son defa vedalaşırken, dünya üstünde, hiçbir zaman karşılaşmıyacağımıza inanmaktan öyle uzaktım ki.

Metastasio konuşmasında olağanüstü bir büyü olduğu için gözleri yaşlarla dolu dolu olan Consuelo:

— Nasıl? Dedi, birbirinizi hiç görmediniz mi? Viyana'ya hiç gelmedi mi?

Rahip üzgün bir tavırla cevap verdi:

— Hiçbir zaman Viyana'ya gelmemiştim.

Consuelo, Porpora'nın kendisine boşuna korkunç bakışlar fırlatmasına rağmen:

— Bunca özdengeçmeden sonra gelip burada sizi tekrar bulmak, cesaretini gösteremedi mi?

Metastasio, hiç cevap vermedi; düşüncelerin içine gömülmüş gibi görünüyordu.

Consuelo, sâf sâf sözlerine devam etti:

— Ama artık, buraya gelmez mi? elbette gelecektir. Bu mutlu hâdise sağlığını geri getirecektir.

Rahip sarardı ve bir korku hareketi yaptı. Maestro bütün kuvvetiyle öksürdü. Consuelo da Romanina'nın on yıl önce öldüğünü hatırlıyarak kendisine göre sevgilisi ile ancak mezarda yanyana gel-

meyi ilham eden ölüm fikrini bu dostu hatırlatmakla yaptığı kocaman lâfı farkettil. Dudaklarını ısırıldı. Bu ziyaretten ancak belli belirsiz bir söz vermeyi âdet olduğu üzere gösterilen büyük nezaketi beraberinde götüren öğretmeniyle az sonra çekilip gitti.

Porpora dışarı çıkar çıkmaz, Consuelo'ya:

— Ne yaptın kuş beyinli? dedi.

— Büyük bir budalalık. Bunun iyice farkındayım. Romanina'nın artık yaşamadığını unutmuşum; ama üstadım, bu kadar yıldan sonra böylesine yalnız bir adamı, söylemekten hoşlandığınız kadar hayatta bağlı olduğuna yürekten inanıyor musunuz? Ben- se, tersine, sevgilisini kaybetmekteki üzüntüsünün acısının tek sebebi olduğunu ve birtakım asılsız fikir- ler yüce anda kendisini korkutmakla beraber, hayat- tan son derece ve samimi olarak yorulmuş olduğunu sanıyorum.

Porpora:

— Sen çocuksun, dedi. İnsan zengin olunca ve şeref kazanmış, pöhpöhlenmiş ve sağlığı da yerinde olunca, yaşamaktan hiçbir zaman yorulmaz; İnsanın o kadından başka tasaları, başka tutkuları, olmadığı zaman, yalan söyler, hayatı lânetlediği zaman komedi oynamış olur.

— Başka tutkuları olmamıştır demeyiniz. Marianna'yı sevmiş. Kendi kendine bu sevgili adı, vaftiz kızına şu yeğeni olan Marianne Mortinez'e neden verdiğini şimdi anlıyorum.

Consuelo az kalsın, Joseph'in öğrencisi diyecekti. Ama birden bire kendini tuttu.

Porpora:

— Sözü nü tamamla dedi, Vaftiz kızına, yeğenine, ya da asıl kızına.

— Öyle diyorlar, ama canım, benim ne me gerek.

— Hiç olmazsa bu, sevgili rahibin sevgilisini oldukça çabuk unuttuğunu ispat eder. Ama ona sevgili Marianna'sını neden kendi yanına gelmediğini sorduğun zaman (budalalığına Tanrı bile şaşmıştır) sana cevap vermedi. Onun yerine ben cevap veriyorum. Romanina gerçekten ona bir erkeğin, bir kadından kabul edebileceği en büyük hizmeti yapmıştı. Onu beslemiş, giydirmiş, yardımına koşmuş, her fırsatta desteklemişti. Saray şairi olarak tayin edilmesine çok yardım etmişti. Ona her bakımdan hizmetçi, dost, hasta bakıcı, ihtiyar ana babasına bir veli nimet oldu. Bütün bunlar doğrudur. Marianna'nın yüce bir kalbi vardır. Onu çok iyi tanımıştım. Ama öte yandan bir gerçek daha var. Bu kadın kendisini Tiyatroya kabul ettirince şairle birlikte yaşamak istiyordu. Bundan başka bir gerçek daha var. Rahip, bu istek için tasalanmıyor, buna imkân vermiyordu. Aralarında dünyanın en tatlı bir mektup alış verişiydi. Şairin yazdığı mektupların baş eser olduklarına hiç şüphem yok. Onlar basılacaktı. Bunu çok iyi biliyordu. Beraberce yaşamaya başladıktan sonra içini çektiği, *dilletissima amica'sına* hayatları üstünde o mutlu günü ışılatmak için, çok çalıştığını söylerken, usta tilki, işleri ters giden ses sanatçısını bir üçüncü Marianna olan son çarın gözdesi güçlü ve âsil kontes d'Altan (çünkü bu ad hayatında ona uğurlu bir kader getirmişti) dillere destan olan kârlı aşklarının tam ortasında gelip giremeyecek tarzda işleri

düzenliyordu. Bu aşkın gizli bir evlenme ile sonuçlandığını söylerler. Saray kadınlarının kolları arasında âşıkane koşuklar yazarken, kahırdan öldürdüğü şu zavallı Romanina için az önce saçlarını yolmasını pek kötü bulurum.

Consuelo, içi burkularak cevap verdi:

— Sevgili üstadım, bütün bunları insafsız bir serbeslikle yorumluyor ve yargılıyorsunuz.

— Ben herkesin söylediğini söylüyorum, bütün bunları onaylayan halkın sesidir. Hadi canım, yalnız tiyatrodaki aktörler bulunmaz; bu bir eski atasözüdür.

— Halkın sesi, her zaman anlayışlı değildir, herşey pek de şefkatli olamaz. Bakın üstadım, bu kadar ünlü, bu kadar istidatlı bir adam, sahnede bir aktörden daha fazla bir şey olamayacağına inanmam. Gerçek göz yaşları ile ağladığını gördüm. Hattâ birinci Marianna'sını çabucak unuttuğu için kendini kusurlu bulsa bile vicdan azapları bugünkü acılarına ancak, işdenlik katardı. Her bakımdan alçak olmaktansa zayıf olmayı tercih ederim. Onu rahip yapmışlardı. Lûtuflara boğmuşlardı. Saray sofuydu. Bir oyuncu kızla sevişmeleri büyük bir rezalet olurdu. Bulgarini'ye açıkca ihanet etmek ve aldatmak istememişti. Korkuyordu, tereddüt ediyordu. Zaman kazanıyordu... Ama kadın ölmüştü.

İnsafsız maestro şunları söyledi:

— Sonra da Tanrıya şükretmişti. Şimdi İmparatoriçemiz, ona üstündeki rakkamları, parıl parıl yanan, kutular, müzikler, elmaslı defne dalları, lâcivert taşlı tüyler, İspanya tütününü dolu som altından enfiye kutuları, tek bir iri elmasdan yapılmış mühürler

gönderiyor ve bütün bunların parlaklığı o kadar kuvvetlidir ki, şairin gözü her zaman yaşlıdır.

— Acaba bunlar, Romanina'nın gönlünü incitmesini avutabilir mi?

— Avutmaması mümkün, ama bu şeyleri elde etmek için bu işi yapmaya sürüklendi.

— Zavallı boş gurur, İmparatoriçenin üstüne kazdığı, o ustaca:

Perchè passa risparimare i suoi occhi¹

mısraı ile altın şamdanı bize gösterdiği zaman gülmek için bir hayli güçlük çektim. İşte gerçekten pek nazik olan ve ona haşmetle,

*Affettuosa espression e volutabile più assei
d'll'oro²*

diye haykıran tarafı! Ah zavallı adam!

Sonra Consuelo içini çekerek:

— Ah! Mutsuz adam! dedi.

Eve pek kederli döndü. Elinde olmıyarak Marianna'nın karşısında Matastasio'nun durumu ile Albert'in karşısında kendi durumu arasında müthiş bir yakınlık görmüştü. Şöyle düşünüyordu:

— Beklemek ve ölmek! Acaba tutku ile seven insanların kaderi bu mu? Bekletmek ve öldürmek. şöhret kuruntusu peşine düşen insanların kaderi midir?

Profesör dedi ki:

— Böyle derin derin dalacak kadar neyin var? Bana öyle geliyor ki işler yolunda. Gaflarına rağmen Matastasio'nun kalbini kazandın.

Genç kız:

— Zayıf bir ruhun üstünde önemsiz bir etki, dedi. Marianna'yı imparatorluk tiyatrosuna kabul ettir-

mek için cesarettten yoksun olan bir adamın benim için biraz olsun cesaret göstereceğini sanmıyorum.

— Sanat bakımından imparatoriçeyi Metastasio yönetiyor.

— Metastasio, sanat yönünden ister gibi görüldüğü şeyi imparatoriçeye hiçbir zaman tavsiye etmeyecektir. Hattâ imparatoriçenin gözdelerinden, danışmanlarından boşuna söz ediliyor. Ben Marie - Thérèse'in yüz çizgilerini gördüm. Size onu söyleyebilirim üstadım! Marie - Thérèse âşıklar edinmek için pek siyasi, dost edinmek için de pek insafsızdır.

Porpora kaygulu bir edâ ile:

— Peki öyleyse, dedi. İmparatoriçenin kendisini kazanmak gerek, bir sabah sarayındaki odasında şarkı söylemelisin. Hattâ sana bir şeyler söylemeli, seninle konuşmalı. Ancak erdemli kişileri sevdiğini söylerler. Kendisine başışlanan bu kartal bakışları varsa o senin üzerine karar verecek ve seni tercih edecektir. Seni başbaşa görmesi için elimden geleni yapacağım.

XC

Bir sabah Joseph, Porpora'nın bekleme odasını silip süpürmekle uğraşırken ara duvarının ince, Porpora'nın uykusunun hafif olduğunu unuttu. Akşına gelen bir melodiyi döşeme tahtasının üstünde fırçanın hareketini aynı ritme uydurarak mırıldanmaya başladı. Saatinden önce uyandırılmasından memnun olmıyan Porpora yatağının içinde kımıldandı, tekrar uyumaya çalıştı. Çok zarif ve pek güzel

bestelenmiş bir cümleyi kolaylıkla ve doğru olarak söyleyen bu körpe güzel sesi izleyince hırkasını sırtına geçirdi. İşittiği şeyden yarı büyü, uyanmadan önce evine gelip teklifsizce beste yapan sanatçıya yarı kızgın, anahtar geliğine kadar gedip dışarı baktı. Aman şaşılacak şey! Şarkı söyleyen, hem hülya kuran, ev işlerine dalmış halinden ayrılarak fikrini izliyen Beppo idi bu.

Maestro birdenbire kapıyı açarak gürleyen bir sesle:

— Orada ne mırıldanıp duruyorsun, dedi.

Joseph sıçırarak uyanan bir adam gibi şaşkın, az kalsın süpürgeyi ve toz fırçasını atacak ve bütün hızıyla evden kaçacaktı. Uzun zaman Porpora'nın öğrencisi olmak ümidini taşımakla beraber Consuelo'nun öğretmenle beraber çalışmasını işitmekten ve müzik ustası evde olmadığı zaman bu yüce gönüllü arkadaştan gizlice ders almaktan kendini yine de pek mutlu hissediyordu. Evden kovulmak istemediği için şüpheleri uzaklaştırmak düşüncesiyle hemen yalan söyledi:

Büsbütün şaşırarak:

— Söylediğim şarkıyı mı? Ne yazık üstadım, bilmiyorum.

— İnsan şarkı söyler de, söylediği şarkıyı bilmez mi? Yalan söylüyorsun sen!

— Sizi temin ederim ki üstadım söylediğim şarkıyı bilmiyorum. Beni öyle korkuttunuz ki onu hemen unuttuverdim. Odanızın yanında şarkı söylemekle büyük bir kusur işlediğimi çok iyi anlıyorum. Dalmışım, kendimi buradan uzakta, yapayalnız sanıyordum. Şöyle düşündüm: şimdi şarkı söyleyebilirsiniz.

Burada artık sana sus, bilgisiz herif, yanlış şarkı söylüyorsun, sus hayvan herif, müziği öğrenemezsin sen, diyecek kimse yok.

— Sana yanlış şarkı söylediğini kim söylemiş?

— Herkes.

Maestro ciddi bir edâ ile bağırdı:

— Ben de sana söylüyorum ki, yanlış şarkı söylüyorsun; peki sana müzik öğretmeyi kim denedi?

— Şey... Meselâ usta Reuter. Arkadaşım Keller onun sakalını keser, anırmaktan başka bir şey yapamayacağını söyleyerek beni dersten kovdu.

Joseph, maestronun, Reuter'e pek az önem verdiğini bildiği için soğukluk duygusunu önceden bir hayli tanıyordu; hattâ yanında ilk defa hizmet etmeyi deneyeceği Porpora'nın teveccühlerini kazanmak için Reuter'e güvenmişti. Ama Reuter, maestroya pek seyrekle yaptığı ziyaretleri sırasında bekleme odasında eski öğrencisi tanımaya tenezzül etmemişti.

Porpora dişleri arasından homurdanarak:

— Usta Reuter'in kendisi bir eşek.

Sonra yüksek sesle cevap verdi:

— Ama asıl söz konusu bu değil. Bu cümleyi arayıp bulduğun yeri bana söylemeni istiyorum.

Sonra Porpora Joseph'in dalgınlıkla kendisine arka arkaya on defa dinlettiği cümlesini okudu.

Öğretmenin yargılarını daha iyi sezmeye başlayan, ama bu işde henüz güveni olmıyan Haydn:

— Aa! Bu mu? signora'nın söylediğini duyduğum bir şey.

— Consuelo'nun mu? Kızının mı? Bunu bilmiyorum. Tamam, demek sen kapı arkalarını dinliyorsun.

— Ah, hayır, efendim, ama müzik, odadan odaya geçerek tâ mutbağa kadar geliyor. İnsan da elinde olmadan onu dinliyor.

— Hafızası bu kadar kuvvetli olan ve sokakta henüz yayınlanmamış fikirlerimizi söyleyecek olan insanlar tarafından hizmet edilmesinden hoşlanmam. Bu gün bohçanı toplıyacaksın ve başka bir iş aramak için bu akşam gideceksin.

Bu karar zavallı Joseph'in üstüne bir yıldırım gibi düştü. Consuelo'nun az sonra gelip kötü tesadüfün hikâyesini dinlediği ve işlerini düzeltmeye söz vererek gönlünü ferahlattığı mutfağa gidip ağladı.

Genç kız Porpora'nın kahvesini verirken:

— Nasıl olur da çalışkan ve sadık olan şu genç, hayatında ilk defa şarkı söylediği için kovarsın, üstadım.

— Sana diyorum ki bu oğlan dalaverecinin ve yüzölçümlü bir yalancının biri. Eserlerimin sırrını öğrenmek ve herkesin önüne çıkmadan onları kendisine maletmek isteyen bir düşman tarafından gönderilmiş olmalı. Haylaz herifin daha şimdiden operalarımı ezberlediğine, arkamı döndüğüm sırada elyazmalarını kopye ettiğine bahse girerim. Böyle kaç defa ihanete uğradım. Benim operalarım esnenirken ve şu ihtiyar Porpora sokak ağzlarında dolaşan temleri yeni diye bize yutturuyor, denirken bütün Venedik'i harekete getiren şu canım operalarda fikirlerinden birkaç tanesini yakalamıştım. Bak, aptal oğlan ken-

•dini belli etti; elbette ki *meinherr* Hasseden başka birinin olmıyan bir cümleyi bu sabah okudu. Onu aklımda iyice tuttum, notasını yazacağım. Öç almak ve bana sık sık oynadığı oyununu kendisine geri vermek için yeni operama koyacağım.

— Dikkat ediniz üstadım! O cümle belki de yayımlanmamış olmiyabilir. Bütün çağdaş eserleri ezberden bilmiyorsunuz.

— O eserleri dinledim. Bu cümle duyduğumdan çok daha dikkate değer bir cümledir, diyorum sana.

— Üstadım, öyleyse büyük teşekkür! Bu iltifat-tan övünç duyuyorum. Çünkü cümle benim.

Consuelo yalan söyliyordu. Söz konusu olan cümle, aynı sabah Haydn'ın kafasında belirmişti. Ama genç kız nasıl hareket etmek gerektiğini biliyordu. Öğretmenin kuşkuyla araştırmalarına birden yakalanmamak için daha önceden bu cümleyi ezberlemişti. Porpora cümleyi ona sormaktan geri kalmadı. O da hemen söyledi. Hattâ rahip Metastasio'yu hoşnut etmek için kırlar üzerine yazılmış güzel şiirin ilk kıt'alarına müzik yazmayı bir gün önce denediğini iddia etti.

Già riede la primavera

Col suo fiorito aspetto;

Già il grato zeffiretto

Scherza fra l'erbe i fior.

Tornan le frondi agli alberi,

L'herbette al prato tornano;

Sol non ritorna a me

La pace del mio cor.¹

Sonra sözlerine şunları ekledi:

— İlk cümlemi birçok defa tekrarlamıştım. O sırada, bekleme odasında Kanarya adalarının gerçek kuşu gibi bu cümleyi büsbütün yanlış olarak mırıldanın Beppo hazretlerini duydum. Bu beni sabırsızlandırıyordu. Susmasını rica ettim. Ama bir saat sonra onu merdiven başında öyle değişik olarak tekrarladı ki aryama devam etmek isteği içimde sönüverdi.

— Peki ama bu gün pek güzel şarkı söylemesi neden? Acaba uykusunda mı öğrenmiş bunu?

— Bunu size açıklayayım üstadım; bu çocukta güzel, hem de doğru bir sesin bulunması, ama kuktan, muhakemeden ve hafızadan yoksun olduğu için yanlış şarkı söylemesi dikkatimi çekiyordu. Müzik için zavallı yaratılmış bir gırtlak üstünde başarı sağlayıp sağliyamıyacağını görmek için senin metoduna göre gamları söyletmekle ve ona sesini düzeltmekle oyalandım, durdum.

— Bu usul, her türlü gırtlakta başarıya ulaşacaktır. Hiçbir zaman yanlış insan sesi yoktur, hiçbir zaman olgunlaşmamış bir kulak olmadığı gibi.

Maksadına erişmekte telaş eden Consuelo onun sözünü kesti:

— Düşündüğüm buydu ve böyle oldu. İlk derindeki sistem ile bütün hayatında Reuter'in ve bütün Almanların onun aklına getirmedikleri şeyi bu kalın kafalıya anlatmaya muvaffak oldum. Bundan sonra cümlemi ona okudum. İlk defa olmak üzere onu doğru duydu. Bana parçayı okuyunca da öyle şaşırdı ve heyecanlandı ki. Bu yüzden bütün gece uyumamış. Şu çocuk için bu bir bulgu idi. Ah! Matmazel! diyordu. Eğer bana böyle öğretilseydi belki de

bir başkası kadar öğrenebilirdim. Ama size Saint - Etienne manastırı okulunda öğretilenleri hiçbir zaman anlamadığımı itiraf ederim.

— Demek o, gerçekten manastır okulunda okumuş öyle mi?

— Oradan yüz kızartacak bir şekilde koğulmuş. Usta Reuter'e ondan bir söz açın. Sana onun kötü bir kişi, yetiştirilmesi imkânsız bir müzik konusu olduğunu söyleyecektir.

Porpora kapının arkasında ağlayan Beppo'ya:

— Buraya gel, bakalım! dedi. Şöyle yanımda dur. Dün aldığın dersi anlayıp anlamadığını görmek isteyorum.

O zaman kurnaz maestro alayla Alman öğretmenlere malettiği yaygın bir halde bulunan o ukalâca ve karma karışık müzik temel bilgilerini Joseph'e öğretmeye başladı. Bu müzik temel bilgilerini anlamakta fazla anlayış gösteren Joseph onları kendisine pek anlaşılmaz gibi gösterdiği o dikkate rağmen zekâsını ortaya koysaydı bahsi kaybetmiş olacaktı. Ama tuzâğa yaklaşmıyacak kadar kurnazdı. Öğretmen tarafından inatla girişilen uzun bir yoklamadan sonra Porpora'yı temamiyle inandıran gerçek bir budalalık gösterdi.

Maestro ayağa kalkarak her ikisinin de yanıldığı bir gösterişi devam ettirerek:

— Pek dar kafalı olduğunu iyice görüyorum. dedi, süpürgenin başına dön, eğer hizmetçilikte kalmak isteyorsan bir daha şarkı söylememeye çalış.

Ama Porpora iki saat sonra kendini tutamıyarak uzun zaman rakipsiz bir şekilde yaydıktan sonra

ihmal ettiği mesleğinin aşkı ile kamçılandığını hissederek yeniden ses sanatı profesörü oldu. Joseph'i imtihan iskemlesine oturmak üzere çağırdı. Genç adama aynı kuralları, ama bu defa her şeyin nedenlerini açıklıyan, sınıflandıran, o derin ve kutsal mantıkla ve açıklıkla, kısacası ancak dahî insanların düşündüğü imkânların o inanılmaz sadeliği ile açıkladı.

Bu defa Haydn kendini anlıyabiliyormuş gibi gösterdi. Porpora da zaferinden sarhoş oldu. Öğretmenin ona uzun zaman çalıştığı, mümkün mertebe bildiği şeyleri öğretmesine rağmen bu ders kendisine büyük bir menfaat, pek belli bir fayda sağlıyacaktı. Bu derslerin nasıl öğretileceğini öğrendi. Porpora'nın kendisini hizmete koşmadığı saatlerde birkaç müşterisini kaybetmemek maksadiyle şehre bir iki saat ders vermeye gittiği için bu mükemmel uygulamalı dersden vakit geçirmeden yararlanmaya and etti.

Genç adam aptal rolünü oynamaya devam ederek dersin sonunda Porpora'ya:

— Çok şükür sayın profesörüm! Bu müziği ötekine tercih ederim. Bunu öğrenebileceğimi sanıyorum. Ama bu sabahki derse gelince onu gevelemeyi denemektense manastır okuluna dönmemeyi tercih ederdim.

— Bununla beraber sana manastır da öğretilenlerin aynı. İki müzik olur mu hiç budala. Nasıl tek bir Tanrı varsa, ancak tek bir müzik vardır.

— Oh, affınızı dilerim mösyö! Benim canımı sıkıran bir Reuter'in müziği var. Canımı sıkınıyan bir de sizin müziğiniz var.

Kendisine yapılan iltifattan hiç hoşnutsuzluk göstermeyen Porpora gülerek:

— Benim için ne büyük şeref Beppo hazretleri! dedi.

O günden itibaren Haydn Porpora'dan dersler aldı. Çok geçmeden İtalyan ses sanatı incelemelerine, irik bestenin ana fikirlerine ulaştılar.¹ Genç adamın büyük bir şevkle istediği, büyük bir cesaretle izlediği şey de buydu. Öyle çabuk ilerledi ki öğretmen hem büyülenmiş, hem hayret etmiş, arada sırada da korkmuştu. Consuelo, eski kuşkların yeniden uyanacağını görünce bu şüpheleri yok etmek için yapılması gereken davranışı genç dostuna öğretti. Her zaman olduğu gibi yüksek yetilerin işleminde bir az engel ve çatışma nasıl daha çok kudret, nasıl daha çok kuvvet yaratırsa, tıpkı onun gibi, öğretme tutkusunun ve dehasının Porpora'nın içinde uyanması için arada sırada biraz karşı koyma, yapmacıklı bir dalgınlık zorunluydu. Joseph, sık sık sanki üzümlere sürükleniyormuş gibi yaparak yüz üstü bırakılmasından tir tir titrediği bu değerli dersleri almak için iç sıkıntısı ve bezginlik rolünü oynamak zorunda kalıyordu. Bir şeye karşı koymak zevki, bir şeyi yenmek ihtiyacı ihtiyar profesörün kavgacı ve takılgan ruhunu o zaman keyiflendiriyordu. Beppo, özet olarak öğretmenin taşkınlığı ile ve alaycılığı ile açık, belagetsiz ve heyecanlı bir tarzda çekip aldığı bilgilerden daha iyi bilgileri hiçbir hiçbir zaman almamıştı.

Porpora'nın iç âlemi görünüşe göre bu hâdiselere sahne olurken ve geçen yüzyılın en ünlü, en verimli bestecilerinden birinin dehası, gelişmesini ve müeyyi-

desini bu hâdiselerin içinde bulduğuna göre bu olayların sonuçları sanat tarihinde pek büyük rol oynarken Consuelo'nun hayat hikâyesi üstünde apansız etki yapan hâdiseler dışarda geçiyordu. Kendi çıkarını tartışmakta daha girişken, onları öncelikle elde etmekte daha becerikli olan Corilla her gün işi daha ileri götürüyor, artık doğumunu büsbütün atlattığı için saray tiyatrosuna kabul edilme şartları üzerinde pazarlığa girişiyordu. Güçlü bir virtüöz, orta halli bir müzikçi olan kadın, sayın tiyatro müdürünün ve karısının Consuelo'dan çok daha hoşlarına gidiyordu. Bilgili Porporina'nın, düşüncelerini ne kadar gizli tutarsa tutsun, usta Holzbauer'in operalarını ve sayın karısının istidadını, küçümsiyerek yargılayacağı pek iyi hissediliyordu. Öte yandan kötü yardım görmüş ve zavallı fikirler ortaya atacak hale getirilmiş sanatçıların zevklerine ve vicdanlarına yapılan şu şiddet hareketinin kendilerinde uyandırdığı bunalma yüzünden orta değerlerin, en kötü eserlerin oynanışında, iyi çalışılmamış ve arkadaşları tarafından anlaşılmamış olduğundan rahatsız edici ses bozukluğu arasında kurumlu kurumlu getirdikleri o görenekci neşeyi, o güven verici cerbezeyi devam ettirdikleri iyice biliniyordu. Onlar, irade ve kudret mucizeleri sayesinde rollerinde ve çevrelerinde başarı sağlasalar bile, bu hasetçi çevre bu yüzden onlara karşı hiçbir minnet duymazlar. Besteci oların iç üzüntülerini sezer. Bu yapmacıklı ilhamın birden soğuyacağını ve başarısını tehlikeye sokacağını görmekten durmadan titrer. Nedenlerini bilmiyen şaşırmış ve sıkılmış olan seyirci, yüklendiği sıkı bağlarının içinden sıyrılarak bir fikrin

kölesi olmuş bir dahinin bu çirkin gayri tabiliğini sezer. Hemen hemen içini çekerek onun yiğitçe çabalarını can ve gönülden beğenir. Holzbauer'e gelince o, Consuelo'nun kendi müziğine karşı az zevk duyduğunu çok iyi biliyordu. Genç kız bu duygusunu ona bir gün erkek kılığına girerek göstermek talihsizliğine uğramış, hayatında ilk ve son defa yaptığı yalculukta, konuşacak insanlardan birinin karşısında olduğunu sanarak az sonra sanatçı kaderinin, piskoposluk kurulu üyesinin dostu olan şu adı bilinmiyen adamın birkaç zaman için olsun, elinde bulunacağını farketmeksizin, açık kalble konuşmuştu. Holzbuer bunu hiç unutmamış, ruhunun tâ derinliklerine kadar yaralanarak sâkin, ölçülü, nazik bir tavır göstermekle beraber bu genç kıza yolu kapayacağına and etmişti. Ama ahabları olduğunu söylediği Porpora ile öğrencisinin, kendisine bayağı bir öğle alçakça bir alışkanlıkla suçlandırabilmelerini hiç istemediği için Consuelo ile karşılaşmasını, imarette öğle yemeği sırasında geçen macerayı yalnız karısına anlatmıştı. San ki bu karşılaşma opera müdürünün hiç dikkatini çekmemişti. Küçük Bertoni'nin yüz çizgilerini unutmuş ve bu gezer çalgıcı ile Porporina'nın tek ve aynı kişi olduğuna şüphe etmiyormuş gibi görünüyordu. Consuelo, Holzbauer'in kendi üstünde yaptığı yorumlamada yanılıyordu.

Beppe'ya gizlice:

— Demek yolculuğumda, diyordu, kılığımı çok tyf değiştirmişim. Saçlarımın toplanışı, bana orada pek parlak, pek içe işliyen gözlerle bakan bu adamın

burada beni tanıyamıyacağı kadar yüz çizgilerimi adamakıllı değiştirmiş.

Joseph şöyle cevap veriyordu:

— Kont Hoditz de sizi elçinin evinde görünce tanımamıştı. Pusulanızı almasaydı, belki de sizi hiç tanıyamıyacaktı.

— Güzel! Ama kont Hoditz'in, insanlara bakışında gerçekten her şeyi görmediği etkisini uyandıran belli belirsiz, alımlı ve ihmalcı hali var. Baron de Trenck, Passaw'da ona söylememiş olsaydı kadınlığını sezemiyecaktı. Oysa Holzbauer beni burada gördüğündenberi her raslayışta imârette karşılaştığım aynı dikkatli ve meraklı gözlerle bakıyor bana. Viyana'ya kazasız belâsız, bir engelle karşılaşmadan, romanımsı hâdiseler çıkarmadan geldiğime göre hâdiseleri kötü yorumladığı takdirde şöhetim için can sıkıcı sonuçlar doğurabilecek, öğretmenimle aramı açabilecek olan çılgınca macera üstündeki sırrı hangi sebepten yüce gönüllü bir davranışla saklıyor. Öte yandan bu aynı Holzbauer el altından sesimi ve metodumu kötüylüyor. Saray tiyatrosuna kabul etmek zorunda kalmamsı için elindeki bütün imkânları kullanıyor. Bana karşı kin duyuyor ve beni istemiyor. Üstelik bana karşı en kuvvetli silahları elinde tuttuğu halde onları hiç kullanmıyor! İşte buna aklım ermiyor.

Bu muammanın mânası Consuelo tarafından biraz sonra anlaşıldı; ama onun başına gelenleri okumadan önce sayısı çok ve kudretli ahabpların genç kızın aleyhinde çalıştıklarını; Corilla'nın güzel ve çapkın bir kadın olduğunu, başbakan Kaunizt'in onu sık sık gördüğünü; Marie-Thérèse'in kendini ağır işler-

den kurtarmak için bu büyük zekânın küçüklükleri ile için için alay ederek ve bu devirde kendisini çarichenin ve madam Pompadour'un olmak üzere kadınların entrikaları ile idare edilen Avrupa'nın üç sarayında, sunduklarına benzer bir oyunu kendisine kısa, ama açık bir hayâsızlıkla gösterecek olan bu dedikodulardan kendi hesabına belli bir zevk alıyormuş gibi görünerek bakana gevezelik ettirerek eğlendiğini hatırlamak gerekir.

XCI

Marie-Thérèse'in haftada bir defa kendisiyle konuşmak istiyeni huzura kabul ettiği herkesce bilinir. Oğlu II. Joseph'in büyük bir titizlikle her zaman izlediği ve Avusturya sarayında hâlâ yürürlükte olan babadan kalma bir âdeti bu. Bundan başka Marie-Thérèse, hizmetine girmek isteyenlere özel kabulleri kolaylıkla bağışlıyordu. Hattâ hiç bir hükümdarın yanına bu kadar kolay girilmemiştir.

Porpora nihayet müzik için huzura kabul edilişi elde etmişti. Orada imparatoriçe Consuelo'nun yüzünü yakından görerek genç kıza karşı belki de bir yakınlık duygusu hissedebilecekti. Hiç olmazsa, Porpora bunun böyle olacağını umuyordu. İmparatoriçenin güzel ahlâk ve yol yöntem üzerinde titizliklerini bilen Porpora, öğrencisinin bütün kişiliğinde parlayan alçak gönüllü ve sâf hali imparatoriçenin birden dikkatini çekeceğini düşünüyordu. Onları sarayın küçük salonlarından birine aldılar. Bir klavsen vardı orada. İmparatoriçe yarım saat sonra çıkageldi. Az önce önemli

kişileri kabul etmişti. Hâlâ üstünde resmi kılığı, yani üstüne baş resmi basılmış altın paralarda olduğu gibi sırtında imparatorluk mantosu, başında taç, yan tarafında küçük bir Macar kılıcı vardı. Saray adamlarının anlatmaya çalıştıkları gibi ezici değil, ama ideal bir asaleti bulunan yüzü körpe ve neşeli, temiz ve mutlu tavrı güven verici ve girişken haliyle gerçekten güzeldi. Macar prenslerinin elde kılınç, kargaşalık gününde ilân ettikleri gerçek kiral Marie-Thérèse'di. Ama ilk bakışta büyük kiral olmaktan çok, iyi bir kiral olduğu görülüyordu. Kendini beğendirmeye hevesi hiç yoktu. Hattâ tavırlarının içtenliği, kadınca kurnazlıklardan yoksun sâf bir ruhu gösteriyordu. Ona uzun uzun bakıldığı, hele sizi direnerek sorguya çektiği zaman bu neşeli ve sevimli yüzde kurnazlık ve hattâ tatsız bir hile görünüyordu. Ama buna isterseniz siz, erkekçe bir kurnazlık, ya da imparatora yakışır bir kurnazlık diyebilirsiniz. Ama hiçbir zaman hoppa bir kadın değildi.

Porpora'ya:

— Biraz sonra öğrencinizi bana dinletirsiniz. Zaten onun büyük bilgisi, hoş bir mesleği olduğunu biliyorum. *Betulia Liberata* oratoryasında bana verdiği zevki unutmadım. Ama ilkin onunla biraz özel olarak konuşmak istiyorum. Ona sorulacak birçok sorularım var. Temiz yürekliliğine güvendiğim için benden istediği koruyuculuğu kendisine göstereceğime ümidim çok.

Porpora imparatoriçenin Consuelo ile büsbütün yalnız kalmak istediğini gözlerinden okuyarak telâşla dışarı çıktı. Çok soğuk olan yandaki bir dehlize çe-

kildi. Çünkü savaş masrafları yüzünden zarar gören saray pek dikkatli para harcanarak idare ediliyordu. Üstelik Marie-Thérèse'in karakteri bu durumun gerektiği hakikatine oldukça yardım ediyordu.

Consuelo, Céser'ların kızı ve anası, Germanya'nın kahramanı olan o devirde Avrupa'da bulunan en büyük kadınla başbaşa kaldığını görünce ne bir şaşkınlık gösterdi, ne de bir sıkılganlık. İster sanatçılığın-
dan gelen tasasızlık Marie-Thérèse'in elbisesine varıncaya kadar etrafında parlıyan bu silâhlı şatafata karşı onu ilgisiz bir hâle getirsin, ister asil ve samimi ruhu kendini bütün dinsel yüceliklerin tepesinde hissetsin, imparatoriçenin sorularını, hazla dinliyebileceği sakın bir davranış ve büyük bir ruh hafifliği içinde dinledi.

İmparatoriçe uzun bir kanapeye oturdu. Yuvarlak beyaz omuzunu sıkın ve acıtan kıymetli taşlarla örtülü kayışı yukarı çekti ve sözlerine şöyle başladı:

— Yavrum, istidadına büyük önem verdiğimi, güzel çalışmalarından ve mesleğinde kazandığın kavrıyıştan hiç şüphe etmediğimi tekrar ederim. Sana söylemiş olacaklar, benim, güzel bir ahlâk olmadan, istidadın gözümde hiçbir önemi yoktur. Ben, bir büyük dehâdan çok, sâf ve dini bütün bir kalbe önem veririm.

Ayakta duran Consuelo bu başlangıcı büyük bir saygı ile dinledi. Ama bu sözlerin kendisini övmek için söylenmiş olduğunu sanmadı. Bundan başka pek sade bir şekilde büründüğü erdemlerle öğrenmekten son derece bir tikslenme duyduğu için ilkeleri ve kararları

üstünde imparatoriçenin daha kestirme yoldan kendisini sorguya çekmesini bekledi.

Bununla beraber insanın kendi misali gözler önünde dururken hükümdara meleklerle yakışır sofuluğu ve yüce erdemleri kötü yolda yürütmenin imkânsızlığı üzerine düzenlenmiş bir madrigal söylemenin tam zamanı idi. Zavallı Consuelo bu fırsattan yararlanmayı bile aklına getirmede. Duygun ruhlar büyük kişiyi ağzından dökülen bayağı sözler için hor görmekten çekinirler. Eğer hükümdarlar bu kaba konuya aldanmamış olsalardı en azından onlar, basit bir boyun eğiş ve merasim hareketi olarak zorla istedikleri şeyi tenneffüs etmek gibi bir alışkanlıkları olurdu. Marie-Thérèse genç kızın sessizliğine hayret etti onra daha az tatlı, daha az cesaret verici bir tavır takınarak sözlerine devam etti:

— Bakın, sevgili yavrucuğum, bir hayli hafif bir davranışınız olduğunu, evlenmeyi düşünmeden, şu anda adını hatırlıyamadığım mesleğinizdeki bir gençle burada garip bir içli dışlılık içinde yaşadığınızı biliyorum.

Consuelo bu kaba suçlamanın haksızlığı karşısında canlanarak nihayet:

— Pek sayın imparatoriçem, size, dedi, ancak tek bir şeyin cevabını verebilirim. O da şudur: Hâtırası, efendimizin bakışını tatlı bir övüşle ve minnet dolu bir sevinçle üstümde tutmaya engel olacak tek bir hata işlemedim.

Marie-Thérèse, Consuelo'daki yüz çizgilerinin şu anda aldığı o mert ve kuvvetli ifadeden şaşırıldı. Bunu beş altı yıl önce şüphesiz zevkle ve yakınlık

duygusuyle karşıları. Ama artık Marie-Thérèse ruhunun tâ derinliklerine kadar bir kıraliçe idi; hattâ gücünün etkisi, ona, önüne her geleni iğmek ve kırmak isteğinden doğan kendine özel bir sarhoşluk vermişti. Marie-Thérèse hem hükümdar olarak, hem kadın olarak devletlerin içinde teneffüs edilen tek kuvvet, tek varlık olmak istiyordu.

Karşısında bir yer solucanından başka bir şey olmıyan ve merakla konuşturulan bir köle gibi biraz eğlenebileceğini sandığı bu çocuğun dürüst bakışından ve yiğitçe gülümseyişinden sarsıldı.

Buz gibi soğuk bir ahenkle:

— Porpora'nın evinde, dedi, sizinle beraber oturan gencin adını sormuştum size matmazel, hâlâ bu gencin adını söylemediniz bana?

Consuelo heyecanlanmadan cevap verdi:

— Adı Joseph Haydn.

— Tamam, o, sizin isteğinize uyup oda hizmetçisi olup üstad Porpora'nın yanına kapılanmış ve üstad Porpora bu gencin hareket tarzındaki gerçek nedeni bilmiyor. Oysa siz bu nedenlere cesaret veriyorsunuz. Bunları hiç de bilmemezlikten gelemezsiniz.

— Haşmetli efendimize benim hakkımda iftirada bulunmuşlar. Bu gencin bana karşı hiçbir zaman bir eğinimi olmamıştır. (Consuelo gerçeği söylediğini sanıyordu.) Hattâ sevgisinin başka tarafta olduğunu biliyorum. Saygıdeğer öğretmenime yalan söylemişsem bunun nedenleri masumca ve belki de saygıyadeğerdir. Joseph Haydn'a Porpora'nın hizmetine girme kararını verdiren şey ancak sanat aşkıdır. Mademki sayın imparatoriçe hazretleri en önemsiz uyruklarının

gidişatını tartışmaya tenezzül ediyor o halde hiçbir şeyin nüfuzlu hakseverliğinden kaçmasının imkânsız olduğuna inandığım için benim davamı incelemeye kadar inmek istedikleri andan itibaren içtenliğimi takdir edeceklerinden emin bulunuyorum.

Marie - Thérèse gerçeği sezecek kadar kavrayışlı bir kadındı. O, en yüce gönüllü ruhlarda imanı yavaş yavaş çürüten mutlak idarenin o uğursuz yokuşundan aşağı doğru inmeye başlamakla beraber, gençliğini, yiğitliğini henüz büsbütün kaybetmemişti.

— Kızcağızım, doğru söylediğimize inanıyorum ve sizde dürüst bir davranış buluyorum. Ama, içinde büyük bir gurur ve içimde sizin için bir şey yapamamak korkusunu uyandıran o anaca iyiliğime karşı bir kuşku seziyorum.

Consuelo ne yazık ki zavallıcağızın bayağı bir tarzda genişletmesini beceremediği bu ifadeden duygulanarak:

— Eğer huzurunda bulunduğum Marie - Thérèse'in anaca ilgisi buna bağlı ise onun önünde diz çökmeye ve ona yalvarmaya hazır bulunuyorum. Ama eğer bu...

İşin aslını öğrenmeden bu yabancı insanın dize gelmesini istemiş olan Marie - Thérèse:

— Sözlerinizi tamamlayınız, yavrum, aklınıza gelen her şeyi söyleyiniz.

— Eğer pek sayın imparatoriçe hazretlerinin imparatorluğuna yakışır adaleti buna bağlı ise sâf bir soluğun Tanrıların teneffüs ettiği havayı bile kirletmediği gibi, hiçbir itiraf edilecek günahı olmayan ben

koruyuculuğuna lâıyk olmak için zorunlu bütün gururu kendi içimde hissetmekteyim.

İmparatoriçe:

— Porporina, dedi, siz akıllı bir kızsınız, ama bir başkasını incitecek olan garipliginizi benim yanımda göstermek size yakışmaz. Size söyledim. Açık yürekli olduğunuza inanıyorum. Bununla beraber bana itiraf edeceğiniz bir şeyin de bulunduğunu biliyorum. Bunu açıkca söylemekte tereddüd ediyorsunuz. Joseph Haydn'ı seviyorsunuz. Münasebetiniz temizdir. Bundan şüphe etmek istemem, ama bu genci daha sık görmek büyüüne kapıldığınıza (bunun Porpora ile, müzikte ilerlemelerini sırf teşvik etmek için olduğunu kabul etsek bile) kadınlık hayatımızın en önemli, en kutsal bir tarafı olan şan ve şerefınızı, çekinmeden tehlikeye attığınıza göre onu seviyorsunuz. Ama belki de öğretmeninizin, sizi evlatlığa kabul eden babanızın, fakir ve tanınmamış bir sanatçı ile evlenmenize razı olmayacağından korkuyorsunuz. Bütün iddialarınıza inandığım için belki de genç adam bir başkasını seviyordur. Ama çok iyi gördüğüm gibi magrur olduğunuz için eğininizi saklıyorsunuz. Bu özden geçmeden kişisel hiçbir gönül hoşluğu sağlama-
dan cânım şöhetinizi bol bol feda ediyorsunuz. Bakın sevgili yavrum ben sizin yerinizde olup da, şu anda beliren, belki de bir daha hiç belirmeyecek olan bu fırsatı ele geçirseydim, hükümdarıma kalbimi açar ve ona şöyle derdim: "Her şeye güçlü olan ve iyilik isteyen size kaderimi uzatıyorum, bütün engelleri kaldırınız. Ağzınızdan çıkacak bir sözle babalığının ve sevgilimin durumlarını değiştirebilir, beni mesut

edebilirsiniz. Halkın önünde tekrar onurumu kazan-
dırır ve saray hizmetine girmek iddiasına cesaret ede-
cek kadar beni itibarlı bir mevkie yükseltebilirsiniz”
İşte Marie-Thérèse’in anaca ilgisini bulacağınız gü-
ven bu. Bunu anlamadığınıza üzülüyorum.

Consuelo şöyle düşündü:

— Büyük kraliçem, senin önünde çingene kızı-
nın dizlerini pek bükmiyeceğini gördüğün ve bunun
senin için umulmadık bir olay olduğunu düşündüğün.
için dizlerini öpmesini istediğini çok iyi biliyorum..
Pek güzel! Saygıya lâyık olduğunu bana isbat etme-
dikçe böyle bir eğlenceyi göremiyeceksin.

Marie-Thérèse’in kendisine uzun uzun öğütler
verdiği sırada genç kızın aklından bu düşünceler ve
daha başkaları çabucak geçti. Şu anda bir zar ata-
rak imparatoriçenin değişik hevesleri üstünde Por-
pora’nın talihine oynadığını, öğretmeninin ilerideki
günlerinin kendisinin biraz horgörülme üzüntüsün-
den daha değerli olduğunu düşünmüştü. Ama ken-
disinin de boş yere ezilmesini istemiyordu. Bu konu-
da onun kadar bilgi sahibi olan başı taçlı bir kadınla
bir komedi oynamak içinden gelmiyordu. Onun önün-
de yerlere kapandığı zaman samimi görünebilmesi
için Marie-Thérèse’in kendi gözünde gerçekten yü-
celmesini bekliyordu. İmparatoriçe ahlâk üzerine söz-
lerini bitirince Consuelo şöyle cevap verdi:

— İmparatoriçe hazretleri bana emir vermeyi
kabul eder ve soru sormak tenezzülünde bulunurlar-
sa her şeye cevap vereceğim.

İmparatoriçe bu telâşsız nezakete içerliyerek:

— Evet, söyleyiniz, söyleyiniz! dedi.

— Sayın imparatoriçe hazretlerine derim ki öğretmenimin evinde oturan Joseph Haydn'ın varlığı ile şöhretimin tehlikeye girdiğini, onun ağzından hayatımda ilk defa olarak öğreniyorum. Umumi efkârın kararını üstüme çekecek kadar kendimin pek o kadar önemli bir insan olduğumu sanmıyordum. İmparatoriçenin sarayına geldiğim zaman bana onun da hareket tarzımı yargıladığını ve ayıpladığını söyleselerdi bir rüya gördüğümü sanırdım.

Marie - Thérèse şatafatlı bir ahenkle:

— Tanrı önünde sorumlu olduğum insanların hayatındaki en ince ayrıntıları ile uğraşmam sizde hayret uyandırmamalı.

Consuelo gayet ustaca cevap verdi:

— İnsan hayranlık duyduğu şeye karşı bir şaşkınlık gösterebilir. En büyük şeyler, basit bile olsalar, hiç olmazsa bizi ilk bakışta hayrete düşürecek kadar az rastlanır nesnelerdir.

İmparatoriçe:

— Bundan başka, dedi, siz ve sarayımı süslemekten hoşlandığım bütün sanatçılar üstünde gösterdiğim özel titizliği anlamalısınız. Her memlekette tiyatro bir rezalet yuvası, bir namussuzluk uçurumudur. İnsanların önünde eski saygıyı kazandırmak, körü körüne hor görmeler, hattâ birçok milletlerde dinsel yasaklar konusu olan tiyatro sanatçıları Tanrı önünde temize çıkarmak gibi gerçekleşmeyen, ama muhakkak övgüye değer olan bir iddiam var. Fransa'da katolik mezhebi onlara kapılarını kaparken, ben isteyorum ki katoliklik bu sanatçılara kucağını açsın. İster İtalyan tiyatromda olsun, ister Komedi

Fransezimde olsun, hattâ ister Milli tiyatromda olsun ancak ahlâkı denenmiş insanları ya da iyi niyetli, ahlâklarını düzeltmeye karar vermiş olan kimseleri kabul ettim. Şunu bilmelisiniz ki tiyatro oyuncularını evlendirdim. Hattâ doğan çocuklarının yasaya uygunluğunu, evlilerin sadakatini elden gelen bütün teveccühlerle teşvik etmeye karar vererek çocuklarını vaftiz kurnalarının üstünde tutuyorum.

Consuelo: "Bunu bilseydi benim yerime Angèle'-in vaftiz anası olması için sayın imparatoriçe hazretlerinden ricada bulunurduk" diye düşündü.

Genç kız yüksek sesle:

— Pek sayın imparatoriçemiz, ürünü toplamak için tohum serpiyor. Eğer vicdanen bir hata işlemiş olsaydım, kendi kişiliklerinde günahlarımı itiraf ederek Tanrı kadar rahim olan bir insan bulduğum için pek mesut olurdum. Ama...

Marie - Thérèse yüksekte bakarak:

— Demin, dedi, söylemek istediğiniz şeye devam ediniz.

Consuelo:

— Oturduğum evde, dedi, Joseph Hayd'in oturması yüzünden üstüme sığıryan iftiranın farkında olmadan kendimi tehlikeye atarken bu gence karşı bir özdengeçme çabası harcamadığımı söylüyordum.

İmparatoriçe:

— Anlıyorum, dedi, her şeyi inkâr ediyorsunuz.

Consuelo sözlerine şöyle devam etti:

— Nasıl yalan yere iftirada bulunabilirim. Öğretmenimin öğrencisine karşı ne bir eğilimim var,

ne bir eğilim duydum, ne de evlenmek için en küçük istek.

İmparatoriçe ayağa kalkarak:

— Demek, dedi, kız kalmak isteyorsunuz? Peki öyleyse şeref konusunda güvenime istenilen her teminat arzermeyen bir durumdur bu. Bir genç kızın bir takım rollerde görünmesi, evlenmenin müeyyidesine ve bir kocanın koruyuculuğuna sahip olmayınca bir takım tutkuları oynaması zaten sakıncalıdır. Hakkında bana çok şeyler söylenen, ama İtalyancayı hemen hemen sizin kadar temiz söylemiyen rakibiniz madam Corilla'dan daha üstün görünmek elinizdeydi. Ama madam Corilla, sizin devam ettirmekte dirediğiniz şartlardan, gözümde daha kabule değer şartlar içinde bulunmaktadır, yani evlidir, bir aile anasıdır.

Pek erdemli, pek keskin görüşlü olan imparatoriçenin, kendisini nasıl erdemli bir kişiye tercih ettiğini görerek altüst olan Consuelo dışlerinin arasında mırıldanmaktan kendini alamadı:

— Ya, evliymiş öyle mi?

İmparatoriçe genç kızın ağzından, koruduğu kadının hakkında, dökülen şu şüpheye öfkelenerek:

— Evet evlidir. Geçenlerde, bir hristiyan eğitimi vermesi için bir kilise adamı olan pek sayın piskoposluk kurulu üyesinin ellerine bıraktığı bir çocuk dünyaya getirdi. Hiç şüphe yok ki bu ağırbaşlı adam, annenin böyle bir koruyuculuğuna lâyık olduğunu bilmeseydi, böyle bir yükü üstüne hiçbir zaman alamazdı.

Genç kız, içermesi arasında, kendisinin zorla elde ettiği bu evlâd edinmeye karşı piskoposluk ku-

rulu üyesinin çekingen hareket edecek yerde, bu durumu onaylamasını anlayınca teselli bularak:

— Benim de bundan hiç şüphem yok, dedi.

İmparatoriçe kendisine selâm olarak hafifce bir baş işareti yapıp küçümser bir edâ ile odadan çıktığı sırada Consuelo şöyle düşündü: “İşte tarih böyle yazıyor, kırallar böyle aydınlatılıyor. Adam sende! En kötü şeylerin aslında daima bir iyilik bulunur. Hattâ insanların yanılmaları arada sırada iyi bir sonuç verir. Piskoposluk kurulu üyesinin elinden manastıra ait evi alınmıyacak. Angèle’in elinden iyi kalbli piskoposluk kurulu üyesi alınmıyacak. Eğer imparatoriçe işe karışırsa kanısını değiştirecektir. Bana gelince ben de kendimden daha değerli olmıyan bir kadının önünde dize gelmemiş bulunuyorum.”

Dehlizde titriyerek merak ve ümitle ellerini uğuşturup bekliyen Porpora heyecanlı bir sesle bağırdı:

— Ey bakalım, umarım, bir şeyler elde ettin.

— Tersine, benim iyi yürekli üstadım. Başarısızlığa uğradık.

— Bunu nasıl da sâkin bir tavırla söyleyorsun? Şeytan canını almış.

— Bunu burada söylememelisin, şeytan, sarayda çok kötü karşılanmış, sarayın son kapısından geçeceğimiz zaman her şeyi söyleyeceğim.

Porpora sarayın surlarına vardığı zaman sabırsızlıkla sordu:

— Peki, ne oldu?

Consuelo cevap verdi:

— Margary'dan dul kalan kadının evinden çıkar-
ken Başbakan Kaunitz hakkında konuştuklarımızı
hatırlayınız.

— İhtiyar bir geveze kadın olduğunu söylemiş-
tik. Peki ama bize bir zararı mı dokundu?

— Bunda hiç şüpheli olmasın. Şimdi size diyo-
rum ki Macar kralı sayın imparatoriçe hazretleri de
ihtiyar bir geveze kadındır.

XCII

Consuelo, Marie-Thérèse'in az önce kahrama-
nımızı uğrattığı gözden düşme nedenlerinden Porpo-
ra'ya ancak öğrenmesi gerekli olan tarafı anlattı.
Geri kalan taraf, maestroyu ihtiyatsız hareketle
Haydn aleyhinde hiçbir şeye yaramadan kızdıracak,
endişelendirecek, üzecekti. Hattâ Consuelo, Porpora'-
ya söylemediklerini arakadaşına da açmak istemedi.
Halk arasında hiçbir şekilde dolaşmadığı halde iki
üç düşman tarafından imparatoriçenin iyice doldurul-
duğunu bildiği bir takım belirsiz suçlamayı haklı ola-
rak küçümsüyordu. Genç kız her şeyi gizlice anlat-
makta fayda olacağı sonucuna vararak büyük elçi
Corner'e son hâdiseyi anlatınca Corner böyle hare-
ket etmesinin doğru olduğunu kendisine söyledi; hat-
tâ kötülüğün bu iftira tohumlarını etrafa saçmasın-
dan kaçınmak için işleri yüce gönüllülükle ve akla
uygun bir şekilde düzeltti. Porpora'nın Consuelo ile
birlikte kendi konağında oturmasına karar verdi.
Haydn elçilik hizmetine girdi, hattâ özel sekreterlik
sofrasına kabul edildi. Böylelikle ihtiyar maestro se-

falet kaygularından sıyrılıyor, Joseph, Porpora'nın arada sırada kendisinden ders alma imkânını sağlayan bir takım kişisel hizmetlerini görmeye devam ediyor, Consuelo da kötü suçlamalardan kurtulmuş oluyordu.

Bu ölçülü davranışa rağmen imparatorluk tiyatrosuna Consuelo'nun yerine Corilla alındı. Consuelo, Marie-Thérèse'i memnun etmesini bilememişti. Yüce kraliçe kendisine Kaunitz'le Metastasio'nun yarı kapalı, ama her zaman hoş bir nükte ile anlattıkları kulis dalavereleriyle eğlenirken huzurunda pişmanlık getiren günahlıların, inanç değiştiren ifritlerin rolünü oynayan bu değersiz oyuncular arasında insan kılıfına girmiş, başına taç takmış bir Tanrı rolünü oynamak isteyordu. Sözüm ona dini bütün olmaları yüzünden küçük hediyeler, küçük şeref ödenekleri kabul eden birçok iki yüzlü insanlar arasında ne Caffariello'nun, ne Farinelli'nin, ne Tesi'nin, ne madam Hasse'nin, ne de Viyana'nın nöbet nöbet eline geçirdiği, istidatlarına ve şöhretlerine birçok şeyler bağışlandığı şu büyük virtüözların bulunmadığı iyice tahmin edilir. Ama bayağı işler, imparatoriçenin ahlâkçı ve sofu tarafını pöhpölemeye karar vermiş olan insanlar tarafından yürütülmekteydi. Her şeyde, siyasi intrikalar zihniyetini yürüten imparatoriçe evlenme, ya da tiyatrocuların din değiştirmesi münasebetiyle diplomatça dalavereler çeviriyordu. Farvet'nin hatıralarında (Tarih yönünden kulisler arasında geçen ilgi çeken bu gerçek romanda) kendisine iş bulmak için tavsiye edilen opera şarkıcıları ile oyuncularını Viyana'ya göndermek için karşılaştıkları güç-

lükleri okumak mümkün olabilir. Onların ucuza maledilmeleri, üstelik Vesta rahibeleri gibi akıllı uslu olmaları isteniyordu. Sanırım ki Marie-Thérèse'in bu zeki ve beratlı tüccarı Paris'de birçok araştırmalar yaptıktan sonra o devirde söylendiği gibi *operacı kızlar*ımız hakkında daha çok açık yüreklilik bakımından namuslu olan tek bir insan bulamamıştı.

Böylece Maire-Thérèse bütün bunlara yaradılışındaki iyiliksever ululuğa lâyık yapıcı bir neden olarak ele aldığı bir eğlence havası vermek isteyordu. Hükümdarlar daima gösteriş yaparlar. Hele büyük hükümdarlar belki de öteki hükümdarlardan daha çok. Porpora durmadan bunu söylüyordu; hani de aldanmıyordu. Gayretli bir katolik ve örnek bir aile anası olan imparatoriçe, pişmanlık duyan Madeleine'i Tanrının ayaklarına götürmek şerefini elde etmek için bir oruspu ile konuşmaktan, ona hristiyanlığın temelini öğretmekten, garip sırlarını ortaya döktürmekten hiçbir tiksinti duymuyordu. İmparatorluğun ahlâksızlıkla pişmanlık arasına konulmuş özel hazinesi imparatoriçenin elleri arasında lütfun şu mucizelerini çoğaltıyor ve onları kesinleştiriyordu. Meselâ Corilla kendiliğinden değil, (insanın bu komededeki vahşi tıyunu değiştireceğinde şüpheliyim.) ama bu erdemli kıza kefil olan M. Kaunitz'in aracılığı ile gidip imparatoriçenin önünde ağlıyarak ve yerlere kapanarak Consuelo gibi tertemiz, onurlu, kuvvetli ve kararlı küçük bir kız üstünde yenilmesi imkânsız bir şekilde üstünlük kuracaktı. Marie-Thérèse tiyatrodaki koruduğu insanlar içinde ancak eserimdir diye-

bileceği erdemli kişileri seviyordu. Erdemlerini kendileri yaratanlar, ya da kendiliğinden devam ettirenler onu fazla ilgilendirmiyordu. Sözün kısası Consuelo'nun davranışı onu öfkelen-dirmişti. Onu fazla zeki, kafasını fazla işlek bulmuştu. İmparatoriçe işe karışmadan bir çingene kızının değerli ve akıllı olarak kendini göstermesi ona göre fazla kendini beğenme, fazla bir nefse güvenmeydi. Birinin yararına, ötekinin zararına hareket ederken kendini tarafsız gibi gösteren M. de Kaunitz imparatoriçeye şu *küçük kızın* lûtufluk bekliyen isteğini kabul edip etmediğini sorduğu zaman Marie-Thérèse: "Onun ahlâk telakkilerinden memnun kalmadım, artık ondan bana söz açmayınız." diye cevap verdi. Böylece her şey söylenmiş oldu. Sesi, yüzü, hattâ Porporina adı bütünü unutulmuştu.

Porpora'ya, etrafını saran şu gözden düşmenin nedenini açıklamak için tek bir kelime zorunluydu ve aynı zamanda biraz vakit geçmesi gerekliydi. Consuelo ona kız olarak kalmasının imparatoriçeye kabul edilmez bir durum olarak görüldüğünü söylemek zorunda kalmıştı. Porpora Corilla'nın kabul edildiğini öğrenince haykırdı:

— Ya Corilla? Acaba onu imparatoriçe mi evlendirmiş?

— Anlıyabildiğime, ya da imparatoriçenin sözlerinden çıkarabildiğime göre Corilla burada dul olarak tanınıyor.

Porpora acı bir gülüşle:

— Doğrusuya, diyordu, üç defa dul, on defa dul, yüz defa dul! Peki ama onun ne olduğunu öğrendik-

leri, burada sayısız ve yeni dulluklarını yürüttüğünü gördükleri zaman ne diyecekler? Ya bana söylediklerine göre Viyana yakınlarında bir piskoposluk kurulu üyesinin evine bıraktığı çocuk; kont Zustinani'ye kabul ettirmeyi istediği, Zustinani'nin de ona Anzoletto'nun babaca şefkatine baş vurmasını öğütlediği çocuk?

— Bütün bunları arkadaşları ile alay konusu yapacak, âdetine uyarak onu hayasızca sözlerle anlatacak; sonra da imparatoriçeye oynadığı yaman oyun için yatağında kıs kıs gülecek.

— Ama imparatoriçe gerçeği öğrenirse?

— İmparatoriçe bunu öğrenemez. Hükümdarların kendi kulaklarına sundurma işi gören kulaklarla çevrildiğini tahmin ederim. Birçok şeyler dışarda kalır. Bekçilerinin geçmesine razı olduklarından başka hiçbir şey imparatoriçenin o kutsal kulağına ulaşmaz.

Porpora:

— Zaten, diyordu, Corilla gidip günahlarını itiraf etmek için imkân elde edecektir. Bu işi de cezayı izlemek görevini üstüne alacak olan M. de Kaunitz olacaktır.

Zavallı maestro bu acı alaylar içinde öfkesini dışarıya döküyordu. Ama son derecede üzüntülüydü. Özellikle Metastasio'nun olmıyan bir libretto üstüne bestelediği ve Metastasio'nun sarayın şiirini inhisarına aldığı için kartonunda sakladığı operayı oynatırmak umudunu kaybediyordu. İçinde, Consuelo'nun hükümdarın gönlünü hoş etmek için yaptığı teşebbüste biraz beceriksiz davrandığına dair bir önsezi yok

değildi. Öfkesini bu yüzden açığa vurmaktan kendini alamıyordu. Katmerli bir üzüntü de Venedik elçisi, Joseph'in müzik zekâsının, kendi elleri arasına aldığındanberi, çabuk gelişmesi karşısında Porpora'nın gurur ve sevinçten tutuştuğunu görünce genç adam hakkında bütün gerçeği maestroya söyleyerek müzik heveslileri arasında elden ele dolaşmaya ve dikkati çekmeye başlayan sazlara ait hoş beste denemelerini göstermek tedbirsizliğinde bulunmuştu. Maestro aldatılmış olduğunu söyledi. Büyük bir öfkeye kapıldı. Bereket versin, Consuelo'nun bu hilede suç ortağı olduğunu aklından geçirmedi. Hattâ mösyö Corner, uyandırdığı öfkeyi görerek güzel bir yalanla bu konudaki kuşkuları çabucak önledi, ama Joseph'in birçok günler öğretmeninin odasından uzak kalmasını önleyemedi. Öğrencinin tekrar göze girmesi için elçinin koruyuculuğunun ve hizmetlerinin kendisine kazandırdığı her türlü gücü kullanması gerekmişti. Porpora'nın Haydn'a duyduğu hıncı uzun zaman hafifilemedi. Elçiliğin uşakları emrinde olduğu için gerektiğinden daha çok titizlikle ve onu daha devamlı uşaklık hizmetleri ile küçük düşürerek derslerini satın aldirmaktan hoşlandığını söylerler. Haydn yılmadı ve daima iyi kalbli Consuelo tarafından teşvik görek, kuvvet alarak derslerinde her zamankinden daha çok çalışkanlık göstererek yumuşak başlılığı, sabrı ve fedakârlığı sayesinde haşın profesörü yumuşatmaya, benimsiyebildiği ve benimsemek istediği her şeyi ondan almaya muvaffak oldu.

Ama Haydn'ın dehâsı, şimdiye kadar tutulan yoldan bambaşka bir yol hayâl ediyordu. Senfoni'nin

gelecekteki babası, pek büyük ölçüde genişletilmiş sazlardan ibaret yazı şekli hakkındaki fikrini gizlice Consuelo'ya açıyordu. Bu gün bizde pek basit, pek ölçülü görünen büyük orantılar yüzyıl önce dehâya yeni bir devir açmasına rağmen bir delilin kuruntusu gibi görünebiliyordu. Joseph hâlâ kendinden şüphe ediyordu. Hattâ kendini rahatsız eden büyük isteği Consuelo'ya usulcacık söylerken hani kendisi de pek korkmuyor değildi. Bu emelden ilkin Consuelo da biraz korkmuştu. O zamana kadar sazların ikinci derecede bir rolü vardı. Ya da insan sesinden ayırdıkları zaman pek karma karışık yollara sapmadan iş görüyorlardı. Bununla beraber genç meslekdaşında yeteri kadar sebatlı bir sükûnet, yumuşak başlılık vardı ve Joseph bütün bu davranışında bütün fikirlerinde öyle bir alçakgönüllülük, gerçek karşısında öyle bir soğukkanlılık, öyle bir dikkatli özen gösteriyordu ki Consuelo onun kendini beğenen bir insan olduğu sonucuna varmıyarak arkadaşının akıllıca hareket ettiğine inanmıya, tasarılarını teşvik etmeye karar verdi. Haydn'ın üç saz için bir serenad besteleyip, eserleri üstünde dikkatlerini çekmek istediği müzik meraklılarının pencereleri altında iki arkadaş ile beraber çalması bu sırada oldu. Bu işe, yazarının da çalıcılarının da adlarını bilmeden pencerenin önüne oturup zevkle dinleyen ve hiçbir ayırma yapmadan ellerini çırpın Porpora'dan başladı. Kendisi de bu serenadı dinliyen, ama bu defa sırrı saklamakta ihtiyatlı hareket eden elçi, besteciye ortaya çıkarmadı. Porpora kendisinden ses sanatı dersleri alırken, o kimse başka düşüncelerle oyalanmasını istemiyordu.

Bu sırada Porpora Porporino diye tanınan büyük Frédéric'in hizmetine girmiş bulunan öğrencisi, eşsiz kontraldo Hubert'den bir mektup aldı. Bu pek değerli sanatçı, profesörün öteki öğrencileri gibi Porpora'ya borçlu olduğu bütün şeyleri unutacak kadar kendi değeri için gururlanan bir insan değildi. Porporino öğretmeninden hiçbir zaman değiştirmeye çalışmadığı ve bu yüzden daima başarıya ulaştığı bir çeşit kabiliyeti de beraber almıştı. Bu kabiliyet de süslemeler icat etmeden, öğretmenin sağlam geleneklerinden ayrılmadan temiz ve geniş bir şekilde şarkı söylemekti. Özellikle *adagio*'da dikkate değer bir ustalığı vardı¹. Bu yüzden Farinelli'nin ve Cafferello'nun mutaassıp hayranları önünde saklamakta pek güçlükle çektiği üstün görmeyi ona karşı göstermişti. Bu büyük virtüozlardaki parlaklığın ve yumuşaklığın daha göz kamaştırıcı ışıklar saçtığını, olağanüstü güçlüklerle istekli bir dinleyiciyi birdenbire sürüklediklerini kabul ediyordu². Ama Porporino'sunun asıl sanatı kötü zevke fedâ etmediğini, her zaman aynı tarzda şarkı söylemekle beraber onu dinlemekten yorulmayacağını usulcacık söylüyordu. Öyle görünüyordu ki, Prusya ondan gerçekten yorulmamıştı. Çünkü bütün müzikaçılık mesleğinde orada parlamıştı. Kırk yıldan fazla bir zaman Prusya'da oturmuş, pek ihtiyar yaşta orada ölmüştü³.

Hubert'in mektubu, Porpora'ya kendi müziğinden Berlin'de pek büyük zevk duyulduğunu, oraya gelmek istediği takdirde öğretmenin bestelerini kabul ettirmeyi, oynatmayı üstüne alacağını haber veriyordu. Porporino, Porpora'yı sanatçıların ahabça entrika-

larla karşı karşıya kaldığı Viyana'dan ayrılması ve maestronun operalarını kendisiyle beraber söyleyebilecek olan seçkin bir kadın ses sanatçısının Prusya sarayı için *devşirmesini* direnerek istiyordu. Kırâhının bilgili zevkini, müzikçilere bağışladığı o şeref verici koruyuculuğunu göklere çıkarıyordu. Mektubu bitirirken şöyle söylüyordu: "Eğer bu tasarı size hoş görünürse teklifinizin neler olduğunu bana hemen cevaplayınız. Ben burada üç ay sonra sizi nihayet sâkin bir hayata kavuşturacak olan şartları öğrenip veririm¹. Sevgili üstadım, zafere gelince, sizi beğendirecek şekilde şarkı söylememiz için yazmanız yetecektir. Hattâ umarım ki bunun yankısı Dresden'e kadar uzanacaktır."

Bu son cümle Porpora'ya ihtiyar bir savaş beygiri gibi kulaklarını diktirdi. Bu cümle Hasse'nin ve onun şarkıcılarının Saksonya sarayında kazandıkları şan ve şöhrete bir imâ idi². Cermanya'nın kuzeyinde, rakibinin parlamasına karşı bir denge kurmak fikri maestroyu pek memnun etti. Hattâ şu anda Viyana'ya, Viyanalılara ve onların sarayına karşı öyle bir öfke duyuyordu ki, işin üstünde durmadan Porporino'ya Berlin'de kendi hesabına teşebbüslere girişmesine izin verdiğini bildiren bir cevap yazdı. Ona *ültimatomunu* elinden geldiği kadar alçakgönüllüce hazırladı. Porporina'yı eğitimiyle, dehâsiyle kendisinin yakını olduğu kadar gön'ü ile de onun bir kız kardeşi olduğunu söyleyerek genç kızı büyük övgülerle beğirtti. Elinden geldiği kadar iyi şartlar sağlanarak onunla da bir sözleşme yapılması için öğrencisine dindi. Bunların hepsi Consuelo'ya danışmadan yapıldı.

Bu yeni karardan onun, ancak mektubun gidişinden sonra haberi oldu.

Zavallı çocuk, daha Prusya'nın adı edilir edilmez çok korkmuştu. Hattâ Büyük Frédéric'in adı onda bir ürperme yarattı. Asker kaçağının macerasından sonra bu kadar övgü toplayan hükümdarı gözlerinde artık bir ejderhadan, bir vampirden başka türlü canlandıramıyordu. Sözleşme fikri için pek az sevinç duyması karşısında Porpora ona bir hayli çıktı. Karl'ın hikâyesini, M. Mayer'in marifetlerini öğretmesine anlatamadığı için başını önüne eğdi, azarlamasına katlandı.

Bununla beraber meseleyi düşündüğü zaman bu tasarı içinde kendi durumuna bir teselli buldu. İşin başarısızlığa uğrayabileceğine Porporino, her türlü şartlar içinde bu işi sonuçlandırmak için üç aylık bir zaman isteğine göre tiyatroya girmesi daha ilerdeki günlere bırakılmış demektir. O zamana kadar Albert'in aşkını hayâl edebilecek ve bu işte kesin bir karara varacaktı. İster onunla birleşmek imkânına sezmış olsun, ister bu işi tesbit etmekte kendini elverişsiz olduğunu hissetmiş olsun, içtenlikle ve şerefli, oyalanmadan ve sıkılmadan, düşünmekte kendini yükümlü gördüğü sözü tutabiliyordu.

Bu haberleri Riesenbourg şatosu sahiplerine duyurmak için kont Christian'ın ilk mektubuna cevap vermesini beklemeye karar verdi. Ama bu cevap bir türlü gelmiyordu. O zaman Consuelo ihtiyar Rudolstadt'ın denk olmıyan bu evlenmeden vaz geçtiğine ve bu karardan Albert'i döndürmeye çabaladığını inan-

maya başladı. Tam bu sırada Keller vasıtası ile gizli bir mektup aldı, bu küçük mektupta şöyle yazılıydı:

"Bana mektup yazmaya söz vermiştiniz, şimdiki durumunuzun doğurduğu üzüntüleri babama bildirmekle bu işi dolayısıyla yapmış bulunuyorsunuz. Sizi kurtardığım takdirde bir suç işleyeceğim. bir boyun-duruğun altına girmiş olduğunuzu görüyorum. Yine de görüyorum ki babam, Porpora'ya boyun eğmenizin sonuçlarından benim hesabıma korkmuş. Bana gelince Consuelo, ben şimdiye kadar hiç bir şeyden korkmadım. Çünkü babama, size zorla kabul ettirecekleri sözleşme hakkında vereceğiniz karar için üzüntünüzü ve korkunuzu belirtiyorsunuz. Bitmez tükenmez ümitsizlik kararını kapalı olarak söylemeniz benim için içinizdeki niyetin yeter bir delilidir. Hayır sözünüzden dönmiyeceksiniz. Beni sevmiye çalışacaksınız. Nerede olursanız olunuz, ne ile uğraşırsanız uğraşınız eğer umut beslersem ve eğer siz ümitli olmamı söylerseniz insanlar arasında şan ve şeref, ya da peşin yargının tayin edeceği derecenin, zamanın, hattâ sizi uzak tutacak olan engellerin ne önemi var? Elbette çok ıstırap duyuyorum. Ama ümit kıvılcımını söndürmedikçe, gücümü yitirmeden yine de ıstırap çekebilirim.

"Bekliyorum, beklemesini biliyorum! Bana cevap vermek için zamanın geçmesi yüzünden meraklanacağımdan korkmayınız. Hiç bir bakımdan borçlu kalmak istemediğim bir korkunun, bir acımanın izlenimi altında bana mektup yazmayınız. Kaderimi, kalbinizin içinde, ruhumu ruhunuzun içinde tartınız, sonra zaman gelince ya bir rahip hücresinde, ya da bir tiyatrosahnesinde bulunduğunuza kendiniz emin olun-

ca sizi hiçbir zaman rahatsız etmememi, ya da sizi gelip bulmamı bana yazınız... Ya ayaklarınıza gelip kapanırım, ya da iradenizin isteğine uyarak bundan böyle susarım.

Albert

Consuelo mektubu dudaklarına götürerek haykırdı:

— Ey asıl Albert! Seni sevdiğimi öyle içten hissediyorum ki! Seni sevmemenin imkânı var mıydı? Hattâ bunu sana söylerken tereddüt etmemek, aşkın için yaptığın fedakârlığı ve devamlılığı, verdiğim sözle ödüllemek isterim.

Hemen mektup yazmaya başladı. Ama Porpora'nın sesi kendisini hem Albert'in mektubunu, hem yazmaya başladığı cevabı koynuna sokmak zorunda bıraktı. Bütün bir gün boyunca boş ve emin bir zaman bulamadı. Sanki ihtiyar kurnaz yalnız kalmak için içindeki isteği sezmiş, ona engel olmak için çaba harcamaya başlamış gibiydi. Gece olunca Consuelo kendini daha rahat hissetti ve bu kadar ciddi bir karar için kendi heyecanlarının pek uzun bir denemeden geçmesine ihtiyacı olduğunu anladı. Genç kız, konunun mektubunu yüz defa okudu ve gördü ki, genç adam, kendi tarafından yapılacak bir reddin doğuracağı ıstıraptan ne kadar korkuyorsa, çabuk verilecek sözden de o kadar korkuyordu. Consuelo vereceği cevap üstünde uzun zaman düşünmeye karar verdi. Sanki ona, Albert de bunu istiyormuş gibi geldi.

Bu sırada Consuelo'nun elçilikte geçirdiği hayat pek tatlı, pek düzenliydi. Corner kötü sanılara se-

beş olmamak için onu hiçbir zaman odasında ziyaret etmemek, onu, hattâ Porpora'nın topluluğunu kendi toplantılarına sürüklememek inceliğini gösterdi. Genç kızla madam Wilhelmine'inin evinde karşılaşıyordu. Orada genç kızla tehlikeli bir durum yaratmadan konuşabiliyor, Consuelo da aynı evde küçük topluluk içinde gönül kazanmak için şarkı söyleyordu. Joseph de müzik yapmak için oraya kabul edildi. Cafferriello bu eve sık sık, kont Hoditz arada sırada, rahip Metastasio çok seyrek geliyordu. Her üçü de Consuelo'nun başarı kazanamamasına üzülüyor, ama hiç biri onun için savaşmak cesaretini ve sebatını kendinde bulamıyordu. Porpora buna inciniyor, bu üzüntüsünü güç gizleyebiliyordu. Consuelo onu yatıştırmaya ve insanları ona terslikleriyle ve zaafıyla kabul ettirmeye çabalıyordu. Öğretmenini çalışmaya teşvik ediyor, hattâ genç kızın sayesinde ihtiyar maestro, zaman zaman içinde coşkunun ve ümidin parladığını yeniden duyuyordu. Ancak sesini kibar tabaka insanlarına dinletmek için kendisini sürüklemeye engel olan öfkeyi kışkırtıyordu. Korku ve nefretle baktığı bu büyük insanlar tarafından unutulmaktan mutlu, kendini ciddi çalışmalara, tatlı hülyalara, iyi kalbli Haydn'ın sakinleşen ve kutsallaşan dostluğunu geliştirmeye veriyordu. Her gün ihtiyar öğretmenine özen gösterirken şöyle düşünüyordu: "Tabiat kendisini, heyecansız ve hareketsiz bir hayat için varetmemekle beraber kendini beğendirme heyecanlarına bir şeyde gözü olmanın verdiği hareketliliğe karşı daha az elverişli yaratmıştı. Genç kız çok hayal kurmuştu. İstemediği halde daha canlı bir hayatı, daha canlı

bir kalbin sevinçlerini, daha geniş, daha açık yürekli bir ruhun zevklerini hayal etmişti, hâlâ da ediyordu. İçinde pek temiz, pek cana yakın, pek asil yaratıldığı sanat âlemi, gözlerine ancak dış çirkinlikleri gördüğü için silik ve yalnız bir hayatı, tatlı sevgileri, çalışma dolu bir yalnızlığı tercih ediyordu.

Consuelo, Rudolstadt'lerin yapacakları yeni teklif üstünde hiçbir yeni fikir yürütmeyordu. Genç kızın içine onları yüce gönüllülüğü, oğlun aşk konusunda o değişmez kutsallığı, babanın o hoşgörür sefkati hakkında bir şüphe doğamazdı. Kendisinin soruşturacağı artık ne vicdanı idi, ne de aklı. Aşk üstünde kazanılan bir zafer bütün öteki şeyler için bir kuvvet sağlar. Bu defa Anzoletto'nun hâtırasına karşı çaba harcamadan muzaffer olmuştu. Artık kandırılmaktan korkmuyor, bundan sonra her büyüye karşı kendini emniyette hissediyordu. Bütün bunlara rağmen tutku, ruhunun içinde Albert için kuvvetle konuşmuyordu. Tam bir aşk fikrini esrarlı bir sükûnetle kabul eden bu gönlün derinliğini hâlâ ve her zaman soruşturmak söz konusu oluyordu. Sâf çocuk penceresinin önüne oturarak şehir delikanlılarının sık sık geçişini seyrediyordu. Atak Üniversite öğrencileri, soydankişi insanlar, hüzünlü sanatçılar, yüksekte bakan anlı şanlı baylar, hepsi onu sâfca ve çocukça bir ciddilikle gözden geçirdiği konulardı. Kendi kendine şöyle diyordu: "Haydi bakalım, gönlüm hoppa bir hayâlcî midir? Venedik'teki okulda birçok arkadaşımın benim önümde öğündükleri ve birbirlerine açıkca söyledikleri gibi ilk görüşte karşı konamayacak derecede ve çılgınca sevmeye elverişli miyim,

değil miyim? Acaba aşk, varlığımıza birden çarpan, üstüne and ettiğimiz sevgilerden ya da tasasız bilgisizliğimizden bizi şiddetle başka tarafa yönelten bir büyüğü şimşek midir? Arada sırada gözlerini pence-reme kaldıran bu erkeklerde içimi hoplatan ve beni büyüleyen bir bakış var mı? Uzun boyu ve gururlu yürüyüşüyle şu erkek bana sanki Albert'den daha asil, daha güzelmış gibi görünebiliyor mu? Güzel saçlariyle ve şık elbisesiyle şu öteki erkek içimde nişanlının hayalini siliyor mu? Sözün kısası şu kupa arabasının içinde yelpazesini tutan ve eldivenlerini kendine uzatan şu güzel bayla beraber gördüğüm süslü püslü kadın olmak ister miydim? Bütün bunlardan bir şey beni titretiyor, yüzümü kızartıyor, kalbimi çarptırıyor ve bana hayal kurduruyor mu? Hayır... Gerçekten hayır!... Kalbim konuş ve söyle, seni yok-luyorum. Sana konuşmak için izin veriyorum. Ne yazık seni şöyle böyle tanıyorum. Doğduğumdanberi seninle uğraşmak için öyle az bir zamanım oldu ki! Seni sıkıntıya sokmaya alışmamıştım. Hamlelerindeki ihtiyatlı davranışı araştırmadan, hayatımın sultanına seni bırakıyordum. Seni kırdılar zavallı kalbim. Şimdi de seni vicdan yendi, artık yaşamaya cesaretin yok. Artık karşılık vermesini beceremiyorsun! — Hayır! — artık Anzoletto'yu istemiyor musun? — yine hayır öyle mi? — o halde... seni çağıran Albert olmalı... Bana sanki evet diyormuşsun gibi geliyor." Sonra Consuelo her gün dudaklarında bir gülümseme, gözlerinde tatlı ve duru bir ateşle penceresinden çeki-liyordu.

Genç kız Albert'e biraz sonra dinç bir kafa ile ağır ağır hemen hemen kaleminin yazdığı her harfte nabzını yoklayarak cevap verdi:

"Sizden başka hiç kimseyi sevmiyorum. Sizi sevdiğime hemen hemen emin bulunuyorum. Şimdi bırakınız da evlenmemizin imkanlarını hayal edeyim. Bunu siz de hayal ediniz, Babanızı ve benim öğretmenimi azaba sokmıyacak ve mesud olurken sizi hiçbir bencillik durumuna düşürmiyecek imkânları beraber bulalım.

Bu pusulaya, kont Christian'a yaşadığı sâkin hatı, Porpora'nın yeni tasarılarının kendisini düşürdüğü kederi anlatan küçük bir mektup ekledi. Genç kız onların Porpora'yı yumuşatma çarelerini arayacaklarını ve bulacaklarını ve kendisine bir ay sonra bunu haber vereceklerini umuyordu. Berlin de girişilen işin bir sonuca varmadan önce maestroyu bu işe hazırlamak için kendisine bir aylık bir zaman kalıyordu. Consuelo bu iki mektubu zarflı olarak masanın üstüne koydu ve uyudu. Ruhuna tatlı bir rahatlık inmişti. Uzun zamandanberi hiçbir zaman bu kadar derin, bu kadar hoş bir uykunun tadını çıkarmamıştı. Geç uyandı. Keller'i görmek için telâşla kalktı. Keller, mektubu almak için saat sekizde geleceğine söz vermişti. Oysa saat dokuzdu. Ama büyük bir telâşla giyinirken mektupların koyduğu yerde olmadığını dehşetle gördü. Her yeri aradı, ama bulamadı. Keller'in bekleme odasında bekleyip beklemediğini görmek için dışarı çıktı. Keller de, Joseph de ortalıkta yoktu. Bir daha aranmak için odasına girdiği sırada

Porpora'nın odasına yaklaştığını ve ciddi bir eda ile kendine baktığını gördü.

— Ne aranıyorsun öyle?

— Kaybettiğim bir notayı.

— Yalan söyleyorsun. Bir mektup arıyorsun.

— Üstadım...

— Sus Consuelo; henüz yalan söylemesini beceremiyorsun: onu öğrenme.

— Üstadım, bu mektubu ne yaptın?

— Keller'e verdim.

— Peki üstadım mektubu... neden... neden Keller'e verdin?

— Çünkü sana geliyordu. Dün ona gelmesini tenbihlemişsin! Ya yalan söylemesini beceremiyorsun, ya da benim tahminden çok daha keskin kulağım var.

Consuelo kararlı bir eda ile:

— Peki, mektubu ne yaptın, diye sordu.

— Söyledim ya; ikinci bir defa neye soruyorsun? Senin gibi namuslu bir genç kızın her zaman böyle kalmak istediğini sezdiğim için, mektuplarını gizli gizli berberine vermesini pek sakıncalı buldum. Bu adamın senin hakkında kötü bir fikir edinmesine engel olmak için rahat bir tavırla mektubu kendisine verdim. Bu mektubu postaya götürmesi için, senin hesabına onu görevlendirdim. Hiç olmazsa o, babalığından suçlu bir sırrı sakladığını sanımayacak.

— Üstadım, hakkın var, iyi yapmışsın... affet!

— Seni affediyorum, artık bundan söz açmıyalım.

Consuelo ürkek ve yaltaklanır bir eda ile:

— Peki... Mektubu okudun mu?

Porpora korku uyandıran bir eda ile:

— Sen beni ne sanıyordun?

Consuelo öğretmeninin önüne diz çökerek ve ellerini yakalamaya çabalarak:

— Bütün bunlar için beni affediniz. İzin veriniz de size kalbimi açayın...

Porpora genç kızı iterek:

— Artık bir kelime söyleyemezsin!

Sonra odasına gitti ve kapıyı genç kızın yüzüne büyük bir çatırtı ile örttü.

Consuelo, bu ilk şiddetli öfke geçer geçmez onu yatıştıracığını, kesin bir açıklama yapacağını umdu. Genç kız Porpora'ya bütün düşüncesini söyleyecek kadar kendisini kuvvetli hissediyor, tasavvurlarının başında acele ettiği ümidine kapılıyordu. Ama Porpora her türlü açıklamayı reddetti. Sertliği bu yönden sarsılmaz bir hal aldı ve devam etti. Bununla beraber genç kıza her zamankinden daha çok dostluk gösterdi. Hattâ o günden itibaren ihtiyar adam içinde daha çok bir neşe, ruhunda daha büyük bir cesaret taşıyordu. Consuelo ondaki bu hali iyiliğe yordu ve güvenle Riesenbourg'dan cevap bekledi.

Porpora yalan söylememiştir. Consuelo'nun mektubunu okumadan yakmış, ama zarfı saklamış ve kendisinin kont Christian'a yazdığı bir mektubu, Consuelo'nun mektubunun yerine koymuştu. Bu cesur davranışla öğrencisini kurtardığını, ihtiyar Rudolstadt'ı güçlerinin üstündeki bir fedâkârlıktan koruduğunu sandı. Konta karşı sadık bir dostun Consuelo'ya karşı kuvvetli ve iyi düşünür bir babanın va-

zifesini yerine getirdiğini tahmin etti. Bu mektubun Albert için bir ölüm darbesi olduğunu sezemedi. Genç kontu şöyle böyle tanıyordu. Consuelo'nun meseleyi şişirdiğine, bu genç adamın Consuelo'nun tasavvur ettiği kadar hasta ve tutkun olmadığına inanıyordu. Sözün kısası Porpora, bütün ihtiyarlarda görüldüğü gibi aşkın bir sonu olduğunu, üzüntünün hiç kimseyi öldürmediğini sanıyordu.

XCIII

Consuelo, mektubunu Porpora yaktığına göre alamıyacağı bir cevabı beklemesi ümidiyle, benimsediği o çalışkan ve rahat hayata devam etti. Genç kızın Wilhelmine'nin evinde bulunması sık sık rastlamaktan zevk duyduğu pek değerli birkaç kişiyi çekti. Bu insanlar arasında baron de Frédéric de Trenck onda gerçek bir yakınlık duygusu uyandırıyor. İlk defa onu görünce bir tanıdık gibi yanına yaklaşmamak, ama şarkı söyledikten sonra dinlediği şeylerden duygulanmış bir hayran gibi genç kıza kendisini tanıttırmak nezaketini gösterdi. Consuelo, M. Mayer'in ve adamlarının elinden kendisini yiğitçe kurtaran bu güzel ve yüce adamı tekrar bulunca ilk hareketi ona tekrar elini uzatmak oldu. Genç kızın minnet duygusu ile, kendine karşı ihtiyatsız bir hareket yapmasını istemeyen baron, sanki onu iskemlesine götürüyormuş gibi saygılı bir hareketle elini uzattı, hattâ teşekkür etmek için bu eli hafifçe sıktı. Consuelo, genç adamın müzik dersi aldığı Joseph'den baronun ilgiyle, kendisinden haber almaktan hiç geri kalmadığını, ama

yerinde bir temkinlilik duygusuyla Haydn'a, genç kızını, kılık değiştirme nedenlerini, maceracı yolculuklarındaki niyeti, içlerinde birbirlerine karşı sakladıkları, hâlâ saklamakta oldukları duyguların iç yüzü hakkında en küçük bir soruşturma yapmadığını öğrendi.

Joseph:

— Ne düşündüğünü bilmiyorum, dedi, ama temin ederim ki sana gösterdiği saygı ve değeri, sözünü ettiği kadınlardan hiç birine göstermemektedir.

Consuelo:

— O halde, dedi, ona bütün hikâyemizi, Rudolstadt ailesinin adını ağzına almadan, istersen benim hikâyemi de anlatmana müsaade ediyorum. Bize hayatımızı bağışlayan ve bütün ilişkilerde bana karşı pek asil bir şekilde hareket eden bir insan tarafından değerimin takdir edilmesine ihtiyacım var.

Birkaç hafta sonra M. Trenck Viyana'daki görevini bitirir bitirmez birdenbire kıral Frédéric tarafından çağrıldı. Baron bir sabah Corner'e çabucak Allaha ısmarladık demek için elçiliğe geldi. Consuelo, sokağa çıkmak için merdivenden inerken barona sıra sütunlar altında rastladı. Orada yalnız oldukları için genç kızın yanına geldi. Elini yakaladı, sessizce öptü ve ona:

— Hayatımda, dedi, ilk defa, belki de son defa olarak size karşı kalbimi dolduran duyguları ifade etmeğe izin veriniz bana. Size karşı derin bir saygı duy-
mak için Beppo'nun hikâyenizi bana anlatmasına ihtiyacım yoktu. İnsanı aldatmıyan yüz ifadeleri vardır. İçinizde yüce bir ruhu, büyük bir ka-
ve önceden hissetmek için size şöyle bir bakmak ba-

na yetmişti. Passaw'da sevgili Joseph'imizin sizi koruma imkânları pek az olduğunu bilmiş olsaydım kont Hoditz'in hafifliklerine karşı sizi korurdum. Onun her ne kadar kötü bir yol tuttuğunu, bu halin kendisini gülünç duruma düşürdüğünü kendine anlatmak için elimdeki imkânları kullandımsa da doğrusu bu kadarını tahmin etmiyordum. Bununla beraber iyi kalbli Hoditz sizin kendisiyle nasıl alay ettiğinizi anlattı bana. Kibar âleminde onun sırrını sakladığınız için sizden fevkalâde hoşnuttur. Ben sizi tanımak mutluluğunu bana vermiş olan o romanımsı macerayı hiç unutmıyacağım. Hattâ servetimi ve geleceğimi o maceraya verebilir, yine de hayatımın en güzel günleri arasında sayardım.

Consuelo:

— Sayın baron, dedi, o maceraya benzer sonuçlar olabileceğine inanıyor musunuz?

— Sanırım ki hayır. Bununla beraber Prusya sarayında her şey mümkündür.

— Prusya için içime büyük bir korku salıyorsunuz. Bununla beraber sayın baron, sizi orada daha önce tekrar bulmak zevkine erişmek mümkün olabileceğini biliyor musunuz. Berlin de benim için bir sözleşme söz konusu olmaktadır.

Yüzü birden bir sevinçle parlıyan Trenck haykırdı:

— Doğru mu? Öyleyse Tanrı bu tasarının gerçekleşmesine yardım etsin. Berlin'de size yardımım dokunabilir. Bana bir erkek kardeş olarak güvenebilirsiniz. Evet Consuelo, size karşı bir erkek kardeş sevgisini taşıyorum... Hattâ serbest olsaydım belki de

çok daha kuvvetli bir duyguya karşı kendimi savunmasını beceremezdim. Siz de artık öyle değilsiniz. Sonra kutsal ve ölümsüz bağlar... Size elini uzatan o mutlu soydankişiye gıpta etmek imkânını vermiyor bana. Bu insan kim olursa olsun madam, eğer isterse, hattâ dünyanın peşin yargılarına karşı bir şampiyon ihtiyacını duyarsa bende bir dost bulacağını umabilirsiniz. Ne yazık! Consuelo, benim de hayatımda, aşkımın konusu ile kendi aramda yükselen korkunç bir sed var; ama sizi seven bir erkektir. Seddi yıkabilir. Oysa benden daha yüksek bir tabakadan olan sevdiğim kadının bana böyle bir seddi aşırabilmesi için ne kudreti, ne hakkı, ne kuvveti var, ne de hürriyeti.

Consuelo:

— Demek, dedi, ne ona karşı, ne de size karşı elimden hiçbir şey gelmeyecek öyle mi? İlk defa olarak zavallı durumumun yetersizliğine acınıyorum.

Baron hemen heyecanla haykırdı:

— Kimbilir? Bizi bir araya getiremezseniz bile, hiç olmazsa ayrılığımızın korkunçluğunu arada sırada hafifletmek için belki de umduğunuzdan daha çok şeyler yapabilirsiniz. Bizim için bir takım tehlikelere meydan okuyacak kadar kendinizde cesaret buluyor musunuz?

— Bizi kurtarmak için hayatınızı ortaya attığınız kadar büyük bir sevinçle.

— Evet bunu umarım. Bu sözü hatırlayınız, Consuelo. Size onu hatırlatmam birdenbire olabilir.

Genç kız barona elini uzatarak:

— Hayatının hangi saatinde olursa olsun bunu hiçbir zaman unutmıyacağım, dedi.

Baron:

— Peki, dedi, bana değeri az bir rehin, bir işaret veriniz ki fırsat bulunca size onu gönderebileyim. İçimde öyle bir önsezi var ki beni büyük çatışmalar bekliyor. İmzamın, ya da mührümün *onu* aynı zamanda sizi tehlikeye düşürebilecek şartlar bulunabilir.

— Öğretmenim adına birinin evine götüreceğim nota defterini ister misiniz? Ben bir başkasını bulurum. Ona fırsat bulunca tanınacak bir işaret koyacağım.

— Neden olmasın, bir nota defteri, gerçekten şüpheleri uyandırmadan en güzel gönderilebilecek bir şey. Ama birçok defa kullanılabilmesi için yapraklarını koparacağım. Bütün sayfalara işaret koyunuz.

Consuelo merdivenin korkuluğuna dayanarak defterin her yaprağına Bertoni adını yazdı. Baron, sonsuz dostlukları için and ettikten sonra defteri yuvarladı ve onu alıp götürdü.

O sırada madam Tesi hastalandı. İmparatorluk tiyatrosunun oyunlarının geri bırakılması tehlikesi baş gösterdi. Çünkü operalarda en önemli rolleri madam Tesi oynuyordu. Corilla durumun sıkışıklığı yüzünden onun yerini doldurabiliyordu. Sarayda ve şehirde büyük bir ün yapmıştı. Güzelliği ve tahrir edici cilvesi bütün o sâf Alman soydankişilerinin başlarını döndürüyordu. Hattâ biraz boğuk sesi, biraz delişmen oyunu yüzünden bu rolün ona güç geldiği düşünülüyordu. Çok güzel kadın tarafından yapı-

lan her şey güzeldi. Hele o kar gibi beyaz omuzları dikkate değer sesleri örüyordu; hele o yuvarlak şehvet uyandıran kolları her zaman doğru şarkı söylüyordu. Hele o alımlı tavırları en tehlikeli, çabuk geçiş notlarını birden havalandırıyordu. Hele öğündükleri müziğin biteviyeliğine rağmen cansız bakışının büyüüne, Venedik'de olduğu gibi katlanılıyordu. Sonra madam Corilla halvet odasında birçok zeki insanlara, oynayacağı oyunun büyüsunü ve coşkusunu hatırlatıyordu.

Madam Tesi'nin rollerini geçici olarak söyleyip ustalıkla kendini tanıttı. Ama güçlük şimdiye kadar söylediği rollerde kendi yerine bir başkasını koydur-maktı. Madam Holzbauer'in ince sesi, onu bu yer için düşünmelerine imkân vermiyordu. Consuelo'nun gelmesine müsaade etmek, ya da az masrafla yetinmek gerekiyordu. Porpora bir dev gibi çırpınıyordu. Corilla'nın Lombardiya şivesiyle söylemesine karşı son derece hoşnutsuzluk gösteren ve (duruma rağmen şiirin havasına aykırı olarak) öteki rolleri bastırmak için yaptığı şarlatanlığa içerleyen Metastasio ona karşı hoşnutsuzluğunu, zeki ve yüce vicdanlı Porporina ya karşı yakınlık duygusunu gizliyemiyordu. Madam Tesi'ye karşı âşıkane iltifatlarda bulunan Cafferiel-lo, Consuelo'nun kabul edilmesini cesaretle söylüyordu. (Madam Tesi, kendi elbiseleri ve güzellik hayâleti hakkında kavga etmeye cesaret eden Corilla'dan zaten samimi olarak nefret ediyordu.) Müdürlüğünün şerefini elde tutmakta kıskanç davranan ama Porpora bir defa kulise adımını atarsa hemen üstünlük kuracağından korkan Holzbauer ne yapacağını bilemiyordu.

Consuelo'nun dürüst hareketi imparatoriçeye daha uzun baskı yapılması güç olacak bir hayli taraftar toplamıştı. Bu sebeplerin sonucu olarak Consuelo, teklifi kabul etti; bu teklifleri küçümsiyerek reddedeceğini umdular. Porpora teklifleri, âdeti olduğu üzere birdenbire ve danışmadan kabul etti. Consuelo bu işten kurtulamıyarak ve altı haftalık bir beklemeden sonra, Rudolstadt'lardan neden hiçbir haber alamadığını anlamıyarak müziğini Hasse'nin yazdığı Metastasio'nun *Antigono*¹ eserinin provasına Porpora tarafından sürüklendi.

Consuelo rolünü daha önce Porpora ile çalışmıştı. Öğrencilerinin en nankörü bundan böyle kin duyduğu en büyük düşmanı olan rakibinin eserini öğrencisine belletmek Porpora için şüphesiz pek acı geldi; ama kendi bestelerine kapıyı açtırmak için başka bir yol bulamıyan Porpora bu çalışmaya bütün özenlerini, bütün çabasını katmamayı düşünmiyecek kadar vicdanlı bir profesör, pek sağlam sanatçı bir ruhtu. Consuelo bu çalışmaya öyle yüce gönüllülükle yardım etti ki Porpora bu yüzden hem memnun oldu, hem üzüldü. Zavalı çocuk elinde olmıyarak Hasse'yi pek beğeniyor ve rolünün, öğretmenin arada sırada biraz soğuk, biraz çıplak yüceliğinden daha çok *Saksonyalı*'nın şu pek yumuşak, pek heyecanlı şarkıları içinde geliştiğini hissediyordu. Onunla öteki büyük bestecileri çalışırken içinden gelen coşkuya kendini kaptırmış olan genç kız öğretmenin dersten sonra yüzünün kederlerini, hülyalarında pek perişan bir duruma düştüğünü görerek kendini bu defa tutmaya zorladı. Corilla ve Caf-feriello ile beraber prova yapmak üzere sahneye gir-

diği zaman rolünü çok iyi ezberlemesine rağmen öyle heyecan duydu ki,

"No; tutto, o Berenice,

*Tu mon apri il tuo cor"**

sözleriyle başlayan İsmene¹ ile Bérénice² sahnesine başlamakta zorluk çekti.³

Buna Corilla şöyle cevap verdi:

"...E ti par poco

*Quel che sai de miel casi?"***

Bu sırada Corilla, Cafferriello'nun attığı bir kahkaha ile durdu. Öfkeden ateş püsküren gözlerle ona doğru dönerek:

— Bu kadar sizi güldürecek ne var sanki? diye sordu.

Cafferriello çok daha kuvvetle gülerek:

— Benim tombul Bérénice'im. Bunu pek mükemmel söyledin. Bundan daha samimi söyleyemezdim bunu.

Metastasio'ya kadın sesli erkek sanatçının, onun mısraları hakkında yaptığı şakaları söylemekte hiç bir sakınca görmiyen Holzbauer:

— Sizi eğlendiren bu sözler mi, diye sordu?

Etrafı iyi bilen Cafferriello sertçe cevap verdi:

— Sözler güzel, ama bu sözlerin uygulanması şu şartlar içinde o kadar kusursuz ki, gülmekten kendimi alamadım. Sonra Porpora'ya:

...Et ti par poco,

Quel che sai ditanti casi?

diye tekrarlıyarak katıla katıla güldü.

Corilla ahlâkına karşı yapılan bu imâda ne kadar amansız tenkit bulunduğunu görerek kinden, öfkeden.

ve korkudan titriyerek az kalsın saçını başını yolmak için Consuelo'nun üstüne atılacaktı; ama Consuelo'nun davranışı öyle sakin, öyle tatlıydı ki, buna cesaret edemedi. Zaten hafif bir ışık tavandan rakibinin yüzüne düşerek tiyatronun üstünde süzülüyordu. Belli belirsiz bulanık bir hâtıra ile garip bir korkuya kapılarak şaşırıp kaldı. Onu Venedik'de ne yakından, ne de aydınlıkta görebilmişti. Doğum sancıları sırasında küçük çingene Bertoni'nin, etrafında telâşla dolaştığını belli belirsiz bir şekilde görmüş, fedakarlığını hiç de anlıyamamıştı. Şu anda hâtıralarını toplamaya çalıştı; ama başaramıyarak bütün prova boyunca kendisini sarsan bir sıkıntının, bir üzüntünün etkisi altında kaldı. Porporina'nın şarkısını söyleyiş tarzı o kötü öfkesinin çoğalmasına yardım etti. Eski öğretmeni olan, sert bir yargıç gibi sessizce ve hemen hemen horgörür bir edâ ile kendisini dinliyen Porpora'nın varlığı yavaş yavaş ona bir işkence oldu. Maestro, orkestra yöneticisine hareketleri tam tersine verdiğini söylediği zaman Holzbauer'in onuru hani daha az zedelenmedi. Ama buna boyun eğmek gerekti. Çünkü maestro operanın ilk sahneye konusunda Hasse'nin Dresden'de yönettiği provalarda hazır bulunmuştu. İyi bir öğüt verilme ihtiyacı, kötü niyete boyun eğdirdi ve öfkeye zorla susmayı kabul ettirdi. Maestro bütün provayı yöneltti, herkese görevini öğretti. Başkalarının karşısında onları daha fazla üzme niyetiyle fikirlerini saygı ile dinliyormuş gibi yapan Cafferiello'yu bile ele aldı. Cafferiello yalnız madam Tesi'nin saygısız rakibini yaralamakla uğraşmıştı. O gün kendisine zevk vermesi bakımından hiçbir şey bu kadar

değerli olamazdı; hattâ bir yumuşak başlılık ve boyun eğiş bile. Bu hal, siyaset adamlarında olduğu gibi, sanatçılarda da, hükümdarların kabinesinde olduğu gibi, tiyatrodâ da en güzel ve en çirkin şeylerin son derece önemsiz ve boş şeylerle onların nedenlerini sakladığını göstermektedir.

Consuelo provadan sonra eve dönünce Joseph'i esrarlı bir sevinçle dopdolu buldu. Birbirleriyle konuşmak fırsatını ele geçirince genç adamdan iyi kalbli piskoposluk kurulu üyesinin Viyana'ya geldiğini, ilk işi sevgili Beppo'sunu çağırarak olduğunu sevgili Bertoni'si hakkında çok hoş sorular sorarken, ona mükemmel bir öğle yemeği yedirdiğini öğrendi. Consuelo ile Joseph açıkca ve gizli kapaklı bir taraf bulunmadan toplu olarak görünebilmek için piskoposluk kurulu üyesi ile Porpora'nın ahbablık bağlarını kurabilecek çareler üstünde anlaştılar. Hemen ertesi gün piskoposluk kurulu üyesi Joseph Haydn'ın bir koruyucusu, Porpora'nın aşırı bir hayranı olarak maestroya tanıtıldı. İhtiyar adam, genç dostuna vermeye razı olduğu dersler için Porpora'ya teşekkür etmek bahanesiyle geldiği zaman Consuelo bu kilise adamını ilk defa selâmlıyormuş gibi göründü. Hattâ o akşam maestro ile iki öğrencisi piskoposluk kurulu üyesinin evinde, büyük bir dostluk içinde, akşam yemeği yediler. O devrin müzikçilerinin, hattâ en büyüklerinin hemen hemen övündükleri bir stuvacı olarak kendini gösteremeyince Porpora'ya, herkese açık bir sofrası olan ve maestronun eserlerini büyük bir takdirle karşılıyan bu iyi kalbli piskoposluk kurulu üyesine birdenbire bir sevgi gösterememesi güç geldi. Yemek-

ten sonra müzik yaptılar, sonra hemen hemen her gün birbirlerini gördüler.

Albert'in susması yüzünden Consuelo'da uyanmıya başlayan endişe o arada biraz hafifledi. Piskoposluk kurulu üyesinin her bakımdan mükemmel ve hür olduğu kadar sâf ve neşeli başka birçok noktalarda da uyanık ve dürüst bir ruhu vardı. Sözün kısası mükemmel bir dost, son derece sevimli bir insandı. Onun çevresi maestroyu canlandırıyor ve gücünü artırıyor-du. Porpora'nın aksiliği daha hafifliyor ve bu yüzden Consuelo'nun içi daha ferahliyordu.

Provanın yapılmadığı bir gün *Antigono*'nun provasından iki gün önce) Porpora bir meslektaşı ile beraber köye gidince piskoposluk kurulu üyesi genç dostlarına evde bıraktığı adamlarını birdenbire yakalamak, bir bomba gibi onların üzerine düşerek bahçıvanın karısı Angèle'e iyi bakıyor mu, bakmıyor mu, bahçıvan volkameriyasını ihmal etmiş mi, etmemiş mi gidip anlamak için manastıra ait eve bir baskın yapmayı teklif etti. Bu gezintiyi kabul ettiler. Piskoposluk kurulu üyesinin arabası etli böreklerle ve şişelerle dolduruldu. (Çünkü bu dört fersahlık yol iştahı açmadan olamazdı.) Nihayet bir ufak dolanma yapıldıktan ve eve daha iyi bir baskın yapmak için arabayı biraz uzakta bir yere bıraktıktan sonra malikâneye girdiler. Volkameriya'nın sağlığı mükemmeldi. Hava sıcaktı. Kökleri taze idi. Soğuğun gelişiyile çiçekleri solmuştu, ama güzel yaprakları serbest gövdesinin üstüne cansızlık göstermeden sarkıyordu. Limonluk iyi korunmuştu. Krizantemler kışa meydan okuyorlar, cemekânın arakasında gülüyor gibiydiler.

Angèle süt ninesinin göğsüne asılmış, kırıtmalarla gıcıklandırıldığı zaman gülmeye başlıyordu. Piskoposluk kurulu üyesi büyük bir anlayışla, bu küçük yaratıklarda sık sık zorla ve tahrik ederek güldürmelerinde kötü bir anda sinirli bir mizacı geliştirdiği için bu güzel durumdan aşırı gitmemek gerektiğini söyledi.

Bahçıvanın sevimli küçük evinde şuradan buradan konuşuyorlardı. Piskoposluk kurulu üyesi içi kürklü hırkasına sarınmış, kuru köklerin, çam kozalaklarının meydana getirdiği küçük ateşin önünde baldırlarını ısıtıyordu. Joseph, bahçıvanın güzel karısının sevimli çocuklarıyla oynuyordu. Consuelo da odanın ortasına oturmuş Angèle'i kucağında tutuyor, onu şefkat ve keder karışık bir tavırla derin derin seyreliyordu. Ona öyle geliyordu ki bu çocuk, başkasından daha çok kendisinin ve esrarlı bir alın yazısı bu küçük varlığın talihini kendi talihine bağlıyordu. Bu sırada kapı birdenbire açıldı ve Corilla sanki hüznü hülyasıyla canlanmış bir hayalet gibi kendini genç kızın karşısında buldu.

Çocuğunu doğurduğu gündenberi ilk defa olarak Corilla bir sevgi hamlesiyle değilse de, hiç olmazsa analara özel bir vicdan azabı sarsıntısı hissetmişti. Gizlice çocuğunu görmeye geliyorlu. Piskoposluk kurulu üyesinin Viyana'da oturduğunu biliyordu. Onun arkasından yarım saatlik ara ile gelmiş, piskoposluk kurulu üyesi eve girmeden önce etrafı şöyle bir dolandığı için manastıra ait evin önünde arabasının izlerine bile raslamıyarak bahçeden Angèle'in süt ninesi ile beraber olduğunu kestirip eve kadar kiniseye

görünmeden gizlice içeri girmişti; çünkü bu konuda bir takım haber alma imkânını bulamamıştı. Piskoposluk kurulu üyesinin üzüntüsüne hıristiyanca razı oluşuna çok gülmüştü. Ama bu macerada Consuelo'nun payı olduğunu bilmiyordu. Bu yerde rakibini görmesi onda korku ve öfke karışık bir şaşkınlık uyardı; hattâ böyle kucağında salladığı çocuğun kime ait olduğunu kestiremiyerek ve öğrenmeye de cesaret edemiyerek az kalsın ters yüzü dönüp kaçacaktı. Ama Consuelo içgüdünden gelen bir hareketle tıpkı akbabanın yaklaşmasıyla yavrularını kanadı altına saklayan bir keklik gibi, çocuğu göğsünün üstünde sıktı. Tiyatroya kabul edilmiş olan Corilla'nın şimdiye kadar çıkarına göre anlattığı sırrı başka türlü göstermek yetkisini elinde tutan ve nihayet genç kadına bir korku ve öfke karışımı ile bakan Consuelo onu, odanın ortasına çiviliyerek ve büyüliyerek durdurdu.

Bununla beraber Corilla, aklını ve sözünü uzun zaman şaşırmıyacak kadar usta bir oyuncuydu. Taktığı bir horgörüfle saldırarak, küçümsemeyi elde etmekte. Sesinin ahengine bu horgörüşü katarak açık bir edâ ile Venedik dilinde yapılan şu azarlama ile rolüne başladı:

— Aman yarabbi, zavallı çingene kızım. Bu ev babasız çocukların bir deposu mu? Sen de mi çocuğunu aramaya, ya da buraya bırakmaya geldin? Görüyorum ki sen de, ben de aynı talihe doğru koşuyoruz. Mallarımız da aynı. Şüphesiz çocuklarımızın babası da bir. Çünkü maceran Venedik'de aynı tarihe raslar. Hattâ güzel Anzoletto'nun geçen mevsimde sözleşmesinin tam ortasında bizi birdenbire bırakıp git-

mesine bakarak seninle evlenmek istemediğini acıyarak gördüm.

Consuelo sapsarı, ama sakın bir tavırla cevap verdi:

— Madam, Anzoletto ile sizin yaptığınız gibi ben de içli dışlı olmak felâketine uğrasaydım ve bu felâketin sonunda anne olmak mutluluğuna erişseydim (bunu hisseden için daima bir yol vardır) çocuğum burada olmazdı hiç.

— Aa! Anlıyorum, çocuğun Zustinani'nin konağında büyütülürdü, çocuğunu tanımak için şeref sözü vermiş olan sevgili kontu kandırmakta geri kalmıyan bir zekân olmalı. Ama iddia ettiğine göre Anzoletto'nun metresi olmak felâketine uğramışsın. Zustiniani aşkının izlerini sana bırakmak mutluluğuna erişmiş. Diyorlar ki öğretmeninin öğrencisi Joseph Haydn bütün çektiği acılar için seni teselli ediyormuş. Şüphesiz kucağında sakladığın çocuk...

Şimdi Venedik dilini iyice anlıyan ve genç kadını geri itmek isteyen bir tavırla Consuelo ile Corilla'nın arasına doğru ilerleyen Joseph:

— Sizin çocuğunuz, diye haykırdı. Size bunu kesin olarak söyleyen Joseph Haydn'dır. Çünkü o, doğduğunuz sırada orada bulunuyordu.

Corilla'nın şu kötü karşılaşma günündenberi bir daha göremediği Joseph'in yüzünü boşuna hatırlamaya çalıştığı bütün durumu olan onun hafızasından derhal canlandırdı. Ve çingene erkeği Bertoni, sonunda çingene kızı Consuelo'nun gerçek yüz çizgileri altında görünüşüverdi. Ağzından bir hayret çığlığı çıktı. Bu sırada içinde utanç ve öfke birbirleriyle çatıştı, ama

çok geçmeden gönlüne hayasızlık, dudaklarına hor-görüş yükseldi. Son derece aşağılık bir edâ ile:

— Doğru yavrularım, sizi hatırlamıyorum. Sizlere, macera peşinde koşarken rastladığım zaman her ikiniz de çok naziktiniz. Hattâ Consuelo değişik kılığı içinde gerçekten sevimli bir oğlandı. Demek o, Venedik'ten kaçtıktan sonra bir yılı, yarı piskoposluk kurulu üyesiyle, küçük Joseph arasında sofuca geçirmiş öyle mi? Haydi yavrularım, içiniz rahat etsin çingene kızı sen de üzülme sakın. Her ikimizin de birer sırrı var. Her şeyi öğrenmek isteyen imparatoriçe sırrınızı hiçbir zaman öğrenemiycek.

Consuelo soğuk bir tavırla cevap verdi:

— Bir sırrımın olduğunu düşünsek bile ancak onu bu gün öğrenmiş bulunuyorsunuz. Oysa ben sözleşmenizin imzasından üç gün önce imparatoriçe ile bir saat kadar konuştuğum gün sizin sırrınızı biliyordum Corilla!

Corilla öfkeden kıpkırmızı kesilerek haykırdı:

— Demek benim hakkımda ona kötü şeyler söyledin.

— Eğer sizin hakkınızda bildiklerimi ona söylemiş olsaydım tiyatroya hiç alınmazdınız. Tiyatro ile sözleşme yapmışsanız çok açıkça fırsattan yararlanmak istemem.

Corilla görülmeye değer bir düşmanlığın o sâflığı ile karşılık verdi:

— Peki neden böyle yaptın? Amma da budala imişsin sen ha!

Consuelo ile Joseph birbirlerine bakışarak gülümsemekten kendilerini alamadılar; Joseph'in gülünse-

mesi Corilla'ya karşı bir horgörüşü gizliyordu. Consuelo'nun gülümsemesi ise bir melek gülüşü idi ve göğe doğru yükseliyordu.

— Evet, madam, dedi. Ben söylediğiniz gibi bir budalayım. Bu yüzden kendimi iyi hareket etmiş buluyorum.

Corilla biraz sarsılmış, biraz tasalı karşılık verdi:

— Tiyatroya ben alındığıma ve sen alınmadığına göre pek iyi bir durumda olmaman gerek. Zaten zekânın kıt olduğunu, işlerini yolunda yürütmesini bilmediğini bana Venedik'te söylemişlerdi. Anzoletto'nun senin hakkında bana söylediği gerçek taraf bu. Ama ne yapalım? Eğer böyleyse kabahat bende değil. Ben senin yerinde olsaydım, Corilla hakkında bildiklerimi söyledim. Kendimi bir bakire, bir kutsal kız olarak gösterirdim. İmparatoriçe buna inanırdı. O inanmakta güçlük göstermez. Bütün rakiblerimin yerini alırdım. Ama sen bunu becerememişsin! Garip şey, gemisini yürütmekte acemilik eden bir kaptan olduğunu görerek sana acıyorum.

Horgörüş onu birdenbire bir öfkeye sürükledi. Consuelo ile Joseph kahkahayı bastılar. Kafasının içinde rakibinin güçsüzlüğüne meydan okuduğunu hissederek ilkin kendini kuvvetli bir hale getirdiği o saldırgan sertliği kaybeden bir Corilla neşelenmeye başladı. Ateşin yakınında duran bir iskemleyi çekti. Düşmanlarının kuvvet ve zaafını daha iyi yoklamak için, konuşmasını daha rahat bir şekilde devam ettirmeye hazırlandı. Ama o sırada varlığını henüz hissettirmeyen piskoposluk kurulu üyesi ile karşı karşıya buldu. Çünkü o piskoposluk kurulu üyesi, kilise adamlarına yakı-

şır ihtiyatlı bir duygu ile hareket ederek, olup bitenleri anlayıncaya kadar iri yarı bahçıvanın karısı ile çocuklarına önünde durmaları için işaret etmişti.

XCIV

Consuelo'nun iri yarı piskoposluk kurulu üyesi ile münasebetleri hakkında birkaç dakika önce yaptığı sinsize imâdan sonra kilise adamının görünmesi Corilla'nın üstünde bir an Méduse'ün başı etkisini yarattı, Ama Venedik şivesiyle konuştuğunu düşünerek içi rahatladı. Kötü hayat süren bir kadının özellikle bakışını ve yüz ifadesini ayırt eden şu hayasızlık ve kıskançlık karışımı ile piskoposluk kurulu üyesini Almanca konuşarak selâmladı. Konukseverliğinde her zaman çok terbiyeli, çok zarif olan piskoposluk kurulu üyesi hiç ayağa kalkmadı. Hattâ selâmına da karşılık vermedi. Viyana'da onun hakkında çok iyi bilgi toplamış olan Corilla bu ihtiyar adamın son derece iyi yetiştığinin, büyük bir müzik meraklısı olduğunun ve bir kadına, hele bir kadın ses sanatçısına ukalaca öğütler vermeye elverişsiz bulunduğu her yerde söylendiğini duymuştu. Piskoposluk kurulu üyesini görmeye, kendi aleyhinde yapacağı bir konuşmaya engel olmak için onun gözlerini kamaştırmaya and etmişti. Bu türlü işlerde Consuelo'da bulunmuyan bir zekâ gösteriyordu, gösteriyordu ama onda aynı zamanda düzensizliğe, tenbelliğe, - bu hal tam zamanında ortaya çıkmış görünmemekle beraber - ahlâksızlığa dayanan o gevşeklik, alışkanlıklarındaki o kararsızlık vardı. Kaba yaratıkların hayatında bir

çeşit zavallılıklar birbirine zincirlenip gider. Vücuttaki ve ruhtaki gevşeklik döndürülmüş dolapların etkilerini güçten yoksun bir hale getirir... Her türlü kalleslik duygusunu taşıyan Corilla bu etkileri sonuçlandıracak gücü kendinde pek seyrek buluyordu. Piskoposluk kurulu üyesine yapacağı ziyareti bu gün değil, yarın diye atlatmıştı. Onu pek ciddi, pek soğuk bulunca açıkça şaşırmağa başladı.

O zaman Corilla bir ataklık hamlesiyle tekrar sahnede görünmeye çabalıyarak Angèle'i daima kolları arasında tutan Consuelo'ya:

— Peki ama, neden kızımı öpmeme ve onu sayın rahibin ayakları dibine bırakmama müsaade etmiyorsunuz?

Piskoposluk kurulu üyesi vaktiyle *dame Brigide*, derken takındığı aynı soğuk alaycılığı göstererek sert bir eda ile:

— *Dame Corilla* lütfen bu çocuğu rahat bırakın.

Kelimelerin üstünde biraz fazla duracak kadar bir ağırlıkla, ama pek zarif bir İtalyanca ile konuşurken kulaklarına kadar inen takkesini başından çıkarmadan sözlerine devam etti:

— Sizi bir çeyrek saattenberi dinliyorum. Her ne kadar söylediğiniz taşra diline pek alışık değilsem de, hayatımda gördüğüm en hayasız, en alçak bir kadın olduğunuzu size söyleyecek kadar dilinizi anlamış bulunuyorum. Bununla beraber öyle sanıyorum ki siz kötü olmakdan daha çok bir budala, tehlikeli olmaktan daha çok alçak bir kadınsınız. Güzel şeylerden hiç anlamıyorsunuz. Onları anlamaya çalışmak sizin için zaman kaybı olur. Size yalnız şunu söyleyece-

ğim: demin alay ettiğinizi sanarak kendisine verdiğiniz ad gibi bu genç kıızı, bu bâkireyi, bu kutsal kadını, hakkında söz ederken kirletiyorsunuz. Ondan artık söz etmeyiniz. Doğurduğunuz şu çocuğa gelince, ona dokunursanız soldurursunuz.. Dokunmayınız bu çocuğa. Çocuk kutsal bir varlıktır. Bu sözü bana Consuelo söyledi. Ben de anladım. Şu aynı Consuelo'nun inandırma gücüyle ve şefaatiyle sizden geçebileceği ahlâk bozucu duygular yüzünden günün birinde bende bir pişmanlık uyandıracaklarını umursamıyarak kızınızı bakıp büyötmek için üzerime almaya cesaret ettim. Bir-birimize şöyle dedik: tanrısal iyilik her yaratığa iyiliğı tanıma ve onu kullanma gücünü kazandırır. Bu çocuğa iyiliğı öğretmeye, bu iyilikle onu sevimli ve yumuşak başlı bir insan yapmaya and ettik. Sizinle bu iş bambaşka olurdu. Bu günden itibaren bu yavruya artık kendi çocuğunuz gözüyle bakmayınız. Onu sokağına attınız, bıraktınız, verdiniz. Artık çocuk sizin değildir. Onun eğitimine harcanmak üzere bir miktar para bırakmışınız...

Piskoposluk kurulu üyesi birkaç dakika önce kendi tarafından tenbihlendiğı için dolaptan bağı ve mühürlü bir keseyi çıkaran bahçıvanın karısına bir işaret yaptı. Corilla bu keseyi piskoposluk kurulu üyesine, kıızı ile beraber göndermiş ve kese açılmamıştı. İhtiyar adam keseyi aldı ve sözlerine şunları katarak Corilla'nın ayaklarına attı.

— İşimizi görecek kadar paramız var. Bu keseyi istemiyoruz. Şimdi sizden evimden çıkananızı, her ne bahane ile olursa olsun hiçbir zaman buraya ayak basmamanızı rica ederim. Bu şartlar, yani sizinle il-

gili olan şartlar hakkında ağzınızı hiç açmadığınız takdirde sizinle ilgili her şey hakkında kesin olarak susmaya söz veririm. Ama başka türlü hareket ederseniz gerçeği sayın imparatoriçe hazretlerine duyurmak için tahmininizden çok daha geniş imkânlarım olduğunu, tiyatrodaki çelenklerinizin, hayranlarınızın, tepinmelerinin bir anda pişmanlık getiren bir kızın, manastırların birinde birkaç yıl geçirmek üzere, değiştirdiğini mutlaka göreceğinizi haber vereyim.

Piskoposluk kurulu üyesi böyle konuştuktan sonra ayağa kalktı. Sütneineye çocuğu kucasına almasını, Consuelo'ya, Joseph'le beraber evin arka tarafına çekilmesini işaret etti. Sonra parmağı ile Corilla'ya kapıyı gösterdi. Genç kadın dehşet içinde kalmış, yüzü sapsarı, tirtir titriyerek bir şaşkın gibi nereye gideceğini bilmeden, etrafında geçen şeyleri anlamadan ihtilâçlar içinde dışarıya çıktı.

Piskoposluk kurulu üyesi lânetlemesi sırasında garip bir şekilde yavaş yavaş güç kazanan namuslu bir insanın öfkesini göstermişti. Consuelo ile Joseph hiçbir zaman onu bu halde görmemişlerdi. Papazların içinde hiçbir zaman silinmeyen o buyurma alışkanlığı, aynı zamanda biraz da soydan gelen ve şu anda II. Auguste'ün yasa dışı doğan çocuğunda beliren kırallara yakışır o emretme davranışı piskoposluk kurulu üyesine farkında olmadan karşı konması imkânsız bir çeşit heybet vermişti. Şimdiye kadar hiçbir erkeğin, böyle ciddi bir sessizlik içinde, gerçeği kendisine söylediğini duymamış olan Corilla öfkeli âşıkların sövme, öc alma, horlama sırasında her zaman içinde uyandırdığından daha çok korku ve

dehşet duymuştu. İtalyan olan ve boş şeylere inanan bir insan olduğu için bu kilise adamından ve onun lânetinden gerçekten korkmuş ve şaşırarak bahçeye kaçmıştı. Bu sırada, neşeli ve iyiliksever alışkanlıklarını, pek aykırı bir çaba yüzünden, kaybetmiş olan piskoposluk kurulu üyesi hemen hemen bayılabacak durumda, sapsarı, iskemlesine çöktü.

Consuelo bir yandan ona yardım ediyor, öte yandan zavallı Corilla'nın sendeliyerek ve çırpınarak gidişini elinde olmadan izliyordu. Ağaçlıklı yolun bitiminde genç kadının ya şaşkınlık arasında yanlış bir adım atarak, ya da kendini ayakta tutacak gücü bulamıyarak sürçtüğünü, çimenlerin içine yuvarlandığını gördü. İyiliksever kalbi varlığını iterek ve kendisinin Corilla'ya vermekte güc bulamadığı dersi pek sert bularak yardım etmek için piskoposluk kurulu üyesini Joseph'e bıraktı ve şiddetli bir sinir buhranı gösteren rakibine yetişmek için koştu. Onu yatıştıramıyacağını anlayınca ve manastıra ait eve götürmeye de cesaret edemeyince yere yuvarlanmasına, ellerinin kumlar üstünde parçalanmasına engel oldu. Corilla birkaç dakika deli gibi çırpındı; ama kendisine yardım eden ve teselli etmeye çalışan insanı tanıyınca sâkinleşti. Yüzünü mavimtırak bir solgunluk kapladı. Büzülmüş dudaklarında kederli bir sessizlik vardı. Yere dikilmiş gözleri yukarı kalkmadı. Bununla beraber parmaklıkları kapının önünde bekleyen arabasına kadar götürülmesine ses çıkarmadı. Tek bir kelime söylemeden, rakibinin yardımı ile arabaya bindi.

Consuelo, Corilla'nın yüz çizgilerinden korkmuş:

— Galiba çok rahatsızsınız? Müsaade ediniz de yolun sonuna kadar sizinle berber geleyim. Yürüyerek dönerim.

Corilla bu sözlere cevap olarak onu kaba bir hareketle itti. Sonra anlaşılmaz bir ifade ile bir an genç kıza baktı ve birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlayarak bir eliyle yüzünü sakladı, öteki eliyle arabacıya işaret ederken mert düşmanı ile kendi arasına arabanın perdesini çekti.

Ertesi gün Consuelo *Antigono*'nun son prova saatinde vazifesi başına gelmiş, işe başlamak için Corilla'yı bekliyordu. Corilla yarım saat sonra geleceğini haber vermek üzere hizmetcisini gönderdi. Cafariello Corilla'ya söğüp saydı. Böyle akılsız bir kadının emrine giremiyeceğini, beklileyemeyeceğini söyledi. Gidecekmiş gibi yaptı. Yüzü sapsarı ve rahatsız olan madam Tesi Corilla ile alay edip oyalanmak için provalarda bulunmak istemişti; bir tiyatro kanepesini getirtmiş ve katlanmış perde renginde *soytarı mantosu* denilen tam bir kulis üslubunda yapılmış birinci kulisin arkasında kanapenin üstüne uzanmıştı. Arkadaşını yatıştırmaya çalışıyor ve bu gitme isteğinin açıkca göstermekte tereddüd ettiği kontrolünden kaçmak için olduğunu düşünerek Corilla'nın gelmesini beklemekte direniyordu. Nihayet Corilla madam Tesi'den daha solgun, daha bitkin bir durumda, geldi. Madam Tesi onu böyle görünce rengini ve kuvvetlerini yeniden kazandı. Corilla, aşırı hareketlerle ve âdet edindiği serbest tavırla mantosunu ve şapkasını çıkaracak yerde sahnenin dibinde unutulmuş yıldızla

tahttan birinin üstüne yığılıverdi. Sönük bir sesle Holzbauer'e:

— Sayın müdürüm. dedi, size söylüyeyim ki son derece hastayım. Sesim yok. Müthiş bir gece geçirdim... (Tesi halsiz bir sesle Caffariello'ye sordu: Kiminle?)

Sonra Corilla sözlerine devam etti:

— İsmene rolünü almazsam ve Bérénice rolünü bir başkasına vermezseniz yarın şarkı söylemek için prova yapmam imkânsız¹.

Holzbauer yıldırımla vurulmuş gibi bağırdı:

— Bunu nasıl düşünebilirsiniz madam? Böyle bir şey, oyundan bir gün önce olur mu? Saray, oyun saatini tesbit ettikten sonra bu garip imkânı nasıl ileri sürebilirsiniz? İmkânsız bir şey bu? Hiçbir şekilde razı olamam buna.

Corilla, aslında tatlı olmyan o tabii sesini çıkararak karşılık verdi:

— Buna razı olmak zorundasınız. Ben ikinci roller için tiyatroya alındım. Sözleşmem içinde, beni hiç kimse birinci roller için zorlayamaz. Sarayın keyfini kaçırmamak için madam Tesi'nin yokluğunda beni bu rolleri kabul etmeye sürükliyen zorunlu bir durum vardı. Ama bakın ben sözümü yerine getiremeyecek kadar hastayım. Bana zorla hiçbir zaman şarkı söyletemezsiniz.

Caffariello cevap verdi:

— Sevgili dostum, sana emirle şarkı söyletecekler, sen de kötü şarkı söyleyeceksin. Biz buna hazır-

lanmıştık. Hayatında karşı karşıya kalmak istediğin bütün hâdiselere eklenecek küçük bir tatsızlıktır bu. Bu rolden vaz geçemiyecek kadar geç kaldın. Fikirlerini daha erken söylemeliydin. Elindeki imkânları çok iyi biliyordun. Bir rezalet çıkaracaksın. Bize vız gelir. Öyle bir tarzda şarkı söyliyeciğim ki, herkes Bérénice'in rolü olduğunu unutacak. Porporina da İsmène'deki küçük rolünde seyirciyi doyuracak ve senden başka herkes memnun olacak. Bu da sana başka bir defa yararlanacağın, ya da yararlanmayacağın bir ders olacak.

Corilla güvenle cevap verdi:

— Red etme nedenlerim üstünde çok aldaniyorsunuz. Eğer hasta olmasaydım belki de bir başkası kadar rolümü oynardım. Ama bu rolü oynamıyacağıma göre Viyana da bu işi yapanlardan çok daha usta biri var. Böylelikle iş yarından sonraya bırakılmaz. Temsil de geçikmemiş olur. Beni hiç yormıyacak olan İsmène rolümü seve seve tekrar söylerim.

Holzbauer şaşırarak:

— Demek siz, dedi, madam Tesi'nin yarın rolünü yapacak kadar iyileşeceğini umuyorsunuz.

Corilla sere serpe oturduğu tahttan on adım ötede duran kanapeye uzanmış olan madam Tesi'ye duyuracak kadar sesini yükselterek:

— Çok iyi biliyorum ki madam Tesi daha uzun zaman şarkı söyliyemez. Bakınız ne kadar yüzü bozulmuş! Yüzü pek korkunç, ama ben size hepimizden üstün ve mükemmel Bérénice'i elinizin altında bulundurduğunuzu söylüyorum.

Consuelo'nun elinden tutarak:

— İşte buyurun! dedi.

Consuelo bir rüya gördüğünü sanarak:

— Ben mi? diye haykırdı.

Corilla genç kızı sinirli bir hareketle tahtın üstüne iterek:

— Evet, sen! diye haykırdı. İşte Porporina, şimdi kraliçe sensin. İşte birinci role yükseldin. Seni buraya çıkaran benim. Bunu sana borçluydum. Unutma!

Holzbauer, perişanlığı arasında vazifesinde hata ettiğini, belki de bu yüzden istifa etmek zorunda kalacağını farkedince bu beklenilmedik yardımı red edemedi. Consuelo'nun İsmene ismini yaratma tarzına bakarak genç kızın Bérénice'i üstün bir şekilde oynayabileceğini görmüştü. Genç kıza ve Porpora'ya karşı gösterdiği soğuk davranışa rağmen şu anda tek bir korkusu vardı: genç kızın bu rolü kabul etmemesi.

Genç kız, bu rolü yapmaktan ciddi olarak kaçındı; içtenlikle Corilla'nın ellerini sıkarak, kendisine pek az gurur veren bu fedâkârlığı yapmaması için hafif bir sesle yalvardı. Oysa bu, rakibin düşünceleri içinde azabların en müthişi, kendine zorla kabul ettirdiği en korkunç bir boyun eğme idi.

Corilla sarsılmadan bu kararda durdu. Madam Tesi, kendini tehlikeli duruma düşüren bu ciddi yarışmadan korkarak, sesini denemek, rolüne tekrar başlamak istemişti. Ama sonra ölebilirdi. Çünkü ciddi olarak rahatsızdı, ama buna cesaret edemedi. İyi.

bir seyirci olan ve zamanımızın yumuşak huylu hükümdarının büyük bir sabırla yola getirmesini bildiği heveslere saray tiyatrosunda imkân yoktu. Saray şu Bérénice rolünde yeni bir şeyi görmeyi umuyordu: Bunu kendisine duyurmuşlardı, imparatoriçe de bunu hesap ediyordu.

Caffariello Porporina'ya:

— Haydi bakalım, dedi, karar ver. Corilla'nın hayatı içinde gösterdiği ilk zekâ belirtisi: bundan yararlanalım.

Consuelo:

— Ama, ben, diyordu. Bu rolü hiç bilmiyorum, ona çalışmadım. Yarına kadar öğrenemem.

Nihayet Porpora, gök gürültüsünü andıran bir sesle:

— Onu dinledin. dedi, o halde biliyorsun demektir; yarın bu rolü söylersin. Haydi bakalım, böyle so-murtmak yok. Hem şu anlaşmazlık sona ersin. İşte bir saatten daha çok bir zaman giyinmek için kaybettik. Sayın müdür, kemanları başlatınız. Haydi sen de Bérénice sahneye! Nota defteri yok! Şu defteri aşağıya indir bakalım. İnsan üç defa tekrarlayınca bütün rolleri ezberlemeli. Sana onu bildiğini söylüyorum.

Tekrar İsmene rolünü alan Corilla şarkısını okudu:

No; tutto o Berenice

Tu non apri il tuo cor.

Şimdi kendi gururuyla Consuelo'nun gururunu yargılıyan bu kız, *maceralarım hakkında bildiği bütün şeyler ona öyle önemsiz bir şeymiş gibi görünecek ki*, diye düşündü.

Porpora, genç kızın fevkalâde hafızasını, zafere götürecek kolaylığını tanıyordu; Consuelo rolündeki müziği ve sözleri hiç tereddüt etmeden, kusursuz olarak söyledi. Madam Tesi, onun rolündeki başarısından ve söylediği şarkıdan öyle şaşırды ki, kendini daha çok hasta hissetti. Birinci perdenin provasından sonra onu odasına çıkardılar. Ertesi gün Consuelo'nun, elbisesini hazırlaması, rolünün hareketlerini düzenlemesi, akşamın beşine kadar şarkısını baştan başa dikkatle tekrarlaması gerekti. Öyle tam bir başarı elde etti ki, imparatoriçe tiyatrodan çıkarken:

— İşte takdire değer bir kız. Muhakkak onu evlendirmeliyim. Bunu düşüneceğim, dedi.

Ertesi günden itibaren müziğini Predieri'nin yazdığı Metastasio'nun *Zenobia* operasının provalarına başlandı. Corilla birinci rolü² Consuelo'ya bırakmakta yine direndi. Bu defa madam Holzbauer ikinci rolü³ yaptı. Corilla'dan çok daha üstün bir müzikçi olduğu için bu opera ötekinden daha iyi çalışıldı. Metastasio savaş boyunca ihmal edilmiş ve unutulmuş olan aşk perisinin sarayda göze girdiğini, ama Viyana'yı öfkelendirdiğini görerek memnun olmuştu. Artık hemen hemen hastalıklarını düşünmüyordu. Marie-Thérèse'in teveccühünü, işinin gerektirdiği görevler yüzünden yeni operalar yazmak zorunda kalınca Yunan tragedya yazarlarıyla, Lâtin klâsik yazarlarını⁴ okuyarak Viyana'daki İtalyanların, İtalya'daki Almanların Cor-

neille'in, Racine'in, Shakespeare'in, Carderon'un tragedyaları üstüne yalansız dolansız, utanç duymadan söyleyebilmek için teklifsizce koydukları şu baş eserlerden birini meydana getirmeye hazırlanıyordu¹.

Zaten uzun ve yüklü ayrıntılarla dolu bu hikâyenin arasında Metastasio'nun dehâsı hakkında düşündüklerimizi söyleyerek belki de okuyucunun uzun zamanındanberi tükenen sabrını daha da kötüye kullanacağımızdan burada söz açmıyoruz. Bu konu ile zaten az ilgileneceklerdir. Biz yalnız Consuelo'nun Joseph'e onun hakkında usulcacık söylediklerini tekrar edeceğiz:

— Zavallı Beppo'cuğum. Yüce ve acıklı olduğu söylenen bu rollerini oynamakta ne kadar sıkıntı çektiğime inanmazsın. Kelimelerin çok iyi sıralandığını, şarkı söylendiği zaman dile rahatça geldiği doğrudur. Ama bunları söyleyen kişi akla gelince bu kelimeleri telâffuz etmek için gereken heyecanı demiyeyim de, ciddiyeti nasıl elde edeceğini bilmiyor insan. Bareith Margıravının, baron de Trenck'in, ya da Culmbach prensesinin hâtıralarında belki de pek iyi yer alacak olan Radamiste, Bérénice, ya da Arsinoé² tarafından saçmalık dolu ters anlama telâkki edilen entrikaları, tutkuları, ahlâk anlayışlarını sahneye koymak için eski çağı zamanımızın modasına aktarıpken yapılan uzlaşma, pek garip bir uzlaşma değil de nedir? Nekahat devresinde iken kont Albert uyuyayım diye bana sık sık kitap okurdu. Ama ben, uyumaz, tersine kulak kesilmiş onu dinlerdim. Sophokles'den, Aiskylos'dan, Euripides'den Yunan klâsiklerini önünde Yunanca metin olduğu halde, duraklamadan, açık, ama

ağır ağır İspanyolca olarak okurdu bana. Yeni ve eski dillerde öylesine derinleşmişti ki insan, onun dikkate değer yazılı bir çeviriyi okuduğu kanısına varırdı. Çevirisinin o dikkate değer doğruluğu içinde Yunan dehâsını bütün sadeliği ile anlayabilmem için İspanyolcaya çevirirken metne oldukça bağlı kaldığını söylüyordu. Aman Yarabbi, o ne yücelik! O ne hayaller! O ne şiir ve o ne sağlamlık! Beş metre uzunluğundaki öyle kişileri, temiz ve kuvvetli öyle karakterleri, derin ve gerçek öyle ıstırabları, korkunç ve yürekler paralayıcı öyle tabloları gözümün önünden geçirtiyordu ki! Henüz zayıf olduğum ve hastalığıma sebep olan şiddetli heyecanlardan hayâl gücüm daima etkilendiği için işittiğim şeylerden öylesine alt-üst oluyordum ki, onu söylerken sırasıyle Antigone, Clymnestre, Média, Electra olmayı, bu kanlı ve ıstırablı dramların sahne önündeki lâmbaların ışığında, tiyatrodan değil, ama korkunç ıssızlık içinde, ağzı açık mağaraların eşliğinde, ya da ölülerin, yaşıyanlara karşı içini çekerek ağladığı o sönük ocakların yanında, eski avluların direkleri altında kendi kendime oynadığımı tasavvur ediyordum. Zavallıların Dardani esirlerinin o yürekler paralayıcı korolarını işitiyordum. Euminides etrafımda dans ediyordu... Hem de ne garip ritimler üstünde, ne cehennemî ton değiştirmeler üstünde! Onları halâ beni ürperten bir dehşet ve zevk hâtırası dışında düşünemiyorum. Tiyatrodan hülyalarım gerçekleşirken beynimde ve gönlümde çağıladığını hissettiğim aynı heyecanları, aynı kudreti hiçbir zaman elimde tutamayacağım. Orada ilk defa tragedya oyuncusu olduğumu hissettim ve hiçbir sanatçının bana örnek ola-

madığı tipleri orada farkettim. Yine orada dramı, tragedya etkisini, tiyatro şiirini anladım. Hattâ Alberti okudukça işittiğim bu şeyleri izlemeyi ve kendi kendime söylemeyi hayâl ettiğim bir şarkıyı birdenbire ayduruyordum. Ara sıra da Albert'in konuşturduğu kişilerin hareketleri ve yüz ifadeleri içinde beni birdenbire yakaladığı oluyordu. Genç adamın, önünde Andromak, ya da Ariane belirdiğini sanarak korku ile durduğu sık sık oluyordu. Bu okumalar sayesinde, bir ayda Metastasio dramları ile uğraşarak bütün hayatımda öğreneceklerimden daha çok şeyler öğrendim ve sezdim. Eğer besteciler harekette eksik olan duyguyu ve gerçeği müziğe katmamış olsalardı, Églé Prensesi ile Grand Düşes Zenobia'yı konuşturmasından Zopire¹ askerlerinin sancaktarı ile Feld mareşal Rhademiste'in² kavga edişini işitmekten hissettiğim nefretin altında, sanırım ki ezilip kalırdım. Ah zavallı Beppo'cuğum, bütün bunlar yalan, düpedüz yalan, elbiselerimiz gibi yalan. Tiridates³ rolünde Caffariello'nun kumral perukası gibi, Ermenistan güzeli rolünde madam Holzbauer'in Pompadourvari sabahlığı gibi prens Demetrius'un⁴ pembe örgüden baldırları gibi, rahip Metastasio'nun ihtiyar Homeros'a benzediği gibi Asya kıtasına benzeyen şuracıkta gördüğümüz dekorlar gibi her şey yalan.

Haydn cevap verdi:

— Şuracıkta bana söylediğin şeyi tiyatro için operalar yazmanın zorunluğu bunu hissedince oraya kadar yükseleceğimi farzederek oratoryalar bestelemeyi düşündüğüm zaman kendimi daha ilhamlı, daha ümitli hissetmenin nedenini bana açıklıyor. Bana öy-

le geliyor ki, sahnedeki çocukça yapmacıkların, her şeyin müzik olduğu, ruhun ruha gözün aracılığı ile değil de, kulağın aracılığı ile söylediği şu senfoni çerçevesi içinde devamlı bir yalanlamaya sebep olmadığı şu oratoryolarda besteci bütün ilhamlarını geliştirebilir. Gerçekten yüce bölgeler içinde dinleyicinin hayâl gücünü sürükleyebilir.

Joseph ile Consuelo herkesin prova için toplanmasını beklerken o akşam Araxe nehri olarak sahne-
de görünecek olan ve Kafkas dağlarını göstermeye ayrılan¹, ama tiyatronun loşluğu içinde sadece iri asr boyası lekeleri arasında lâcivert bir şerit gibi uzayıp-
giden dipteki büyük perdenin önünde böyle konuşarak yanyana yürüyorlardı. Oyun için hazırlanmış şu dip dekorların seyirciler önünde değiştirilecek ve bir silindir üstünde kaldırılacak bir tarzda birbiri arkasına konulmuş olduğunu herkes bilir. Onları birbirinden ayıran aralıklar içinde tiyatro sanatçıları gidip-
gelirler. Figüranlar da uyurlar, ya da pek sağlam olmıyan kubbelerden ağır ağır düşen damlalar altında, tozlar içine uzanarak, ya da oturarak birbirlerine bütün ikram ederler. Gündüz tiyatro sanatçıları rollerini ezberliyerek, ya da işlerini konuşarak, küçük sırdaşları gözetliyerek, yahut arkada umumî bir meydan, yahut da bir deniz parçası bulunduğunu görmeden pek yakınlarında konuşan başka insanların pek gizli dalaverelerini birden yakalıyarak bu karanlık ve dar dehlizlerin boyunca gezinirler.

Tecrübesiz Consuelo Haydn'la beraber sanatkârca öfkelerini, bu şekilde iç dökmelerle anlatırken bereket versin Metastasio, Araxe nehrinin öte kıyısında

bulunmuyordu. Prova başladı. Bu, *Zenobia*'nın ikinci provası idi. Consuelo şarkılarını öyle güzel söyledi ki, orkestradaki müzikçiler âdet olduğu üzere kemanlarının arkasına yaylarını vurarak¹ onu alkışladılar. *Piedieri*'nin sözleri pek hoştu. Porpora da Hasse'nin müziği için göstermediği bir kuşku ile orkestrayı yönetiyordu. *Tridates* rolü *Cafferiello*'nun zaferlerinden biri oldu. Part'lı vahşi savaşçı elbisesini giyerken kötü duruma düşmek niyetinde değildi. Ona *Céladon* gibi sesler çıkarttılar. *Clitandre* gibi söylettiler. Consuelo her ne kadar bir eski çağ kadın kahramanının ağzından yapmacıklı ve uydurma rolünü hissettiyse de, hiç değilse bu rolde hoş bir şekilde beliren bir karakteri buluyordu. Hattâ *Albert*'le *Anzoletto*² arasında bulunduğu zamanki ruh durumu ile bir çeşit yakınlık vardı. Sadece insan duygularını ifade etmek için bugün söylediğimiz gibi, *yerli renki* unutarak, mânası sık sık gönülde beliren şu arya içinde yüceldiğini farketti³

Voi Leggette in ogni core;

Voi sapete, o giusti Dei,

Se son puri i voti miei

*Se innocente è la pietà*⁴.

Şu anda kendisinde gerçek bir heyecanın, takdire değer bir zaferin bilinci vardı. O gün madam *Tesi*'nin⁵ varlığı ile tâciz olmıyan, iyi niyetle takdir eden, genç kızın zaten bu esas parça ile bütün mümkün şartlar içinde, bütün kibar seyirciler üstünde uyandıracağı şu karşı konmaz etkinin kesinliğini hissettiğini kabul eden *Cafferiello*'nun bakışına ihtiyacı yoktu. Böylece, söylediği şarkılarla opera ile, arkadaşları ile, kendi ken-

disiyle, sözün kısası tiyatro ile kendini barışmış buldu. Bir saat önce durumuna karşı lânetler yağdırmasına rağmen öylesine derin, öylesine ani iç ürpermelerini duymaktan kendini alamadı. Bu öyle bir ürpermedir ki, sanatçı tarafı olmıyan birinin bunca asırlık didinmeyi hayâl kırıklıklarını, ıstırabı bir anda unutabileceklerini anlaması imkânsızdır.

XCV

Hâlâ Porpora'ya yarı uşaklık eden ve müzik dinlemeye, hattâ gözle görerek operaların birbirine bağlantılarını incelemeye susamış olan Haydn, Consuelo şarkı söylerken kulis arasında girme müsaadesini, üstadın öğrencisi olduğu için, elde ediyordu. Porpora'nın ilkin onu tiyatroya kabul etmekte pek yumuşak davranmadığı halde, iki gündenberi daha kendisinden bu müsaadeyi almadan önce keyfi bir tavırla tiyatroya girmesine izin vermesi Haydn'ın dikkatini çekti. Çünkü profesörün kafasının içinden yeni bir şey geçmişti. Marie-Thérèse Venedik elçisi ile müzikten konuşurken, Consuelo'nun dediği gibi, evlendirme hastalığının o sabit fikrine tekrar saplanmıştı. İmparatoriçe, bu büyük ses sanatçısının, öğretmeninin öğrencisi olan genç müzikçi ile evlenerek Vıyana'ya yerleşmesini memnurlukla karşılayacağını büyük elçiye söylemişti. Hatta büyük elçiden Haydn hakkında bilgiler almıştı. Büyük elçi de çok güzel şeyler söyleyip, onun müzikteki büyük yetilerinden söz ettikten sonra iyi bir katolik¹ olduğunu temin edince imparatoriçe iki gence uygun düşen bir gelecek için söz vererek bu evlenmeyi hale yola koymasına için onu sıkıştırdı. Fikir

Joseph'i büyük bir şefkatle seven M. Corner'e hoş göründü. Zaten ona derslerine serbestçe devam etsin diye altmış iki frank aylık veriyordu¹. Büyük elçi bu meseleden Porpora'ya hararetle söz açtı. Porpora da, Consuelo'sunun bir soydankişiye varmak istiyerek tiyatrodan çekilmek için direneceğinden korkarak (çünkü öğrencisinin evlenmeden ve birisine tutulmadan yaşamasını herşeye tercih ederdi.) bir çok tereddüt ettikten ve karşı koyduktan sonra, nihayet bu evlenmeye razı görünmüş bulunuyordu. Elçi büyük bir darbe olarak Haydn'ın bestelerini ona göstermeye ve üstadın pek memnun görüldüğü üç saz ile yazılmış serenadın Beppo'nun üslubu olduğunu açıkça söylemeye karar vermişti. Porpora bu eserde, büyük bir istidadın izleri bulunduğunu, genç adama iyi bir yön vereceğini, insan sesi için yazması bakımından öğütler vererek yardım edeceğini, nihayet bir ses sanatçısının bir besteci ile evlenmesi, geleceği için çok elverişli olacağını itiraf etmişti. Bu çiftin pek genç, gelirlerinin pek zayıf olması, yükselmeden başka bir ümit taşımadığı halde kendini çalışmaya verme zorunluluğunu ona kabul ettiriyordu. Consuelo böylelikle tiyatroya bağlanmış olacaktı. Maestro teslim oldu. Consuelo gibi, o da Riesenburg'dan henüz cevap alamamıştı. Bu susuş onda, kendi görüşüne karşı bir direniş, genç kontun yapacağı atakça bir davranış korkusunu uyandırıyor; "Consuelo'yu evlendirmesem bile bir başkasına nişanlıyabilseydim bundan hiçbir korkum kalmazdı," diye düşündü.

Consuelo'yu bu karara yöneltmek gücü. Bu işte ona cesaret verici öğütler vermek için, onda direnmek

düşüncesini uyandırabilirdi. Bir Napolili kurnazlığı ile, hâdiseyi zorlamanın bu genç kızın ruhunda belli belirsiz bir değişiklik yaratabileceğini düşündü. Genç kızın Beppo'ya karşı bir arkadaşlığı vardı. Beppo, kalbindeki aşkı yenmekle beraber genç kıza karşı öyle bir özen, öyle bir hayranlık ve özdengeçme gösteriyordu ki, Porpora genç adamın şiddetle tutulduğuna kendini iyice inandırabilmişti. Genç kızla münasebetleri içinde genç adamı, hiç rahatsız etmiyerek dileklerini hoş göstermek imkânlarını ona vereceğini, imparatoriçenin niyetlerini ve bu niyete kendisinin de katıldığını uygun bir zaman ve yerde açıklarken, genç adama iyi söz söyleme cesaretini, kandırma gücünü vereceğini düşündü. Nihayet ona sert muamele etmekten ve onun aşağı görmekten vazgeçti. Hâdiselerin, kendisinin bu hâdiselere karışması ile işlerin daha çabuk yürüyeceğini umarak onların kardeşçe birbirlerine iç dökmelelerini kendi haline bırakıyordu. Başarıdan yeteri kadar şüphelenmemekle büyük hata işliyordu. Consuelo'nun şöhretini dedikoducuların eline bırakıyordu; çünkü tiyatrodaki bütün insanların bu genç adamla, Consuelo'nun seviştiklerini açıkca söylemeleri için Joseph'in genç kızla beraber kulisler arasında iki defa görünmesi yetmişti, dürüst ve sâf ruhlarda görüldüğü gibi güvençli ve uzağı görmiyen zavallı Consuelo'da, tehlikeyi önceden sezerek bu durumu sağlama bağlamayı hiçbir zaman düşünmüyordu. Bu yüzden şu *Zenobia*'nın provalarından ilk gününden bu yana gözler açıldı ve çeneler işlemeye başladı. Her kulisin içinde, her dekorun arkasında gidip gelen tiyatro sanatçılarının, korocuların ve bu çeşit hizmetler-

arasında doğmakta olan bu aşk dalâveresinin rezaleti, ya da şu hayırlı arkadaşlıkların sâflığı hakkında kötü, ya da neşeli, suçlu, ya da ilgi çekici bir düşünüş tarzı vardı.

Consuelo her rolünde, sanatçı olarak duyduğu her heyecandan bir şey göremiyor, işitemiyor ve sezinliyemiyordu. Joseph, tam bir hayal içine gömülerek ve söylenen operayı da, hele müzikle dolu ruhunun içinde derin derin düşündüğü insanla büsbütün kendinden geçerek kapalıca söylenen bir kaç lâkırdıyı duyuyor ama, boş bir ümitle güvenç duymaktan o kadar uzaktı ki, bu sözleri anlamıyordu. Mânalı bir sözü, iğneli bir imâyı, birden işittiği zaman başını kaldırıyor, etrafına bakınıyor, bu sataşmaların hedefini araştırıyordu. Kimseyi bulamayınca bu türlü sözlerle hiç aldrış etmiyerek derin derin düşüncelerine tekrar dalıyordu.

Operanın her perdesi arasında, çoğu zaman güldürücü bir oyun veriliyordu. O gün küçük sahnelerden meydana gelen Metastasio'nun pek gülünç ve neşeli olan *Imperesario delle Canarie* eseri prova ediliyordu. Corilla bu oyunda, titiz, üstün ve acaip bir baş şarkıcı rolünü yaparken gerçekten mükemmeldi. Bu küçük nükteli eserde her zaman elde ettiği başarı, o büyük Zenobia rolünü feda edişine duyduğu tasayı biraz avutuyordu. Perde arası oynanan bu gülünç eserin son kısmı prova edildiği sırada Consuelo üçüncü perdenin prova edilmesini beklemek üzere, rolünün heyecanı ile biraz telâşlanmış, ilk dekoru meydana getiren dik uçurumların ve vâdilerin çevirdiği kor-

Keunç vâdi ile *duygun* seyircinin gözlerini hoş bir şekilde dinlendirmek için üçüncü perdede görünecek olan tatlı meyilli dağlarla çevrili şu çok güzel Araxe nehri arasında bulunan dik dekorun arkasına gitti. Joseph, onun süflör kulübesinin üstünde bıraktığı ve büyük zir zevkle kullandığı yelpazesini getirdiği zaman genç kız dekor boyunca hızlı adımlarla bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Kalpten gelen içgüdü ve Porpora'nın bilerek gösterdiği dalgınlık, arkadaşının yanına gitmek için Joseph'i çabucak ona doğru itiyordu. Sırlarını anlatma alışkanlığı ve iç dökme ihtiyacı, genç adamı daima neşe ile karşılaşmasına sebep oluyordu. Talih, gökte meleklerin yüzlerini kızartmayacağı bir yakınlık duygusunun yarattığı iki katlı hareketten doğan garip mutsuzlukların nedenini ve işaretini vermeye karar vermişti. Sonuca varmakta her zaman teâş gösteren roman okuyucularımızın bir takım fazla sahneleri yaratmamızı istediklerini çok iyi biliyoruz. Onlardan biraz sabırlı olmalarını rica ederiz.

Joseph, Consuelo'ya gülümsiyerek ve ona elini uzatarak:

— Bakın, dostum, ünlü rahibimizin dramından pek o kadar hoşnutsuzluk duymuyor muşsunuz gibi geliyor bana? Dua aryaasının içinde varlığını, avucu içine alan dehâ ejderinin bir hamlede alıp uçuracağı bir pencere buldunuz.

— Bu aryayı çok güzel söylediğimi mi sanıyordun?

— Gözlerimin kızarmış olduğunu görmüyor musun?

— Ya! Evet ağlamışsın.. Ne kadar güzel bir şey bu. Seni ağlattığım için çok memnunum.

— Sanki bu hal, ilk defa oluyormuş da! Benim iyi kalpli Consuelo'm, sen Porpora'nın olmanı istediği gibi bir sanatçı oluyorsun. Başarının ateşi içinde tutuşuyor. Bochemer - Wald'in patikalarında şarkı söylediğin zaman bol bol ağladığımızı görüyordun. Söylediğin şarkının güzelliği ile duygulanarak kendin de ağlıyordun. Şimdi ise başka bir şey oluyor: döktürdüğün gözyaşlarını görerek mutluluktan gülüyor, gururdan titriyorsun. Haydi, cesaret Consuelo kelimenin bütün anlamıyla sen bir baş şarkıcısın!

— Bunu söyleme, dostum, hiçbir zaman şuradaki şarkıcı gibi olamayacağım.

Genç kız, sahnede dip dekorun öte yanında şarkı söyleyen Corilla'nın el ve kol hareketlerini işaret ediyordu.

Joseph tekrar söze başladı:

— Bu işi kötü tarafından almayınız. Demek istiyorum ki, ilham perisi seni alt etti. Soğuk kanlı aklın, sert felsefen Riesenburg hâtırası ile Python'nun ruhiyle savaştı. İşte seni dolduran ve taşıran şey. İtiraf et ki hazdan boğulacak haldesin. Koluma dayanan kolunun titrediğini hissediyorum; yüzün canlanmış, gözlerinin şu andaki bakışını hiçbir zaman görmemiştim. Hayır, kont Albert sana, Yunan tragediyalarını okurken bundan daha heyecanlı, bundan daha ilhamlı olamazdın.

Consuelo birdenbire sapsarı olarak ve kolunu Joseph'in kolundan çekerek haykırdı:

— Ah! Bana öyle ıstırap veriyorsun ki! Neden bu adı burada anıyorsun? Şu çılgınlık tapınağında yankı

uyandırmaması gereken kutsal bir addır bu. Geceleri bütün hayâllerin, tatlı rüyaların bütün hayaletleri içine bir yıldırım darbesi gibi, giren müthiş bir addır bu.

Haydn bir anlık sessizlikten sonra cevap verdi:

— Peki, Consuelo; sen bu adamla evlenmek için hiçbir zaman karar veremezsin.

— Sus, sus, bu sözü ona verdim bile.

— Peki, ama sözünü tutarsan hiçbir zaman mesut olamazsın Sen nasıl tiyatroyu bırakırsın? Sen nasıl sanatçı olmaktan vazgeçersin? Çok geç kalınmış bir saat. Demin, hâtırası bütün hayatının bir azabı olacak sevincin tadını çıkardın.

— Beni neden öyle korkutuyorsun Beppo? Hem bugün bana neden böyle şeylerden söz açıyorsun?

— Bilmiyorum, istemediğim halde bu sözleri söylüyorum sana. Duyduğum ateş beynime sıçradı. Eve dönünce yüce birşey yaratacağımı sanıyorum. Bu bayağı birşey olacak, adam sen de, bir çeyrek saattenberi içimi dehâ ile dopdolu hissediyorum.

— Sen ne kadar neşelisin, ne kadar sâkinsin! Ya ben! Sözünü ettiğin şu gurur ve sevinç ortasında amansız bir ıstırap duyuyorum. Hem gülmek, hem ağlamak isteği var içimde.

— İstırap çekiyorsun. Buna eminim; ıstırap çekeceksin. Kudretinin patlayıp açıldığını hissettiğin anda seni gamlı bir düşünce sarıyor ve buz gibi soğutuyor.

— Evet doğru. Acaba bu neden?

— Bunun mânası şudur, sen bir sanatçısın. Kendine ve Tanrıya çirkin görünen amansız bir vazife gibi, kendini sanattan vazgeçmeye zorlamışsın.

— Bana öyle geliyor ki, dün için hayır, bugün için evet. Çünkü sinirlerim hasta. Çünkü bu çırpınmalar korkunç ve uğursuz şeyler; bunu görüyorum. Bu çırpınışların sürüklemelerini ve kudretlerini daima inkâr etmiştim. Sahneye daima sükûnetle, alçak gönüllülükle, bilinçli bir dikkatle girmiştim. Bugün artık kendime sahip değilim. Eğer şu anda oyun oynamam gerekseydi, bana öyle geliyor ki, ya yüce çılgınlıklar yapardım, ya da garip bayağılıklar. Erdemin dizginleri elimden kurtuluyor; umarım ki yarın böyle olmam. Çünkü bu heyecan bir yandan hezeyana benziyor, öte yandan can çekişmesine.

— Zavallı dostum, korkarım ki bundan sonra hep böyle olacaksın. Hattâ daha fazlasını bile umuyorum. Çünkü ancak bu heyecanın ateşi içinde gerçekten kudretlisin. Yakın olduğun müzikçiler, bütün tiyatro sanatçıları bu hezeyan olmadan, ya da bu hezeyanı hissetmeden hiçbir şey yapamıyacaklarını, hattâ yaşlılık ve alışkanlıkla yatışacak yerde iblislerinin her kucaklayışında her zaman daha duygulu bir hal aldıklarını söylerler.

Consuelo içini çekerek:

— Bu hal, büyük bir esrardır. Bana öyle geliyor ki kendini beğenme, başkalarının kıskançlığı şanı ve şerefe karşı duyulan o alçakca ihtiyaç beni pek ani yakalamasını ve varlığımı her gün biraz daha altüst etmesini bildi. Hayır! Seni temin ederim ki Zenobie'nin şu duasında ve Caffariello'nun tutkusu-

mun ve güçlülüğünün beni fırtınanın anaforu gibi sürüklediği Tiridates'le beraber okuduğum şu duada ne seyirciyi, ne rakiplerimi, ne de kendimi düşünüyordum. Ben Zenobie idim. Tam bir hristiyan ateşliliği ile Oiympos dağının tanrılarını düşünüyordum. Hattâ nakarattan sonra gülmeden bakamadığım şu iyi kalbli Caffariello'ya karşı bir aşkla yanıp tutuşuyordum. Bütün bunlar pek garip. Sürekli bir yalandan ibaret olan tiyatro sanatı için, Tanrının, kendimize inanmak ve başkalarında hayal yaratmak için yaptıklarımızı ciddiye almak deliliğine bizi çarptırarak cezalandırdığına inanmaya başlıyorum. Hayır! Gerçek hayatın bütün tutkularını, bütün heyecanlarını tiyatro haline getirmek için kötüye kullanmak insana müsaade edilmemiştir. O ister ki, ruhumuzu gerçek sevgilere, yararlı hareketlere karşı kudretli ve sağlam tutalım. Ama onun görüşlerini aldattığımız zaman bizi cezalandırıyor ve çılgına döndürüyor.

— Ya Rabbi! Ya Rabbi! Ey güçlü Tanrım! Bak Consuelo, işte esrar asıl burada. Tanrının bize karşı niyetlerini kim kavramış ki? Tanrı, yerine getirmeye çağrıldığımız gerçek âdeti eğer yasak etseydi, hiçbir zaman boğup yok edemediğimiz gerçek sanatın o duygularını, o ihtiyaçlarını tâ beşikten itibaren bize verir miydi? Çocukluğumdanberi neden arkadaşlarımızın oyununu sevmiyordum? Kendi halime bırakıldığımdanberi neden hiçbir şeyin oyalyamıyacağı kadar büyük bir istekle benim yaşımdaki bir çocuğu öldürülecek olan bir direnişle müziğe çalıştım. Boşluk beni yoruyor, çalışma bana hayat veriyordu. Sen de böyleydin Consuelo. Bana bunu yüz defa söyledin.

İkimizden biri hayatında ötekine rastlayınca o, karşısında kendi hayatını kavramış sanıyordu; hey gidi hey, her şeyde Tanrının eli var; her güç, her eğilim onun eseridir. Bununla beraber onun amacını anlamıyoruz. Sen ses sanatçısı olarak doğdun, o halde nasıl yaratıldıysan öyle kalmalısın. Herhangi bir kimse sanatçı olmaya engel olursa ya seni öldürür, ya da sana mezardan daha kötü bir hayat verir.

Büyük bir üzüntüye kapılan Consuelo hemen hemen şaşkın bir halde:

— Ah! Beppo, diye haykırdı. Eğer benim gerçekten dostum olsaydın ne yapacağını iyice biliyordum.

— Ne demek isteyorsun sevgili Consuelo, hayatım senin değil mi?

— Yarın gerçekten bir sanatçı olarak, hayatımda ilk ve son defa gerçekten ilhamla doğduktan sonra perdeyi indirdikleri zaman beni öldürürdün.

Joseph içine hüznün karışan bir neşeyle:

— Öyle mi? Daha iyisi ya kont Albert'i öldürürdüm ya da kendimi.

O sırada Consuelo tam karşısında açılan kulise doğru gözlerini kaldırdı ve onu kederli bir dalgınlıkla gözleri ile ölçtü. Büyük bir tiyatro içine gündüz gözüyle baktığımız zaman başkadır, ışıklar içinde olduğumuz zaman başkadır. O, böyle derin derin seyretilmedikçe insana fikir vermesi mümkün değildir.. Boşluğa, yalnızlığa ve sessizliğe gömüldüğü zaman bu salondan daha iç karartıcı, daha karanlık, daha korkunç hiçbir şey yoktur. Eğer bir insan yüzü, şu

mezarlar gibi kapalı duran locaların içinde iyice görünürse sanki bu yüzün bir hayalet olduğu sanılabilir. En pervasız aktörü korku ile irkitebilirdi. Sahnenin dip tarafının üstünde ve çatı kenarlarında açılan birçok pencereden düşen soluk ve cılız bir ışık, iskeleler, kül rengi paçavralar, tozlu tahtalar üstünde iğri olarak tırmanır. Sahnenin üstünde, derinlik duygusunun üstünlüğünden yoksun bir göz, seyircilere oldukları gibi görünecek olan ve sıkışık bir durum yaratılmaması ve birbirine karışmaması, ya da dekorlara çarpıp parçalanmaması için yakın bir aralıkla ölçülmüş ve incelenmiş o haşmetli hareketleri, ezici kitleleri, önlenemez hamleleri yalancıktan gösterirken bu daracık salonda bunca kişinin, bunca tutkunun nasıl hareket edeceğini düşünerek şaşırıp kalır. Eğer sahne küçük ve dar görünüyorsa bunca sahne düzenini yerleştirmeye, bunca makinenin işletilmesine ayrılmış olan iç genişliğin yüksekliği, seyircinin gözleri için belli bir nisbet içinde sahneyi kesen, ya da bölen mimari kenar süsleri, yeşil dallar halinde süslenmiş bu dekorlardan ayrı olarak pek kocamanmış gibi görünür. Bu gerçek nisbetsizlik içinde şu yüksekliğin ciddi bir tarafı vardır: Ama insan sahneye bakınca kendini bir hapishane hücresinde sanır. Ama çatılardan baksaydı kendini gotik bir kilisenin ya yıkık, ya da yarım kalmış bir kilisenin içinde sanacaktı. Çünkü orada bulunan her şey soluktur, biçimsizdir, garip ve kararsızdır. Bu renksiz ayrıntıların karışıklığı içinde insanın hiç farketmediği öteki merdivenlere doğru, açık bir sebep yokken atılmış ve tesadüf olarak kesilmiş olan makina-

ları işleyenlerin ihtiyacı için, nisbeten yoksun asma merdivenler; zihinde hiçbir mâna uyandırmıyan tersine dönmüş ortada görünen dekorlar; garip bir şekilde biçilmiş yığın yığın tahtalar; sanki eski Mısır yazısı gibi birbirine karışmış ipler; ne idüğü belirsiz kalıntılar, sanki şimdiye kadar bilinmiyen işkenceler için hazırlanmış gibi görünen makaralar ve çıkırıklar, bütün bunlar uyanmıya yakın bir zamanda gördüğümüz ve nerede bulunduğumuzu anlamak için boşuna çırpınırken sanki kavrayamadığımız şeylerin gözlerimizin önünde canlandığı şu rüyalara benzer. Her şey belli belirsizdir; her şey dalgalanır, her şey dağılmaya hazır gibidir. Şu kirşlerin üstünde rahat rahat çalışan ve sanki bir örümcek ağı üstünde yürüyormuş gibi bir his uyandıran bir adam görülür. O size geminin iplerine tırmanan bir gemici, ya da çürük kalasları kemiren ve destere gibi kesen koskocaman bir fare gibi görünebilir. İnsan nereden geldiğini kestiremediği bir takım sözleri işitir. Bu sözler, sizden seksen ayak yükseklikteki ağızlardan çıkar. Bu hayali kubbelerin bütün köşelerine çöken yankıların garip ahengini ileriye ya da yana atacağınız bir adıma göre sesin etkilerini değiştiren belli ya da boğuk bir halde kulağınıza getirir. Müthiş bir gürültü iskeleleri sarsar, uzayıp giden ışıklar halinde tekrar eder. Acaba kubbe mi yıkılıyor? Acaba su entipüften balkonlardan biri çatırdıyor ve kalıntıları altına zavallı işçileri sürükliyerek yıkılıyor mu? Hayır. Bu, ya aksıran bir itfaiye eridir, ya da bu asma lâbirentlerin uçurumları arasında avını kovalamak için ileriye fırlayan bir kedidir. Bütün bu eşya-

lara, bütün bu görütlüğe alışık değilseniz korkarsınız. Maksadın ne olduğunu ve hangi umulmadık görünlüğe karşı soğukkanlılık göstermeniz gerektiğini bilemezsiniz. Hiçbir şeyi, hattâ bakışla, akılla ayırt edemediğimiz şeyi, duyuların mantığına göre her zaman bellibelirsiz ve öğrenülmesine imkân olmıyan bir tehlikeyi anlıyamazsınız. İnsan, böyle bir karma karışıklığın içine girdiği zaman, en akla yakın hayal edebileceğiniz şey esrar dolu bir kimyacınn lâburatuvarı içinde çılgınca bir şamata ile karşılaşmaktır.

Consuelo, dalgın gözlerini bu garip binanın üstünde dolaştırıyor, bu düzensizliğin şiiri ilk defa olarak kendisine görünüyordu. İki dip dekorun meydana getirdiği dehlizin her iki ucunda birkaç insan yüzünün, gövdeler halinde zaman zaman geçtiği karanlık ve derin bir kulise açılıyordu. Birdenbire bu yüzlerden birinin, kendini bekliyormuş gibi, durduğunu gördü. Sanki kendisini çağırır gibi yaptığını sandı.

Genç kız Joseph'e sordu:

— Acaba Porpora'mı bu?

Joseph:

— Hayır, dedi, muhakkak üçüncü perdenin başlıyacağını sana haber vermeye gelen biri.

Duvara kadar geri geri gittiği için yüz çizgilerini farkedemediği bu insana doğru yönelerek adımlarını sıklaştırdı. Ama üç adım kadar yaklaşıp ona sesleneceği bir sırada bu insan birbiri arkasında bulunan kulislerin gerisine çabucak kaydı. Bütün dekorların arkasından geçerek sahnenin dibine sokuldu.

Joseph:

— Bakın bizi gözetler gibi bir hali var onun, dedi.

Bakışlarından kaçmak için gösterilen bu telâşlı harekete şaşırان Consuelo:

— Daha çok kaçar gibi bir hali olan bu adam, neden bilmiyorum, beni korkutuyor.

Sahneye tekrar girdi ve son perde provasını yaptı, perdenin sonuna doğru kendini coşturan heyecanlı hareketi yeniden hissetti. Gitmek için mantosunu giymek istediği sırada âni bir aydınlığın gözlerini kamaştırdığı bir anda onu aradı: başının üstünde bir tepe penceresini açmışlardı. Ve batan güneşin ışını önüne eğri olarak düşüyordu. Etrafındaki eşyaların karanlığı ile bu âni ışığın çatışması, görüşü bir an şaşırttı. Kulisin içinde kendini meraklandıran siyah mantolu aynı insanı birdenbire yanı başında görünce rastgele iki üç adım attı. Genç kız onu bulanık bir gözle görüyordu. Bununla beraber sanki onu tanııymıymuş gibiydi. Bir çığlık attı ve ona doğru atıldı, ama adam çoktan kaybolmuştu. Onu boş yere gözleriyle aradı.

Joseph genç kıza mantosunu verirken:

— Nen var? dedi. Bir dekora mı çarptın? Yaralandın mı?

Genç kız:

— Hayır, dedi, ama Kont Albert'i gördüm.

— Kont Albert'i burada nasıl görürsün? Bundan emin misin, imkân var mı?

Consuelo Joseph'i sürükliyerek:

— İmkâm var, hem de muhakkak.

Sonra koştı, bütün köşelere girerek kulisleri dolandırmaya başladı. Joseph, genç kızın aldandığına inanmakla beraber onun aramalarına yardım etti. Bu sırada Porpora Consuelo'yu giyinme odasına götürmek için telâşlı telâşlı sesleniyordu. Consuelo, kendisine Albert'in hafif yüz çizgilerini hatırlatan adamı bulamadı. Öğretmeni ile beraber dışarı çıkmak zorunda kalınca kendisiyle aynı zamanda sahnede bulunan bütün insanları gözden geçirdi. Dikkati çeken kimseye benzer birçok mantonun bulunduğunu gördü.

Genç kız, kendini dikkatle izliyen Joseph'e yavaş, pek yavaş bir sesle:

— Hepsi bir. Onu gördüm, oradaydı.

Joseph:

— Gördüğüm, dedi, bir sanrıdır. Eğer bu adam gerçekten kont Albert olsaydı seninle konuşurdu. İkinci defa yaklaştığın halde kaçtığını söylüyorsun.

— Muhakkak o dur. Gördüğümü söylüyorum sana. Joseph, dediğin gibi bunun bir hayal olduğuna inanıyordum. Başına bir felâket gelmiş olmalı onun. Ah! Şimdi Bohemya'ya gitmek ve kaçmak istiyorum. Eminim ki tehlikeli bir durumdadır. Beni çağırıyor, beni bekliyor.

— Zavallı Consuelo'cuğum, öteki kötü işleri arasından görüyorum ki sana deliliğini de aşlamış. Şarkı söylerken içinde uyanan coşku seni bu hülyalara hazırladı. Kendine gel. Bunun için yalvarırım sana. Şuana emin ol ki eğer kont Albert Viyana'da bulunuyorsa, gün sona ermeden, dipdiri koşup geldiğini göreceksin.

Bu ümit Consuelo'yu yeniden canlandırdı. Genç kızın, bu delikanlı ile konuşmalarının harareti içinde kendini unutmamasını bu defa kötü karşılamıyan ihtiyar Porpora'yı arkasında bırakarak, Beppo ile beraber hızlı hızlı yürüyordu. Ama Consuelo artık Joseph'i maestro'dan daha çok düşünmüyordu. Koştı, soluk soluğa geldi ve dairesine çıktı, ama orada kimseyi bulamadı. Hizmetçilerden, Consuelo bulunmadığı sırada birisinin gelip onu sorup sormadığını araştırdı. Kimse gelmemişti; hiç kimse de gelmedi. Consuelo bütün gün boşuna bekledi. Akşam ve gece basmadan bir hayli önce sokaktan geçen geç kalmış bütün insanlara pencereden baktı. Ona daima birisinin kapısına doğru yöneldiğini, durduğunu görüyormuş gibi geliyordu. Kimi şarkı söyleyerek, kimi bir ihtiyar gibi öksürerek geçiyor, sonra karanlıklarda kayboluyordu. Consuelo bir rüya gördüğüne inanarak gidip yattı. Ertesi sabah bu izlenimin silinip gittiğini görünce söz konusu insanın yüz çizgilerinden hiçbirini gerçekten ayırt edemediğini Joseph'e itiraf etti. Boyunun bütününü, mantosunun dikilişi ve üstünde duruşu, solgun bir ten, bir sakal, ya da tiyatronun o garip ışığı ile apaçık beliren belki de şapkasının gölgesi olan yüzünün alt tarafındaki kara bir şey hayal gücünün yardımı ile çabucak yakaladığı bu belli belirsiz benzeyişler Albert'i gördüğüne inanması için ona yetmişti.

Joseph:

— Bana, dedi, sık sık tasvir ettiğin gibi bir adam eğer sahnede bulunmuş olsaydı orada bulunan pek çok insanın, ihmal edilmiş elbisesiyle, uzun sa-

kaliyle, kara saçlariyle dikkatini çekerti. Bu yüz-
den her tarafta soruşturma yaptım. Tanımadan ya da
izin kağıdını görmeden kimseyi içeriye sokmıyana
tiyatro kapıcılarına varıncaya kadar hiç kimse o gün
tiyatrodaki yabancı bir adamı görmemişti.

— Haydi canım, onu rüyamda gördüğüm mu-
hakkak. Heyecanlıydım. Kendimde değildim. Albert'i
düşündüm, hayali kafamın içinden geçti. Orada, gözü-
mün önünde birisi duruyordu. Ben de onu Albert'e
benzettim. Demek ki kafam çok zayıflamış. Muhak-
kak olan bir şey varsa, kalbimin tâ derinliğinden hay-
kırdım. İçimde pek olagan üstü, pek saçma bir şey
geçmiş olmalı.

Joseph:

— Artık bunu düşünme, dedi, bu kuruntularla
kendini yorma, rolünü gözden geçir ve bu akşamı
düşün.

XCVI

Gündüz Consuelo pencerelerin birinden pek ga-
rip bir alayın meydana doğru geçip gittiğini gördü.
Bunlar, uzun bıyıklı, bodur, geniş, güneşten yanmış
insanlardı. Çıplak ayaklarına eski çağda Yunan tra-
gedyalarında giyilen yüksek ökçeli ayakkabılar gibi
çapraz kayışlı kunduralar geçirmiş, başları sivri kü-
lâhlarla örtülmüş, kuşakları dört tabanca ile dona-
tılmış, kolları ve boyunları çıplak, ellerinde uzun Ar-
navut karabinesi, sırtlarında pek yukarı kaldırılmış
kırmızı uzun bir manto vardı.

Consuelo kendisini ziyarete gelen piskoposlu-
kurulu üyesine:

— Acaba bu, bir maskeliler alayı mı? diye sor-
du. Ne bileyim, karnavalda değiliz de.

Piskoposluk kurulu üyesi genç kıza:

— Bu adamlara iyice bakınız, dedi. Çünkü Tanrı
Marie - Thérèse'in saltanatının devam etmesinden
hoşnutsa, onları daha uzun zaman göremiyeceğiz de-
mektedir. Bir nefret ve korku ile de olsa halkın onları
nasıl bir merakla seyrettiğini bir görünüz. Viyana
felâket ve ıstırap günleri içinde onların dolaştıkları
yeri gördü. Selâmetini onların vazifelerinde bulduğu
için, bugün utanarak ve üzülerek karşılaşmasından
çok daha neşe ile karşılamıştı bu insanları¹.

Consuelo:

— Bohemya'da, dedi, bana çok sözünü ettikleri
ve orada birçok kötülük yaptıkları söylenen köle
haydutlar bunlar mı?

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Evet, dedi, bunlar o köle haydutlardır². Dos-
tunuz baron Frédéric de Trenck'in amca oğlu olan
ünlü baron François de Trenck'in³, Marie - Thérèse'-
in emrinde hemen hemen düzenli birlikler kurmak
için inanılmıyacak derecede bir ustalık ve beceriklik-
le azad ettiği ya da esir ettiği Hırvat haydutları-
nın, ayak takımı şu köleler sürülerinin kalıntıları-
dır⁴. Bu korkunç kahramana askerlerinin taktıkları
ad gibi, ağzından ateşler saçılan şu Trenck'e, geçip
giden o huzur ve keder yıllarının en kurnaz, en önem-
li, en zorunlu şu ünlü komutacıya, muhakkak ki as-
rının en palavracı, en yağmacı insanına, ama ayn-
zamanda yeni zamanların en gözü pek, en sağlam,
en hareketli, âdeta masal haline gelmiş en pervasız

adamına bir bakınız. İşte: insafsız bir şekilde çobanlığını yaptığı, aç ve ağızları kanla dolu kurtlariyle beraber çapulcu Trenck'tir!

François de Trenck Prusyalı amca oğlundan çok daha uzun boyluydu. Boyu hemen hemen altı ayaktı. Bir yakut kopça ile boynuna tutturulmuş lâal rengi mantosunu, göğsünün üstünde Türklere ait bir silâh müzesinin bulunduğunu, cephanelik olan kuşağının kıymetli taşlarla donatılmış olduğunu göstermek için, yarı açık tutuyordu. Tabancalar, iğri hançerler, kasaturalar, kendisine insan öldürmekte daha savaşçı, daha kararlı bir görünüş vermek için hiçbir şey eksik değildi. Külâhında sorguç yerine alınının üstüne sarkan dört ağzı da keskin küçük bir tırpan vardı¹. Görünüşü korkunçtu. Bir barut fıçısının patlaması yüzünü çirkinleştirirken ona bir iblis hali vermekle işi tamamlamıştı*. Devrin bütün andıçları "ona ürpermeden bakmak mümkün değildi" derler².

Consuelo, gözlerini korkuyla başka tarafa çevirirken:

— Demek insan düşmanı canavar bu, dedi. Bohemya uzun zaman onun geçtiği yerleri hatırlıyacak, yakılan, yağma edilen şehirler, paramparça edilmiş ihtiyar ve çocuklar, ırzına geçilmiş kadınlar, dağıtılmak suretiyle korunmuş köyler, tahrip edilmiş hasatlar, kaçırılamadığı zaman öldürülmüş sürüler, her yerde yıkıntı, çökertme, ölüm ve yangın³. Bütün boğuşmaların ebedi buluşma yeri, bütün tragediyalarına sahnesi olan zavallı Bohemya.

Piskoposluk kurulu üyesi dedi ki:

— Evet, bütün öfkelerin, bütün savaşların alanı olan zavallı Bohemya, François de Trenck orada vaktiyle Jean Ziska'nın o aşırı vahşiliğini yeniledi. Onun gibi hareket ettiği için hiçbir zaman karargâh kuramamıştı. Adı öyle büyük bir korku yaratıyordu ki daha o, dört fersah uzakta bulunurken, askerleri başka düşmanların üzerine saldırarak şehirlere baskın yapıyor, onları yok ediyorlardı¹. Bu yüzdendir ki insan onun için Attila gibi atının bastığı yerde hiçbir zaman ot bitmez, diyebilir. Bu yüzdendir ki yenilgiye uğrayanlar dört kuşağa kadar bu adama lânet edeceklerdir.

François de Trenck uzaklarda kayboldu. Ama Consuelo ile piskoposluk kurulu üyesi uzun zaman dev gibi hırvat askerlerinin, yularlarından tutup götürdüğü üstleri zengin zırhlarla örtülü şahane atlarının, dizi dizi geçişini seyretti.

Piskoposluk kurulu üyesi dedi ki:

— Şu gördüğünüz şeyler, zenginliklerinin ufak bir örneğidir. Katırlar, silâhlar, tablolar, kıymetli taşlar ve gümüş altın yüklü arabalar, Esklovoniya'daki topraklarına giden yolları durmadan doldururlar. Üç kırıaldan hac sağlayacak olan hazinelerini oraya gömmüştür. Soraw'da Prusya kiralından aldığı altın kablolarla yemek yer, o sırada az kalsın, Prusya kiralını da kaçıracaktı. Birtakım insanlar kralı elinde tutuk olarak bulundurmuş ve hürriyetini ona pahalıya satmıştır, derler². Biraz sabırlı olun. Çapulcu Trenck, bunca şan ve şereften, bunca zenginlikten belki de uzun zaman yararlanmayacaktır. Bir cinayet dâvasının onu tehdit ettiğini, korkunç suç-

damaların tepesine çöktüğünü, bir İmparatoriçe bu yüzden büyük bir korkuya kapıldığını ve nihayet âdetlerine göre, terhis belgeleri külâhların altında bulunan birtakım Hırvat askerlerin düzenli ve Prusya tarzında dizginleri elde tutulan birlikler içine dağıldıkları söylenmektedir.

— Dediklerine bakılırsa, onlar, Avusturya tahtını kurtarmışlar.

— Doğrudur. Türkiye sınırlarından tutunuz da tâ Fransız sınırlarına kadar, en iyi savunulan yerleri ele geçirerek, en ümitsiz savaşları kazanarak, etrafa dehşet saçtılar. Ordunun cephesine, bir köprü başına bir kale gediğine, saldırıda daima başta gelerek en büyük generallerimizi hayran bıraktılar ve düşmanlarınızı kaçmak zorunda bıraktılar. Fransızlar, onların önünde her yerde geri çekildi. Hattâ derler ki, büyük Frédéric onların savaş çılgınlıkları attıkları zaman bir basit ölümlü gibi beti benzi atmış. Hiçbir akıntısı hızlı nehir, geçilmez bir orman, çamur bir bataklık, dik kayalık, bir kurşun yağmuru, alev selleri yoktur ki gecenin her saatinde en şiddetli mevsimlerde geçilmemiş olsun. Evet, hiç şüphe yok ki, Marie-Thérèse'in tahtını, bütün generallerimizi o eskimiş askerî baskınından siyaset adamlarımızın o her türlü kurnazlıklarından daha çok, onlar kurtarmışlardır.

— O halde, cinayetleri cezasız kalacak, yaptıkları hırsızlıklara göz yumulacak.

— Belki de tersine çok ceza göreceklerdir.

— Bu türlü hizmetleri yapan adamlar, elden çıkamaz.

Piskoposluk kurulu üyesi, kurnazca:

Affedersiniz ama, dedi, insanın onlara ihtiyacı kalmayınca¹...

— İmparatorluk toprakları ile müttefiklerin toprakları üstünde yaptıkları bütün zorbalıklara, müsaade edilmiş miydi?

— Elbette, yararlı olduklarına göre, onlara her türlü müsaade verilmişti.

— Peki şimdi?

— Şimdi yararlı değiller, kendilerine müsaade edilen her şey artık yüzlerine vuruluyor.

— Kiliselere küfrettiler².

— Anlıyorum, sayın Rahibim, Trenck oyunu kaybetti.

Piskoposluk kurulu üyesi:

— Aman sus, dedi, bu türlü konuşma yavaş sesle yapılır.

Joseph soluk soluğa odaya girerek:

— Çapulcuları gördünüz mü? diye haykırdı.

Consuelo cevap verdi:

— Pek öyle zevkle değil.

— Canım onları tanımadın mı?

— İlk defa görüyorum onları.

— Hayır, Consuelo, gözlerine çarpan bu yüzleri ilk defa görmüş olamazsın. Onlara Boehmer-Wald'da rastladık.

— Tanrıya şükürler olsun ki, hafızamda hiçbir iz kalmamış.

— Yemlikte geçirdiğimiz gece, on on iki kadar adamın, etrafımızda uyuduğunu farkettiğimiz bir-
dağ evini unuttun mu?

Joseph gibi Consuelo'da kaçakçı olduklarını sandığı bu vahşi insanlara rastladığını ve dağ evinde, nasıl bir macera geçirdiklerini, hatırladı. Genç kızın paylaşamadığı ve sezemediği, başka heyecanlar, bu fırtınalı gecenin bütün hâdiselerini Joseph'in hafızasına iyice yerleştirmişti. Joseph genç kıza:

— Evet, dedi, yanlarında varlığımızı farketmiyen, heybeleri ve ağır denkleleri taşıyarak, gün doğmadan önce dağ evinden çıkıp giden, bu sözde kaçakçılar, bu çapulculardı. Aynı silâhlar, aynı yüzler ve bıyıklar, az önce önünden geçtiğini gördüğüm aynı mantolar. Ulu Tanrı, haberiniz olmadan yolculukta karşılaşılabileceğiniz en uğursuz rastlantıdan biri için bizi korumuş?

Joseph'in bu yolculuk ayrıntılarını kendisine sık sık anlattığı piskoposluk kurulu üyesi.

— Hiç şüphe yok ki, bu namuslu insanlar, cepleri dolunca, âdetlerine uyarak, keyiflerine göre hareket ederek, kendilerini serbest hissederler. Uzun bir dolaşmadan sonra memleketlerine dönmek ve daha çok sorguya çekilmekten ve hesap vermekten her zaman korktukları imparatorluk toprakları üstünde vurgunlariyle beraber geçmek için sınıra varıyorlardı. Ama emin olunuz ki bir engelle karşılaşmadan olmuyordu bu iş. Bütün yol boyunca birbirlerinin mallarını çalarlar ve birbirlerini öldürürler. Arkadaşlarının payına düşeni de yüklenerek, ormanlarına ve mağaralarına dönenler, en kuvvetli sayılıyordu.

Oyun saati, Consuelo'yu çapulçulara ait hazin hatıradan ayırdı. Genç kız Tiyatro'ya gitti. Giyin-

mek için tiyatrodaki bir odası yoktu. Şimdiye kadar ona Madam Tesi'nin odası iğreti olarak verilmişti. Ama bu defa ses sanatçısı, onun başarılarına çok kızmıştı. Çoktan kendisini düşman ilân etmiş, anah-tarı almış götürmüştü. O akşamın baş şarkıcısı hangi odada giyineceğini öğrenmek için çok sıkılmıştı. Bu önemsiz hainlikler, tiyatrodaki sık sık olurdu. İmkânları felce uğratılmak istenen rakibi kızdırırlar ve üzerler. Genç kız, giyinme odasını sorarak, vakit kaybeder. Bir giyinme odası, bulamıyacağından korkar, saatlar ilerler. Arkadaşlar geçerken ona: — Ne daha giyinmemişsin? Oyun başlayacak, derler. Nihayet öfkelenerek ve gözdağı vererek birçok soruşturduktan ve yürüdükten sonra kendisine, gerekli olan hiçbir şeyi bulamayacağı bir giyinme odasını açtırmaya muvaffak olur. Terzi kızlar, az çalıştıkları için ya elbise hazır değildir, ya vücuda oturmaz. Elbise giydiren kızlar, bu küçük işkenceye uğrayan kurbandan başka herkesin emrindedirler. Çingirak çalar, haber verici (*buttafuori*) koridorlarda *signora, signora si va cominiciar!* diye-cirklak bir sesle bağırır. Bu öyle müthiş bir kelimedir ki, mesleğe ilk başlayanlar, bunu öldürücü bir soğukluk hissetmeden duymazlar; genç kız telâşlanır, bağları koparır, kol yenlerini yırtar, şapkasını başına ters giyer. Sahneye çıkmak için, attığı ilk adımda tacını düşürür, hırçındır, öfkeli, gözleri dolu doludur ama, yüzünü tanrısal bir gülümseme ile göstermesi, boğazı tıkanmış ve kalbi kopacakmış gibi, bir hale gelmesine rağmen etrafa pürüzsüz, taze ve kendine güvençli, bir ses yayması gerek-

tedir. Ah! Zafer anında, sahne üstüne yağan şu bütün çiçek çelenklerinin altında öyle binlerce diken vardır ki!

Consuello, bereket versin, Corilla'ya rastladı. O elini yakalıyarak Consuelo'ya:

— Benim odama gel, dedi, Tesi ilk günlerde, bana oynadığı aynı oyunu sana da oynamayı ummuş, onu kudurtsa da sana yardım edeceğim. Hiç olmazsa, bu da yaptığının karşılığı olur. Oraya gitmeye devam ettikçe sana rastlamak felâketine uğruyacağım her yerde önüme geçtiğini görerek, kendimi pek tehlikede hissediyorum. Burada sana karşı davranışımı o zaman unutacaksın; Sana yaptığım kötülükten başkasını hatırlamıyacaksın.

Elbise giydiren Alman hizmetçiler, herkesin anlamadığı, Venedik diliyle konuşan, iki ses sanatçısı arasında işleri paylaştıkları sırada Consuelo, rakibinin giyinme odasına girip, bir paravananın arkasında tuvaletine başlarken;

— Bana yaptığınız kötülük mü Corilla? dedi. Ne gibi bir kötülük, yaptığınızı doğrusu bilmiyorum. Artık hatırlamıyorum onu.

— Bana karşı kin beslediğinin delili şu ki benimle konuşurken *siz* diye hitabediyorsun. Sanki, bir düşüş olmuşsun da bana hakaret ediyormuşsun gibi.

Consuelo, kendisine pek az benziyen bir kadına teklifsizce muamele etmekten duyduğu nefreti yenerrek:

— Evet, bana yaptığın kötülüğü, hatırlamıyorum, diye cevap verdi.

Öteki sordu:

— Burada söylediğin doğru mu? Bu durumda zavallı, Zoto'yu unuttun mu?

Consuelo, mesleğinin arada sırada verdiği, cesaretle ve hür bir ruhla, kraliçe elbisesini kavuştururken, cevap verdi:

— Onu unutacak kadar hürdüm ve kendi başıma buyruktum. Onu yaptım.

Sonra genç kız sesini yoklamayı unutmamak için parlak sesini bir hece üstünde dolaştırdı.

Corilla aynı şeyi yapmak için, başka bir ses üstünde dolaşarak cevap verdi. Sonra oda hizmetçisiyle konuşmak için, durdu:

— Hey, şeytan kanına rahmet olsun. Matmazel, beni fazla sıkıştırıyorsun, bir Nurenberg bebeğini giydirdiğinizi mi sanıyorsunuz?

Venedik dili ile sözlerine devam etti:

— Bu Alman kızları, omuzların ne olduğunu bilmiyorlar. Eğer insan aldırmasa bizi kendi kibar durları gibi dört köşe bir biçime sokacaklar. Porporina, son defa olduğu gibi kulaklarına kadar sarıp sarmalamalarına müsaade etme. Saçma bir şey bu.

— Ama, böyle yapılması, imparatoriçenin talimatıdır, dostum, bu bayanlar onu biliyorlar. Böyle önemsiz bir şey için öfkelenmeye değmez.

— Önemsiz ha! Omuzlarımız, demek önemsiz.

— Bunu senin için söylemiyorum, dünyanın en biçimli omuzları var sende. Ama ben,...

Corilla, içini çekerek;

— Seni iki yüzlü seni, dedi, benden on yaş küçük-sün. Omuzlarım, az bir zaman sonra kendi şöhretleri ile bile tutunamayacak.

Bu türlü konuşmadan, son derece canı sıkılan, Consuelo;

— Asıl iki yüzlü sensin, dedi.

Sonra konuşmayı kesmek için saçları taranırken, gamlar, bir hece üzerinde ses dolaşmaları, yapmaya başladı.

Genç kızı istememesine rağmen, dinliyen, Corilla, birdenbire:

— Sus, dedi, boğazıma bin bir hançer saplıyorsun. Ah! Sana bütün âşıkларımı seve seve bırakırdım. Çünkü başkalarını bulacağıma pek eminim. Ama senin ve metodun, onları seninle hiçbir zaman yarışmam. Sus. Çünkü seni boğmak geliyor içimden.

Corilla'nın yarı şaka ettiğini ama, pöhpöhlenici alaylarının altına gerçek bir ıstırapı sakladığını iyice gören Consuelo, konuşmak için durdu. Ama biraz sonra Corilla söze başladı:

— Bu ses dolaşmasını nasıl yapıyorsun?

Consuelo, o takdire değer babacan haliyle gülümseyerek:

— Bunu yapmak mı istiyorsun? dedi. Öyleyse sana bırakıyorum onu. Bak, bunu öğreteceğim sana. Bu akşam rolünün bir yerinde bu ses dolaşmasını yap. Ben bir başkasını bulurum.

— Bulacağın daha kuvvetli olacak. Bir şey kazanmam ki ben.

— Peki, ben bu akşam ses dolaşmasını hiç yapmayacağım. Zaten Porpora bu şeylere kulak asmaz. Bu akşam yapacağı azarlamalardan bir tanesi: eksik olacak. Bak benim ses dolaşmam şöyle.

Genç kız, cebinden katlanmış bir kâğıt parçasına yazılı müzik parçasını çıkararak, paravananın üstünden Corilla'ya verdi. O da hemen çalışmaya başladı. Consuelo ona yardım etti. Ses dolaşmasını birçok defa söyledi ve nihayet öğretti. Tuvaletleri uzayıp gidiyordu.

Ama Consuelo elbisesini sırtına daha giymeden Corilla, paravanayı utanmadan araladı. Consuelo'nun ses dolaşımı için yaptığı fedakârlığa teşekkür etmek için onu öptü. Bu gösterişe onu sürüklüyen pek samimi bir minnet hareketi değildi. Bu harekete, saklanmış bir kusuru meydana çıkarmak için rakibinin korsa içinde endamını görmek gibi haince bir istek karşıyordu. Ama Consuelo korsa takmamıştı. Beli bir saz gibi ince, hareketleri sâf ve temiz olduğu için hileli yardımlara ihtiyacı yoktu. Corilla'nın niyetini anladı ve gülümsedi, şöyle düşündü:

— Vücudumu inceliyebilir, kalbimin içine girebilirsin. Ama orada hatalı hiçbir şey bulamıyacaksın.

Corilla elinde olmadan yeniden düşmanca tavırlarını takınarak ve sesine acı bir ahenk katarak:

— Zingarella, dedi. Artık Anzoletto'yu hiç sevmiyor musun?

Consuelo gülerek:

— Artık hiç sevmiyorum onu.

— Ama o seni çok sevmiş miydi?

Consuelo aynı güvenle ve pek hissedilir içten bir ilgisizlikle:

— Hiç sevmemişti beni, dedi.

Corilla rakibinin geçmişi içinde bir üzüntüyü birden yakalayıp bir yarayı deşmeyi umarak ve genç kızın üstüne mavi duru ve ateşli gözlerini dikerek:

— Anzoleto'nun da bana söylediği tam bu.

Consuelo kurnazlık iddiasında değildi; ama düzenli maksatlara karşı savunduğu zaman pek samimi ve kuvvetli ruhların kurnazlığı vardı onda. Darbeyi hissetti ve buna sükûnetle karşı koydu. Artık Anzoleto'yu sevmiyordu. Onurunun ıstırabını da duymuyordu. Neticede bu zaferi Corilla'nın boş gururuna bırakmıştı.

Genç kız karşılık verdi:

— Sana gerçeği söylemiş. Beni sevmiyordu.

Bu ödülünden memnun olmakla beraber şaşırان Corilla:

— Ama sen onu hiçbir zaman sevmedin mi?

Consuelo kendisinin yarım yamalak bir içtenlik gösteremeyeceğini hissetti. Corilla onu öfkeliendirmek istiyordu; genç kadını memnun etmek gerekti.

— Ben onu çok sevmiştim, dedi.

— Bunu olduğu gibi nasıl itiraf ediyorsun? Zavallı kız, demek sende hiç onur denilen şey yok.

— Kendimi iyileştirmek için bir hayli uğraştım.

— Yani kendini bir başkası ile oyalamak için bir hayli felsefe edindin. Söyle bana Porporina kiminle? Bunu parası pulu olmıyan şu küçük Haydn'la yapmış olabilirsin?

— Bu delil değil. Ben senin anladığın şekilde herhangi bir kimse ile kendimi oyalamadım.

— Ah! Biliyorum! Birtakım iddiaların olduğunu unuttum. Bunları burada söyleme sevgilim, kendini gülünç bir duruma düşürürsün.

— Bu yüzdendir ki bana sorulmadıkça bir şey söylemiyeceğim. Herkesin de beni sorguya çekmesine müsaade etmiyeceğim. Bu öyle bir hürriyet ki onu alâsın diye sana bıraktım, Corilla; eğer düşmanım değilsen onu kötüye kullanmamak senin elinde.

Corilla:

— Sen kurnaz bir kadınsın, diye haykırdı, sâf görünmekle beraber zekisin. Tam sizi on iki yaşım-daki kadar sâf olduğunuza inanmak üzere iken zekânızı ileri sürüyorsunuz. Bununla beraber bu türlü hareket imkânsızdır. Ah, sen öyle kurnazsın ki, istediğin her şeyde erkekleri kandırırsın.

— Onları kandırmak için hiçbir şekilde çalışmıyacağım. Ancak bana sordukları takdirde işlerimle biraz ilgilenmelerine imkân vereceğim.

— En akıllıca hareketi yapmış olursun. Onlar, daima itiraflarımızı kötüye kullanmışlardır. Bizi yererek küçük düşürdükleri bu itirafları daha ilk günlerde ağzımızdan almaya çalışırlar. Tutku uyandırmak istemediğine çok iyi edersin. Bu yüzden üzüntün olmayacak, kavga etmeyeceksin, kimseyi aldatmadan serbestçe hareket edeceksin. Maskesiz yüzle insan daha çok âşık bulur, daha çabuk zenginliğe kavuşur. Ama bunun için benden daha çok cesur olman gerek. Kimsenin senden hoşlanmaması, herhangi bir kimse tarafından sevilme kaygusunu taşıman gerek. Çünkü aşkın şu tehlikeli zevklerini, yalanın ve ihtiyacın gücü olmadan tadamaz insan. Evet

Zingarella! Bu kadar genç yaşı aşka karşı zafer kazandığını görerek bir saygı duygusuyla hayranlık duyuyorum sana. Çünkü rahatımıza, sesimize, güzelliğimizin devamlılığına, zenginliğimize ve başarıma en uğursuz gelen aşkın ta kendisidir. Öyle değil mi? Ah! Evet bunu tecrübeyle biliyorum. Eğer çapkınlıklara karşı soğuk davransaydım, bunca acıyı çekmez, iki bin lirama ve üstelik sesimi kaybetmezdim. Ama görüyorsun, senin önünde kendimi horgörüyorum, ben bir zavallı yaratığım, mutsuz doğmuşum ben. En güzel işlerimin ortasında her şeyi berbad eden bir budalalık yapmışımdır her zaman. Zavallı bir adama gönlümü çılgınca kaptırdım. Tabii sonra da zenginliğe Allaha ısmarladığı çektim! Zustiniani ile belli bir zaman içinde evlenebilirdim. Beni taparcasına seviyordu; ona ıstırap çektmek elimden gelmiyordu. İsteğine uyarak metresi oldum. Bu alçak Anzoleto hoşuma gitti. Mevkiimi kaybettim... Haydi bakalım bana öğütler vereceksin, dostum olacaksın değil mi? Beni gönül menfaatlerinden, atakça davranışlardan koruyacaksın. Koruma işine başlaman için... Hemen itiraf etmeliyim ki zaman geçince saraya yararlı olmaktan daha çok tehlikeli olacak bir adama, milyonları olan, ama bir anda mahvolabilecek bir insana, sekiz gündenberi garip bir şekilde büyüü altında kalarak, bir eğilim duyuyorum. Evet, beni kendi uçurumuna sürüklemeyi önce ondan ayrılmak istiyorum. Kıskançlık ateşinin yüzüme yükseldiğini hissediyorum. Paravananı iyice kapat, kımıldama.

Consuelo telâşla paravanayı çekti. Genç kızın, Corilla'nın âşıkları tarafından gözden geçirilmemek

istegini duymak için herhangi bir fikre ihtiyacı yoktu. Koridorda, tazelikten yoksun olmakla beraber temiz ve oldukça titrek bir erkek sesi mırıldanıyordu. Kapıyı âdet yerine gelsin diye vurdu. Ama cevap beklemeden içeri girdi.

Consuelo şöyle düşündü:

— Bu ne korkunç bir meslek. Hayır, kendimi sahnenin sarhoşluklariyle kandırmaya çalışmıyacağım. Kulisin içi pek uygunsuz bir yer.

Genç kız böyle bir ahablıkta hazır bulunmaktan incinmiş, Corilla'nın kendini düşürdüğü duruma öfkelenip içerlemişti. Henüz bir fikri bile bulunmadığı şu ahlâksızlık uçurumuna ilk defa yuvarlanarak köşesine saklandı.

XCVII

Consuelo âni bir baskına uğramak korkusu içinde acele acele tuvaletini tamamlarken İtalyanca olarak şu konuşmayı işitti:

— Ne işiniz var sizin burada? Size soyunma odama girmenizi yasak etmiştim. İmparatoriçe arkadaşlarımızdan başka erkeklerin içimize girmesini yasak etti. Aksi takdirde ağır ceza vereceğini söyledi. O da yine tiyatro için zorunlu bir iş çıkarsa. Beni ne gibi bir duruma düşürdüğünüzü görüyorsunuz değil mi? Giyinme odalarını gözliyen polisin bu türlü hareket etmesini anlamıyorum.

— Şekerim, çok para veren insanlara polis karşısı gelmez. Kişi korkak olursa mukavemetle veya ihasetle karşılaşır. Haydi bana daha güler yüzlü bir ta-

vir gösteriniz. Yoksa şeytan hakkı için bir daha gelmem.

— Bana verebileceğiniz en büyük zevk olur bu. Haydi çekiniz arabanızı. Ne, gitmiyor musunuz?

— Bunu öyle can ve gönülden istiyen bir halin var ki. Seni kudurtmak için kalıyorum.

— Rejisörü çağtıracam, sizi kapı dışarı etsin diye.

— Canından bıkmış ise gelsin! Razıyım.

— Canım, deli mi oldunuz? Size söylüyorum ki beni tehlikeye düşürüyorsunuz. İmparatoriçenin emriyle daha yeni kabul edilen düzene karşı beni hatalı bir harekete sürüklüyorsunuz. Beni ağır para cezası ile, belki de işime son verilmesi ile karşı karşıya bırakıyorsunuz.

— Para cezası, müdür beye temiz bir sopa çekerek bu parayı ödemeyi üzerime alıyorum. İşinden çıkarılmaya gelince, bundan daha güzel bir şey olamaz. Seni malikâneme götürürüm. Orada şen bir hayat süreriz.

— Ben senin gibi kaba bir adamın peşinden nasıl gelirim? Olmaz böyle şey? Madem ki beni yalnız bırakmamakta inat ediyorsunuz, buradan bari beraber çıkalım.

— Yalnız bırakmak, güzelim, sizi yalnız bırakmak. Buradan ayrılmadan önce yalnız olup olmadığınıza emin olmalıyım. İşte bu odada fazla bir yer kaplıyan bir paravana. Bana öyle geliyor ki onu bir tekmede duvara yapıştırırsam hizmet etmiş olacağım size.

— Durunuz, mösyö, durunuz. Orada giyinen bir kadın var. Bir kadını öldürmek, ya da yaralamak mı istiyorsunuz? Amma da haydutmuşsunuz ha!

— Bir kadın! Ahha! İş şimdi başkalaştı. Ama bu kadının yanında bir kılıç olup olmadığını görmek isterim.

Paravana kıılmaya başladı. Tamamiyle giyinmiş olan Consuelo mantosunu omuzuna attı. O sırada paravananın ilk kanadı açılıyordu. Genç kız kendinden ancak iki adım ötede bulunan kapıdan sıvışmak için son kanadı itmeye çalıştı. Ama onun maksadını anlayan Corilla:

— Orada dur, Porporina. Orada seni bulamayınca kaçanın bir erkek olduğunu sanarak beni öldürecek, diyerek onu durdurdu.

Consuelo korkarak ortaya çıkmaya karar verdi. Ama genç kızla sevgilisi arasındaki paravanaya yapışan Corilla buna engel oldu. Rakibinin dikkatini çeken zerafetine kapılmasın diye bu adamın kıskançlığını tahrik ederek az çok bir tutku uyandıracağını umuyordu.

— Orada bir kadın varsa, bana cevap verir. Gittiniz mi madam? Size saygılarımı sunabilir miyim?

Corilla'nın bir işareti üzerine Consuelo cevap verdi:

— Lütfen saygılarınızı bir başka kadına saklayınız. Onları kabul edemiyeceğimden beni affediniz. Ziyaretçi kabul etmiyorum.

Corilla'nın sevgilisi paravanayı iter gibi yaparak:

— Yani, dedi, size bakmanın tam zamanı.

Corilla zorla gülerek:

— Yapacağınız harekete dikkat ediniz. Çırçıplak bir çoban kızı yerine ya saygı değer bir ihtiyar kadını bulursanız!

— Vay canına! Yok! Daha yirmi yaşına basmamış bir genç kızın sesi kadar körpe. Hem çok güzel olmasaydı bana zaten onu göstermezdin.

Paravana pek yüksekti. Âşığın boyu uzun olmakla beraber iskemlelerin üstünü dolduran Corilla'nın elbiselerini yere atıp onlardan birinin üstüne çıkma-dan tepeden bakmasına imkân yoktu. Zaten orada bir erkeğin varlığından telaşlanmayı artık aklına getirmedığından bu onu eğlendiriyordu.

— Madam, diye bağırdı, ihtiyarsanız, çirkinseniz, hiçbir şey söylemeyiniz. Hakkınızda saygı duyarım. Ama vallahi eğer genç ve güzelseniz, Corilla'nın iftirasına razı değilseniz bir kelimecik söyleyiniz de verilen emri dinlemiyeyim.

Consuelo hiç cevap vermedi. Meraklı âşık bir zaman bekledikten sonra:

— Aa! diye bağırdı. Vallahi bunda aldanmamışım. Eğer ihtiyar ve biçimsiz olsaydınız kendinizi bu kadar rahat, haklı görmezsiniz. Çünkü siz şüphelerimle alay eden bir meleksiniz. Her ne olursa olsun sizi görmeliyim. Çünkü ya Corilla'nın kendi güzelliği üstünde korku uyandıracak kadar bir güzellik harkası-sınız ya da çirkinliğinizi itiraf edecek kadar zeki bir kadınsınız. Hayatımda ilk defa, çirkin olduğum halde iddiası olmıyan bir kadını görmekten çok memnun olacağım.

İki parmağı ile Corilla'nın kolunu yakaladı ve bu kolu bir saman çöpü gibi bük-tü. Kadın, büyük bir

çığlık attı. Kolunu çürüttüğünü ve berelediğini söyledi. Âşık aldırmadı buna; sonra paravananın kancasını açarak Consuelo'nun gözleri önüne François de Trenck'in o korkunç yüzünü serdi. Korkunç savaş elbisesinin yerini pek zengin zarif elbiselerden biri almıştı. Çapulcular alayının o gözüpek, merhametsiz başkanını bir anda tanımamak zordu.

Consuelo bir korku çığlığı atmaktan kendini alamadı. Sapsarı kesilerek iskemlesine tekrar oturdu.

Baron bir dizini yere koyarak:

— Benden korkmayınız madam, dedi. Size bakarken pişmanlık duymak benim için imkânsız olan bir ataklıktan ötürü beni affediniz. Ama kendinizi göstermeyi red etmeniz, bana karşı duyduğunuz bir acımadan ileri geldiğine müsaade ediniz de inanayım. (Çünkü, sevgi dolu sözler söylemeden size bakamıyacağımı iyice biliyorsunuz.) Sizi korkuttuğumu düşünerek duyacağım acıyı içimde uyandırmayınız. Oldukça çirkinim. Bunda hemfikirim. Savaş, oldukça güzel bir genci bu hale getirdi ama emin olunuz ki, beni bu yüzden daha kötü bir hale getirmede.

Consuelo sırtını dönerek:

— Daha kötü bir hale mi? dedi. Elbette daha kötü bir hale girmenize imkân yok.

Baron karşılık verdi:

— Demek öyle, siz de hani pek vahşi bir çocukmuşsunuz. Bu ülkenin koca karılarının hiç geri kalmadıkları gibi, sütnineniz size benim hakkımda vampir hikâyeleri anlatmış olacak, ama genç kadınlar bana daha çok hak verirler. Onlar bilirler ki vatanın

düşmanlarına hareketlerimde biraz sert davranmakla beraber, bana zahmet vermek istemedikleri zaman insana alışacak kadar yumuşak başlılık gösteririm.

Trenck Consuelo'nun kendine bakmıyormuş gibi yaptığı aynaya eğilerek, hayvanca çekiciliğiyle Corilla'yı kendine bağlayan o şehvetli ve vahşi bakışını genç kızın üstüne dikti. Consuelo bu adamın elinden onu kızdırarak kurtulabileceğini anladı ve ona:

— Sayın baron hazretleri, bende uyandırdığınız korku değil, nefret ve kindir. Adam öldürmek hoşunuza gidiyor; ben ise ölümden korkmuyorum, ama kana susamış ruhlara karşı kin duyuyorum. Sizin ruhunuzu tanıyorum. Bohemya'dan geliyorum ve orada ayaklarınızın izlerine rastladım.

Baron tavrını değiştirdi, omuzlarını silkip Corilla'ya dönerek:

— Şurada, dedi, duran şeytan kılığına girmiş bir kadın mı? Bir karşılamada üstüme bir el ateş eden baron Lestock'un karısı bile bana karşı bu kadar çok öfkelenmemiştir. Bir çalılık üstünden dört nala geçerken farkında olmadan sevgilisini çiğnemiş olacağım? Haydi güzelim, içiniz rahat etsin. Maksadım sizinle şakaydı. Kendinizi fazla hırçın hissediyorsanız sizi selâmlarım. Zaten tanrısız Corilla'mın beni oyalaması için buna lâayık oldum.

Corilla:

— Tanrısız Corilla'nız, dedi, eğlencelerinizle pek az tasalanır ve sizden çekilip gitmenizi rica eder. Çünkü az sonra tiyatro müdürü gelip dolaşacak. Eğer bir rezalet çıkarmak istemezseniz...

Baron:

— Gidiyorum, dedi, seni üzmemek ve sana birkaç damla gözyaşı döktürerek halkı sesinin âhenginden yoksun bırakmak istemem. Oyundan sonra tiyatronun kapısında arabamla seni bekliyeceğim. Anlaşıldı mı?

Baron Consuelo'nun önünde Corilla'yı zorla öptü. Sonra çıkıp gitti.

Corilla, baronun tatsız hareketlerine pek ustaca engel olduğu için teşekkür etmek üzere arkadaşının boynuna atıldı. Consuelo başını çevirdi. Güzel Corilla bu adamın öfkesi ile büsbütün kirlendiği için bu adama karşı duyduğu nefreti genç kadına da duyuyordu.

Genç kız Corilla'ya:

— Bu kadar, dedi, iğrenç bir adam için nasıl oluyor da kıskançlık duyabiliyorsunuz?

Corilla gülümsiyerek:

— Zingarella, dedi, kendini tanıımıyorsun. Baronun gözü yükseklerde. Ama yine de daha erdemli kadınlardan hoşlanıyor. Boyu posu pek yerinde, yara izleriyle bozulmuş olmasına rağmen yüzünün de hoş giden tarafları var. Eğer sana bu yüzü güzel göstermeyi kafasına koymuşsa, bu hoş giden taraflarına karşı sen, bile karşı koyamazdın.

— Ah! Corilla, iğrendiğim yüzü değil onun. Ruhundan, çok daha çirkin olan ruhundan öğreniyorum. Demek sen onun bir kaplan kalbi taşıdığını bilmiyorsun.

Corilla hayâsız bir edâ ile:

— Benim başımı döndüren de bu ya! dedi. Sizi durmadan rahatsız eden şu kadını sözleri duymak, doğrusu tatlı şey ama, bir kaplanı zincire vurmak, or-

manların bir arslanına hâkim olmak, onu istediğiniz yere götürmek; bakışı ile bütün orduları kaçıran bir kılınç darbesi ile bir haşhaş başı gibi bir öküzün başını uçuran bir adama iç çektirtmek, onu ağlatmak, kükretmek, titretmek, işte şimdiye kadar tattığım zevklerden daha buruk bir lezzet var bunlarda. Anzoletto'da bu özellikten pek az bir şey vardı. Onu bu kötü hali için severdim. Ama davranış bakımından baron daha da kötü. Birincisi işi, metresini dövmeye kadar götürürdü, ikincisi ise öldürmeye kadar! İşte bunun için onu daha çok seviyorum.

Consuelo içine derin bir acıma karışan bakışla genç kadına bakarak:

— Zavallı Corilla!

— Bu aşk için bana acıyorsun, hakkın da var; ama bu aşk için bana gıpta etseydin, daha da çok hakkın olurdu. Her şeye rağmen bu aşkı benimle tartışmaktansa bana acımanı tercih ederim.

Consuelo:

— İçin rahat etsin! dedi.

Haberci kapının önünde bağırdı:

— *Signora si va cominiciar.*

Koroculara ayrılan salonların bulunduğu üst katta yankılı bir erkek sesi:

— *Başlayınız!*

Tiyatronun dip tarafına açılan merdivenin aşağısında boğuk ve hüzünlü bir başka ses tekrarladı:

— *Başlayınız!*

Bu ses bir yankı gibi kulisten kulise dolaşıp zayıflayan son heceleri ile sahnenin tabanına üç defa vurarak başlaması için orkestra yöneticisine haber ve-

ren süflöre kadar gelip orada söndü. Orkestra yöneticisi değneğini partisinin bulunduğu sehpaye vurdu. Uvertürün başlamasından önce bir anlık derlenip toplanma ve telâştan sonra bütün orkestra hızını aldı ve yerdeki koltuklarda olduğu gibi, localarda da sessizliği sağladı.

Zénobia'nın birinci perdesinden itibaren Consuelo, Haydn'ın bir gün önce işaret ettiği gibi, karşı konmaz, mükemmel bir etki uyandırdı. En büyük istidatlar her gün sahnede yenilmez bir zafer elde edemezler. Hattâ güçlerinin bir an için olsun azalmadığını düşünseler bile bütün roller, bütün durumlar en parlak yetilerinin gelişmesini sağlayamazlar. Consuelo bilinmiyen bir kişiye kendini tıpatıp uydurabilmek için, bir dikkat ve sanat çabası harcamadan kendi sâflığı, gücü, yumuşaklığı, duruluğu içinde belirtebileceği, içinde kendini bulabildiği bu role, bu durumlara ilk defa rastlıyordu. Şu korkunç üzüntüyü unutabilmiş, o anın heyecanına kendini kaptırabilmiş, incelemeye zaman bulamadan cana yakın bir dinleyici topluluğunun çekici kuvvetiyle içinde uyanan o acıklı ve derin ilhamı bulabilmişti. Bundan yenilmez bir zevk duydu. Provalarda daha az hissettiği ve Joseph'in içtenlikle ifade ettiği gibi bu duyduğu zevk kendisini sevinçten sarhoş eden bir seyirci üzerindeki zaferden değil, daha çok kendini göstermeye muvaffak oluşun bir mutluluğundan, ideal bir âna ulaşmasındaki o zaferin kesinliğinden ileri geliyordu. Şimdiye kadar rolünden ve imkânlarından en iyi bir şekilde yararlanıp yararlanmadığını daima endişe ile düşünmüştü. Bu defa bütün gücünü ortaya koyduğunu hissetti. Hattâ

kalabalığın gürültüsünü işitmiyerek bilincinin en gizli yerinden kendini alkışladı.

Corilla'nın pek sevimli bir hal aldığı perde arası oyununu dinlemek, içten övgülerle ona cesaret vermek için kuliste kaldı. Ama ikinci perdeden sonra biraz dinlenmek ihtiyacını duydu ve soyunma odasına çıktı. Başka tarafta meşgul olan Porpora genç kızın arkasından soyunma odasına gelmedi. İmparatoriçe tarafından korunurum gibi gizli bir fikre kapılarak orkestra içinde bir keman partisini çalmayı hemen kabul eden Haydn, umulduğu gibi görevinin başında kalmıştı.

Bu yüzden Consuelo, kendisine kapının anahtarını veren Corilla'nın odasına tek başına girdi. Bir bardak su içti. Sonra bir kaç saniye dinlenmek üzere kendini bir kanapeye attı. Ama çapulcu Trenck'in hâtırası birdenbire içinde bir korkunun uyanmasına sebep oldu. Bununla beraber görünüşte onu gelip rahatsız ettiği de yoktu. Perde kalkarken gidip salonda yerine oturmuştu. Hattâ Consuelo bir balkonda onu, mutaassıp hayranları arasında farketmişti. Müziğe karşı büyük bir tutkusu vardı; İtalya'da doğup büyüdüğü için İtalyancayı gerçek bir İtalyan kadar âhenkle konuşuyor, hoşâ gidecek tarzda şarkı söylüyordu. Hayatını kaleme alan yazarların iddia ettiklerine göre "başka kabiliyetlerle doğmamış olsaydı, tiyatroda para kazanabilirdi."¹

Ama Consuelo kanapeye oturup da uğursuz paravananın kımıldadığını, yarı aralanıp melun çapulcunun oradan çıktığını görünce büyük bir dehşete kapıldı... Genç kız kapıya doğru atıldı, ama Trenck on-

dan önce davrandı ve kapının kilidine sırtını dayıyarak korkunç bir gülümseme ile ona:

— Güzelim, dedi, sâkin ol. Mademki Corilla ile aynı soyunma odasını paylaşıyorsunuz: o halde bu güzel kadının âşıkı ile burada karşılaşmaya kendinizi alıştırmanız. Hattâ onun cebinde çift anahtar bulunduğunu da bilmemezlikten gelemesiniz, kendinizi gelip bir arslan yuvasının içine attınız! Sakın bağırıp çağırmayı aklınızdan geçirmeyiniz. Kimse gelemaz. Trenck'in içinde yaşayan ruhun varlığını, bileğinin gücünü, onun pek az hallerde budalaların hayatını bağışladığını çok iyi bilirler. İmparatoriçenin emrine rağmen buraya girmesine izin verilmemiş olsa bile sizin çıtkırıldım baylarımız arasında görünürde onunla yüzyüze gelecek öyle babayiğit erkek çıkmaz. Aman canım böyle sararıp solacak ve titriyecek ne var sanki? Aklınızı kaybetmeden iki üç lâkırdığı dinlemek için kendinizden bu kadar az mı eminsiniz? Yoksa beni sizi zorlayacak, namusunuzu kırletecek bir adam mı sanıyorsunuz? Bütün bunlar size anlatılan bir takım kocakarı hikâyeleri. Yavrum, Trenck söyledikleri kadar kötü bir adam değildir.¹ Size bunu inandırmak içindir ki biraz konuşmak istiyorum.

Consuelo kararlı bir edâ ile cevap verdi:

— Mösyö, bu kapıyı açmadığınız takdirde sizi hiçbir şekilde dinliyemem. Ancak bu şartla konuşmanızı kabul ederim. Ama beni kendinizle beraber buraya kapatmakta direniyorsanız böyle yiğit, böyle güçlü bir adamın kendinden şüphe ettiğine ve meydan soytarısı arkadaşlarımla yüzyüze gelmekten korktuğuna inanacağım.

Trenk kapıyı ardına kadar açarak:

— Aa! Evet, hakkınız var, dedi, evet nezle olmaktan korkmuyorsanız, ben de Corilla'nın odasına doldurduğu misk kokusu içinde boğulmamak için hava almayı tercih ederim. Bana yardımda bulunuyorsunuz.

Böyle konuşurken gelip Consuelo'nun iki elini yakaladı ve genç kızı zorla kanapenin üstüne oturttu. Çocukça, belki de şeref için ümitsizce boğuşmaya girişmeden çarpışmayı kabul etmiyecek olan genç kızın ellerini bırakmadan önünde diz çöktü. Çünkü baronun hayvanlık duygularını uyandıran ve kendisine her türlü ahlâk kuralını ve her türlü saygıyı kaybettiren bir direnmeyi bekliyormuş ve püskürtüyormuş gibi bir hali vardı.¹ Consuelo bunu anladı ve belli belirsiz bir anlaşılmaya yüzü kızararak boyun eğdi. Ama tutamadığı bir damla göz yaşı süzgülü ve kederli yanağına yavaş yavaş düştü. Baron bunu gördü ve içi sızlıyacak ve gevşeyecek yerde kanlı ve yanıklarla daha canlı görünen dışarı kıvrık göz kapaklarından ateşli ve zalim bir sevinç fışkırdı.

Okşayıcı bir yumuşaklığı, iki yüzlü bir gönül almayı belirten bir sesle:

— Bana karşı pek haksız davranıyorsunuz. Beni daha tanımadan nefret ediyorsunuz. Haklı olduğum tarafı dinlemek istemiyorsunuz. Ben sizin düşmanlığınıza budalaca razı olamam. Bir saat önce buna tasalanmıyordum. Ama tanrısal Porporina'yı dinlediğimden ve onu taparcasına sevdiğimden beri onun için ölmek, ya da onun eliyle öldürülmek gerektiğini hissediyorum.

Consuelo öfkelenerek:

— Bu gülünç komediden vaz geçiniz, dedi.

Baron onun sözünü keserek:

— Komedi mi?

Kendi eliyle doldurup genç kıza uzattığı bir tabancayı cebinden çıkartarak¹:

— Alınız şu tabancayı, dedi, bu silâhı güzel ellerinizden birinin içinde saklayınız. Sizinle konuşurken sarkıntılık eder, çirkin bir harekette bulunursam uygun bulduğunuz bir anda beni öldürürsünüz. Şu öteki elinize gelince, onu öpmeme müsaade etmedikçe ellerimin içinde tutmaya karar verdim. Ancak bu lutfun iyilikle yapılmasını isterim. Rahatsız edişim, sizin için katlanılmaz bir hal alınca, bana doğru döndürebileceğiniz şu namlunun altında bunu dileyeceğimi, sabırla bekliyeceğimi göreceksiniz.

Trenck, Consuelo'nun sağ elinin içine gerçekten tabancayı koydu. Hiçbir şeyle ölçüştürülemiyen bir kendini beğenmişliğin verdiği güvenle dizlerinin üstünde durarak genç kızın sol elini kuvvetle tuttu. Consuelo kendini o andan itibaren pek kuvvetli hissetti ve tabancayı ilk tehlikede kullanacak tarzda eline yerleştirdikten sonra gülümsiyerek:

— Konuşabilirsiniz, dedi, sizi dinliyorum.

Bu sözleri söylerken koridorda bir takım ayak seslerini işitir gibi oldu. Sanki kapının önünde beliren bir insanın gölgesini görmüştü. İster bu insan geri dönmüş olsun, ister Consuelo'nun şu duyduğu korku böyle bir görüntüyü yaratmış olsun, bu gölge hemen kayboldu. Rezalet çıkmasından başka bir korkusu kalmamış olan, şu durum içinde ilgisiz, ya da yardıma

koşan her insanın yaklaşması onda istekten daha çok korku yaratıyordu. Eğer susacak olursa açık kapıdan böyle dizleri üstünde birdenbire görünen baron, onun yanında hayasızca aşıkâne sözler söylemekten geri kalmıyacaktı. Eğer seslense ve yardımına koşmaları için bağırsa baron kapıdan ilk gireni öldürecekti. Elli kadar bu türlü davranış, baronun özel hayatının hâ-tırasını süslemekteydi. Tutkularının kurbanları da dahâ az zayıf, daha az kirlenmiş sayılmıyorlardı. Nefret verici durumu içinde ancak ani bir açıklama isteğini duyabiliyor, hiçbir tanığın keyfine göre yorumlamadan ve açıklamadan kendi cesareti ile Trenck'in aklını başına getireceğini umuyordu.

Trenck, Consuelo'nun düşüncesini yarı ayrıya anladı. Kapıya gidip itti, ama büsbütün kapamadı. Sonra ona doğru gelerek:

— Doğrusu ya madam, dedi. Sizi gelip geçenlerin kötü gözleri önüne sermek delilik olur. Hattâ bu çe-kişme yalnız ikimizin arasında sona ermelidir. Dinleyiniz beni. Korkularınızı görüyorum. Hattâ Corilla'ya karşı duyduğunuz dostluğa karışan vicdan üzüntülerini anlıyorum. Şerefınız, mertlikteki şöhretiniz benim için kimse olmadan derin derin seyrettiğim şu kıymetli anlardan çok daha değerlidir. Daha bir saat önce gönlümü kaptırdığım şu panterin beni ayaklarınızın dibinde yakalayacak olursa sizi ihanetle suçlayacağını iyice biliyorum. Ama o, bu zevki tadamıyacak. Çünkü dakikalar sayılıdır. Cilveleri ile halkı oyalamak için onun daha on dakikası var. O halde bu kadını sevip sevmediğimi size söyleyecek kadar zamanım olacak. Zaten ilk elmayı ne zaman topladığını artık hatırla-

mıyorum. Bu yüzden artık o kadına ait olmıyan ve bundan böyle hiçbir şeyin hayalinizi silemiyeceği bir kalbi onun elinden alacağım diye bir korkunuz olmasın. Mademki yalnız siz üzerinde saltanat sürebilir ve onu düzenliyeabilirsiniz, o halde neden tereddüt ediyorsunuz? Dediklerine göre sizin bir âşıkınız varmış. Bir fiskede ondan sizi kurtarırım. Kıskanç, asık suratlı bir ihtiyar vasi tarafından korunuyormuşsunuz, karşı koysa da sizi kaçıracağım. Binbir dalavere ile tiyatroya girmişsiniz, halk size tapıyor; doğrudur, ama halk, sesiniz bir defa kısıldı mı sizi yüz üstü bırakacak kadar nankördür. Ben, yene yene bitirilemeyecek kadar zenginim. Vahşi, ama bir göz işareti ile Viyana sarayının tiyatrolarından daha geniş tiyatro ve saraylar yaptırabileceğim bir bölgede sizi bir prenses, hemen hemen bir kraliçe yapabilirim. Eğer size bir seyirci gerekiyorsa, bir değnek darbesi ile en azından Viyana halkı kadar vefalı, boyun eğen, sadık bir halkı yerden çıkaracağım. Güzel değilim, bunu biliyorum. Ama yüzümü süsleyen yara izleri aktörlerinizin soluk yanaklarını örten düzgünden çok daha şerefli, çok daha saygıya değerdir. Kölelerime karşı sert, düşmanlarıma karşı amansız davranırım, ama iyi kalbli, hizmetlilerime karşı yumuşak başlıyım. Sevdığım kimseler, sevinç içinde, şan ve şeref, zenginlik içinde yüzerler. Sözün kısası arada sırada hoyrat olurum. Bunu size doğru söylemişler. Zoru her yerde kulanmaktan hoşlanmamakla beraber öç alma ve gururla uzlaştığınız zaman karşınızda benim kadar yiğit ve kuvvetli bir insan bulamazsınız. Ama sizin gibi temiz, çekingen, yumuşak başlı ve sevimli bir kadın kuvvetimi

yenebilir, irademi zincirliyebilir. Beni bir çocuk gibi ayaklarınızın dibinde tutabilirsiniz. Yalnız bir deneyiniz; birkaç zaman herkesten gizli olarak bana güveniniz. Beni tanıdığınız zaman geleceğinizi bana teslim edebileceğinizi, Eskolovanya'ya arkamdan gelebileceğinizi göreceksiniz. Gülümsüyorsunuz! Bu adın bir köleliğin adına benzediğini sanıyorsunuz, tanrısal Porporina asıl ben senin kölen olacağım. Bana bak da, aşkının güzelleştireceği bu çirkinliğe kendini alıştır. Bir kelime söyle, sonra Avusturyalı Trenck'in o kıpkırmızı gözlerinden, düşman saflarında döğüşmekle beraber sevdiğim, kuvvetle söylediklerine göre sana karşı ilgisiz kalamıyan sevgili yeğenim Prusyalı Trenck'in o güzel gözleri kadar, şefkat ve sevinç gözyaşları dökebileceğini göreceksin. Ama bu Trenck bir çocuktur. Daha da genç olan ve seninle konuşan insan (yüzü yıldırımla şahrem şahrem yarılmış olmakla beraber ancak otuz yaşındadır.) dönek hevesler yaşını geçirmiştir ve sana uzun mutlu yıllar sağlayacaktır. Söyle, söyle, evet, de. O zaman tutkunun beni nasıl değiştirebileceğini ağız ateşler saçan Trenck'den nasıl neseli bir Jupiter yaratabileceğimi göreceksin. Cevap vermiyorsun. İnsanda bir acıma duygusu uyandıran o sâflık, seni hâlâ mı tereddüde sürüklüyor? Yeni bir şey söyleme. Müsaade et de elini öpeyim ve güven, mutluluk dolu olarak uzaklaşayım. Kaba bir adam mıyım, değil miyim, beni tasvir ettikleri gibi bir kaplan mıyım, değil miyim, bir gör. Senden yalnız mâsumca bir lûtufla diliyorum. Soluğumla seni yere devirecek ve buna rağmen Tanrıların kıskanabileceği bir

mutluluğu hâlâ tadabilecek olan ben dize gelerek bu lütuf için yalvarıyorum.

Consuelo, bunca kadını baştan çıkaran bu korkunç adamı hayretle inceliyordu. Çirkinliğine rağmen karşı konulması imkânsız olan bu göz kamaştırıcı etkiyi dikkatle izliyordu. Keşki bu yüz iyi kalbli bir insanın tutkusu ile canlanmış yiğit bir erkeğin yüzü olsaydı? Ama bu yüze aşırı bir şehvetin verdiği bir çirkinlikti bu. Tutkusu da hayâsızca bir kendini beğenmenin o Donkişot'luğundan başka bir şey değildi.

Genç kız sükûnetle ona sordu:

— Baron hazretleri her şeyi söylediniz mi?

Ama Slav zorbasının kendi kucağına atıverdiği değeri yüksek bir avuç yakutu, kocaman parlak bir inciye görünce birdenbire kızardı ve sarardı. Hemen ayağa kalktı ve Corilla'nın sonradan gelip tophıyacağı bütün kıymetli taşları yerlere yuvarladı. Bir küçümseme ve öfke gücüyle adama:

— Trenck, dedi, sen bütün yiğitliğine rağmen alçakların en sonuncususun. Ancak kuzularla, merallerle vuruşmuşsun ve onları acımadan boğazlamışsın. Eğer gerçekten bir erkek karşına çıksaydı şimdi görüldüğün gibi korkak ve vahşi bir kurt gibi kaçardın. Şunu biliyorum ki, şerefli yara izlerin yenilgeye uğrıyanların cesetleri arasında bir mahzenin içinde altınlarını ararken yüzünde açılan yaralardır. Zorbalığın, senin gibi bir vatandaşı onlara zorla kabul ettirdiği gibi milletin ve bunları parasız veren bir halkın kanıdır. Dul kadınlardan, öksüz çocuklardan son defa alınan yaralardır bu. Bunlar ihanet altınlarıdır. Bunlar, sözde içinde secde ettiğin ve dua okuduğun (çünkü yüksek

niteliklerini tamamlamak için bir de sofuluk taslar-sın) kiliselerin yağmasıdır. Büyük bir şefkatle sevdiğini söylediğin amca oğlun Prusyalı Trenck'e ihanet ettin. Onu öldürtmek istedin. Şeref ve mutluluk verdiğin şu kadınların babalarını ve kocalarını boğdurduktan sonra ırzlarına geçtin. Senin benim için uydurduğun şu sevgi her şeye doymuş bir çapkının o maymun iştihasıdır. Hayatını ellerim arasına teslim ettiren şu derebeylere öz boyun eğiş kendini yenilmez sanan bir budalanın gösterişinden ibarettir. Benden istediğin şu küçük lûtf intihar etmekten başka bir şeyle yıkamıyacağım bir pislik olurdu. İşte benim son sözüm, lânet ağızlı çapulcu! Gözümün önünden yıkıl, çekil! Çünkü bir çeyrek saattenberi elinin içinde buz gibi dondurduğum elimi bırakmazsan bir kaatilin kafasını patlatarak yere sereceğim.

— Ey Allahın belâsı kadın! Demek son sözün bu? Öyleyse vay haline! Titriyen elinden düşürmeye tenezzül etmediğin tabancada ancak biraz barut var. Şöyle böyle bir yanık, ateşle oynıyan insanlarda büyük bir korku yaratmaz. Tabanca çek, gürültü yap. Benim de bütün istediğim bu. Zaferime tanıklık edecek kimseleri görmekten memnun olacağım. Çünkü seni şimdiki kucaklamalarımдан kimse kurtaramaz. Biraz ihtiyatlı hareketle dizginliyebileceğin hırsları, deliliğinle içimde tutuşturdu.

Trenck böyle konuşurken Consuelo'yu kolları arasına aldı. Ama aynı zamanda kapı açıldı, yüzü, başının arkasına düğümlenmiş bir siyah ipek mendille örtülü bir adam çapulcunun üstüne uzandı. Onu bük-tü ve rüzgârla yatmış bir kamış gibi onu silkti. Sert

bir şekilde onu yere vurdu. Bu iş, birkaç saniyede oldu. İlkın şaşırın Trenck tekrar ayağa kalktı, gözleri şaşkın, ağzı köpükler içinde, elinde kılıç, kapıyı geçen ve kaçır gibi yapan düşmanın üstüne saldırıdı. Consuelo da bu yüzünü saklıyan adamdan Kont Albert'in uzun boyunu, güçlü ve kuvvetli kolunu tanıdığını sanarak kapının eşiğine kadar atıldı. Bu adamın sokağa inen çok dik dönen merdivenin bulunduğ u koridorun sonuna kadar geri geri gittiğini gördü. Adam orada durdu, Trenck'i bekledi. Baron üzerine saldırırken öyle bir süratle eğildi ki çapulcunun kılıcı gidip duvara çarptı; hemen baronun kolundan yakalayınca omuzlarının üstünden kaldırıp baş aşağı merdivenin içine fırlattı. Consuelo dev gibi adamın yuvarlandığını duydu. Albert diye seslenerek kurtarıcısına doğru koşmak istedi; ama genç kız daha üç adım atmaya güc bulamamıştı ki maskeli adam gözden kayboluvermişti. Merdivenin üstünde korkunç bir sessizlik sürüp gidiyordu.

Aynı meydana açılan tiyatro merdiveninden inen haberci sözde iyiliksever bir eda ile genç kıza:

— *Signora, cinque minuti*¹ dedi.

Sonra Trenck'in fırlatıldığı kapıya bakarak sözlerine şunları ekledi:

— Nasıl oluyor da bu kapı açık duruyor? Doğrusu ya efendimiz bu koridorda nezle olmak tehlikesini göze almış!

Aldığı emre uyarak kapıyı çekti ve anahtarla kilitledi. Consuelo bir canlıdan daha çok ölü gibi soyunma odasına döndü. Kanapenin altında duran ta-

bancayı pencereden dışarı attı. Halının üstünde parhıyan kıymetli taşları döşemenin altına ayağı ile itti. Sonra sahneye gitti. Orada Corilla'yı perde arası oyununda elde ettiği başarıdan hâlâ soluk soluğa kıpkırmızı bir halde buldu.

XCVIII

Consuelo, kendini sarsan ihtilâçlı çırpınmalara rağmen üçüncü perdede de çok daha iyiydi. Bunu beklemiyordu. Böyle bir sonuç elde edeceğini ummuyordu. Cesaretle yaptığı bir boğuşmanın ortasında sesinden ve imkânlarından birdenbire yoksun kaldığını görerek başarısızlığa uğramanın o ümitsizce kararıyle, ama şerefle sahneye çıkıyordu. Korkmuyordu. Bir insanın mucizeye benzer bir şekilde işe karışmasıyla kurtulduğu tehlikenin ve utancın yanında binbir ısıklık çok önemsiz kalırdı. Bu mucizenin arkasından başka bir mucize oldu. Consuelo'nun dehası sanki kendisini gözlüyor gibiydi. Sesi öylesine gür çıkıyordu ki şimdiye kadar bu noktaya ulaşamamıştı. Şarkılarını daha büyük bir yücelikle söyledi. Oyunu, şimdiye kadar varamadığı büyük bir kudretle, büyük bir tutku ile oynadı. Bütün varlığı en yüksek kudretle hareket gelmişti. Ona çok gergin bir tel gibi her an kopuverecekmiş gibi geliyordu. Ama bu ateşli coşku onu hayal dolu bir âleme götürüyordu. Sanki bir rüyada imiş gibi hareket ediyor, bu rüya içinde gerçeğin güçlerini elde edişine şaşıyordu.

Bundan başka güçsüzlük korkusunu her duyusunda, bir mutluluk düşüncesi onu canlandırıyor.

Hiç şüphe yok ki Albert oradaydı. Hiç olmazsa Viyana'ya bir gün önce gelmişti. Demek kendisini göz-lüyor, bütün hareketlerini izliyor, ona göz kulak olu-yordu. Çünkü az önce gördüğü o beklenilmedik yar-dımı ve Esklovanya'nın Herakles'i diye anılan Fran-çois de Trenck'i yere yıkmak için bir insana bağış-lanmış olan hemen hemen olağanüstü bir kuvveti başka neye yorabilirdi. Birçok örnekler vermiş olan huyunun o garipliklerinden biri ile kendisi ile ko-nuşmaktan çekiniyor ve sanki bakışlarından saklan-mak istiyormuş gibi bir davranış gösteriyorsa da ma-demki genç kızı bunca özenle koruyor ve büyük bir kudretle onu savunuyor, o halde onu her zamanki gibi ateşli bir aşkla sevdiği bütün açıklığıyla belli oluyor değil miydi?

Consuelo şöyle düşündü:

— Evet, mademki Tanrı sanatımın beni yalnız bırakmasını emretmiyor, o halde onun beni rolümde mükemmel görmesini ve şüphesiz şu anda beni gö-zetlemekte olduğu salonun bir köşesinde, şarlata-nlıkla ve dalavere ile elde etmeye ihtiyaç duymadığım bir başarıdan yararlanmasını isterim.

Rolünün kendine öz havasına özen gösterirken onu gözleri ile aradı, ama bulamadı. Kulislerin içine girdiği zaman iyi bir sonuç alınmakla beraber ora-da hâlâ arıyordu. Nerede olabilirdi? Nereye saklanı-yordu. Çapulcu herifi merdivenden aşağı atarak he-men öldürmüş müydü? Peşine düşenlerden saklanmak zorunda mı kalmıştı? Kendisinden Porpora'nın evin-de sığınacak bir yer istiyecek miydi? Bu şaşkınlık-lar, sahneye dönünce silinip gidiyordu. İçine coşku,

dehşet, vefa ve umut karışmış olan aslı belli olmayan bir bekleyişi daha çok hissetmemek için sanki sihirli bir etkinin altında kalmış gibi, gerçek hayatının bütün ayrıntılarını o sırada unutuyordu. Hattâ bütün bunlar ruhunun içinde vardı. Onlar şefkatin ve gerçeğin o dikkate değer ifadelerinde beliriyordu.

Opera bitince sahneye çağrıldı; hattâ imparatoriçe locasından, ucuna oldukça kıymetli bir hediye iliştirilmiş bir demet çiçeği ilk olarak attı. Onu bir çiçek yağmuruna tutarak saray da, şehir halkı da, hükümdarın verdiği örneği izlediler. Kokusu hoş bu hurma dallarının ortasında Consuelo, ayaklarının dibine yeşil bir dalın düştüğünü gördü. Elinde olmadan gözleri bu yeşil dala takıldı. Son olarak perde inince, bu dalı yerden aldı. Bir servi daliydi bu. O zaman şu ölüm misalini, bir korku ve ıstırap işareti, belki de bir veda ifadesi olarak yorumlamaya ve düşünmeye kendini verdiği için bütün zafer çelenkleri kafasından silinip gitti. Öldürücü bir üşümenin arkasından heyecanın ateşi geldi. Yenilmesi imkânsız bir dehşet, gözleri önünden bir bulut geçirdi. Bacakları dolıştı, onu Venedik elçisinin arabasına baygın bir halde götürdüler. Arabada Porpora onun ağzından boş yere lâf almaya çabaladı. Dudakları buz gibi donmuştu. Taş gibi kaskatı kesilen eli mantosunun içinde sanki bir ölüm yeliyle kendisine atılmış olan bu servi dalını tutuyordu.

Tiyatronun merdivenlerinden inerken kan izlerini görmemişti; dışarıya çıkışın kargaşalığı içinde pek az insan bu izlere dikkat etmişti. Genç kız karanlık düşüncelerin içine gömülerek elçiliğe geldiği sırada

tiyatro oyuncularının konuşma odasında gizli olarak ol-dukça hazin bir olay geçiyordu. Tiyatronun bitiminden az bir zaman önce tiyatrodaki hizmetliler bütün ka-pıları açarken Baron Trenck'i kanlar içinde merdive-nir alt başında bayılmış bir halde bulmuşlar ve onu sanatçılara ayrılmış salonlardan birine götürmüşler-di. Gürültü patırdı ve kargaşalık çıkmasın diye hâ-diseyi gelip incelemesi için, el altından, tiyatro mü-dürüne, doktora ve polise haber salınmıştı. Sanat adamları, imparatorluk memurları ve birkaç merha-metli tanık çapulcuya yardım ettikleri ve hâdiseyi on-dan sorup öğrenmeye çalıştıkları sırada halk ve tiyat-ro oyuncuları hâdiseden habersiz salonu boşalttı. Sev-gilisinin arabasında bekliyen ve kendisinden haber almak için birkaç defa oda hizmetçisini gönderen Co-rilla sabırsızlandı ve öfkelen-di. Arabadan inerken aya-ğı az daha burkulacaktı. Genç kadın, Trenck'le mü-nasebetlerini bilen Holzbauer'e rasladı. Holzbauer onu aktörlerin konuşma odasına götürdü. Genç kadın ora-da âşığını başı yarılmış bir halde buldu. Vücudu be-relerden öyle acılar içindeydi ki çapulcu kıpırdana-mıyordu. Corilla havayı inlemeleriyle, çılgınlariyle doldurdu. Holzbauer işe yaramıyan tanıkları dışarı çıkardı, kapıları kapattı, sorguya çekilen ses sanat-çısı meseleye ışık tutacak hiçbir şey söyleyemedi ve suçlu olarak kimseyi gösteremedi. Nihayet biraz ye-tilerini kazanan Trenck, dans eden kızları yakından seyretmek için izin almadan tiyatroya girdiğini, son-perdeden önce telâşla dışarı çıkmak istediğini, kar-makarışık yolların dönemeçlerini bilmediği için şu melun merdivenin ilk basamağında ayağının kaydığı-

nı söyledi. Birdenbire düşmüş, aşağı kadar yuvarlanmıştı. Bu açıklama ile yetinildi ve yaralı evine götürüldü. Corilla aynı eve gidip, kendisine Kaunitz'in ve dolayısıyla imparatoriçenin teveccühünü kaybettiren büyük bir çaba ile çapulcuya baktı. Ama bu bakımdan gösterdiği fedakârlığı ustaca idare etti. En sert felâketlere karşı koyan demir vüvutlu Trenck sekiz gün sonra bir kırık ve başında bir tane daha yara izine fit oldu. İşlerinin ters gitmesini kimseye söyleyemedi. Sadece bunu Consuelo'ya pek pahalıya ödeteceğine and etti. Eğer bu adamı tutuklama müzekkeresi, Corilla'nın kollarından ayırıp düşüşünden sonra şöyle böyle kendine gelmiş hâlâ nöbetten tır tır titrerken* askeri hapishaneye atmasaydı hiç şüphe yok ki bu andı pek zalimce yerine getirirdi.¹ Piskoposluk kurulu üyesinin haber verdiği gibi belli belirsiz genel bir kıpırdanma, gerçekleşmeye başlıyordu. Çapulcunun zenginliği yetkili insanlarda ve işini bilen yaratıklarda söndürülmesi imkânsız ateşli bir susuzluğu alevliyordu. Bu yüzden de hatırı sayılır derecede kurban verilmişti. Çapulcunun işlediği cinayetler ve onun mahvedilmesinde menfaati bulunan insanların ileri sürdükleri bütün yolsuz hareketler yüzünden suçlandırılarak bu adam, uzun ve rezalet dolu bir davanın o kurnazca haksızlıklarına, hayasızca rüşvetlerine, sıkıntılarına, ağırlıklarına katlanmaya başlıyordu. Çalımına, gururuna, hattâ ah-lâksızlıklarına rağmen cimri olan bu adam koruyucularının büyük çabalarını para ile ödemek, ya da yargıçların vicdanlarını satın almak istemedi. Zorlu bir hareketle götürülüp bir ayağına zincir vurul-

duğunu görmekten büyük bir ıstırap duyduğu hapis-
hanede onu yeni bir emre kadar bırakacağız. Bu öy-
le yüz karası bir alçaklıktı ki! Bir bomba ile aya-
ğını kırdırması muhakkak ki askerce davranışlarının
en güzellerinden biriydi.¹ Kemiğinin kangren olma-
sını göze aldı. Ayağı şöyle böyle iyi olunca hizmetine
kahramanca bir kuvvetle tekrar başlamak üzere ata
bindi. Bu korkunç yaranın üstüne demir bir halka,
ağır bir zincir vurdular. Yara tekrar açıldı. Marie-
Thérèse'e hizmet etmekten daha çok, iyi bir işe sa-
hip olmak için yeni işkencelere katlandı. Eski bir
millî kin yüzünden, düşmana karşı pek az güvenilir
bir kale olan şu mutsuz, ama tehlikeli Bohemya'yı
parçaladığını ve vergiden de o ülkeye çile çektiirdiği-
ni gördüğü halde bu adama kızmıyan büyük krali-
çe, tahtını kuvvetlendirmek için artık Trenck'in ci-
nayetlerine ve çapulcuların aşırı hareketlerine ihti-
yac kalmadığı için onları gayri tabii ve affedilmez
birtakım insanlar olarak kabul etmeye başlayan kı-
raliçe Marie-Thérèse, bu barbarca muameleleri duy-
mamazlıktan geldi. Büyük Frédéric de Consuelo'
muzun kurtarıcısı ve dostu, kralın parlak emir su-
bayı,² güzel maiyet memuru olan öteki Baron Trenck'e-
yapılan gaddarlığın vahşi çabalarını, açlık işkencele-
rini,³ az sonra ölümüne sebep olan altmış sekiz kilo-
luk zincire vurulmasını⁴ aynı şekilde duymamazlık-
tan gelmişti.⁵ Bu nefret verici hikâyeleri bize önem-
siz bir şeymiş gibi aktaran bütün dalkavuklar, bu
kibirli hareketleri hükümdarların hâtırasını temize
çıkarmak çabasıyla ne idüğü belirsiz memurlara, ikin-
ci derecedeki subaylara malettiler. Oysa ki ceza ev-

terinde yapılan kötü muameleler hakkında güya yanlış bilgi alan hükümdarlar tersine orada olup bitenleri öyle iyi biliyorlardı ki, meselâ Büyük Frédéric Prusyalı Trenck'in Magdeburg'daki zindanında dokuz yıl prangaya vurulması emrini kendisi vermişti. Marie-Thérèse de ayağı kırık yiğit çapulcusunun Avusturyalı Trenck'in zincire vurulmasını açıkça emretmemişti ama, şikâyetlerine her zaman kulaklarını tıkamış, açığa vurduğu şeylere yanaşmamıştı. Zaten imparatoriçe eli kolu bağlanmış olan, insan mallarından zengin olan insanların o yüz kızartıcı içki sofalarında aslan payını almasını, mirasçılarının ileri sürdükleri hak iddialarını reddetmesini bilmişti.¹

Tekrar Consuelo'ya dönelim: Çünkü hikâyemize bağlı olan ayrıntıları çabucak gözden geçirmek roman-çı olarak görevimizdir. Bununla beraber kahramanımızın yaşadığı zamanın içinde ve gözleri önünde geçen hâdiseleri, onun maceralarından ayırmak imkânını bulamıyoruz. Genç kız çapulcunun felâketini öğrenince kendisine gözdağı verdiği satışmalarını artık aklına getirmedir. Kaderinin haksızlığına karşı son derece isyan eden Consuelo, çapulcunun esaretindeki sertliği yumuşatma çareleri kabul edilmediği bir anda bu adama para göndermek için Corilla'ya para yardımında bulundu. Kazancından çok para harcıyan Corilla, âşığının işlerine bakan bir görevli, gizlice gelip kendisinden gerekli parayı istediği gün birden beş parasız kalmış bulunuyordu; yolunu sapmış kadının, güven ve değer duygusu ile etkisi altında kalarak başvurmaya cesaret ettiği biricik insan Consuelo oldu. İmparatoriçenin kendisine *Zenobia*

operasının sonunda sahneye attığı hediyenin satılması ile eline geçen parayı arkadaşına verdi. Elinden geldiği kadar, hattâ aslında Trenck'in metresi olan ve son derece kıskançlık gösteren bir baron karısıyla dostça anlaşacak kadar hizmet eden Corilla'nın gösterdiği cesaret, çaba Consuelo'da şu ahlâksız, ama kötü olmıyan hâlâ içine fedakârlığın karıştığı yüce gönüllü hamleleri, gönlünde iyi davranışları taşıyan bu yaratığa karşı bir saygı uyandırdı.

Genç kız, Corilla ile dostluğu artırdığı için kendisini arada sırada azarlıyan Joseph'e diyordu ki:

— Tanrının eseri önünde secde edelim. İnsan ruhu şaşkın hareketler içinde saygı ile hissettiğimiz ve sanki tanrısal bir elin damgası olan şu kutsal işareti sevinçle bulduğumuz iyi ve yüce bir şey saklamaktadır her zaman. Bu ruhta acınacak birçok taraf, affedilecek birçok şey vardı. İyi kalbli Joseph'im, şuna emin ol ki, afedilecek bir tarafını bulduğumuz bir ruhta bile sevinecek bir şey vardır, hayvanlar gibi yaşayan Corilla da arada sırada hâlâ bir meleğin yüz çizgilerini görüyoruz. Haydi canım, eğer sanatçı olarak, düşmüş kadınların yaşadığı şu hayatın ilk isteği ile kötü iştihası arasında kalacaksam, sarhoşlukla vicdan azabları arasında akıp giden o ıstırap verici alçaklıkları korkmadan ve öfkelenmeden derin derin düşünmeye kendimi alıstırmam gerektiğini hissediyorum. Hattâ şunu itiraf edeceğim, erdemimi ayakta tutabilmem için iyiliksever bir rahibe rolü, bana daha hoş, daha şerefli münasebetlerde daha temiz, daha tatlı olan bir hayattan, kuvvetli, mutlu ve saygı gören insanların huzurundan daha çok

uygun düşüyormuş gibi geliyor. Kalbimin görkemli dürist yüz insanın kabulünden daha çok pişmanlık duyan bir günahlının kabul edilmesiyle büyük bir sevinç duyacağı İsa'nın o tatlı cenneti gibi yaratılmış olduğunu hissediyorum. Bu kalbin ilgilenmek, acımak, yardım etmek ve teselli etmek için yaratıldığını hissediyorum. Annemin bana vaftizde taktığı ad, beni bu göreve, bu alın yazısına zorluyormuş gibi geliyor bana. Benim başka adım yok Beppo! Toplum, kendime dayanak yapabileceğim bir aile adının gururunu duymaya beni zorlamadı. Dediklerine göre, bir takım kötü ahlâklıların çirkefi ortasında birkaç sâf altın araken, eğer kendimi aşağılatıyorsam bu davranışım hakkında kimseye hesap verecek değilim. Ben bir teselliyim; ancak buyum ben. Bu da, Rozamunda'nın kızı için yeter. Çünkü Rozamunda, hakkında Corilla'dan çok daha kötü konuşulan bir kadındı. Böyle olduğu halde onu sevmek zorundayım, seveceğim de! Marie-Thérèse gibi, kendisine saygı gösterilen bir kadın değildi, ama o Trenck'i işkenceler içinde öldürtmez, parasını zorla elinden almak için ayağını zincire vurmazdı. Corilla da bunu yapamazdı. Bununla beraber Trenck felâketi sırasında kendisine yardım eden bu kadını, onun için döğüşecek yerde, döğmüştür. Joseph! Joseph! Tanrı bizim bütün hükümdarlarımızdan daha büyük bir imparatorudur. Madem ki Madeleine Tanrının evinde lekesiz Meryem'in yanında düşes iskemlesinde oturuyor, büyük bir ihtimalle Corilla buraya girmek için mevkice Marie-Thérèse'den daha üstün olacaktır. Bana gelince, ben,

dünyada geçirmek zorunda olduğum şu günlerde itiraf edeyim ki dürüst insanların şöleninde tinsel mutluluk içinde oturacağım diye mutsuz ve suçlu ruhları yüz üstü bırakmak zorunda kalsaydım, artık kendimin insanlık yolunda yürümediğimi sanırdım. Ah! Asil Albert, işin bu tarafını benim gibi anlıyordu. Corilla'ya karşı gösterdiğim iyilik için beni muhakkak ayıplamıyacaktı.

Consuelo arkadaşı Beppo'ya böyle söylediği zaman *Zenobia*'nın ilk oyunundan ve baron Trenck'in macerasının üstünden onbeş gün geçmişti. Genç kızla bir sözleşme yaparak ona altı oyun verilmişti. Madam Tesi tekrar tiyatrodan ortaya çıkmıştı. İmparatoriçe büyük elçi Corner'in aracılığı ile Porpora'yı kışkırtıyordu. Tesi'nin sözleşmesi son bulunca Consuelo'nun kesin olarak imparatorluk tiyatrosuna girebilmesi için genç kızla Haydın'ın evlenmesinin şart olduğunu ileri sürüyordu. Joseph'in hiçbir şeyden haberi yoktu. Consuelo hiçbir şey sezemiyordu. O, ancak ortalıkta bir daha görülmiyen Albert'i düşünüyordu. Genç kız, kont'dan hiç haber alamıyordu. Kafasında binbir ihtimali, binbir kararı evirip çeviriyordu. Bu heyecanların yarattığı sarsıntılar, şaşkınlıklar onu biraz hasta ediyordu. Tiyatro ile kesin bir duruma vardığından beri odasında kapanarak kendisine Schreckenstein mağarasındaki mezardan koparılmış gibi gelen şu selvi dalını durmadan derin derin seyrediyordu.

Genç kızın kalbini açabildiği biricik dostu Beppo ilkin onu Albert'in Viyana'ya gelmiş olduğu fikrinden kurtarmak istemişti. Ama genç kız ona sel-

vi dalını gösterince bu esrarı derin derin etrafınca düşündü. Nihayet Trenck'in macerasında genç kontun payı olduğuna inandı.

Beppo Consuelo'ya:

— Dinle, dedi, sanırım ki olup bitenleri yavaş yavaş anlıyorum. Albert muhakkak Viyana'ya geldi. Seni gördü ve dinledi. Bütün teşebbüslerini gözledi ve her adımını izledi. Sahnenin üstünden Araxe dekoru boyunca konuştuğumuz gün dekorun öte tarafında bulunmuş olabilir. Zaferinin daha ilk gününde kaçacağını anlıyarak ifade ettiğim üzüntüleri işitmiş olabilir, sen de mesleğindeki parlak tarafının sevgisinden gelen o ciddi endişeden daha üstün tuttuğunu kendisine düşündürebilen şimdi hatırlamadığım bir takım sözleri ağzından kaçırması olabilir. Gözlediğine göre çabulcunun birkaç dakika önce girdiğini gördüğü Corilla'nın odasına senin de girdiğini görmüştür. Yardımına koştuğu an orada keyifli olduğuna inandığına kabul edebiliriz, ama kapıdan işittiği baştan çıkarıcı sözlerden canı sıkılınca işe karışmanın pek yakın olduğunu anlamış olabilir.

Consuelo:

— Çok güzel, dedi, ama neden esrarlı bir şekilde hareket ediyor? Neden yüzünü mendille saklıyor?

— Avusturya polisinin ne kadar kuşkulu olduğunu bilirsin. Belki de saraya verilen raporda adı geçmektedir. Belki de saklanması için siyasi nedenleri bulunuyordu: Belkide yüzü Trenck'e yabancı değildi. Son savaş sıralarında Bohemya'da onu görüp görmediğini, onunla karşılaşp karşılaşmadığını,

ona gözdağı verip vermediğini, çapulcu suçsuz bir insana el attığı sırada onu döğüşmekten vaz geçirmek yolunda bırakıp bırakmadığını, kimbilir? Kont Albert Schreckenstein'deki mağarasında uyuduğu sanılırken, gizlice insanlık ve yiğitlik bakımından büyük işler yapmış olabilir, söylediğim gibi insanların en yumuşak başlısı ve en alçak gönüllüsü olduğuna göre, eğer bunları yaptıysa, sana söylemeyi aklından geçirmeyeceği muhakkaktır, demek çapulcuyu maskesiz bir yüzle cezalandırmamakla akılcıca hareket etmiştir. Çünkü İmparatoriçe bugün çapulcuyu, sevgili Bohemyası'nı yakıp yıktığı için cezalandırırsa da emin ol ki o, bir Bohemyalı tarafından çapulcuya karşı gösterilen açıkça bir direnmeyi cezasız bırakmak niyetinde hiç değildir.

— Bütün söylediklerin pek doğru Joseph beni de düşünmeye sürüklüyor, şimdi içimden binbir endişe uyanıyor, Albert tanınmış ve yakalanmış olabilir, Halk Trenck'in merdivenden düşüşünü ne kadar bilmiyorsa bundan habersiz olması o kadar mümkündür, aman yarabbi, belki de şu anda askeri hapishanede Trenck'in höcresinin yanındadır. Hem de bu felâket onun başına benim yüzümden geliyor.

— İcini ferah tut. Bunu sanmıyorum, Kont Albert hemen Viyana'dan ayrılmıştır. Çok geçmeden, Riesenburg'dan gönderdiği bir mektubu alacaksın ondan.

— Böyle bir önsezi mi geçiyor içinden.

— Evet böyle bir önsezim var. İstersen sana bütün düşündüklerimi söyleyeyim. Bu mektubun, umduğundan bambaşka olacağını sanıyorum. Yüce

gönüllü bir dostlukla, kendisine sanatçı mesleğinde yenmek istediği fedakârlığı elde etmek için direnmekten uzak olarak, bu evlenmeden çoktan vaz geçtiğine ve biraz sonra sana hürriyetini geri vereceğine inanmış bulunuyorum. Söylediğin gibi eğer zeki, asıl ve dürüst ise, büyük bir tutku ile sevdiğin tiyatrodan seni ayırmakla bir vicdan azabı duyacaktır... Bunu inkâr etme. Bunu iyice gördüm, Zénobie'yi dinlerken oda benim kadar bunu görmüş ve anlamıştır, o halde güçlerin üstündeki bir fedakârlığı kabul etmiyecektir. Ama bunu yapmazsa kendisine pek değer vermem.

— Şu son mektubu okusana. Bak işte Joseph. Kibar âlemde ya da manastırda olduğu kadar tiyatroda'da seni seveceğim demiyor mu? Benimle evlenirken nasıl olur da beni serbest bırakmak fikrini kabul edebilir?

— Söylemek başka, yapmak, düşünmek başka, oluvermek başka şeydir, Tutkunun hülyası içinde insana her şey mümkün görünür. Ama gerçek birden bire gözlerimize çarpınca korku ile eski düşüncelerimize döneriz. Bir soydankişi adamın tiyatro seyircisinin geçici hevesleriyle ve horgörüşleriyle karşı karşıya kalan karısına iğrenme duymadan bakmasına inanmam. Şüphesiz kulislerin içine ilk defa ayağını basınca Trenck'in sana karşı yaptığı harekette senin tiyatro hayatında karşılaşacağın tehlikelerin ve felâketlerin hazin bir örneğini gördü. Uzaklaşmış ve ümitsizliğe düşmüş, olabilir. Doğrudur. Ama tutkusundan da kurtuldu. Kuruntularının gidişini düzeltti. Kardeşim Consuelo, eğer seninle

böyle konuşuyorsam, beni affet. Böyle konuşmak zorundayım. Çünkü Kont Albert'in bu işten vaz geçmesi, senin için bir iyiliktir, belki şu anda gözlerin yaşlarla doluyor amma, daha sonra bunu hissedeceksin, değişmesi yüzünden nişanına karşı incinecek yerde dürüst ol, sana tiyatronun kendisine iğrenç görünmediğini söylediği zaman daha ilk kelimedeykılan bir ideali yaratıyordu. Oysa seni oradan ayırmakla bedbaht edeceğini, ya da tiyatrodaki seni izlerken, kendi felâketini hazırlıyacağını anladı.

— Hakkın var, Joseph. Senin gerçeğin ağzı ile konuştuğunu hissediyorum. Bırak da ağlıyayım. Kalbimi burkan yüzüstü bırakılmanın ve horgörülenin utancı hiç değil, Albert'in benim tiyatroya ait hayatımdan kendine bir ideal yarattığı gibi onun aşkından ve onun kudretinden, kendim için, yarattığım ideale karşı duyulan bir üzüntüdür bu. Albert bu yolu izlerken, (Hiç olmazsa, erkeklerin kanaatı içinde,) onun değerini koruyamadığımı şimdi anladı. Bende aşkın, bütün engelleri yenecek ve bütün peşin yargıları değiştirecek kadar kuvvetli olmadığını, öğrenmek zorunda kaldım.

— Consuelo, biraz insafli ol. Yapamıyacağın, bir şeyi artık dileme; sanattan, tereddüt etmeden ve mücadele etmeden, vaz geçecek kadar sevmiyordun. Kont Albert'in kibar âlemle korku duymadan, büyük bir üzüntüye kapılmadan, birden ilgisini kesmemesini kötü bulma.

— Ama ben, ne kadar gizli bir ıstıraplı olursa olsun. (Şimdi açıkça itiraf edebilirim) ona her şeyi feda etmeye karar vermiştim. Ama, o, tersine...

— Düşün ki tutku, senin içinde değil, onun içindeydi. Bütün ateşiyle istiyordu; sen bir çaba harcamadan, razı oluyordun. O, kendi kendini, öldüreceğini, görüyordu. Senin kıskırtmadığın ve ruhunun da zorunluluğuna inanmadığı, bir aşktan, seni kurtarmaya, hakkı olduğundan daha çok, vicdan bakımından bunu yapmak zorunluluğunu, hissetti.

Akla uygun gelen, bu sonuç, Consuelo'ya Albert'in yüce gönüllülüğüne ve akıllıca davranışına inandırdı. Genç kız, ıstıraba kendini kaptırarak, yaralanan gurur telkinlerine boyun eğeceğinden korkuyordu. Joseph'in faraziyesini, kabul ederek, onun kararına boyun eğdi, içi rahatladı. Ama insan kalbini, o çok iyi bilinen garipliği ile tiyatroya karşı, vicdan üzüntüsü duymadan, zevkini izlemek için, serbest olduğunu göremediği için, kendini bütün ah-lâksızlıkların ortasında, yalnızlığından korkmuş ve önünde açılan savaştan, gelecekteki günlerinden, ürkmüş, hissetti. Sahne, yakıcı bir kum çölüdür, insan kendini orada bulunca, coşkuya kapılır, bütün hayatın heyecanları, nispeten, soğuk ve solgun görünür; eğer yorgunluktan bitkin bir halde, uzaklaşıncaya, insan, bir ateş felâketinin içine düştüğünden dehşet duyar; sizi oraya götüren istek, korku yüzünden, bir takım engellere uğrar. Cambazın, bu zahmetli, yakıcı ve tehlikeli hayatın, bir tipi olduğunu tasavvur ediyorum. İnsanın güçleri üstünde, harikalar yarattığı, şu ipler ve asma merdivenler üzerinden, başının üstünde süzülen iki hayaleti, yani zaferi ve ölümü bir daha kucaklamak ve oraya çıkmak, düşüncesi, ondan bir baygınlık yaratacaktır.

Bu yüzden şu bütün gecelerinin kâbusu olan Korku Taşına varıncaya kadar Devler Şatosu, Consuelo'ya, çilesi sona ermiş bir sürgün yerinin tül-leri arasından kaybolmuş bir cennet, hâtırası içinde, saygı değer ve görkemli bir kalb temizliği ve iç huzuru veren bir yer olarak göründü. Hussite'lere ait mağaradan son bir hayal, son bir gönderiş olan selvi dalını annesinin çarmıha gerilmiş İsa heykelini ayaklarına ilâştirdi. Katolikliğin ve kato-lik olmıyan bir meshebin şu iki simgesini, birbiri-ne karıştırarak, kalbini, tek, sonsuz, salt, din anla-mına doğru, yükseltti¹. Bu din anlamındaki kişisel ıstıraplarına boyun eğen, bundan böyle yalnız, başına, önderden yoksun, aralarından geçmesi kendine gerekli olan iyi ve kötü bütün insanlarla, Albert hakkında Tanrının kendine öz niyetlerine iman et-me duygusunu, kazandı.

XCIX

Bir sabah, Porpora, Consuelo'yu âdetinden çok erken, odasına çağırdı. İhtiyar adamın, neşeli bir hali vardı. Bir elinde kocaman bir mektup, öteki elinde, gözlüğünü tutuyordu. Consuelo, bunun niha-yet, Riesenburg'dan gelen cevap olduğunu düşünerek, titredi ve bütün vücudu sarsıldı. Ama çok geçmeden, yanıldığını anladı. Porporino adını taşıyan, Hubert'in mektubuydu bu. Bu ünlü şarkıcı Consuelo'nun sözleşmesi hakkında kendi tarafından ilâci sürülen koşulların kabul edildiğini öğretmenine haber veriyordu. Ona Berlin Krallık Tiyatrosu Mü-

dürü, Baron Poelnitz¹ için imzaladığı kontratı gönderiyordu. Artık Consuelo ile öğretmeninin imzasından başka bir şey beklemiyordu. Bu kontrata adı geçen Baron'un sevgi dolu pek koltuk kabartıcı bir mektubu ilişikti. Baron, üstadın getirmekten hoşlanacağı, birçok operaların ve yeni füglerin çalınarak eserleri ile kendini gösterirken, Prusya Kralının küçük kilisesinde çocuklar korosunu istemek üzere, gelmesini, Porpora'ya yazıyordu. Porporino da Porporina adını taşıyan bir kız kardeşle, şarkı söyleyeceğine seviniyor ve Viyana'dan ayrılıp, büyük Frédéric'in pek lâtif olan *Sans-Souci* sarayına gelmesi için öğretmenini can ve gönülden dâvet ediyordu.

Bu mektup Porpora'ya büyük bir sevinç verdiği halde, genç kızı kararsızlıklar içine gömüyordu. Porpora'ya öyle geliyordu ki asık suratlı talih artık yüzüne gülmeye başlıyor (O devirde sanatçıların gelişmesi için pek zorunlu olan) hükümdarların teveccühü her iki yönden ona hoş bir görünüşü önüne seriyordu. Frédéric kendisini Berlin'e çağırıyordu. Viyana'da Marie-Thérèse güzel vaadlerde bulunuyordu. Her iki yönde de Consuelo'nun başarisı onun âleti olması zorundaydı. Berlin'de değerlerinden başka değer katacaktı. Viyana'da da Joseph Hydin ile evlenerek, bu işe hizmet edecekti. Kaderini evlâtlığının elleri arasına bırakmak zamanı gelmişti. Genç kıza evlenmekte ya da gitmekte serbest olduğunu bildirdi. Hattâ genç kıza yaptığı teklifte daha birgün önce Beppo ile evlenmesi için hararetle yaptığı tekliften çok daha az, istekli göründü. Viyana'dan biraz bıkmıştı. Düşmanın ya-

nında, takdir edilip, övünmeyi görmek fikri, Avusturya sarayında uyandırması ihtimâli olan etki üzerinde mübalağa ettiği küçük bir öç gibi kendisini gülümsetiyordu. Nihayet işin aslında birkaç zamandan beri Albert'den söz etmeyen ve bu işten vazgeçer gibi bir tavır takınan Consuelo'nun hiçbir şekilde evlenmemesini, daha uygun buluyordu.

Consuelo, birçok nedenler yüzünden Joseph Haydn'la evlenemeyeceğini söyliyerek, onun içindeki kararsızlıklara son verdi, çünkü bu nedenlerin başında genç adamın iyiliğini gördüğü, Keller'in kızı Anne ile söz keserek, hiçbir zaman kendisiyle evlenme yollarını, aramamış olması geliyordu.

Porpora:

— O halde, dedi, tereddüde yer yok, Berlin'le yapacağın sözleşmen işte, imza et. Sonra gitmeye hazırlanalım. Çünkü, İmparatoriçenin şu evlendirme hastalığına boyun eğmediğin takdirde bizim için burada ümit yok. Onun koruması, ancak buna bağlı, kesin bir red, bizi onun gözünde, şeytandan daha kara bir hale sokar.

Consuelo şimdiye kadar Porpora'ya karşı, göstermediği, bir direnişle:

— Sevgili üstadım, dedi, vicdanım esaslı bir nokta üstünde huzura kavuşacağı bir zaman, size boyun eğmeye, hazırım. Birtakım gönül anlaşması ile ciddi bir şeref sözüyle kont Rudolstadt'a bağlanmış bulunuyorum. Kararsızlıklarınıza, azarlamalarınıza ve alaylarınıza rağmen, burada bulunduğumuz üç aydan beri bu evlenmeye aykırı olan her sözleşmeye bağlanmakta direndiğimi sizden saklamı-

yacağım. Ama altı hafta önce yazdığım ve sizin elinize geçen o kesin mektuptan sonra Rudolstadt ailesinin benden vaz geçtiğini inandıracak birtakım hâdiseler geçti. Her geçen gün, sözümü geri alabileceğim ve büsbütün özenlerimi ve çalışmamı size vermekte serbest olabileceğim fikri içimde kuvvetleniyor. Görüyorsunuz ki, bu alın yazısı için üzülüyor ve onu tereddüt etmeden kabul ediyorum. Bununla beraber yazdığım bu mektuba bir cevap alamazsam kendimi huzur içinde hissetmiyeceğim. Hergün bu mektubu bekliyorum, gecikmiş olabilir, müsaade ediniz de bu sözleşmeyi mektubu aldıktan sonra imza edeyim.

Öğrencisinin daha ilk lâkırdılarını duyunca önceden hazırladığı savunmalarına başhyan Porpora:

— Zavallı yavrucuğum, dedi, öyleyse daha çok beklersin! İstedığın cevap bir ay önce gelmişti bana.

Consuelo haykırdı:

— Peki bana neden göstermediniz bu gelen cevabı? Beni öyle kararsızlık içinde nasıl bırakabildiniz? Üstadım, pek garipsiniz. Beni böyle aldatırsanız size nasıl güvenilebilirim?

— Neden aldatmış olayım seni? Mektup benim adresime gönderilmişti. Bu çılgınca sevgiden kurtulduğunu, haklı ve davranış gereklerini dinlemeye hazır olduğunu göreceğin zaman bu mektubu sana göstermem emredilmişti.

Consuelo yüzü kızararak:

— Bu mektupta böyle sözler mi yazılmış? Kont Christian'ın, ya da Albert'in benim dostluğum kadar

sâkin, ihtiyatlı, mert bir dostluğu bu şekilde yorumlamaları imkânsızdır.

Porpora:

— Böyle bir mektupta, dedi, sözün hiç değeri yoktur. Kibar insanlar daima zarif bir dille konuşurlar. Onları anlamak bize düşer. Her ne olursa olsun kont Christian kulisler arasında bir gelini almakta hiçbir sakınca görmüyordu. Ama o, burada senin sahneye çıktığını öğrenince böyle bayağı bir evlenmeden oğlunu vazgeçirdi. İyi kalbli Albert bunu bir neden olarak gördü. Verdiği sözü geri aldı. Bu işe üzülmeyeğimi memnunlukla görüyorum. Her şey daha iyi olur inşallah. Haydi, Prusya yoluna düşelim!

Consuelo:

— Üstadım, bana bu mektubu gösterirseniz sözleşmemi hemen imzalarım.

— Bu mektup! Bu mektup! Onu neden görmek istiyorsun? Seni üzer. Başkalarına ve kendine mazur gösterebilecek olan bir dimağın bir takım çılgınlıklarından ibaret... Unut bütün bunları!

Consuelo cevap verdi:

— Tek bir irade hamlesi ile unutamaz insan. Düşünme bize yardım eder. Nedenler bizi aydınlatır. Eğer Rudolstadt'lar tarafından horgörülüp istenmemiş olsaydım, hemen tesellisini bulurdum. Eğer hürriyetim sevgi ve değerle geri veriliyorsa daha az bir çaba harcıyarak başka türlü kendimi avuturdum. Bana mektubu gösteriniz. Size şu veya bu şekilde boyun eğeceğime göre neden korkuyorsunuz?

Kurnaz profesör yazıhanesini açıp mektubu arar gibi yaparak:

— Peki, dedi, mektubu sana göstereceğim.

Bütün çekmeceleri açtı, bütün kâğıtları altüst etti. Hiçbir zaman bulunamıyan o mektubu orada bulmamak için ne gerekirse hepsini yaptı. Kendini sabırsızlanıyormuş gibi gösterdi. Oysa Consuelo ciddi olarak sabırsızlandı. O da aramaya başladı. Porpora genç kızın aramasına müsaade etti. Consuelo çekmeceleri arkaya devirdi, bütün kâğıtların altını üstüne getirdi. Mektup bulunamadı. Porpora mektubu hatırlamaya çalıştı; mektubun kesin ve nazik bir bölümünü aklından söyledi. Consuelo öğretmeninin bu işi bu kadar inatla saklamasına bir türlü akıl erdiremiyordu. İhtiyar profesör şerefi adına, bundan pek de olağanüstü yararlanmadığına inanmak gerekir. Ama Consuelo'nun ruhu kadar sâf ve temiz bir ruhu inandırmak için çok az bir şey gerekiyordu. Nihayet genç kız mektubun bir dalgınlık sırasında Porpora'nın piposunu yakmak işini gördüğüne inandı. Sonra duasını okumak, her şeye rağmen Albert'le olan sonsuz dostluğu için servi dalı üstüne yemin etmek üzere odasına girdikten sonra Berlin tiyatrosu ile henüz başlıyan ayın sonunda yürürlüğe girecek iki aylık sözleşmeyi rahatça imza etti. Hareket hazırlıkları ve yolculuk için gereken zamandan daha çok zamandı bu. Kağıdın üzerinde taze mürekkebi görünce Porpora öğrencisini öptü ve onu bir sanatçı olarak resmen selâmladı; kendisine:

— Bu senin kutsal nikâh günüdür. Eğer dilekleri sana söyletmek kudretimin sınırı içinde ol-

saydı, bundan böyle aşktan ve evlenmekten vazgeçme dileğini sana emrederdim. Çünkü sen ses tanrısına ait bir rahibesin, ilham perileri bâkiredir. Apollon'a kendini adıyan biri Vestal rahibelerinin andını yapmak zorundadır.

Consuelo cevap verdi:

— Şu anda söz vermekten ve onu yapmaktan daha kolay bir şey yokmuş gibi geliyor bana. Bununla beraber evlenmemek için yemin etmiyeceğim. Çünkü fikrimi değiştirebilirim ve yemin edersem bozamayacağım bir anlaşma için pişmanlık duyardım.

— Demek sen sözünün esirisin. Evet, insan oğlundan bu yüzden ayrılıyorsun gibi geliyor bana. Hayatında ciddi bir şekilde söz vermiş olsaydın onu tutardın.

— Üstadım, daha önce bir çok denemelerden geçtiğimi sanıyorum. Çünkü yaşamaya başladığım gündenberi daima verilen bir sözün baskısı altında kaldım. Annem, bana taassuba varacak kadar ileri götürdüğü bir türlü dinin kuralını ve örneğini vermişti. Birlikte yolculuk ettiğimiz zaman büyük şehirlerin yakınlarında bana: Consuelita burada iyi bir kazanç sağlarsam, memlekette kutsallığı ile pek ün salmış bir kilisede iki saat dua etmek için yalın ayak gitmeye yemin ettiğime seni tanık gösteriyorum, demeyi âdet edinmişti. Zavallı kadın, iyi kazanç dediğini elde ettiği, yani şarkıları ile birkaç kuruş kazandığı zaman gözde olan kiliseye hangi yerde olursa olsun; uzaklığı ne olursa olsun tavafımızı yapmaktan hiçbir zaman geri kalmıyorduk. Bu ne parlak, bu ne yüce

bir sofuluktu. Anzoleto'ya meşru bir evlenme dışında kendimi hiçbir suretle teslim etmiyeceğime bana yemin ettirdiği zaman bu inançla huzur içinde ölebileceğini çok iyi biliyordu. Daha sonra kont Albert'e kendisinden başka hiç kimseyi düşünmiyeceğime kendisinin istediği gibi sevmek için kalbimin bütün güçlerini kullanacağıma söz vermiştim. Sözümde kusur etmedim. Bugün sözünden vazgeçmeseydi bütün hayatım boyunca ona sadık kalabilirdim.

— Bırak şu senin kont Albert'ini, artık onu düşünmemelisin. Madem ki verilen bir sözün baskısı altında kalman gerekiyor. O halde bana karşı bağlanacağın sözü söyle.

— Ah üstadım, aklıma, ahlâkuma, size karşı fedakârlığıma güvenin! Ama benden yeminler istemeyin. Çünkü bu, insana baskı yapan korkunç bir boyunduruk olur. Onu yerine getirmemek korkusu insanda iyi düşünme, dürüst hareket etme zevkini yok eder.

Porpora yarı sert, yarı şaka cevap verdi:

— Bu şaşırtmaca sözlerle yetinemem ben. Görüyorum ki benden başka herkese yeminler vermişsin. Annenin üstünde durduğu yemini tuttun. O, sana mutluluk getirdi. Zavallı çocuğum, eğer bu yemini etmeseydin belki de şu alçak Anzoleto'nun tuzağına düşmüş olacaktın. Ama mademki daha sonra senin için bir yabancı olan şu Rodulstadt'a aşktan ve ruhun o temiz iyiliğinden yoksun pek ciddi yeminler yapabildin. O halde böyle bir günde, yani hürriyetini geriye aldığın, o sanat Tanrısı ile nişanlandığın böyle hatırı sayılır mutlu bir günde, ihtiyar öğretmenine, en iyi

dostuna karşı en küçük bir andı yapmanı çirkin bulurum.

Porpora şefkatli sözlerde öylesine cimriydi ki, genç kıza hayatında ancak iki üç defa samimi bir kalble babalık sevgisi göstermişti.

Consuelo coşku ile kendini onun kolları arasına atarak haykırdı:

— Ah! Benim iyi dostum, velinimetim, dayanağım, babam! İçimde bir hayat soluğu kalktıkça korkmadan ve tereddüt etmeden kendimi mutluluğunuza, şan ve şerefinize fedâ edebileceğime and edebilirim.

Porpora genç kıızı bağrına basarak:

— Benim mutluluğum, şan ve şereftir. Consuelo bunu biliyorsun. Ben bundan başka bir şey düşünmem. Yanlarında çubuklarını doldurmak, çöreklerini yuğurmak için kız torunlarının bulunmasından başka bir mutluluğu hayâl etmiyen şu ihtiyar Alman şehirliyelerinden değilim ben. Tanrıya şükürler olsun, benim ne içi kürklü terliklere, ne de ıhlamura ihtiyacım var. Bundan fazlasına ihtiyacım olmadığına göre, şimdi büyük bir çaba harcıyarak yaptığın gibi günlerini benim için ayırmana razı olamam. Hayır senden istediğim fedakârlık bu olamaz. Bunu sen de iyi bilirsin. Senden kuvvetle istediğim şey tam mânasiyle bir sanatçı, büyük bir sanatçı olmandır. Böyle olacağına, burada işe başladığın günlerde yaptığın gibi şu gevşeklikle, bu kararsızlıkla, bir çeşit isteksizlikle savaacağına, tiyatro kadınlarını arıyan şu soydankişi erkeklerin çiçeklerini kabul etmiyeceğine söz vermişin?. Çünkü bu soydankişilerden bir takımı tiyatro kadınlarında başka bir kabiliyet gördükleri günden

itibaren onları eve mihliyerek iyi bir ev kadını yapmayı hayal ederler. Birtakımı da paralarını kaybetmişlerdir. Kazançlarının yarısı ile yapacakları masrafla bir saltanat arabasını, mükellef bir sofrayı tekrar bulmak zevki, bu türlü birleşmelerde kendi sınıflarında kösteklenmiş şerefsizliğin üstüne yükselirler. Haydi bakalım, baldırlarından başka hiç bir değeri, hayasızlığından başka hiç bir başarısı olmıyan şu çapkın Anzoletto gibi sesi gür, saçları lüle lüle küçük bir tenorun senin başını hiçbir zaman döndüremeyeceğine söz ver bakalım.

Consuelo, Porpora'nın elinde olmadan biraz iğnelleyici, ama genç kızın tamamıyla alışık olduğu öğütlerindeki babacanlığa gülerek:

— Size, dedi, bütün bunlar için söz veriyorum. Düpedüz and ediyorum.

Yeniden ciddileşerek sözlerine şunları ekledi:

— Hattâ daha fazlasını yapacağım: hayatımda bir gün olsun nankörlüğüm için aslâ şikâyetle bulunmıyacağınıza and ediyorum.

Porpora acı bir eda ile:

— Bak, dedi, bu kadarını da istemem. İnsan yaradılışının katlanamıyacağı kadar ağır bir yükür bu. Bütün Avrupa ülkelerinde bir ses sanatçısı olduğun zaman hiçbir büyük sanatçının kaçınmadığı kendini beğenme, yükselme hırsı, kalb kötülükleri ihtiyacını duyacaksın. Her ne bahasına olursa olsun başarı isteyeceksin. Başarıyı sabırla beklemek bir yandan dostluğa, öte yandan gerçek güzele karşı derin saygıya sadık kalmak için onun tehlikeye düşmesine razı olmayacaksın. Herkesin yaptığı gibi sen de modanın bo-

yunduruğuna gireceksin. Her şehirde halkın ve sara-
yın kötü zevkini umursamadan itibarda olan müzği
söyliyeceksin. Nihayet yolunda yürüyeceksin. Büyük-
olmadığına göre bunlara rağmen büyük olacaksın. Bir
çoğunluğun gözlerinde başka türlü olmana imkân yok.
Yeter ki benim gibi eski kafaların meydana getirdiği
küçük bir komisyonun kararı ile karşılaşacağın ve
büyük Haendel'in ihtiyar Bach'ın önünde Porpora'nın
metoduna ve kendine şeref katacağın zaman iyi seç-
meyi, iyi şarkı söylemeyi unutmıyacaksın. Senden bü-
tün istediğim, bütün umduğum şey bu. Dalkavukların-
dan bir kaçının şüphesiz beni suçlandırıdıkları gibi
bencil bir baba olmadığımı görüyorsun. Ben senin yal-
nız başarını ve zaferini istiyorum.

Consuelo içi burkularak üzgün bir edâ ile:

— Ben ise, dedi, kişisel üstünlüğüm için yapıla-
cak şeyleri hiç umursamıyorum. Elde olmıyan bir sar-
hoşlukla kendimi bir başarının ortasına sürükliyebi-
lirim. Ama kendi ellerimle başımı süslemek için bü-
tün bir zafer hayatını devam ettirmeyi soğuk kanlı-
lıkla düşünemem. Şan ve şöhreti sizin için istiyorum,
üstadım. İnanmamanıza rağmen Consuelo'nun yalnız
sizin için çalışacağını ve yolculuk edeceğini göstermek
için istiyorum. Yeminlerime inanmakla beraber onlara
iftira ettiğinizi derhal ispat etmek için ne kadar ileri
gittiğimi göstermek için bunu yapıyorum.

Porpora içinde hâlâ güvensizliğin belli olduğu
şefkatli bir gülümseme ile:

— Peki bunu neyin üstüne yemin edersin? diye
sordu.

Consuelo şu bembeyaz olmuş başı iki elleri içine alarak ve coşkularıyla alnından öperek:

— Porpora'nın ak saçları üstüne, kutsal başı üstüne.

Macar askeri kılığında bir hizmetçinin kont Hoditz'in geldiğini haber vermesiyle konuşmaları yarıda kaldı. Efendisi adına Porpora'ya ve evlâtlığına saygılarını sunmak için müsaade dileyen uşak, Consuelo'ya kararsızlığın ve sıkıntının verdiği bir şaşkınlıkla dikkatli dikkatli baktı. Genç kız, biraz garip olmakla beraber iyi bir yüzü olan bu adamı nerede gördüğünü bir türlü hatırlıyamamıştı. Kont içeriye alındı ve soydan kişi adam en nazik sözlerle dileğini anlattı. Moravya'daki Roswald malikânesine gidiyordu. Orada geçecek olan günleri, karısı Margrav'a hoş geçirtmek istiyerek gelişinde onu şaşırtmak için şatafatlı bir eğlence hazırlıyordu. Sözü'n kisası kont, Consuelo'ya birbiri ardından üç akşam şarkı söylemesini teklif ediyordu. Aynı zamanda madam Margrav'ı memnun edeceğini umduğu konserleri, tiyatroları ve seranatları yönetmeye yardım etmek için Porpora'nın da Consuelo ile gelmesini istiyordu.

Porpora, az önce imzaladıkları sözleşmeyi, belli günde Berlinde bulunmak zorunluluğunu ileri sürdü. Kont sözleşmeyi görmek istedi. Porpora kuvvetli dâvalarında daima öğündüğü için bu işten haberi olmak, sözleşmeyi yorumlamak, bu suretle kendini bir şey sanmak, öğütler vermek imkânını ona yarattı. Bunun üzerine Hoditz imza edilen sözleşmelerin koşullarına aykırı hareket edilmeden yerine getirilmesi gereken

zamandan daha çok zamanları bulunduğunu ortaya atarak dileğinde direndi.

— Üç günde hazırlığınızı tamamlayabilir. Moravya yolu ile Berlin'e gidebilirsiniz, dedi.

Burası yollarının üstünde değildi. Ama ihmal edilmiş ve savaşıla daha yeni yıkılıp yakılmış bir ülke içinde Bohemya yolu ile ağır ağır yol alacakları yerde, Porpora ile öğrencisi, sıkıntıları ve masrafları üzerine alarak kontun onların emrine vereceği güzel bir arabada Roswald'ye pek rahat, pek çabuk gideceklerdi. Eğer Dresden'e kadar Elbe'yi geçmek, ya da Prag yolu ile Chrudim'e gitmek isterlerse Roswald'den Pardulitz'e kadar göndermeyi üzerine alıyordu. Onlara söylediği yerlere kadar teklif ettiği kolaylıklar yolculuklarının uzunluğunu kısaltıyordu. Üstelik buna eklediği oldukça dolgun para, geri kalan işleri için daha hoş imkânlar sağlıyordu. Porpora, Consuelo'nun onu bu işten caydırmak için yaptığı küçük işarete rağmen teklifi kabul etti. Pazarlık kararlaştı. Hareket haftanın son günü için tesbit edildi.

Hoditz, büyük bir saygı ile elini öptükten sonra Consuelo'yu öğretmeni ile yalnız bırakınca genç kız bu işi pek kolay kabul ettiği için Porpora'ya çıktı. Kontun saygısızca hareketlerinden korku duymamakla beraber, ona karşı biraz hınç duyuyor, memnun olarak evine gitmiyordu. Porpora'ya Passaw macerasını anlatmak istemiyordu. Ama kont Hoditz'in müzikle ilgili uydurmaları üstünde yaptığı alayları öğretmine hatırlattı.

Genç kız Porpora'ya:

— Müziğini, dedi, söylemeye mahkûm edileceğimi, kantatları belki de kendi tarzındaki operalarını ciddi bir şekilde yönetmeye zorlanacağınızı görmüyor musunuz? Az önce güzele karşı saygı için bana söz verdirmeniz bunun için miydi?

Porpora gülerek cevap verdi:

— Kulak asma! Bu işi düşündüğün gibi pek o kadar ciddiye almıyacağım. Tersine kibar maestroya hiçbir şekilde çaktırmadan bundan bol bol eğleneceğimi umuyorum. Saygıdeğer bir dinleyici önünde bu işleri ciddi bir şekilde ele almak kutsala bir küfür, bir utanç olurdu; ama her zaman eğlenmek kabil mi? Hattâ sanatçı hayatını kazanırken bu parayı kendisine kazandıran insanlara bıyık altından gülmeye hakkı olmasaydı bedbaht olurdu. Zaten orada sevdiğin o pek sevimli Culmbach prensesini göreceksiniz. Hemen hemen hiç gülmemesine rağmen üvey babasının müziğine o da bizimle beraber gülecektir.

Razı olmak, paketleri sarıp sarmalamak, gerekli öteberiyi satın almak, vedâlaşmak gerekti. Joseph ümitsizliğe kapılmıştı. Bununla beraber iyi bir talih, sanatkârca bir sevinç içine doğuyor, bu ayrılık acısına bir ödül, hiç değilse zoraki bir oyalama katıyordu. Carinthie kapısındaki tiyatrocunun ünlü soy-tarı, eşsiz oyuncu Bernadora'nın penceresi altında serenadını çalarken bu sevimli ve zeki sanatçıyı bir yakınlık duygusuyla ve hayranlıkla büyülemişti. Onu yukarıya çağırmışlar bu hoş ve orijinal serenadın kimin olduğunu sormuşlardı. Gençliği ile istidadı onları heyecanlandırmıştı. Nihayet ona hemen *Topal Şeytan* başlıklı bir balenin şiirini vermişlerdi. O da müziğini

yazmaya başlamıştı. Bunca emeğe mal olan hâtırası seksenlik baba Haydn'ı hâlâ güldüren bu fırtına eserine çalışıyordu.¹ Consuelo, Bernadora'nın korkunç olmasını istediği, ama Beppo'nun şimdiye kadar deniz görmediği için tasvir etmekte başarı gösteremediği fırtınasından daima söz açarak onun kederini dağıtmaya çalışıyordu. Consuelo ona kudurup köpüren Adriyatik denizini tasvir ediyor ve kolunun kuvvetiyle bir kulisten öbürüne salladığı mavi dekorların, bu uğultuları taklit eden seslerin etkisi ile onunla birlikte uluyan dalgaların iniltilerini şarkı halinde söylüyordu.

Porpora onu sıkıntıdan kurtarmak için dedi ki:

— Beni dinle, dalgaların ve rüzgârların uğultularının en doğru bir şekilde vermek için dünyanın en güzel sazları ile yüzyıl çalışsan, tabiatın o yüce âhenğini yine de veremezsin. Müzik buna elverişli değildir. Eğer müzik fazla kuvvet isteyen davranışlar ve ötümlülük etkileri peşinde koşarsa çocukça şaşırıp kalır. Müzik bundan çok daha yücedir. Alanı içinde bir heyecan vardır. Amacı onu ilham etmektir; dâvası onunla ilhamlanmak olduğu gibi. Kendini üzüntüye kaptırmış bir insanın izlenimlerini düşün bir kere. Korkunç, haşmetli, müthiş bir görünüm, hemen meydana gelmiş bir tehlike tasavvur et. Bu felâketin, bu düzensizliğin, bu yalnızlığın, bu dehşetin ortasında dipdiri direnen bir ruh olan insan iniltisini, insan sesi yerine bir müzikçi olarak kendini koy. İstiraplarını ortaya at. Zeki olsun olmasın, seyirci onları paylaşacaktır. Denizi gördüklerini, geminin çatırdadığını, gemicilerin haykırdı-

ğını, yolcuların ümitsizliğini, hayallerinde canlandırırlar. Bir savaşı tasvir etmek için mısralarına topun *bum! bum!* larını, trampetin *tram, tram*'larını koyan bir şaire ne derdin sen? Bu büyük hayaller daha çok taklitçi bir ses yığınının ibaret kalırdı, ama şiir olmazdı. Mükemmel bir tasvir sanatı olan resim, bayağı bir taklit sanatı değildir. Sanatçı denizin koyu yeşilini, fırtınanın kara göğünü, geminin parçalanmış gövdesini boşuna çizecektir. Bütün şiirini ve korkusunu vermek için eğer içinde bir duygu bulunmuyorsa, tablosu renkten yoksun kalacaktır; hattâ bir bira tabelası gibi parlak olsa bile. Delikanlı, büyük bir felâket fikri ile heyecana gel. O fikirlerle böylece başkalarını heyecanlandırırsın.¹

Elçilik avlusunda atları koşulmuş arabaya yolculuk paketleri yerleştirilirken Porpora, durmadan Haydn'a öğütlerini babaca tekrarlayıp duruyordu. Joseph âdeta bir kaynaktan su içiyormuş gibi onun derslerini dikkatle dinliyordu; ama Consuelo manto-sıyla, kürk şapkasıyla gelip onun boynuna atılınca sapsarı oldu. Bir çığlık kopardı. Onun arabaya bindiğini görmeye tahammül edemiyerek kaçtı ve Keller'in dükânının arka tarafına gidip hıçkıra hıçkıra ağladı. Metastasio ona dostluk gösterdi. İtalyanca bakımından onu daha mükemmel bir hale getirdi. Porpora'nın yokluğunda, iyi öğütleriyle, içten gelen yardımlarıyla biraz zararını önledi. Ama Joseph Consuelo'nun yokluğuna alışınca kadar uzun zaman pek acı duydu, pek bedbaht oldu.

Genç kız da kederli olmakla beraber bu kadar vefalı ve sevimli dostu için üzülürken Moravya dağ-

larının içine gömüldükçe izlenimlerindeki şiirle cesaretini ve ateşliliğini yeniden hissetti. Hayatının üstünde yeni bir güneş doğuyordu. Kendi sanatına yabancı her baskıdan, her bağdan kurtulunca tamamiyle boşuna bağlanmak zorundaymış gibi geliyordu ona. Porpora ümitlenince ve gençliğinin neşesine tekrar dönünce şatafatlı sözlerle onu coşturuyordu. Tanrı'nın kucağında iki kardeş olarak bulacağı Joseph'i ve Albert'i sevmekten vazgeçemiyen asil kız, güzel bir günün sabahında gökte öterek yükselen bir çalı kuşu kadar hafif hissediyordu kendini.

C

Consuelo ikinci konaktan itibaren kendisiyle aynı arabada bulunan arabacının yanına oturup kılavuzlara para veren ve sürücülerin ağır gidişine çıkışan uşağın, Roswald'da eğlence için gelip kendisine teklifte bulunduğu kont Hoditz'i haber veren şu Macar elbisesi aynı hizmetli olduğunu farketti. Kendisine sezdirmeden bakan, sanki onunla konuşmak istiyormuş ama korkuyormuş gibi bir hali olan bu uzun boylu ve kuvvetli genç nihayet dikkatini çekti. Genç kız, dağların eteğinde lokantası bulunan bir handa kahvaltı ettiği bir sabah, Porpora'nın atların dinlenmesini beklerken bir müzik temi avına çıktığı sırada bu uşağı, kendisine kahvaltı verirken dönüp sert ve kızgın bir edâ ile karşıdan baktı. Ama uşak yüzüne öyle gülünç bir ifade verdi ki, genç kız gürültülü bir kahkaha atmaktan kendini alamadı. Nisan güneşi, dağların tepelerini örten karların üstünde parlıyordu.

Genç yolcumuz kendini pek keyifli hissetti. Nihayet konuşmıyan uşak:

— Ne yazık! Efendimiz beni tanımak tenezzülünü göstermiyor. Ama kendileri bir Türk, ya da bir Prusyalı onbaşı gibi kılık değiştirse de her zaman tanırım kendisini. Bununla beraber ancak bir saniyecik gördüm. Ama hayatımın öyle bir ânında ki!

Böyle konuşurken getirdiği tepsiyi masanın üstüne koydu ve Consuelo'ya yaklaşıp büyük bir ciddiyetle ıstavroz çıkardı. Birdenbire dizini yere dayadı ve genç kızın önünde toprağı öptü.

Consuelo:

— Aa! Sen asker kaçağı Karl'sın değil mi? dedi. Karl, genç kızın uzattığı eli öperek:

— Evet signora, dedi, sizin bir bay mı, yoksa bir bayan mı olduğunuzu hiçbir zaman anlamamakla beraber bana size böyle hitap etmem gerektiğini söylediler.

— Öyle mi? Peki ama tereddüdün nereden geliyor?

— Çünkü sizi erkek kılığında gördüm. O zaman dan sonra bir küçük oğlan çocuğuna benzediğiniz kadar, bir genç kıza benzediğinizi görerek tanı mıştım sizi. Bunun hiçbir önemi yok: Ne isterseniz olun, ama bana hiçbir zaman unutamıyacağım öyle bir yardımda bulundunuz ki, şu sivri tepenin üstünden kendini aşağı at diye emretseniz ve memnun olacağınızı bilsem hiç tereddüt etmem.

— Senden ancak mutlu olmanı, hürriyetinden memnun kalmanı dilerim, benim yiğit Karl'ım. Bak işte serbestsin, tahmin ederim ki şimdi hayatı seviyorsun.

Karl başını salhyarak:

— Hürüm, evet ama mutluluk... Zavallı karımı kaybettim.

Zavallı Karl'ın ablak yanaklarının gözyaşları ile ıslandığını görünce bir yakınlık hareketiyle Consuelo'nun da gözleri dolu dolu oldu.

Karl gözyaşlarının, yağmurun bir çalılık üzerinden süzüldüğü gibi, şıpır şıpır düştüğü kızıl bıyıklarını oynatarak:

— Ah! Zavallı kadın, çok acı çekti! Prusyalılar tarafından ikinci defa kaçırıldığımı görmenin ıstırabı, zâten çocuk hasta olduğu bir sırada yaptığı yolculuk, sonra beni görmenin sevinci, bütün bunlar bir takım kargaşalıklara sebep oldu. Viyana'ya gelişimden sekiz gün sonra öldü. Ben onu Viyana'da arıyordum, oysa sizin pusulanız sayesinde ve kont Hoditz yardımıyla beni arayıp bulmuştu. Yüce gönüllü kont Hoditz hazretleri ona doktor gönderdi ve yardımlar yaptı. Ama hiçbir şey kâr etmedi, gördüğünüz gibi hayattan yorulmuştu. Şimdi o, Ulu Tanrının göklerinde dinlenmeye gitti.

Genç adamı, teselli edici bir düşünceye sürüklemeyi tasarlayan Consuelo:

— Peki ya kızın?

Karl biraz şaşkın ve acı bir yüzle:

— Kızım mı? Prusya kralı bana onu öldürttü.

— Nasıl öldürtür, ne diyorsun?

— Bütün bu felâketlere sebep olup annesini öldüren Prusya kralı değil mi? İşte çocuk da böylece annesinin arkasından gitti. Asker devşirenler tarafından dövülüp kanlar içinde bırakıldığımı, sıkı sıkı bağlanıp götürüldüğümü görerek her ikisi de yolun

üstünde bir ölü gibi cansız yatıp kaldıkları akşamdan beri küçük kız ağır bir ısıtma ile titreyip durdu. Yorgunluk ve yolculuğun sefaleti onların işini bitirmişti. Avusturya'nın daha henüz bilmediğim bir köyün yakınlığında bir köprü üstünde onlarla karşılaştığınız zaman iki gündenberi yemek yememişlerdi. Onlara para vermiş ve kurtulduğumu söylemişsiniz. Onları teselli etmek ve sağlığa kavuşturmak için, elinizden gelen herşeyi yapmışsınız. Kızımın annesi, bütün bunları bana söylediler. Ama çok geç kalmıştı. Bir araya geldiğimizden az sonra durumları kötüleşti. Mutluluğa kavuşacağımız bir anda onlar mezara gittiler. Çocuğu aynı yere gömmek için, yeri kazmak gerektiği zaman karımın üstündeki toprak daha henüz basılmamıştı. Prusya kralı sayesinde Karl şimdi dünyada tek başına yaşıyor.

— Hayır, zavallı Karl'cığım, yalnız başına kalmadın. Felâketlerinle ve iyi kalbinle ilgilenecek dostların kalıyor geride.

— Bunu biliyorum. Evet, iyi insanlar var. Siz de onlardan birisiniz, Ama artık karım da, çocuğum da, yurdum da olmadığına göre benim şimdi neye ihtiyacım var? Çünkü bu durumda hiçbir zaman güvenle yaşayamam. Oturduğum yer, iki defa gelip beni bulan haydutlar tarafından iyice biliniyor. Yalnız kalır kalmaz savaş içinde olmamızı ya da savaşa girmemizi diledim. Sadece bir fikrim vardı: elimden geldiği kadar Prusya'lı öldürerek, Prusya aleyhine hizmet etmekte. Ah, Bohemya'nın sahibi, kutsal Wenceslaw koluna yön verecekti. Emin olun ki tüfeğimden çıkan tek kurşun, boşa gitmiyecekti. Şöyle düşünüyordum...

Belki Ulu Tanrı Prusya kralı ile bir geçit resminde karşılaşmama izin verir. Bakalım o zaman... Melek Mikayil gibi zıhlara bürünmüş mü görürdük... Yarış alanında bir köpeğin kurdun peşine düştüğü gibi onu öyle kovalıyacaktım ki... Amma barışın uzun zaman devam edeceğini öğrendim. O zaman artık hiçbir şeyden zevk almadığımı hissederek kendisine hem teşekkür etmek, hem tasarladığı gibi beni imparatoriçeye takdim etmek üzere sayın Kont Hoditz'i buldum. Kendimi öldürmek istiyordum; ama kont bana öyle iyi muamele etti ve bütün hikâyemi gizlice anlattığı üvey kızı Culmbach Prensesi bir hıristiyanın görevleri hakkında öyle güzel şeyler söyledi ki, yaşamaya ve hizmetlerine razı oldum; konaklarında pek az işe karşılık iyice yedirilip içirildim, iyi muamele gördüm.

Consuelo gözlerini silerken:

— Pek sevgili Karl'ım, dedi, beni nasıl tanıyabilirsin. Şimdi bana bunu söyle.

— Yeni hanımın, Madam Margrav'ın konasına şarkı söylemek için bir akşam gelmemiş miydiniz? Baştanbaşa beyaz elbiseler içinde geçtiğinizi gördüm. Bir genç kız kılığına girerkenize rağmen sizi hemen tanıdım. Bakınız, ben geçtiğim birçok yerlerin ve rastladığım bir çok insanların adlarını hatırlamam. Ama yüzleri hiç unutmam. Arkanızdan gelen genci, görüp de Joseph'i tanıyınca, istavroz çıkarmaya başladım. Kurtulmam sırasında onu görmüştüm. (Orada toplu bulunduğumuz sırada onun sizden daha iyi giyinmiş, olduğunu farketmiştim.) Sizin hizmetliniz olmuştu. Bekleme odasında kaldı. Beni

tanımadı. Kont hazretleri kim gelirse gelsin, tek bir kelime bile, söylemememi tembih ettiği için (bunun nedenini sormayı hiçbir zaman düşünmedim) iyi kalbli Joseph'in boynuna atılmak için büyük bir istek duyduğum halde onunla konuşmadım. Hemen hemen birdenbire başka bir odaya gitti. Bulduğum odadan, ayrılmamam emredilmişti. İyi bir uşak verilen bir tenbihi tutar, ama misafirler, gittikten sonra, herkesin güvenini kazanan, efendinin oda hizmetçisi bana: "Karl, dedi, tanıdığın halde, Porpora'nın hizmetçisiyle konuşmamakla çok iyi ettin. Kont hazretleri senden memnun olacak. Bu akşam şarkı söyliyem, bayana gelince. .. — Ah. diye bağırdım, onu da tanıdım, ama hiçbir şey söylemedim. Oda hizmetçisi sözlerine şunları ilâve etti: — Bunu da iyi yaptın. Kont hazretleri Passaw'a kadar bu genç kızla beraber, yolculuk ettiğinin öğrenilmesini istemiyor... Cevap verdim: — Bu beni hiç ilgilendirmes. Ama sana birşey soracağım. Bu genç kız, beni Prusyalıların elinden nasıl kurtardı? Henri o zaman bana hâdisenin nasıl olduğunu (çünkü kendisi de orada imiş,) kontun arabasına nasıl koştüğünü, kendiniz için korkulacak hiçbir şey kalmadığı zaman, kontun gelip beni kurtarması için ona nasıl yalvardığınızı bana anlattı. Bu hâdiseden, zavallı karıma da bir şeyler söylemişsiniz. O da bana anlatmıştı. Çünkü sizi Ulu Tanrıya emanet ederek ve bana da: "Hemen hemen bizim kadar zavallı görünen fakir çocuklardı. Bununla beraber ellerinde ve avuçlarında ne varsa bana verdiler. Sanki ailelerinden birer insanmışız gibi ağlıyorlardı." diyerek öldü. Bu yüzden, ben Joseph'in hizmetinize girdiğini görünce

ve başka bir akşam, ona evinde, keman çaldıran efendim tarafından bir kaç kuruşu kendisine götürmek vazifesini alınca, bu evden kazandığım, ilk paradan, birkaç duka altınını zarfın içine koydum, bunu farketmedi, hattâ beni tanımadı. Viyana'ya dönersek işlerimi öyle yoluna koyacağım ki, hayatımı kazandıkça o hiçbir zaman sıkıntıda kalmıyacak.

— İyi kalbli Karl'ım, Joseph artık hizmetimde değil, o benim arkadaşımdır, artık sıkıntı içinde bulunmuyor, müzikçidir. Hayatımı rahatça kazanacaktır. Onun için, varını yoğunu, elden çıkarma.

Karl dedi ki:

— Size gelince bayanım, söylediklerine göre büyük bir ses sanatçısıymışsınız. Bu duruma göre, size fazla bir şey yapamam. Ama bakınız. Eğer günün birinde bir hizmetçiye, ihtiyacınız olur ve parasını ödeyemeyecek bir durumda kalırsanız, Karl'a haber veriniz ve ona güveniniz. Size beş parasız hizmet edecektir; Hattâ size hizmet etmekten, bahtiyarlık duyacaktır.

— Dostum, borcunu minnet duygularıyla bir hayli ödemiş oldun. Ben, vefandan başka, hiçbir şey istemiyorum.

— Bakın, üstad Porpora geliyor, efendimin verdiği emre göre, bir hizmetçiden başka türlü, sizi tanımak şerefine bana verilmediğini, hatırlayınız signora.

Ertesi gün, pek erken saatte kalkan yolcularımız, Roswald şatosuna öğleye doğru, sıkıntı çekmeden vardılar. Şato, güzel Moravya dağlarının sırtında, yüksek bir bölgede bulunuyordu. Soğuk rüzgârlardan öyle korunmuştu ki, yarım fersah uzakta, hâlâ kış devam

ettiği halle, ilkbahar orada daha şimdiden, kendini hissettiriyordu. Mevsim, zamanından önce, yumuşamış olmasına rağmen, yollar hâlâ pek geçilebilir bir halde değildi. Kendine çok güvenen, imkânsızlık ancak kendisine bir şaka gibi görünen Kont Hoditz daha önce gelmiş, soydankişi karısının şatafatlı arabasının ertesi gün geçeceği yolu, indirmek için, 100 kadar işçiyi çalıştırıyordu. Karısıyla beraber yolculuk etmesi belki de evliliğe uygun düşerdi; ya da yardımları o nispetle fazla olurdu. Ama yolda, kolunu, bacağına kırmamasını önlemek, söz konusu değil, daha çok ona, bir eğlence, düzenlemektir. Ölü veya diri olarak Roswald sarayına varması, parlak bir eğlence görmesi, gerekiyordu.

Kont misafirlerine, ancak elbise değiştirecek kadar zaman verdi ve onlara yapma kayalar içine ustalıkla gizlenmiş, kocaman bir sobanın ısıttığı çakıllı ve yosunlu bir mağarada, çok güzel bir öğle yemeği sofrası hazırlatmıştı. İlk bakışta bu yer, Consuelo'ya büyüleyici bir görünüm olarak göründü. Mağaranın kapısından görünen bu hoş görünüm, gerçekten pek güzeldi. Tabiat, Roswald için her şeyi yaratmıştı. Görünümü hoş ve dik arazideki dalgalanmalar, ağaçları yemyeşil ormanlar, gürül gürül akan kaynaklar dikkate değer derinlikler, uçsuz bucaksız çayırlar, sanki, rahat bir konakla beraber bu yeri mükemmel bir zevk yeri yapmak için, fazlasıyla yetmişti. Ama Consuelo Kont'un bu yüce tabiatı bozmakta gösterdiği, garip çabaları farkettiler. Hiç de beklenilmedik bir zamanda, yemek odası haline getirilen mağara, camsız haliyle, pek şirindi. Hanımelleriyle kahkaha çiçekleri, henüz

tomurcuklanmadığı için kapı ve pencere çerçeveleri iddiacı bir hali olan yapma çiçeklerle ve yapraklarla kaplanmıştı. Kıştan biraz bozulmuş, hayvan kabukları ile istilâktikler'de kayanın iç yüzüne onları yapıştıran, macun ve alçılar, görünüyordu. Sobanın etrafa yaydığı sıcaklık, kubbede toplanmış, rutubet kalıntısını, eriterek dâvetlilerin başına siyahımtırak, sağlığa zararlı ama kontun hiç farketmek istemediği bir çamuru serpiyordu. Porpora suratını ekşitti. Delice bir istek duymakla beraber, bir türlü başına koymıya cesaret edemediği şapkasına iki üç defa el attı. Her şeyin üstünde, Consuelo'nun nezle olmasından korkuyordu. Ertesi gün çaldırmak zorunda olduğu müziği görmekte fazla sabırsızlandığını bahane ederek, yemeğini çabuk çabuk yiyordu.

Fazla yemek yiyen ve sofra takımının zengin ve ilginç parçalarını nasıl tamamladığını uzun uzun anlatmasını seven Kont:

— Canım, onun için niye tasalanıyorsunuz? Sizin gibi mükemmel ve usta müzikçiler, bu müziği öğrenmek için ancak bir saatlik zamana ihtiyacı var. Benim müziğim basit ve tabiidir. Ustaca garip armoni düzenlemeleri ile hayranlık uyandırmaya çabalyan o bilgiç bestecilerden değilim. Köyde, basit müzik, kır müziği gerek. Ben ancak sâf ve kolay şarkıları sevirim. Madam Margrav'ın da zevki bu. Yemek yerken kâhyam emirlerime göre her şeyi hazırlıyor. Koro-cu kızları, türlü durumları içinde, hazır bulacaksınız, bütün müzikçileri de, vazifeleri başında.

Böyle konuşurken, Kont hazretlerine, memleketi dolaşan iki subayın hem Kont'u selâmlamak, hem

razi olursa, Roswald bahçelerini ve saraylarını görmek üzere, içeriye alınmaları için müsaade istediklerini, haber verdiler.

Kont bu türlü ziyaretlere, alıştı. Kendisine hiçbir şey evinin eğlenceleri arasında meraklılara turist kılavuzluğu yapmaktan daha çok zevk vermiyordu.

Kont bağırdı:

— İçeriye girsinler, hoş geldiler. Masaya sofrayı takımı konulsun ve onlar buraya getirilsin.

Çok geçmeden, iki subay içeri girdi. Üstlerinde, Prusya forması vardı. Birisi önden yürüyordu. Arkada yürüyen arkadaşı sanki yok olmaya karar vermiş gibi pek küçükcüktü. Yüzü de pek ekşiydi. Uzun kocaman, asaletten yoksun burnu, ağzının küçük girintisi, çenesinin geriye doğru kaçışını ya da yok oluşunu, daha çok meydana çıkarıyordu. Biraz tombul vücudu, Frédéric tarafından icat edilmiş biçimsiz elbisesinin içine gömüldüğü için, yaşlı bir adam hissini uyandırmıyordu. Bununla beraber bu adam olsa olsa 40 yaşlarındaydı. Hattâ burnunun başladığı yere kadar yüzünü ikiye bölen, çirkin şapkasını çıkardığı zaman, başının güzel taraflarını gösterdi: Açık, zeki ve düşünceli bir alın. Olağanüstü canlılığı ve parlaklığı olan, gözler, hareketli kaşlar. Bakışı, en iç kararlıcı en az şairane görünüşleri, birdenbire renklendiren ve güzelleştiren güneş ışınları gibi, onu değiştiriyordu. Solgun, zarif ve tasalı yüzündeki gözler parlamaz, bütün başına, sanki yüce bir hal veriyordu.¹

Kont Hoditz onları protokola bağlı olmaktan daha çok dostça ve konukseverlilik göstererek kabul et-

ti ve uzun iltifatlarla zaman kaybetmeden, onlar için sofraya iki takım koydurdu; gerçekten babacan, bir ev sahipliği ile sofraya en güzel yemekleri getirtti. Çünkü Kont Hoditz, insanların en iyisiydi. Hattâ kalbini kötüleştirmekten uzak olan kendini beğenmişliği, güvenle ve yüce gönüllülükle sürüklenmesine yardım ediyordu. Kölelik, topraklarında hâlâ devam ediyordu. Roswaid'ın bütün harikaları haraca ve angaryaya bağlanmış insanlar tarafından az bir masraf karşılığında meydana getirilmmişti; Amma uyruklarının boyunduruğunu, çiçeklerle ve güzel yemeklerle örtüyordu. Artan malları kendilerinden sakınmıyarak, onlara yoksunluğu unutturuyordu. Zevkin bahtiyarlık olduğuna inandığı için onlara öyle eğlenceli günler, geçiriyordu ki, hür olmayı akıllarının köşesinden bile geçirmiyorlardı.

Prusya'lı subay (bunlardan birisi gerçekte, ötekisinin sanki gölgesinden başka bir şey değildi.) Kont'un teklifsizliğine ilkin şaşırmış, hattâ belki de biraz sarsılmıştı. Kont şunları söylediği sırada Prusya'lı subay ihtiyatlı bir nezaket gösteriyormuş gibiydi:

— Sayın yüzbaşım, çekinmemenizi ve kendi evinizdeymiş gibi hareket etmenizi rica ederim. Büyük Frédéric'in ordularındaki sert düzene alışmış olduğunuzu bilirim. Bunu yerinde, saygıdeğer bulurum. Ama burada dağın başındasınız. Eğer insanlar kırlarda, eğlenemezlerse, ne yapmaya gelirler oraya? Kibar tavırlı pek yüksek kişilersiniz, askerlik ilminin mükemmel yiğitlik hareketlerini denemeden şüphesiz. Prusya kıralının subayları olamazdınız. Varlığı ile evime şeref

veren misafirler olarak telâkki ediyorum sizi. Bu misafirlîğe lûtfen, ölçülü davranış göstermeden, hazırlanınız ve hoşunuza giderse istediğiniz kadar kalabilirsiniz burada.

Subay, kararını zeki bir insana yakışacak bir tarzda verdi. Ev sahibine aynı eda ile teşekkür ettikten sonra şampanyasını yudumlamaya başladı. Bununla beraber şampanya ona bir an olsun, soğukkanlılığını kaybettirmedi. Pek sabırlı olan Consuelo'ya bir fikir veremiyerek, yemek kousunda bir takım sorular sorarak, fikirler yürüttüğü, mükemmel ezmeden bir çukur açmaya başladı. Bununla beraber, bakışındaki ateş, genç kızın dikkatini çekti. Ama bu ateş onu büyülemiyor, hayrete düşürüyordu. Bu bakışta, kalbine kadar inmiyen bir kuşku, inceden incede araştırıran, anlaşılmaz bir küçümseme, buluyordu.

Yemek yerken, adının, Baron de Kreutz¹ olduğunu, Silezya'da doğduğunu, biniciler için, at satın almak üzere, oradan yollandığını, Neisse'ye gelince Roswald'ın dillere destan olan bahçelerini ve sarayını görme isteğine karşı koyamadığını, bir hayli zaman kaybederek, teğmeni ile beraber sınırı geçtiğini, anlattı. Hattâ Kont'a satılacak beygiri varsa, ahırları görmek için teklifte bulundu. Atla yolculuk ediyordu ve aynı akşam dönecekti.

Kont:

— Böyle bir zahmeti size veremeyeceğim, çünkü şu anda, satacak atım yok. Bahçelerimde, yapmak istediğim süslemeler için bu atlardan, elimde yeteri kadar bulunmuyor. Ama sizleri elimden geldiği kadar

uzun zaman eğlendirmek için daha iyi bir iş yapmak isterim.

— Buraya gelirken, öğrendik ki, gelmek üzere olan sayın Kontes Hoditz'i beklemekteymişiniz. Hiçbir zaman yük olmak istemediğim için geldiğini işitir işitmez, hemen çekilip gideceğiz.

Kont cevap verdi:

— Ben Kontes Margirav'ı yarından önce beklemiyorum. O, kızı sayın Culmbach Prensesi ile birlikte gelecek, çünkü sayın baylarım asil bir evlenme yapmak şerefini kazandığını, belki de duymamışsınızdır.

Bu ünvanla, Kont kadar gözü kamaşmamış gibi görünen Baron de Kreutz biraz çabuk tekrarladı:

— Bareith Margravının dul karısıyle mi?

Kont biraz şatafatla cevap verdi:

— Prusya kralının halasıyle.

Prusyalı subay büyük bir tutam enfiye alarak cevap verdi:

— Evet, evet biliyorum.

Kont devam etti:

— Kendileri sevimli ve son derece nazik bir hanım-efendi oldukları için ünlü yeğeni kralın yiğit hizmetlerini kabul etmekten, konuşmaktan sonsuz bir zevk duyacaklarına şüphem yok.

Baron gülümsiyerek:

— Böyle bir şereften ziyadesiyle duygulanırdık. Ama bundan yararlanacak boş vaktimiz olmayacak. Vazifelerimiz bizi zorla işimizin başına çağırmaktadır. Bu akşam sayın kontumuzdan müsaade istiyeceğiz. Doğrusu ya beklerken bu güzel evi takdirle

seyredip bahtiyar olurduk. Sayın kiralımızın burasıyle ölçüştürülebilecek bir sarayı yok.

Bu iltifat Moravya'lı soydan kişinin Prusyalı'ya her türlü teveccüh göstermesine sebep oldu.

Sofradan kalkıldı. Provaya, gezintiden daha çok önem veren Porpora, kendisinin bu işten bağışlanmasını istedi. Kont:

— Hiç olur mu, dedi, gezintiyi ve provayı her ikisini de aynı zaman yapacağız. Görürsünüz üstadım.

Kont kolunu Consuelo'ya verdi ve öne geçerek:

— Beni affedin sayın baylarım, dedi, şu anda burada sahip olduğumuz tek bayanı alıyorsam sanırım, bu da ev sahibinin hakkıdır. Lûtfen arkamdan geliniz, size kılavuzluk edeceğim.

Porpora ile ilk defa konuşan baron de Kreutz:

— Bu sevimli bayanın kim olduğunu sormaya cesaret edebilir miyim mösyö? dedi.

Porpora asık bir suratla:

— Mösyö, ben İtalyanım. Almancayı pek kötü anlarım. Fransızca'yı da daha az.

O zamanın âdetine göre soydankişi insanlar arasında Fransızca konuşulduğu için kontla daima Fransızca konuşan baron sorusunu İtalyanca olarak tekrarladı.

Porpora sertçe cevap verdi:

— Önünüzde henüz tek kelime söylememiş olan bu sevimli bayan, ne bir Margrav, ne Margrav'dan maaş alan bir dul, ne prenses, ne baron, ne de kontestir. Belli bir istidattan yoksun olmıyan bir İtalyan şarkıcısıdır.

Baron maestorunun kabahğine gülümsiyerek karşılık verdi:

— Ben daha çok adını öğrenmeyi ve bilmeyi istiyorum.

Porpora:

— Porporina. Öğrencim, dedi.

Baron tekrar söze başladı:

— Çok usta bir kişi olduğu söyleniyor. Hem de Berlin de sabırsızlıkla beklenen bir kişi. Genç kız öğrenciniz olduğuna göre konuşmak şerefini kazandığım ünlü usta Porpora'dır muhakkak.

Porpora Baron de Kreutz'ün saygılı selâmına karşılık çıkardığı şapkasını başına tekrar yerleştirirken sert bir eda ile:

— Daima hizmetinizdeyim, diyerek cevap verdi.

Baron, Porpora'nın düşündüğünü pek dışarı vermediğini görerek onun ileri geçmesi için yol verdi ve teğmeni ile beraber geri kaldı. Porpora sanki arkasında gözleri varmış gibi onların birlikte kendisine bakarak konuştukları dille kendisinden söz ederek güldüğünü farkettiler. Onlara karşı daha da ekşi bir surat gösterdi ve bütün gezinti boyunca onlara bir bakış bile fırlatmadı.

CI¹

Dipte daha önce, duru ama çalkantılı güzel bir selden ibaret olan küçük çapta bir nehrin bulunduğu dik bir meyilden iniyorlardı. Ama içinde kayıkların dolaşabilmesi için yatağı düzlenmiş, meyli hafifletilmiş, kıyıları düz hale getirilmiş, yeni çalışmalarla güzel suları bulandırılmıştı. İşçiler, kış mevsiminin ora-

ya yuvarladığı ve nehre çevresindeki eşyalardan ayrı bir özelliğin kalıntısını veren kayalardan onu kurtarmak için hâlâ çalışıyorlardı. Orada misafirleri bir gondol bekliyordu; kontun Venedik'ten getirdiği ve Consuelo'nun acı ve tatlı bin bir hâtırayı hatırlıyarak kalbini çarptırdığı gerçekten bir gondol. Gondola bindiler. Gondolcular da kendi dillerinde konuşan gerçek Venedikli idiler. Yaşadığımız şu günlerde zürafenin zencilerle beraber getirildiği gibi¹ gondol da kayıkçılarıyla beraber getirilmişti. Çok yolculuk etmiş olan Kont Hoditz bütün dilleri konuştuğunu sanıyordu; ama konuşmasına fazla serbestlik katmasına ve gondolculara yüksek bir sesle, vurgulu bir ifade ile emir vermesine rağmen eğer Consuelo ona tercümanlık vazifesini görmemiş olsaydı gemiciler bu emirleri zor anlıyacaktı. Kont gondolculara Tasso'nun şiirlerini okumalarını emretti: Ama kuzeyin buzları içinde sesleri kısılan, hâtıraları içinde vatan-
dan uzak kalıp şaşırmış olan bu zavallı insanlar Prusyalılara hünerlerinden pek azının bir örneğini verdiler. Consuelo'nun her kıtayı onlara önceden tekrarlaması gerekti; genç kız gemicilere ertesi gün Margrav'a söyleyecekleri parçaların bir provasını yaptıracasına söz verdi.

Üç dakikada geçilmesi mümkün olduğu halde zavallı dereye yatağı içinde bin bir umulmadık dolambaçlar verilerek bu mesafeyi bir çeyrek saatte dolandıktan sonra açık denize gelindi. Bu, top top serviler ve çamlar arasından geçilen oldukça büyük bir havuzdu. Beklenilmiyen görünümü gerçekten hoştu. Ama onu takdir edecek zamanları olmadı. Küçük

bir gemiye binmeleri gerekti. Gemide hiçbir şey eksik değildi: Direkler, yelkenler, ipler bütün donatımları ile kusursuz bir gemi örneği idi. Gemicilerin ve yolcuların sayısı fazla olduğundan az daha batacaaktı. Porpora gemide üşüdü. Hahlar ıslaktı. Öyle sanıyorum ki bir gün önce gelen kont bütün parçaları gözden geçirmişti, ama gemi su alıyordu.

Durumun çekiciliği yüzünden zevkleri için küçük sıkıntılara hiç aldırış etmeyen kontun ve ev sahibinin birçok çılgınlıkları ile eğlenmeye başlayan Consuelo'nun dışında, hiç kimse kendini rahat hissetmiyordu. Kumandan gemisine uygun bir donanma gelip kontun emri altına girdi. Elinde bir megafon, güvertede ayakta durarak, işlerin istediği gibi yürümemesine kızıp provayı tekrarlatarak pek ciddi yönettiği manevraları yaptırmaya başladı. Son derece yanlış sesler çıkardıkları için sonunda Porpora'yı çileden çıkaran bakır sazların meydana getirdiği bir bando ile dolaşıldı.

Porpora dişlerini sıkı sıkı:

— Bizi buz kestirmekten ve nezle etmekten vazgeçtik, bir de kulaklarımızı tırmalıyorlar. Bu kadar da pek fazla¹.

Kont haykırdı:

— Pelepones'e doğru yelken açın!

Yunan tapınaklarını ve mezarlarını taklit ederek yapılmış küçük binalarla süslü bir kıyıya doğru ilerlediler².

Kayalarla örtülü bir kıyıya doğru yöneldiler. On metre ilerledikten sonra bir tüfek sesi ile karşılaştılar. İki adam, güvertenin üstüne ölü olarak düş-

tü. İplere tutunan pek hafif genç bir miço acı bir çığlık attı, aşağı indi, daha doğrusu ustalıklı kaydı. Sözde bir kurşunla patlamış olan kafasını elleri içinde saklıyarak, yaralandığını avazı çıktığı kadar haykırarak orada bulunanların ortasına yuvarlanıverdi.

Kont Consuelo'ya:

— Burada, dedi, tayfalarımı yaptıracam bir küçük prova için size ihtiyacım olacak. Lütfen bir zaman için Madam Margrav'in kişiliğini temsil ediniz. Bu iki ölüye olduğu gibi, söz aramızda, pek beceriksizce düşen ve ölmek üzere olan bu çocuğa ayağa kalkmasını, hemen iyi olmasını, silâhlarını almasını, şu pusudan ortaya çıkan küstah korsanlara karşı hanımını savunmasını emrediniz.

Consuelo Margrav rolünü hemen aldı. Madam Hoditz'in yapacağından çok daha tabii bir zariflikle ve asaletle bu rolü oynadı. Ölüler ve can vermek üzere olanlar dizleri üstünde doğruldular ve onun elini öptüler. Kont hanımının o kibar elini kölelere özel dudaklarını ciddi olarak dokunduramalarını, dudaklarını bu ele yaklaştırır gibi yaparak kendi ellerini öpmelerini emretti. Sonra ölüler ve can vermek üzere olanlar büyük bir coşku gösterisi yaparak silâhlara sarıldılar. Miço rolünü yapan küçük canbaz direğin üstüne bir kedi gibi tırmandı. Koyun üst yamacında duran korsanlar da hafif karabinalarını ateşledi. Küçük filo Kleopatra'nın etrafını sardılar ve küçük toplar korkunç gürültülerle patladı.

Kendisinde ciddi bir korku uyandırmak istemiyen kont, olacak işi daha önce haber verdiği Consuelo bu garip komedinin başında hiç aldanmamıştı. Ama

kontun aynı muzipliği haber vermeyi gerekli görmediği iki Prusyalı subay, ilk silâhın patlaması ile iki insanın yere devrildiğini görünce renkleri sapsarı olarak birbirlerine sarılmışlardı. Hiç lâkırdaya karışmayan, Prusyalı yüzbaşı hesabına korkmuş göründü. Yüzbaşının şaşkınlığı da Consuelo'nun o gözlemci ve sakin bakışından kaçmamıştı. Bununla beraber yüzbaşının yüz ifadesinde beliren korku değil, tersine bir çeşit içerleme, hattâ bir öfke idi. San'ki yapılan şaka, onu kişisel olarak incitmiş, Prusyalı ağırbaşlılığına ve askerliğine karşı bir hakareti gibi görünmüştü. Hoditz buna aldırmadı, hattâ savaş başlayınca yüzbaşı ile teğmeni kahkahalarla gülüyorlar ve şakayı daha neşeli karşılıyorlardı. Onlar da kılıçlarını çektiler, oyuna katılmak için havaya kılıç salladılar.

Hafif kayıklara binen Yunan elbiseli, barutla dolu karabina ve tabancalarla silâhlı korsanlar pusu kurdukları zarif kayalıklardan dışarı çıkmışlardı. Aslanlar gibi dövüşüyorlardı. Onların gemiye yanaşmalarına müsaade edildi. İyi kalbli Margrav'ın zevkini tatsın diye korsanları bozguna uğrattılar. Tek yapılan insafsızlık bunlardan birkaçını denize düşürmek oldu. Havuzun suyu pek soğuktu. Consuelo, suya düşenler bundan memnun olduklarını dağlı arkadaşlarına kendilerinin iyi yüzücü olduklarını göstermek gururunu tattıklarını bildiği halde onlara acıyordu.

Kleopatra'nın donanması (çünkü Margrav'ın bineceği gemi gerçekten bu şatafatlı adı taşımaktaydı.) muzaffer olmuştu. Yapılması doğru olan bir hareketle korsanların küçük donanmasını esir ederek yedeklerine alıp götürdüler. Yunan kıyılarını taramak için

(Porpora'nın dediğine göre şeytanı yere indirecek olan) bir zafer müziği ile hareket edildi. Bundan sonra iklime pek iyi alıştırılmış, ya da çok iyi taklit edilmiş yabancı ülkelere ait ağaçların ve toprak kulübe-lerin yükseldiği görülen bilinmiyen bir adaya yaklaşıldı. Çünkü insanın bunların nereye tutturulduğunu bilmesine hiçbir zaman imkân yoktu. Gerçekle uydurma şeyler her yerde birbirine karışmıştı. Bu adanın kıyısına içi oyuk tahtadan kayıklar bağlanmıştı. Ülkenin yerlileri pek vahşi çılgınlıklar attılar. Malikânenin sıcacık limonluğundan henüz koparılmış adı bilinmiyen çiçekleri ve meyvaları getirerek donanmayı karşıladılar. Üstü diken diken, vücutları dövme- li, saçları kıvrır kıvrır olan bu vahşiler, insandan çok şeytana benzeyen yaratıklardı. Elbiseleri bir örnek değildi. Kimisi Perulu gibi başlarına tüyler takmış, kimisi Eskimolar gibi kürklere sarınmıştı. Ama onlara pek yakından bakılmıyacaktı. Çünkü onların pek çirkin ve korkunç, hiç değilse yamyamlar gibi görünmeleri gerekiyordu.

Bu iyi insanlar birçok şaklabanlıklar yaptılar. Âdeta bir dev kadar büyük olan takma sakalı ta göbeğine kadar inen başkanları kont Hoditz'in yazmak zahmetine katlandığı söylevi gelip okudu. Bu söylev gülünç ve kurallara aykırı kelimelerle bir taşra dilini ifade etmek için rastgele düzenlenmiş, katır kutur, ağızda gevelenen bir takım hece topluluklarından ibaretti. Söylevi kendisine kusursuz olarak okunan kont, Margrav rolüne devam eden Consuelo'ya işin aslını öğretmeyi beklerken bu sözüm ona söylevini tercüme etmek işini üzerine aldı.

Kont, vahşiler kiralının yerlere kadar eğilip verdiği selâmları taklid ederek söylevi şöyle tercüme etti:

— Kendi adalarına yaklaşan bütün yabancıları parçalayıp yemeği alışkanlık haline getiren bu yamyam millet, birdenbire büyüünüzün etkisine kapılarak vahşi ülkelerini ayaklarınızın altına sermekle şeref duyuyorlar. Bu bilinmiyen toprakların kiralılgını size sunuyorlar. Bu topraklar kısır ve işlenmemiş olmakla beraber attığınız her adımla bir uygarlığın orada açılacağını düşündükleri için lütfen korkmadan oraya ininiz.

Genç vahşilerin şarkıları ve dansları ortasında adaya indiler. Yabancı ve vahşi oldukları iddia edilen ve bir zenberek vasıtasıyla birdenbire diz çöken içi saman doldurulmuş mankenlerden ibaret olan bu sözde vahşi yabancı hayvanlar kıyıda Consuelo'yu selâmladılar. Sonra iplerin yardımı ile taze dikilmiş aşılar ve çalılıklar devrildi. Kartondan kayalıklar yıkıldı. Arkasından yapraklar ve çiçeklerle donatılmış küçük evler görüldü. Gerçek sürüleri güden çobanlar (Hoditz'in sürüleri eksik değildi.) yakından bakılınca biraz kirli olduğu görülmekle beraber son moda opera elbiseleri giyinmiş köylüler, hattâ insana alışık karacalara ve merallere varıncıya kadar her şey yeni hükümdara saygılarını ve güvenlerini sundular.

O zaman kont Consuelo'ya:

— Yarın sabah, dedi, prenses hazretlerinin önünde oynayacağınız rolün yeri burası. Size üstü baştan başa çiçeklerle ve kordelalarla süslenmiş vahşi bir

Tanrıçanın kostümü yapılacak. İşte içinde duracağınız mağara; Margrav oraya girecek. Görünmek tenezzülünü göstereceği bu yerde ancak bir Tanrıça olarak görüneceği için Tanrılık haklarını ona verirken cebimde bulunan kantatı söyleyeceksiniz.

Consuelo, Hoditz'in bestelediği el yazmasını alarak:

— Kantatı bir görelim, dedi.

Bu sâf halk türküsünü ilk bakışta okumak ve söylemek ona hiç de pek zor gelmedi. Söz ve müzik hepsi birbirine uygundu. Ancak ezberlemek söz konusuydu. Mağaranın derinliğine gizlenmiş bir flüt, bir harp, iki keman arkaları dönük olduğu halde eşlik ediyorlardı. Porpora sazları başlattı. Bir çeyrek saat sonra her şey yoluna girdi. Bu, Consuelo'nun eğlence sırasında yapacağı tek rol olmadığı gibi, kont Hoditz'in cebinde bulunan tek kantat da değildi. Bereket versin onlar kısa idi. Fazla müzikle prenses hazretlerini yormamak gerekiyordu.

Vahşi adadan yeniden yelken açıldı. Bir Çin kıyısına çıkılmak üzere hareket edildi¹; porselen taklidi kuleler, köşkler, bitkileri cılız kalmış bahçeler, küçük köprüler, Çin ve Japon yelkenlileri ve çay ağaçları, kısacası hiçbir şey eksik değildi orada. Oldukça temiz giyinmiş aydınlar ve devlet adamları Margrav'a gelip bir söylev verdiler. Yolda bu gemilerin anbarında elbise değiştirmek, gülünç bir şekilde devlet adamlarının karısı kılığına girmek zorunda kalan Consuelo daima Hoditz tarzında yazılmış Çin diline ve müziğine ait kıt'aları denemek zorunda kaldı.

Ping, pang, tiong

Hi, han, hong.

Bu harika dilin sahip olduğu kısaltınaların kudreti sayesinde nakaratın şöyle bir anlamı vardı:

— Güzel Margrav, yüce prenses, bütün kalblerin sevgilisi, siz ve mutlu kocanız, Moravya'daki neşeli Roswald imparatorluğunuzun üstünde sonsuz olarak saltanat sürünüz¹.

Çin diyarından ayrılarak pek zengin tahtıranlara bindiler. Bir takım zavallı vahşi köle Çinlilerin omuzları üstünde duran cüceler ülkesinin bulunduğu bir küçük dağa tırmandılar. Oradaki bütün evler, ormanlar, göller, dağlar, her şey sizin ancak dizinize, ya da topuğunuza kadar yükseliyordu. Evlerin içindeki aynı nisbette küçük olan oda takımlarını, kap-kacağı görmek için eğilmek gerekiyordu. Kuklalar, kamış düdüklerin, kitara ve davulların katılması ile genel meydanda dans ettiler. Cüceler ülkesinin müziğini çalan kişiler özel olarak yapılmış küçük mahzenlerde ve yer altında saklanmışlardı².

Cüceler dağından tekrar inme, kendilerini kocaman kayalarla tabii büyümelerine bırakılmış gürbüz ağaçlarla çevrili yüz adımlık bir çölde buldular. Burası kontun orasını burasını budayıp bozmadığı biricik yerd. Bu yeri olduğu gibi bırakmakla yetinmişti.

— Bu dik boğazın düzlenmesi beni bir hayli üzdü. Bu kaya yığınlarından nasıl kurtulacağımı, bu çok güzel, ama düzensiz ağaçlara nasıl bir biçim vereceğimi bilemiyordum. Birden aklıma bu yere çöl, karma karışık bir yer diye ad takmak geldi. Düşündüm

ki aykırılık pek göze batmıyordu. Hele tabiatın şu korkunçluğundan çıkıldığı zaman son derece bakımlı ve süslü bir yere girilecekti. Hayali tamamlamak için oraya nasıl mükemmel bir buluş kattığımı göreceksiniz.

Kont böyle düşünürken patikayı kapatan kocaman bir kayaya döndü. (Çünkü bu korkunç çölde düz ve kumlu bir patika açmak gerekmişti.) Consuelo kendini, üstünde kocaman bir tahta haç bulunan ve kayanın içine oyulmuş bir keşiş kulübesinin kapısı önünde buldu¹. Orada Tabaite'li bir keşiş çıktı. Uzun beyaz takma sakalı, gençliğin o renkleriyle süslü körpe yüzü ile taban tabana aykırı, iyi yüzlü bir köylüydü bu. Efendisinin aykırı kullanılan kelimeleri düzelttiği güzel bir vaaz verdi. Kutsadı. Ve Consuelo'ya tahta kaşık içinde kökler ve süt verdi.

Baron de Kreutz:

— Keşişi biraz genç buldum, dedi. Buraya gerçekten bir ihtiyar adamı koyabilirdiniz.

Kont Hoditz hemen cevap verdi:

— Bundan, Margrav hiç memnun olmaz. Haklı olarak bana ihtiyarlığın hiç çekici olmadığını, eğlenmede genç oyuncuların görmenin gerektiğini söyledi.

Gezintinin bundan sonraki kısmından okuyucularımı kurtarıyorum. Eğer çeşitli ülkeleri, Kelt papazlarının sunaklarını, kızıl derililerin pagotlarını, üstü kapalı yolları ve kanalları, ayak girmemiş ormanları, İsa'nın azaplarını gösteren kayaya oyulmuş gizli tasvirlerin bulunduğu yeraltlarını, balo salonlarıyla, Champs - Elisées'leriyle, mezarlarıyla², nihayet şelâleleriyle, kaynaklarıyla, su tanrıçalarıyla,³ serenat-

lariyle ve Porpora'nın sonunda yutmak zorunda kaldığını iddia ettiği altı bin fıskiyesiyle¹ yapma manzaraları tasvir etseydim, bu tasvirleri bitirmem mümkün olmazdı. O zamanın andıçlarında ayrıntılarını hayranlıkla tasvir ettikleri başka binbir incelik vardı: İçine koşarak girildiği zaman belli belirsiz bir ışıkla kendi hayâlinizi görünce yenilmez bir korku yaratan bir aynanın bulunduğu yarı loş bir mağara; büsbütün hürriyeti kaybetmek cezası altında, aslı Margrav'a sonsuz boyun eğiş, tapmadan ibaret adaklar için sizi zorlayan manastır; iltifat ya da muziplik edilmek isteniyorsa dalların içine saklanmış bir tulumba vasıtasıyla sizi mürekkep, kan ve gülsuyu ile ıslatan bir yağmur ağacı²; sözün kisası bin bir zarif, dahice, kavranması imkânsız, hele, Porpora'nın tahammülsüz, saçma, tatsız bulmak kabalığını gösterdiği bir takım masraflı, gizli hileler. İçinde kimi zaman atla, kimi zaman tahtaravanla, eşekle, araba ile, gemiyle ancak üç fersahlık bir mesafede yapılan bu dünya gezisine ancak gece son verdi.

Soğuğa ve yorgunluğa karşı alışık olan iki Prusyalı subay Roswald eğlenceleri umulmadık olaylar içinde, pek çocukça olan şeylere katıla katıla gülerken bu harikulâde malikânenin gülünçlüğüne Consuelo kadar dikkat etmemişlerdi. Genç kız tarlada doğmuş, gözlerini açar açmaz tül perdelerden, tiyatro güzelliklerinden yoksun olan Tanrının yarattığı eserlere bakmaya alışmış bir tabiat çocuğuydu. Ama baron de Kreutz bu kumaşlara, bu moda süslerine alışmış kibar âlemine ilk defa gelmediği kesin olmakla beraber, kendi dünyasının ve zamanının ada-

mıydı. Mağaralardan, keşiş kulübelerinden, senbollerden nefret etmiyordu. Sözün kısıtı sâf bir adam edâsı ile eğlendi ve konuşmalarına çok nükte kattı. Yemek odasına girerken bu kadar yorucu bir gezintiden sıkılıp sıkılmadığını derin bir saygı ile soran yamağına:

— Sıkılmak mı? Ben mi? Katiyen. İdman yaptım, iştahım geldi, bin bir eğlence gördüm. Çok şeylerle uğraşan kafamı dinlendirdim. Zamanımı ve gücümü boş yere harcamadım.

Misafirler yemek odasında boş bir meydan etrafında daire şeklinde dizilmiş iskemleleri görünce şaşırıp kaldılar, Kont davetlilerine oturmalarını rica ederek uşaklarına sofranın hazırlanmasını emretti.

Uşaklardan konta cevap vermekle görevli birisi:

— Ne yazık, efendimiz, dedi, böyle itibarlı topluluğa sunacak hiçbir şeyimiz yok. Bunun için masayı bile koymadık.

Ev sahibi yapmacıklı bir öfke ile bağırды:

— Şaka eden şu adama da bakın hele!

Bu oyun üç dakika devam ettikten sonra kont:

— Peki, dedi, mademki adamlar akşam yemeğı vermek istemiyorlar. Cehennemi harekete getireceğim. Misafirlerime lâıyk olan birini göndermesi için Pluton'u çağıracağım.

Böyle konuşurken tahta tabana üç defa vurdu. Tahta taban bir kulisin içine kayınca etrafa kokulu alevlerin saçıldığını gördüler. Sonra neşeli ve garip bir müzik sesiyle muhteşem bir şekilde hazırlanmış bir sofrı misafirlerin dirsekleri altına gelip kondu.

Kont örtüyü kaldırıp masanın altından konuşarak:

— Eh, fena değil; yalnız Pluton hazretleri evimde içilecek su bulunmadığını çok iyi bildiği halde tek bir sürahi göndermemesine doğrusu pek şaşımtı.

Uçurumun derinliklerinden, tok ve ağır başlı bir Tatar sesi cevap verdi:

— Kont Hoditz cehennemde suya pek az rastlanır. Çünkü sayın Margrav hazretlerinin gözleri toprağın en derin yerlerini tutuşturduğundan beri bütün nehirler kurumuştur. Bununla beraber direnirseniz suyun bulunup bulunmadığını görmek için Styx kıyısına bir Danaïde'yi göndereceğiz.

Kont cevap verdi:

— Elini çabuk tutsun, ona hemen delik olmıyan bir fıçı veriniz.

Aynı anda masanın ortasında bulunan donuk akikten güzel bir tepsiden bütün akşam yemeği boyunca binlerce mumun ışığı altında bir demet elmas gibi kendi üstüne dökülen bir su fışkırdı¹. Bu sofraya hem zenginliğin, hem de kötü zevkin bir baş eseri idi. Hele Styx nehrinin suyu cehennemden gelen akşam yemeği, hemen hemen övgü toplamıyan, ama çocukça sâflığı yüzünden affedilen kont için bin bir kelime oyununa, imâlara, abuk sabuk lâkırdılara malzeme oldu. Şöyle böyle sevimli görünen su perileri, kır ve orman tanrıçaları tarafından hazırlanan çok lezzetli yemek, baron de Kreutz'ü çok eğlendiriyordu. Bununla beraber ev sahibinin güzel odalıklarına şöyle bir göz attı: bunlar, zavallı köylü kadınları, efendinin hizmetçileri, metresleri, korocu kız-

lar, oyuncu kızlar idi. Kont onların zarıflık, dans, ses sanatı ve tiyatro öğretmenleriydi. Consuelo, Passaw'da onlara karşı nasıl muamele edildiğinin bir örneğini görmüştü. Hattâ bu efendinin o zamanı kendisine teklif ettiği bu şerefli hayatı düşünerek, yaptığı hakareten şaşırılmış ve şaşalamış görünmeden gösterdiği saygılı hareketi, soğuk kanlılıkla takdır ediyordu. Ertesi gün Margrav'ın gelişiyile olayların gidişinde bir değişme olacağını, öğretmeni ile beraber odasında yemek yiyeceğini, prenses hazretlerinin sofrasına kabul edilmek şerefine ulaşamayacağını çok iyi biliyordu. Onu çok eğlendirmiş olan bir durumu farketmemekle beraber, buna hemen hemen üzülmüyordu. Çünkü ertesi gün Margrav'la hiçbir şekilde akşam yemeği yemek istemiyen, son derecede ünlü bir insanla yemek yiyordu.

Evdeki su perilerinin ortaya çıkışına soğuk bir tavırla gülümsiyen baron de Kreutz sessizliğine son vermek için onu biraz kışkırttıktan sonra, müzik hakkında genç kızla konuşmaya başlayınca, Consuelo'nun biraz daha dikkatini çekti.

Baron, tanrısal sanatın hemen hemen âşığı ve aydın bir meraklısıydı. Hiç olmazsa müzikten, Porpora'nın o hırçın huyunu, ziyafetten ve güzel yemeklerden, odanın sıcaklığından daha çok yumuşatan bir üstünlükle konuştu.

Porpora adını belli etmiyen kendine göre bir nezaketle övdüğü barona dedi ki:

— Eğlendirmeyi deneyeceğimiz hükümdarın sizin gibi bir yargıcı bulunması ne kadar da istenirdi.

Baron cevap verdi:

— Hükümdarının bu konu üstünde bir hayli bilgisi olduğunu, güzel sanatları gerçekten sevdiğini kuvvetle söylüyorlar.

Herkese ve her şey hakkında tersini söylemeden yapamıyan maestro:

— Bundan iyice emin misiniz, dedi. Ben bunu hemen hemen düşünemiyorum. Uyruklarının söylediğine bakılırsa kırıllar herşeyde daima birinci gelirlermiş, ama uyruklarının bu işleri kendinden daha çok, daha geniş bildikleri sık sık görülmüştür.

Teğmen büyük bir çaba ile cevap verdi:

— Bilim ve deha bakımından olduğu kadar savaş bakımından da hepimizin bildiğinden çok daha fazla şeyler bilir; müziğe gelince, pek açık görüldür ki...

Yüzbaşı Kreutz teğmenin sözünü sert bir eda ile keserek:

— Siz de, ben de, bu bakımdan hiçbir şey bilmemekteyiz. Son konuyu ancak üstad Porpora bilebilir.

Mayestro:

— Bana gelince, krallık makamı müzik hakkın-da bana hiçbir zaman baskı yapamamıştır. Hattâ Saksonya seçmen prensesine ders vermek şerefine ulaştığım zaman fazla yanlış sesleri düzeltmeden onu başka sese geçirmiyordum.

Baron alaylı bir tavırla, yanındaki arkadaşına bakarak;

— Canım, başına taç takanlar, nasıl olur da yanlış ses çıkarırlar?

Porpora:

— Bütün basit ölümlüler gibi Mösyö, diye cevap verdi. Bununla beraber seçmen prensesin benimle beraber çalışırken, yanlış ses çıkarmadığını, bana yardım etmesi bakımından az rastlanır bir zekâsı olduğunu söylemek zorundayım.

— Meselâ, eğer huzurunuzda aynı saygısızlığı yapsaydı, Fritz'inize birkaç yanlış notu bağışlar mıydınız?

— Yanlış sesleri düzeltmesi şartıyla.

Kont Hoditz, söz sırası kendisine gelince:

— Peki onu şiddetle azarlar mıydınız? diye sordu.

Şampanyanın biraz farfaracı ve açık yürekli bir hale getirdiği, ihtiyar profesör:

— Onu da yapardım ama, oda benim başımı koparırdı.

Consuelo, piskoposluk kurulu üyesinden Prusya'nın büyük bir polis teşkilâtı bulunduğunu, gerektiği gibi öğrenmişti. Sınırda ağızdan hafifçe kaçırılmış sözler, biraz sonra Frédéric'in çalışma odasına, esrarlı ama aslına uygun birçok yankılarla geliyordu. Bir Prusyalı'ya, hele bir askere, herhangi bir memura her hecenin üstüne basmadan, "nasılsınız?" demeniz için çocuklara söylendiği gibi dilinizi ağzın içinde yedi defa döndürmeniz gerekir.

Consuelo, öğretmeninin kendini alaycı huyuna kaptırmasını hoş karşılamadı. Biraz kurnaz davranarak, onun ölçüsüz davranışlarını tamire çalıştı. Genç kız:

— Bununla beraber, dedi, Prusya Kralı asrın birinci müzikeisi olamaz. Zaten bildiği bütün şeyle-

rin değeri yanında gerçekten pek önemsiz bir sanata tenezzül etmiş olurdu.

Ama Consuelo, büyük Frédéric'in büyük bir asker, büyük bir filozof olduğu kadar büyük bir flütçü¹ olduğunu, bir onur meselesi haline getirdiğini, bilmiyordu.

Baron de Kreutz:

— Eğer sayın kral müziği çalışmaya değer bir sanat olduğu yargısına varmışsa, ona belki de büyük bir dikkat ve ciddi bir çalışma harcamıştır, dedi.

Porpora gittikçe canlanarak:

— Adam sende. Eğer Tanrı sanatta insanlara doğuşta bir istidat bağışlamamışsa, dikkat ve çalışma hiçbir şey belirtmez, müzik dehası bütün zenginliklerin kudretine bağlıdır, denemez. Savaş kazanmak, edebiyatçılara aylık bağlamak ilham perilerinin elinden kutsal ateşi gizlice almaktan daha kolaydır. Baron Frédéric bize Prusya kralının, ölçüyü kaçırdığı zaman, saray adamlarına çattığını, sık sık söylemişti. Ama olaylar benimle, böyle yürüyemez.

Gözleri birden öfke ve heyecan ile parlıyan baron de Kreutz:

— Baron Frédéric Trenck bunu söyledi mi diye sordu?

Sonra bir irade çabası ile hemen sakinleşerek ve kayıtsız bir edâ ile konuşarak sözlerine devam etti:

— Ee! Zavallı adamın şaka etmek isteği kursağında kalacak. Çünkü geri kalan ömrünü hapsedildiği Glatz kalesinde geçirecek².

Porpora:

— Ya? Peki ne yapmış? diye haykırdı.

— Bir devlet sırrı bu. Ama herkes, efendisinin güvenine ihanet ettiği inancını taşımaktadır.

Teğmen sözü tamamladı:

— Evet, Prusya istihkamlarının plânını yani vatanını Avusturya'ya satarak¹.

Yüzü sapsarı kesilen, hareketlerine ve sözlerine gittikçe dikkat etmekle beraber, ıstıraplı bir çılgılığı tutamayan Consuelo:

— Oh! Olamaz bu!

Öfkelenen Porpora:

— Kabil değil, yalandır bu. Böyle bir şeye Prusya Kralına inandıranlar küstahca yalan söylemişler.

— Tahmin ederim ki bu söz, bize vermeyi düşündüğünüz, dolaplı bir yalanlama değildir.

Baron de Kreutz arkadaşına üstün ve sert bir bakış fırlatarak:

— İş böyle düşünülünce, pek beceriksizce bir alınganlık gösterilmiş olur. Bizim üstümüze ne vazife? Üstad Porpora'nın bu genç adama karşı beslediği dostluğa fazla heyecan katması bizi ne dereceye kadar ilgilendirir?

Porpora:

— Evet, dedi, bu dostluğa heyecan katıyorum. Hatta Kralın huzurunda bile olsam, kendisini aldattıklarını², böyle bir ihanete inanmakla kötü bir şey yaptığını, Baron de Frédéric Trenck gibi en ağırbaşlı asil bir gencin böyle bir alçaklığa yeteniksiz olduğunu söyledim Krala.

Yüzbaşının, yüz ifadesinden gittikçe endişelenen Consuelo, öğretmeninin sözünü keserek:

— Sayın öğretmenim, Prusya kiralına yaklaşmak şerefine ulaşacağımız bir sırada, çok ayık olacağımızı sanırım. Müziğe yabancı hiçbir şeyden kendisine söz etmeyeceğinizi emin olacak kadar sizi tanıyorum.

Baron karşılık verdi:

— Matmezel, davranışlarında bana pek ölçülü görünüyor. Aynı zamanda kendisinin genç Baron de Trenck ile Viyana'da çok kuvvetli bağlar kurmuş gibi geliyor bana.

Consuelo, çok iyi oynadığı bir kayıtsızlık rolü ile:

— Ben mi Mösyö? Onu şöyle böyle tanırım.

Baron içe işliyen bir ifade ile.

— Peki, dedi, umulmadık bir tesadüfle, eğer kiral, şu Trenck'in ihaneti hakkında ne düşündüğünüzü sorarsa size?

Consuelo, baron'un o içe işliyen bakışı karşısında pek sükûnetle ve alçak gönüllü bir davranışla:

— Sayın baron hazretleri, ihanet etmenin ne demek olduğunu, hiç bilmediğim için, kimsenin ihane-tine inanmam diye cevap verirdim.

Baron yüz ifadesi birden bire aydınlanarak:

— İşte güzel bir söz, bayan. Hem de güzel bir ruhun ifadesiyle söylediniz bunu.

Baron, başka şeylerden söz açtı ve davetlileri zerafetiyle zekâsının gücüyle büyüledi. Consuelo ile konuşurken, genç kızın şimdiye kadar göremediği bir iyilik ve güven ifadesi vardı onda.

CII

Yemek sonu çerezlerinin yenmesi bitince, baştan başa beyazlara bürünmüş, yüzü peçeli bir gölge, belirdi. ve onlara *ardımdan geliniz*, dedi. Bu yeni sahnenin provası için Margrav rolüne yeniden mahkûm edilen Consuelo, ilk ayağa kalkan oldu. Arkasından gelen öteki davetlilerle beraber, kapısı salonun dibinde açılan şatonun büyük merdiveninden yukarı çıktı. Onları götüren gölge, bu merdivenin üst başında başka bir büyük kapıyı itti. Davetliler kendilerini dipte sadece hafif bir ışık farkedilen ilk çağa ait derin bir galerinin karanlığı içinde buldular. O tarafa görünmez bir âlemin insanları tarafından çalınıyormuş hissini veren, esrarlı, görkemli ağır bir müzik sesine yöneldiler.

Porpora kızgın bir eda ile alay ederek:

— Vallahi Kont hazretleri bize hiçbir şeyi esirgemiyor. Bugün Türk müziğini, gemici müziğini, vahşilerin müziğini, cücelerin müziğini, sözün kısası olağanüstü her müziği, bize dinletti. İşte bütün öteki müzikleri kat kat geride bırakan, müziklerden biri. İnsan buna, öteki dünyanın gerçek müziği diyebilir.

Kont bu övgüden pek memnun olarak:

— Daha sonuna gelmedik, diye cevap verdi.

Baron de Kreutz, Profesörün aynı alaylı edası ile:

— Doğrusu, dedi, bundan sonra daha kuvvetli neyi umabileceğimizi bilmiyorsam da, efendimizden her şey beklenebilir.

Kont galerinin sonunda hüznü bir sesi yankılayan bir çeşit davula vurdu ve açılan geniş perde, ertesi gün yapılacağı gibi süslenmiş ve ışıktanmış, tiyatrosalonunu meydana çıkardı.

Her ne kadar,

Sadece bir çiçek zinciri, bir sütun başlığı

demek anlamına geliyorsa da bu yeni görünümün tasvirini yapmıyacağı.

Tiyatronun perdesi kalktı. Sahne tamamıyla Olympos dağı gösteriyordu. Tanrıçalar çoban Paris'i aşkını birbirleriyle kavga ediyorlardı. Başlıca üç Tanrının rekabeti, oyunun temelini teşkil ediyordu. Porpora'nın Consuelo'ya dönerek yavaş sesle:

— Vahşiler, Çinliler, Cüceler hiçbir şey değil. İşte size İrokovalara mahsus müzik, dedirten eser, İtalyanca yazılmıştı.

Şiirle müzik kontun uydurmasıydı. Erkek oyuncularla kadın oyuncuların değerleri de rollerinin değeri kadardı. Güzellik pahasına yarışmaya tenezzül eden ve bütün ötekilerden daha sevimli, daha kudretli bir tanrıçanın yokluğu hakkında bir çeyrek saatlik mücadeleden ve yaldızlı sözlerden sonra Paris Venüs üzerinde zafer sağlamaya karar verdi. Venüs elmayı alır, basamaktan Tiyatro sahnesine inerek gelip elmayı Margirav'ın ayağı dibine koyar. Bunun saklanmıya değer olmadığını söyleyecek olan Consuelo idi. Sonda büyük etki bir kavatini söylenmesi pek önemli olduğu için provasını yaptırmıya koro başlarından hiçbirine güvenemiyen Kont Hoditz hem bu provayı yönetmek, hem Consuelo'ya rolünün özünü, niyetlerini, inceliklerini ve yüceliklerini anlatmak

için bu rolü kendi üzerine almaya karar verdi. Ciddi bir şekilde Venüs'ü oynarken kendisinin yazmış olduğunu iddia ettiği pek kopuk kopuk moda olan kötü operalardan birtakım yavan şarkıları söyleyerek, öyle gülünç oldu ki, kimse ciddiyetini devam ettiremedi. Oyuncu topluluğunu azarlıyarak titizlenmiş ve pek canlanmış, dinleyicilerin neşesini görmek için oyununa ve şarkısına verdiği o tanrısal ifade ile pek ateşlenmişti. Onu durdurmak için alkışladılar. Zaman zaman kimseye farketirmeden kulaklarını tıkıyarak, orkestranın başına geçen Porpora, şiirin, partiyonun, insan seslerinin, sazların, hele her şeyin üstünde iğreti Venüs rolünün, sözün kısası her şeyin pek yüce olduğunu söyledi.

Consuelo ile kendisinin aynı akşam ve ertesi gün bu baş eseri nöbetleşe okumaları uygun görüldü. Eser ne uzundu, ne de öğrenilmesi güçtü. Ertesi akşam oyunu ve oyuncularını aynı seviyeye getirmeyi, üzerlerine aldılar. Danslar, daha ertesi gün yapılacağı için, henüz hazırlanmamış olan Balo salonunu gezdiler. Eğlenceli ziyafet tam iki gün sürecek. Ara verilmeden türlü gösteriler yapılacaktı.

Saat gecenin onu idi. Hava duru ve ay çok hoştu. İki Prusyalı subay, yüksek bir makamdan, geceyi yabancısı bir memlekette geçirmelerini yasak eden bir talimat aldıklarını söyleyerek aynı akşam sınırı geçmekte direnmişlerdi. Nihayet Kont buna razı olmak zorunda kaldı. Uşaklara atlarının hazırlanması için emir vererek yola çıkarken son kadehi içmek, yani kahvenin ve likörlerin tadına bakmak için onları şık bir çalışma odasına götürdü. Consuelo onların peşin-

den gitmeye bir türlü içi elvermiyordu. Onlardan müsaade istedi. Sonra Porpora'ya akşam yemeği boyunca hiç sakınmadığı sözlerini daha iyi tartmasını, usulca-cık tembih ettikten sonra şatonun öteki kanadındaki odasına yöneldi.

Ama bu geniş labirentin dönemeçleri içinde yolunu şaşırp kendisini bir çeşit manastırda buldu. Oradaki hava esintisi şamdanını söndürmüştü. Yolunu büsbütün şaşırmaktan ve etrafı ağaçlıklı konağın içini dolduran tuzaklardan birine birdenbire düşmekten korkarak, binaların aydınlık yerlerini tekrar buluncaya kadar el yordamıyla geriye dönmeye karar verdi. Akılsızca şeyler için bu zengin konağın rahatlığı, bunca hazırlıkların karmakarışıklığı içinde büsbütün ihmal edilmişti. Orada insan vahşi adamları, hayaletleri, Tanrıları, keşişleri, su perilerini, gülüşleri ve oyunlarını bulur, bulur ama, meşaleyi ele geçirmek için bir hizmetçi, bir şey öğrenmek için aklı başında bir insan bulamaz.

Bununla beraber, ihtiyatlı yürüyormuş gibi yapan, bile bile karanlığın içine sokulan, ona bağırarak ve seslenmek için, insanda güven uyandırmıyan bir kimsenin kendine doğru geldiğini farkettiler. Bu adamın özellikle kuvvetli ve ağır bir nefes alıştı vardı. Biraz heyecanlıydı ve kendini duvara yapıştırarak ilerliyordu. Bu sırada Consuelo, kendisinden uzak olmıyan bir kapının açıldığını gördü. Ayın ışığı bu kapının içinden süzülerek, Karl'ın uzun boyuna ve parlak elbisesine gelip çarptı.

Genç kız telâşla ona seslendi.

Karl değişik bir sesle:

— Siz misiniz, signora, sizinle konuşmak için saatlerden beri bir fırsat kolluyorum. Belki de bunda pek geç kalmış bulunuyorum.

— Bana söyleyecek neyin var? İyi kalbli Karl'ım. Sende gördüğüm bu heyecanın sebebi ne?

— Bu koridordan çıkalım, signora. Kimsenin bizi dinliyemeyeceğini düşündüğüm, büsbütün yalnız bir yerde sizinle konuşacağım.

Consuelo, Karl'ın arkasından yürüdü. Binanın yan duvarına yapışık küçük kulenin meydana getirdiği bir düzlük üstünde, açık havada kendini onunla beraber yalnız buldu. (Roswald'a sabahleyin gelmiş olan asker kaçağı oradaki insanları Consuelo'dan daha çok tarumiyordu.) Ölçülü bir eda ile konuşarak:

— Signora, bugün Prusya Kralının kuşkulanasına, ya da hoşnutsuzluğuna sebep olabilecek ve Kral tam bilgi sahibi olduğu takdirde, Berlin'de pişmanlık duyacağınız bir sözü söylediniz mi?

— Hayır Karl, buna benzer bir söz söylemedim. Her Prusyalı'nın konuşulacak en tehlikeli bir insan olarak tanındığını biliyorum. Bana gelince, bütün ağzımdan çıkan sözlere dikkat ettim.

— Ah! Bunu bana söylediğinize çok iyi ettiniz. Pek endişeliydim. Suyun üstünde dolaştığımız sırada gemide yanınıza iki-üç defa yaklaştım. Gemiye saldıran, korsanlardan biri de bendim. Ama kılığımı değiştirmiştım. Beni tanımadınız. Boşuna size baktım. İşaret ettim. Bana hiç bakmadınız. Tek bir kelime bile uçuramadım size, şu subay daima yanınızdaydı. Havuzun üstünde gemi ile dolaşırken size bir adım

sektirtmedi. Sanki siz onun boyun muskası imişsiniz gibi, bunu sezerek ve zavallı silâhlarımızdan birinin içinden gerçek bir kurşun fırlıyacağını, umarak arkınıza saklanmış gibiydi.

— Ne demek istiyorsun Karl? Hiç anlamıyorum seni. Hangi subay bu? Tanımıyorum böyle bir kimseyi?

— Söylememe lüzum yok. Berlin'e gittiğinize göre onu hemen tanıyacaksınız.

— Şimdi bana, neden bir sırdan söz açıyorsunuz?.

— Müthiş bir sır bu. Bu sırrı daha bir saat saklamak zorundayım.

— Garip ve heyecanlı bir halin var Karl. İçinden neler geçiyor?

— Ah! Bağrında büyük şeyler oluyor! Cehennemler tutuşuyor!

— Cehennemler mi? Demek kötü niyetlerin var?

— Belki.

— O halde konuşmanı istiyorum. Önümde susmaya hakkın yok, Karl. Her felâket karşısında bana bir bağlılık, bir fedakârlık için söz vermiştin.

— Ah! Signora, bana orada söylemediniz mi? Bu bir gerçek, hayattan daha fazla bir şey. Borçluyum size, çünkü karımı, çocuğumu ve beni kurtarmak için elinizden gelen her şeyi yaptınız, ama onlar mahkûm edilmişlerdi. Ölüp gittiler... Ama ölümlerin öcü alınmalıdır.

— Karl, gökte senin için dua eden karınla çocuğun adına konuşmanı emrediyorum. Bilmediğim öyle bir çılgınlık nöbetine tutulmuşsun ki! Öc almak is-

tiyorsun. Bu Prusyalıların ortaya çıkması seni çileden çıkarmış.

— Bu ortaya çıkış beni deli ediyor, çileden çıkarıyor. Ama hayır, sâkinim. Ben bir ermişim. Görüyor musunuz signora, beni dürtten Tanrıdır, yoksa cehennem değil, haydi, zaman yaklaşıyor, Allahaismarladık signora, belki de artık sizi göremem. Mademki Prag'dan geçeceksiniz, ohalde Bohemya'nın en büyük sahiplerinden olan Saint - Jean Népomuck kilisesinde benim için dinsel bir tören yaptırmanızı diliyorum sizden¹.

— Karl, söyleyeceksiniz, sizi rahatsız eden cina-yet fikirlerini bana itiraf edeceksiniz. Yoksa sizin için hiçbir zaman dua etmiyeceğim. Tersine rahim olan İsa'nın kucığında birer melek olarak duran kızınızın ve karınızın lânetlerini üstünüze çekeceğim. Eğer dünya üstünde affetmezseniz, nasıl olur da gökte affedilmeyi isteyebilirsiniz? Mantonuzun altında bir karabina bulunduğunu ve buradan Prusyalıların yolunu gözlediğinizi iyice görüyorum.

Sarsılan ve tirtir titriyen Karl:

— Hayır, burada değil; efendimin evinde kan dökmek istemem. Benim iyi kalbli kutsal kızımın, sizin gözünüzün önünde hele hiç; ama orada bakınız, dağda daha önce çok iyi bildiğim bir çukur yol var. Çünkü sabahleyin o yoldan geldikleri sırada ben de oradaydım. Ama tesadüf olarak orada bulunuyordum. Silâhım yoktu yanımda; zaten tanımamıştım onu... Ama biraz sonra oradan geçecek, ben de o çukur yola gideceğim. Çok geçmeden patikada bulunacağım. Çok iyi ata binmesine rağmen önüne çıkacağım. De-

diğiniz gibi signora bir karabinam var. Hem de çok güzel bir karabina. İçinde onun kalbini delecek çok güzel bir kurşunum var. Çoktandır orada duruyor. Yalancı bir korsan olarak pusuya yattığım zaman şaka etmiyordum. Oldukça elverişli bir fırsat kolluyordum. On defadan daha çok ona nişan almıştım. Ama siz orada idiniz. Bu yüzden ateş edemedim.. Ama sonra söylediğim yerde bulunmıyacaksınız. Bir korkak gibi sizin arkanıza saklanmıyacak. Çünkü korkağın biridir. Onu çok iyi tanırım. Vatandaşlarımı, Bohemyalı kardeşlerime karşı kudurarak bize saldırdığı bir gün savaşa sırtını döndüğünü, sarardığını gördüm. Ah! Ne müthiş bir şeydi bu! Çünkü kan ve gönül bakımından ben bir Bohemyalı'yım. Bu, affedilmez bir şey! Ben ormanda sadece balta sallamasını öğrenmiş fakir bir Bohemyalı iken benden Prusyalı bir asker yarattı. Onbaşları sayesinde tüfekte nişan almasını biliyorum artık.

— Karl, Karl susunuz. Hezeyan halindesiniz siz. Bu adamı tanımıyorsunuz; buna eminim. Onun adı baron de Kreutz; adını bilmediğinize, onu bir başkasına benzettiğinize bahse girerim. O bir asker devşirmecisi değildir. Size kötülük etmedi.

— Hayır, signora. O baron de Kreutz olamaz. Onu çok iyi tanıyorum. Geçit resminde yüz defadan çok gördüm onu. O, kodaman bir asker devşirmecisi. O erkek hırsızlarının, aile yıkıcılarının büyük efendisidir. Bohemya'nın en büyük belâsıdır. O benim, benim düşmanımdır. Kilisemizin, dinimizin, bütün kutsal kişilerimizin düşmanıdır: Prag köprüsü üzerinde Saint - Jane Népomuck¹ heykeline imansızca gülerek

saygısızlık eden o'dur. Zamanının en büyük savaşcısı Jean Ziska'nın derisinden yapılan trampeti Prag şatosundan çalan o'dur¹. Oysa bu adamın derisi memleketin kurtarıcısı, şerefi ve itibarıydı. Oh, hayır, yanılmıyorum, adamı tanıyorum. Zaten demin dua ederken kutsal Wenceslaw bana göründü; sizi gördüğüm gibi gördüm onu, signora; bana "bu adam o'dur. Kalbinden vur onu" dedi. Karımın mezarı üstünde hazreti Mer-yem üzerine and ettim... Andımı tutmalıyım... Aa! Bakınız signora işte binek taşının önüne atı gelmiş, ben de bunu bekliyordum. Vazifemin başına gidiyorum. Benim için dua ediniz. Er geç hayatımla ödeyeceğim yaptığım işi. Ama ne önemi var, yeter ki Tanrı ruhumu affetsin.

Consuelo olağanüstü gücle canlanarak haykırdı:

— Karl! Seni yükce gönüllü, duygulu ve dini bütün bir kalb olarak tanıyordum. Ama iyice görüyorum ki sen bir dinsiz, bir alçak, bir kaatilsin. Öldürmek istediğin bu adam ne olursa olsun, onun peşine takılmanı, ona karşı en küçük bir kötülük yapmanı yasak ediyorum. Söylediğin adam, aklını şaşırtmak için bir ermiş kılığına giren şeytandır o. Hattâ karının mezarı üstünde kutsala saygısızca yemin ettirerek cezalandırması için seni tuzığa düşürmesine izin verdi ona. Sen bir alçaksın, bir nankörsün diyorum sana. Çünkü seni iyiliklere boğan efendin kont Hoditz, cinayetle suçlandırılacağını, bu cinayeti başı ile ödiyeceğini düşünmüyorsun. O ki sana karşı ne kadar namuslu, ne kadar iyi, ne kadar yumuşak davranıyor. Git, kendini mahzene kapat; çünkü güneşi görmeye değer değilsin Karl. Doğru düşünciyi bulmak için her

şeyden kendini yoksun tut! Bak şu anda yanı başında ağlıyan, seni şeytanın eline bırakmamayı, iyilik meleşini yakalamayı deneyen karını görüyorum.

Karl şaşkın, yenilgiye uğramış olarak haykırdı:

— Karım! Karım! Onu görmüyorum. Karım eğer orada isen söyle bana. İzin ver de seni bir defa daha göreyim, sonra öleyim.

— Onu göremezsın: Cinayet kalbinin içine işlemiş. Karanlık da gözlerine. Dize gel Karl! Günahlarını henüz affettirebilirsin. Şu ellerini kirleten tufengi ver bana, sonra duanı oku!

Böyle konuşurken Consuelo onun elinden karabıneyı aldı. Bunun için onunla çekişmedi. Hemen tufengi Karl'ın gözü önünden uzaklaştırdı. Bu sırada Karl diz çökmüş, hüngür hüngür ağlıyordu. Genç kız bu silâhı başka bir yere saklamak için düzlükten ayrıldı. Bu adamı yöneten kuruntuları hatırlatarak onun mutaassıp hayâl gücünü yakalamak için az önce harcadığı çabadan bitkin bir hale gelmişti. Zaman dardı. Ona daha insanca, daha aydınlatıcı bir felsefe yürütmenin zamanı değildi. Her ne olursa olsun, delice bir hareketten kurtarmak istediğı bu adamın kendini tutamıyarak düştüğü şaşkınlığa acı duymakla beraber yapmacıklı bir öfke ile ezip bunalttığı şu zavallı insanın hıncı içinde, belki de bir yakınlık duygusundan ilham alarak aklına geleni söylemişti.

Genç kız Karl'ın yanına hemen dönmedi, Prusyalılar uzaklaşıncaya kadar onu düzlükte alıkoymak için tufengi telâşla uzaklaştırdı. Koridora giden kapıyı açınca baron de Kreutz'le yüzyüze geldi. Odasından mantosunu ve tabancasını almaya geliyordu. Con-

suelo, kapının meydana getirdiği köşeye karabinayı usulca bırakmak, Karl ile kendi arasındaki kapıyı tekrar örterek koridora kendini atmak için ancak zaman bulabilmişti. Genç kız düşmanın görünümünü Karl'ın bunu farketmesi onda yeni bir öfkenin uyanmasına sebep olacak diye korkuyordu. Hareketindeki telâş, bayılmaktan korkuyormuş gibi onu kapıya dayanmaya zorlayan heyecan baron de Kreutz'ün keskin bakışlarından kaçmamıştı. Elinde bir meşale tutuyordu, gülümsiyerek genç kızın önünde durdu. Bununla beraber elinin titrediğini, bu titreme şamdanın alevini de oynattığını Consuelo görür gibi oldu. Teğmen yüzü sapsarı, yalın kılıncı, onun arkasında duruyordu. Bu durum baronun eşyalarını koyduğu ve tekrar aldığı odanın pencereleri düzlüğe açılması Consuelo'ya iki Prusyalının Karl'la konuştuklarından bir kelimesini bile kaçırmadıklarını düşündürdü. Bununla beraber baron onu nazik ve sakin bir tavırla selâmladı. Böyle bir durumun korkusu, kendisine baronun silâhını almayı unutturduğu ve bir kelime konuşmak gücünü elinden aldığı için de Kreutz, şaşkınlıktan daha çok bir ilgi belirten gözlerle genç kıza bir an inceledikten sonra, elini yakalayarak tatlı bir sesle:

— Haydi, yavrum, sâkin olunuz, dedi. Pek heyecanlı görünüyorsunuz. Tam dışarı çıktığınız sırada bu kapının önünden birdenbire geçerken sizi korkuttuk, ama biz sizin birer hizmetkârınız ve dostunuzuz. Berlin'de sizi göreceğimizi umarım. Belki de orada herhangi bir şeyde size iyilikte bulunabiliriz.

Baron, Consuelo'nun elini biraz kendine doğru çekti. İlk hareketinde bu eli dudaklarına götürmeyi

düşünmüş gibiydi. Ama onu hafifçe sıkmakla yetindi. Yeniden selâm verdi. Arkasında teğmeni olduğu halde uzaklaştı. Teğmen, Consuelo'yu göremiyecek kadar şaşırmış ve kendinden geçmişti. Bu davranış teğmenin efendisini az önce tehdit eden tehlikeyi öğrendiği fikrini genç kızda perçinledi.

Ama sorumluluğu bir başkasının üstüne çöken, ölmesi Karl'a pek heyecan verici gibi görünen bu adam kim olabilirdi? Consuelo bu adamı gözlemeye devam etmiş, sonra Karl'dan bu sırrı öğrenmek için düzlüğe dönmüştü. Ama orada Karl'ı bayılmış buldu. İri vücudunu kaldırmaya gücü yetmediği için aşağıya indi. Yardımına koşmaları için başka uşakları çağırdı.

Adamlar genç kızın işaret ettiği yere doğru yönelerek:

— Canım, bu pek edepsiz bir şey. Bu akşam bal şerbetinden biraz fazla içinişti. Onu yatağına götürürüz, dediler.

Consuelo onlarla beraber tekrar yukarı çıkmak istedi. Genç kız, Karl kendine gelir gelmez sırrı ortaya çıkaracağından korkuyordu. Ama oradan geçmekte olan kont Hoditz, genç kızın henüz yatmadığına ve ona yeni bir sahneyi gösterebileceğine sevinerek koluna girdi. Genç kız bu teşebbüse engel olmadı. Consuelo, cümle kapısının merdivenlerine kadar kontun arkasından gitmek zorunda kaldı. Parkın tepelerinden birinin üstünde, Karl'ın ona, savaştan amacı olarak işaret ettiği aynı noktada havanın içinde, üstünde renkli camdan, belirsiz harflerin farke edildiği, ışıktandırılmış büyük bir tak gördü. Dalgın bir tavırla:

— Aman ne kadar da güzel bir ışılandırma, dedi.

Kont cevap verdi:

— Bizden ayrılıp giden misafirimize saygılı ve ihtiyatlı bir uğurlama, bir nezaket işaretidir bu. Misafirimiz, bir çeyrek saat sonra buradan göremediğimiz alçak bir yoldan, şu tepemin dibinden geçcek. Orada, başının üstünde sanki sihirbazlıkla yükselmiş bu zafer takımı bulacak.

Consuelo hülyasından sıyrılarak haykırdı:

— Sayın kont hazretleri, bizden biraz önce ayrılan bu saygı değer kişi kimdir?

— Yavrum, onu biraz sonra öğreneceksiniz.

— Bunu sormamam gerekiyorsa susarım,, kont hazretleri. Bununla beraber bu insanın adı baron de Kreutz olmadığına bir şüphe var içimde.

Bu bakımdan biraz öğünen Hoditz cevap verdi:

— Bir an için olsun aldanmadım¹. Bununla beraber kılık değiştirmesine son derece saygı gösterdim. Bilirim ki böyle hevesleri vardır. Kendini göstermek istediği şekilde görünmediğini hissederse kırılır. Ona basit bir subay gibi muamele ettiğimi gördünüz. Bununla beraber...

Kont söylemek isteği ile ölüyordu. Ama edep gerekleri ona görünürde pek kutsal bir adı söylemeyi yaşak ediyordu. Ortalama bir çare buldu. Dürbününü Consuelo'ya uzatarak:

— Bakınız, dedi, şu birden akla gelen tak ne kadar başarılı oldu. Buradan aşağı yukarı yarım fersah uzakta. Mükemmel olan dürbünümle üstündeki yazıyı okuyacağınıza bahse girerim. Harfler herneka-

dar size pek seçilemez gibi görünüyorsa da yirmi ayak yüksekliğindedir. Bununla beraber diğklatle bakınız.

Consuelo baktı. Komedinin sırrını kendine açıklıyan bu yazıtı kolayca okudu:

Yaşasın Büyük Frédéric!

Kafası alt-üst olan genç kız bağırdı:

— Ah! Sayın kont hazretleri, böyle bir insan için bu türlü bir yolculuk tehlikeli bir şey. Onu kabul etmek daha da tehlikeli.

Kont:

— Sizi anlıyorum, dedi, barış içindeyiz; kimse şimdi artık imparatorluk toprakları üstünde ona kötü bir oyun oynamayı aklından geçirmez. Yine hiç kimse onun gibi bir konuğu, şerefle konuklamakta vatanseverliğe aykırı bir taraf bulamaz.

Consuelo yeniden hülyalarına dalmıştı. Hoditz basit bir istirahatda bulunacağını, ama nezaketini kötüye kullanmaktan korktuğunu, bununla beraber kendisini rahatsız edecek kadar önemli olmadığını söyliyerek genç kızı hülyasından ayırdı. Bir çok kelime dolaşmalarından sonra, esrarlı ve ciddi bir tavırla:

— Gölge rolünü üzerine almayı razı olmanızı istiyorum.

Frédéric'ten ve akşamki olaylardan başkasını artık düşünemiyen Consuelo:

— Hangi gölge, diye sordu.

— Madam Margrav'la dâvetlilerini, ölüm meydana koyduğum Tataristan denizlerinden geçirtmek ve Olympos'un onları kabul edeceği tiyatro salonuna götürmek için yemekten sonra gelen gölge. Başta Venüs

sahneye girmez. Kulisin içinde gölgenin kefenini üstünüzden çıkarmak için zamanınız olacak; bu kefenin altında sırma tırtıllı, sim boğumlarla pek küçük sepetler bulunan yine atlastan aşk anasına tam yakışır parlak elbiseniz olacak. Pudrasız saçlarınız, incilerle, tüylerle, güllerle süslenecek; eşsiz bir şıklıkta yol yöneme uygun bir tuvalet! Haydi, gölge rolünü yapmaya razı olunuz; büyük bir ağırbaşlılıkla yürümek gerek. Küçük oyuncu kızlarımız arasında hem üstün, hem saygılı bir edâ ile prenses hazretlerine: *Arkamdan geliniz* demeye cesaret gösterecek kimse yok. Söylenmesi güç bir kelime bu. Düşünüyorum ki dâhi bir kişi, büyük yararlar sağlayabilir. Bu bakımdan ne düşünüyorsunuz?

Consuelo:

— Kelime, dedi, pek takdire değer. Bütün varlığımla gölge rolünü yapacağım.

Kont, genç kızın elini öperek:

— Ah! Siz bir meleksiniz, gerçekten bir melek, diye haykırdı.

Ama ne yazık! Bu eğlence, bu parlak eğlence kontu bütün bir kış boyunca oyahyan ve kendisine bu eğlencenin hazırlıklarını yapmak için üç defa Moravya'ya yolculuk yaptıran bu hülya, bu kadar beklenen gün, Karl'ın hazin ve ciddi öcü gibi duman olup uçtu. Ertesi gün, öğleye doğru her şey hazırды. Roswald'deki halk seferber edilmişti. Su perileri, cinler, vahşi hayvanlar, cüceler, devler, bilginler, köleler, görevlerinin başında, soğuktan tirtir titriyerek manevralarının başlayacağı anı bekliyorlardı. Yokuşlu yol karlardan temişlenmiş, yerine menekşeler ve yo-

sunlar dikilmisti; civardaki şatolardan koşarak gelen bir çok dâvetliler; hattâ oldukça uzak şehirlerden gelenler ev sahibine hatırı sayılır bir alay meydana getiriyorlardı. Bu sırada ne yazık ki! Bir yıldırım her şeyi yerle bir etti. Dolu dizgin gelen bir haberci Margrav'ın arabasının bir hendeğe yuvarlandığını, prenses hazretlerinin iki kaburga kemiğinin çöktüğünü, kontun gelip kendisini bulmasını rica ettiği Olmütz'de kalmak zorunda kaldığını haber verdi. Kalabalık dağıldı. Kont arkasında, aklı başına gelen Karl olduğu halde atlarından en iyisine bindi, kâhyasına bir kaç kelime söyledikten sonra telâşla hareket etti.

Eğlenceler, nehirler, saatler, şehirler kürklü çizmelerini, yün mintanlarını yeniden giymeye gittiler. Çinliler, korsanlar, Kelt papazları, yamyamlar birbirine karışmış, çalışma alanlarına döndüler. Dâvetliler arabalarına bindiler. Porpora ile öğrencisinin bindikleri kupa arabası yeniden emirlerine verildi. Kâhya aldığı emirlere uyarak onlara uygun bir para getirdi. Ancak yarısını hak ettikleri parayı kabul etmeye onları zorladı. Porpora, ev sahibinin türlü dillerde yazılmış kantatlarından ne idüğü belli olmıyan müziğinden kurtulduğundan memnun, Consuelo ise Silezya tarafına bakarak, Glatz hapislisini kötü kaderinden ayırma ümidinden yoksun, ona arkasını dönmekten üzgün, aynı gün Prag yolunu tuttular.

Aynı günü Moravya sınırına pek uzak olmıyan bir köyde geceyi geçirmiş olan ve sabahleyin atlı mabeyin memurları ile bir alay teşkil eden yolculuk hazinesi ile ve bu hazinenin memuru bir kuşa arabası

siyle arkasından gelen baron de Kreutz, Neisse şehrine yaklaşırken teğmeni daha doğrusu yaveri olan baron Buddenbrock'a¹ (bir gün önceki beceriksizliğinden ötürü hareketinden beri ilk defa konuştuğunu kaydetmek gerekir.) diyordu ki:

— Kont Hoditz'in parkının yanından geçerken altından geçmek zorunda olduğumuz tepenin üstünde uzakta gördüğüm ışıklandırma neydi acaba?

Buddenbroch titriyerek cevap verdi:

— Haşmetlim, ışıklandırmayı görmedim.

— Bunda münasebetsizlik etmişsiniz. Benimle beraber gelen bir adam her şeyi görmek zorundadır.

— Sayın imparatorum beni af buyursunlar, bir kaatilin kararı kafamı öylesine korkunç bir şekilde karıştırdı ki.

— Ne söylediğinizi bilmiyorsunuz, bu adam, Bohemya papazlarının savaş boyunca yaptıkları vaazlardan ateşlenen dini bütün zavallı katolik bir mutassıptır. Zaten kişisel bir felâkete uğramış. Ordularım için kaçırılan bir köylü güzel tedbirlerine rağmen arada sırada tekrar yakaladığımız şu asker kaçaklarından biri olmalı.

— Sayın imparatorumuz, yarın bu adamı yakalatıp huzurlarınıza getirileceğimi ümit edebilirler.

— Yoksa onu kont Hoditz'den çalsınlar diye emir mi verdiniz?

— Henüz böyle bir emir vermiş değilim haşmetlim. Neisse'ye varır varmaz pek usta, pek güvenilir dört adama emir vereceğim.

— Bu hareketi yasak ediyorum size. Tersine bu adam hakkında bilgi tophyacaksınız. İpe sapa gelmez

sözleri ile işaret etmiş görüldüğü, eğer ailesi bir sa-
vaş kurbanı ise ona bin marklık bir paranın öden-
mesini izliyeceksiniz. Adı Karl. Pek uzun boylu,
Bohemya'lı, kont Hoditz'in konağında. Onun kolayca
bulunması ve aile adından ve durumundan haber alın-
ması için bu kadarı yeter.

— Sayın imparatorumuzun emri yerine getirile-
cektir.

— Bunu kuvvetle umarım. Müzik ustası Porpora
için fikriniz ne?

— Profesör Porpora'mı? Bana öyle geldiki buda-
lanın biri. Öfkesi burnunda olması yeter.

— Bense derim ki, çok ilgi çeken, alaycı, nük-
tecî, sanatında üstün bir adam. Prusya sınırına öğ-
rencisi ile beraber geldiği zaman onun önünde güzel
bir araba bulunduracaksınız.

— Evet imparatorum.

— Usta bu arabaya *yalnız* bindirilecek. Anlıyor
musunuz, büyük bir saygı ile.

— Evet imparatorum.

— Peki sonra ne yapacaksınız bakalım?

— Sonra sayın imparatorumuz onun Berlin'e gö-
türülmesini söylemek istiyorlar.

— Bugün hiç anlayışınız yok; demek istiyorum
ki Dresden'e, eğer isterse Prag'a, hattâ niyeti Viya-
na'ya gitmekse Viyana'ya götürsünler onu. Bütün
masraflar benden. Mademki benim yüzümden bu adam
birtakım sıkıntılara katlandı ve rahatsız oldu, o hal-
de hiçbir zarar vermeden aldığım yere onu bırakmam
gerekıyor. Ama ayağını devletlerimin içine basmasını
istemiyorum. Bizim için fazlaca zeki bir insan o.

— Sayın imparatorumuz, sanatçı kız hakkında ne emir buyuruyorlar?

— İstese de, istemese de muhafaza altında Sans - Souci sarayına götürsünler onu. Genç kıza sarayda bir daire verilecektir.

— Sarayda mı imparatorum?

— Evet, sağır mısınız? Barbarini'nin dairesi.

— Ya Barbarini, onu ne yapacağız sayın imparatorum?

— Barbarini artık Berlin'de bulunmuyor, gitti. Bilmiyor musunuz?

— Hayır, sayın imparatorum!

— Öyleyse ne biliyorsunuz siz? Bu kız oraya vardığı zaman gecenin, ya da gündüzün hangi saatinde olursa olsun bana haber verilecek. İşitiyor musunuz beni? Hazine memurunun bir numaralı listesi ne kaydedeceğiniz emirler şunlar: Karl'ın zararı karşılanacak. Porpora geriye gönderilecek. Barbarini'nin yararlandığı ve onur duyduğu şeyler Porporina'ya verilecek. İşte şehrin kapısına geldik. Yeniden neşeli tavrını takın. Buddenbrock kılık değiştirip seninle yolculuk etmek hevesi bende uyandığı zaman daha az budala olmaya çalış.

CIII

Porpora ile Consuelo gecenin ilk saatinde, oldukça ısırmacı bir soğuk içinde Prag'a vardılar. Ay, görünüşü içinde tarihinin savaşçı ve dinsel özelliğini devam ettiren bu eski şehri aydınlatıyordu. Yolcularımız Rosthor adı verilen kapıdan içeri girdiler.

Ve şehrin Moldawa sağ kıyısı üstündeki kısmını geçerek bir engele raslamadan köprü'nün yarısına kadar geldiler. Ama orada kuvvetli bir sarsıntı birdenbire duran arabanın içindekilerine tepki yaptı.

Sürücü:

— Aman Yarabbi, diye haykırdı. Heykelin önünde atım yıkıldı! Kötü bir alâmet!... Jean Nepamuck yardımcımız olsun!

Consuelo, atın arabadan ve koşumlardan kurtulduğunu, sürücünün atı kaldırmak ve düşme sırasında birçokları kopan kayışları tamir etmek için bir hayli zaman harcıyacağını görerek öğretmenine bu zaman içinde ısınmak için aşağı inmelerini teklif etti. Maestro razı olunca Consuelo bulunduğu yeri incelemek için korkuluğa yaklaştı. Bu yerde, biri yeni denen ve 1348 yılında imparator IV. Charles tarafından yaptırılan, ötekisi, eski çağa kadar geri giden ve bütünü ile Prag'ı meydana getiren iki şehir, bir tiyatro anfisi şeklinde yayılmış, sanki yüksek noktaları üstünde binaların ve bu binalara ait şurada, buradaki kulelerin, kalelerin loş dantelâlarının sivrildiği iki siyah dağa benziyordu. Bohemya tarihinde birçok feci hâdiselere sahne olan Moravya nehrinin karanlık ve akıntılı suları şu üslûbu pek ciddi köprü'nün altından akıp gidiyordu. Ay ışığı hafif parıltılar çizerek, saygı duyulan heykelin başını beyazlatıyordu. Kederle dalgaları derin derin seyrediyormuş gibi görünen Consuelo bu ermiş ilâhiyat bilgininin yüzüne baktı. Ermiş Nepamuck hikâyesi güzeldir. Hürriyet ve mertliği takdir eden herhangi bir kimse için o kutsal sayılır. İmparatoriçe Jeanne'-

a günah çıkarılmış olan Nepamuck onun sırlarını ele vermeyi reddetti. Karısının düşüncelerini öğrenmek için ayyaş Wenceslas ünlü ilâhiyat bilgininden hiçbir şey öğrenmeye muvaffak olamayınca onu Prag köprüsünde suya attırıp boğdurdu. Ağızdan ağza gelen sözlere bakılırsa ilâhiyat bilgini suların altında kaybolduğu sırada sanki din şehidi tacını sular üstünde biran yüzmesine izin vermiş gibi büsbütün kapanan su çukurunun üstünde beş yıldız parlayıvermiş, bu mucizenin hâtırası için Nepamuck'un suya atıldığı yerde korkuluğun taşı üstüne maddeden beş yıldız yapıştırılmıştır.

Pek sofı olan Rosamunda, Jean Nepamuck hikâyesine karşı tatlı bir hâtırayı devam ettirmişti. Çocuğunu sâf ve temiz ağızından her akşam yardıma çağırıldığı, ermişler arasında yolcuların ve tehlikeye düşen insanların özel koruyucusu ve her şeyin üstünde *iyi kalbli ünlü kadının kefilî* olan bu kutsal varlığı hiçbir zaman unutmamıştı. Fakirlerin zenginliği hayal ettiklerini insan nasıl görürse Zingara da gençlik yıllarında toplamayı hemen hemen aklına getirmediği bu eski günlere ait hazineden bir ideal meydana getirmişti. Bu tepkinin sonucu olarak Consuelo tertemiz bir sâflığın düşünceleri içinde büyütülmüştü. Sözü kısası Consuelo, şu anda, vaktiyle içtenlik havarisine yönettiği duayı hatırladı. Onun feci sonucuna tanıklık eden yerlerin görüntüsü ile duyulanarak o devirde, hâlâ gece gündüz, her saatte bu ermişin hayaline devamlı olarak tören yapan dini bütünlükleri arasında elinde olmıyarak diz çöktü.¹ Bunlar,, fakir kadınlar, tavaf edenler, ihtiyar dilenci-

ler, belki de büyük yolun sahipleri, mandolinin çocukları olan birkaç çingene kızı idi. Sofulukları ona elini uzatmayı düşünemeyecekleri kadar kendinden geçir-miyordu. Şu insanlardan ne çok daha gururlu ol-duğu, ne de daha büyük bir ayakkabı giydiği za-manı hatırlamaktan bahtiyar, onlara bol bol sadaka verdi. Yüce gönüllülüğü onları öylesine duygulan-dırdı ki, kalın seslerini yokladılar. Genç kızı köprü üstünde durduran kötü kahaneti çevirmek için kut-sal Nepamuck töreninin eski ilâhilerinden birini okumak ve ona söylemek için kendi aralarından bi-rini görevlendirdiler. Onlara göre müzik ve sözler ayyaş Wencesles zamanındakinin aynıydı.

*Suscipe quas dedimus johannes beat
Tibi preces supplices, noster advocate:
Fieri, dum vivimus, ne sinas infames
et nostros post obitum coelis infer manes!*

Bu ilâhiyeleri dinlemekten memnun kalan Por-pora ilâhilerin bir asırdan daha geriye gitmiyen bir tarihte düzenlendiği sonucuna vardı. Ama bu ilâ-hilerden çağdaşlanınca Wenceslas'a yöneltilmiş bir lânetlemeye benziyen ikinci ilâhiyi duydu. Şöyle başlıyordu:

*Soevus, piger imparator,
Malorum clarus patrator,²*

Wenceslas'ın cinayetleri, durumun özelliklerine ait bir olay olmakla beraber öyle görünüyor ki zaval-lı Bohemyalılar bu zorbanın kişiliğinde onun için ya-bancı bir eşanlam olan nefret verici *imparator un-*

yanına lânet etmekten hoşlanıyorlar. Birer Avusturyalı nöbetçi köprü'nün iki başındaki kapıları kolluyorlardı. Aldıkları emir, her kapıdan köprü'nün yarısına kadar onları yürümeye zorluyordu. Heykelin önünde birbirleriyle karşılaşıyorlar, sırtlarını dönüp, yaptıkları işi duygusuz, yürüyüşlerini yeniden tekrarlıyorlardı. İlâhileri dinliyorlardı. Ama Prag'lı dini bütünler gibi ilâhilere kilise ltâincesiyle devam edildiği için hiç şüphe yok, bunların, Marie-Thérèse'in kocası François de Lorrain'e övgü olarak söylenen bir ilâhiyi dinlediklerini sanıyorlardı.

Consuelo, dünyanın en şairane şehirlerinden birinde ay ışığında söylenen bu sâf şarkıları dinlerken, içine bir hüznün çöktüğünü hissetti. Oraya kadar yolculuğu neşeli ve mutlu geçmişti. Ama oldukça tabii bir etki ile birdenbire kedere gömüldü. Bir Cermen ağırlığı ile koşumları ayarlıyan sürücü, işte kötü bir kehanet diyerek hoşnutsuzluğunu, durmadan ortaya koyuyordu. Öyleki Consuelo'nun hayal gücü bu uğursuzluğu iyice hissetti. Her sıkıntılı heyecan, içine gömüldüğü her hulya, onda Albert'in hâtırasını canlandırıyordu. Genç kız şu anda, bir akşam rahibinin duası arasında yüksek sesle iyi şöret koruyucusu, kutsal Nepomuck'a yalvardığını işiten Albert'in halasına: "halacığım, örnek bir hayatla kendi hayatınızın güvenliğini sağlamak için tedbir alan size doğrusu pek yakışır ama büyük günahlarını insanlardan saklayabilmek için bu kutsal insanın mucizelerini yardımlarına çağırarak kadar kötülükleri ile kirlenmiş, ruhlara sık sık rastladım. Böylece, sofuca ibadetleriniz, masum insanların yardımları olduğu

kadar iki yüzöl insanlara bir örtü işini görmektedir.” dediğini hatırladı. Consuelo, Moravya nehrinin uğursuz suları ve akşamın sert esintisi içinde Albert’in sesi sanki kulaklarında çın çın ötüyor gibi geldi. Albert bu katolik heykeli tasviri önünde eğildiğini görseydi, belki daha şimdiden onun yoldan çıktığını sanarak, nasıl bir tahmin yürüteceğini düşündü. Ürkümüş gibi doğruldu. O sırada Porpora:

— Hadi, dedi, arabaya binelim. Her şey hazırlandı.

Genç kız öğretmeninin arkasından yürüdü. Arabaya girmeye hazırlanıyordu, o sırada pek hantal bir atın üstünde hantal bir tavırla binen bir atlı birdenbire durdu, yere atladı. Pek küstahça görünen sakın bir merakla genç kıza bakmak için yaklaştı.

Porpora atlıyı iterek:

— Ne yapıyorsunuz orada bayım? Kadınlara bu kadar yakından bakılmaz. Prag’da bu bir gelenek olsa da ben böyle bir geleneğe boyun eğmek için hiç de hazırlıklı değilim.

İri kıyım adam, çenesini kürkünden dışarı çıkardı. Atının daima dizgininden tutarak, Porpora’ya, söylediklerini hiç anlamamış görünerek, Bohemce cevap verdi. Ama Consuelo, bu insanın sesinden bir şeyler sezinliyerek, ay ışığında yüz çizgilerini görmek için eğilip, Porpora ile bu adamın, arasına girerek;

— Siz Baron de Rudolstadt değil misiniz, diye haykırdı.

Baron Frédéric:

— Evet benim signora, benim. Christian'ın kardeşi, Albert'in amcası. Oh! Tanıdığınız gibi. Tam Baron Rudolstadt'ın kendisi.

Derin göğüs geçirerek gözlerine şunları ekledi:

— Siz de Porporina'nın ta kendisi.

Genç kız, Baron'un kederli hallerinden ve kendisini soğuk karşılayışından şaşırdı. Genç kıza daima şövalyelere yakışır bir davranış inceliği göstermiş olan Baron, Consuelo'nun elini öpmeyi, hattâ onu selâmlamak için kürk kalpağını çıkarmayı bile düşünmedi. Kekelememek için üzgün bir tavırla ona bakarak: "Tam sizsiniz. Gerçekten sizsiniz" diye tekrarlamakla yetindi.

— Bana Riesenburg'dan haberler veriniz.

— Oradan haber vereceğim. Zaten bunun için sabırsızlanıyorum.

— Peki Sayın Baron'um, söyleyiniz, bana kont Christian, Sayın Rahibe ve...

Bir aptal gibi gittikçe şaşıran Frédéric:

— Ah! Evet, ondan size söz açacağım, diye cevap verdi.

Consuelo Baron'un yüz ifadesinden korkarak:

— Ya Kont Albert? dedi.

Baron:

— Evet, evet, dedi, Albert, ne yazık. ondan söz etmek isterim size.

Ama Albert'den hiç söz etmedi. Baron genç kızın bütün soruları arasında Nepomuck Heykeli kadar hareketsiz ve sessiz kaldı.

Porpora sabırsızlanmaya başlıyordu. Üşüyordu. Sığınacak bir yere gitmek için telâş ediyordu. Bundan başka Consuelo'nun üstünde büyük bir izlenime bırakacak olan bu karşılaşma, onu bir hayli öfkeliyordu.

Porpora Baron'a:

— Sayın Baron hazretleri, yarın vazifelerimizi size sunmakla şeref duyacağız. Ama akşam yemeği yememize ve ısınmamıza müsaade buyurunuz.

Consuelo'yu zorla içine itti, arabaya sığınyarak, dışları arasında sözlerine şunları ekledi:

— İltifattan daha çok, buna ihtiyacımız var bizim.

Genç kız canı sıkılarak:

— Ama dostum, müsaade ediniz de, haber alayım,

Porpora kaba bir eda ile cevap verdi:

— Sen de beni rahat bırak. Bu adam, zil zurna sarhoş olmasa bile, muhakkak budalanın biri. Sağ duyuya dayanan bir sözü yumurtlayamadan, köpürünün üstünde bütün bir geceyi geçireceğiz.

Consuelo, korkunç bir üzüntünün etkisi altında idi. Araba köprüyü geçip de eski şehir'e girdiği zaman Porpora'ya:

— İnsafsızsınız, biraz daha müsaade etseydiniz, beni dünyada her şeyden daha çok ilgilendiren şeyi öğrenecektim.

Maestro öfkeyle:

— Vay efendim vay. Demek hâlâ aklımız orada, öyle mi? Şu Albert kafanı sonuna kadar uğraştıracak mı? Kafasını açıkça kalpağı ile örten bu iri

kıyım herife bakıp bir yargıya varılsa, orada sevimli, neşeli, pek kibar bir ailen olacaktı doğrusu, çünkü seni görünce kalpağını çıkarmak nezaketini bile göstermedi.

— Bu aile, çok iyi olduğunu tahmin ettiğiniz, bu topluluğu meydana getiren insanlara karşı tam bir saygı, tam bir sevgi, göstermemi salık verdiğiniz, bir kurtuluş limanı gibi beni içine attığınız, bir ailedir.

— Gördüğüme göre, bu son noktaya fazla itaat etmiş bulunuyorsun.

Consuelo cevap verecekti, Ama Baron'un at üzerinde yılmadan arabanın ardından geldiğini görünce, içi rahatladı. Arabadan indikleri zaman, ihtiyar soydankişi genç kıza nezaketle elini uzatarak, evine şeref vermesini rica etti. Sürücüye arabayı misafir haneye değil, evine götürmesini söylemişti. Porpora, boşuna onun konukseverliğini kabul etmemek istedi, direndi. Ama kendilerini büyük bir ateşin, güzel yemeklerin beklediği salona onunla beraber girdi.

Baron, üç sofrayı takımlı Consuelo'ya işaret ederek:

— Görüyorsunuz, signora, size güveniyordum, dedi.

Consuelo:

— Bu beni çok şaşırtıyor, buraya gelişimizden kimseye haber vermedim. Hattâ iki gün önce buraya ancak, yarın geleceğimizi umuyordum.

Baron umursamaz bir tavırla:

— Bütün bunlar, sizi benden daha fazla hayrete düşürmez,

Consuelo, hâlâ eski öğrencisini düşünmediği için utanç duyarak:

— Peki ama, ya Baron Amélie nerede? diye sordu.

Baron'un yüzünü bir bulut kapladı. Soğuktan morarmış yüzü, birdenbire öyle sarardı ki, Consuelo bu halden korktu. Ama Baron, bir çeşit iç rahatlığı ile cevap verdi:

— Kızım, Saksonya'da akrabalarımızın yanındadır. Sizi göremediği için çok üzülecek.

Consuelo sözü alarak:

— Peki, sayın baronum, ailenizin öteki insanları hakkında bir şeyler öğrenemez miyiz?...

Frédéric, cevap verdi:

— Evet, her şeyi öğreneceksiniz, her şeyi öğreneceksiniz. Önce yemek yiyiniz. Signora, ona ihtiyacınız olmalı.

— Eğer beni meraktan kurtarmazsanız, yemek yiyemem. Sayın Baron, Tanrı hakkı için söyliyiniz. Akrabalarınızdan hiçbirinin kaybı için üzülmüyorsunuz değil mi?

Baron sanki, bütün ailesini yok olduğunu haber veriyormuş gibi gamlı bir eda:

— Kimse ölmedi.

Sonra Riesenburg'da yaptığı gibi gösterişli bir ağırlıklı etleri kesmeye başladı. Consuelo, onu soruya çekmeye cesaret edemedi. Yemek kendisine son derece uzun göründü. Bir yandan çok açlık duyan, Porpora ev sahibiyile konuşmak için kendini zorladı. Ev sahibi de kendi yönünden Maestro'ya zorunlu olduğu cevapları vermeye çabaladı. Hattâ iş-

leri ve tasavvurları hakkında sorular sordu; ama bu zihin serbestliği gerçekten güçlerinin üstünde idi. Daima hemen cevap vermiyor, ya da cevabını aldığı soruları çok geçmeden tekrarlıyordu. Daima geniş parçalar diliyor, ağzına kadar tabağını ve bardağını dolduruyordu. Ama bir alışkanlık sonucuydu bu. Ne yemek yiyor, ne de içiyordu. Çatalını yere düşürerek, gözlerini masanın üstüne indirerek, içe dokunan bir bitkinlik hakkında eziliyordu. Consuelo onu inceliyor, sarhoş olmadığını, iyice görüyordu. Genç kız bunu, birden bir çöküntünün, bir felâketin, bir hastalığın ya da ihtiyarlığın eseri midir, değil midir, diye düşünüyordu. Nihayet iki saatlik işkenceden sonra Baron yemeğin bittiğini görerek, adamlarına çekilmeleri için işaret etti. Şaşkın bir davranışla ceplerini uzun zaman araştırdıktan sonra zarfından çıkarılmış bir mektubu çıkardı ve onu Consuelo'ya uzattı. Mektup rahibeden geliyordu. İçindekiler şöyleydi:

"Mahvolduk; artık ümit yok, kardeşim, Doktor Superville¹ nihayet Bareith'den geldi. Üzülmiyelim diye, birkaç gün idare ettikten sonra, gelip bana, Albert'in bir hafta sonra artık hayatta olmayacağını, aile işlerinin bir düzene konulmasının gerektiğini bildirdi. Bu sonucu kendisine söylemeye, bir türlü güç bulamadığım Christiane hâlâ, ama pek zayıf bir ümit besliyor, çünkü onun umutsuzluğu beni korkutuyor. Hattâ yeğenimin kaybı, bizi tehdit eden, tek felâket mi değil mi onu da bilmiyorum. Frédéric, böyle bir felâketten sonra ikimiz de yaşar mıyız acaba? Bana gelince ben artık hiçbir şey bilmiyorum. Tanrının iradesi nasılsa öyle olsun; işte sana söyleyeceğim

bütün şey bu. Üzülmemek gücünü kendimde bulamıyorum. Kardeşim bize geliniz, sizin olduğu kadar bizim de felâketimiz sayılan âdeta lânetlenmiş, bir ailenin talihsizlikleriyle dolup taşan kendi felâketinizden sonra içinizde bir cesaret kalabildiyse o cesareti bize getirmeye çalışınız. Canım biz, bu türlü çileleri çekmek için ne gibi cinayetler işledik? Tanrı bizi imandan, itaatten yoksun bırakmasın. Ama gerçekten bunu fazla olduğunu düşündüğüm anlar oluyor.

"Kardeşim geliniz. Sizi bekliyoruz. İhtiyacımız var size; bununla beraber ayın on birinden önce ayrılmayınız. Prag'da size garip bir iş yüklüyorum. Bu işi size yüklerken delirdiğimi sanıyorum. Kendimi körü körüne Albert'in iradesine bırakıyorum. İçinde bulunduğumuz ayın on birinci akşamı saat 7 de Prag köprüsünün üstünde, heykelin dibinde bulununuz. Gececek olan ilk arabayı durdurunuz. Orada göreceğiniz ilk insanı alıp evimize getiriniz. Eğer genç kız aynı akşam Riesenburg'a gelebilirse belki Albert kurtulacak. Hiç değilse kendisini sonsuz bir yaşantıya bağliyacağını söylüyor, oradan kimin beklediğini bilmiyorum. Ama bir haftadan beri hepimiz için en umulmadık olaylardan elde ettiğimiz ilhamlar öyle kavranılmıyacak, şekilde gerçekleşti ki. Bundan hiç şüphe etmiyorum. Onda bir kehanet gücü ya da gizli şeyleri görme duygusu var. Bu akşam yatağının yanına beni çağırdı. Şimdi çıkardığı ve işitmekten daha çok, sezebildiğim, sönük bir sesle tıpa tıp aktardığım, sözleri size ulaştırmamı söyledi. O halde ayın on birinde saat 7 de heykelin dibinde bulu-

nunuz. Arabada kimi bulursanız onu buraya büyük bir hızla getiriniz."

Consuelo mektubu bitirince Baron gibi sapsarı oldu. Birden ayağı kalktı. Sonra tekrar iskemleye yığıldı. Kolları gergin, dişleri kenetli, birkaç saniye öyle kaldı. Ama çok geçmeden güçlerini tekrar kazandı. Yeniden ayağa kalktı. Uyuşukluğu içine gömülen Baron'a:

— Peki sayın baronum, arabanız hazır mı? ben hazırım, gidelim.

Baron bir makine gibi ayağa kalktı ve dışarı çıktı. Her şeyden önce düşünme gücünü kazanmıştı. Araba hazır. Atlar avluda bekliyordu. Ama baron artık bir zembereği dürtmesiyle kendiliğinden hareket eder gibi görünmüyordu. Sonra Consuelo olmasaydı artık kendisini düşünmiyecekti.

Baron odadan dışarı çıkar çıkmaz, Porpora mektubu kaptı ve ona çabucak bir göz gezdirdi. O da sapsarı oldu; bir kelime söyleyemedi. Sobanın önünde bir sıkıntının etkisi altında dolaştı. Maestro olaydan kendisi yerecekti. Bunu önceden sezememişti. Bunu daha önce sezmesi gerektiğini düşünüyordu. Vicdan üzüntülerinin ve korkunun etkisi altında hastaya Consuelo'yu tekrar görme imkânını yaratan şu garip tanrısal güc, karşısında zaten aklının allak bulak olduğunu hissederek, müthiş ve garip bir rüya gördüğünü sanıyordu.

Bununla beraber, birkaç bakımdan hiçbir düzen, onun düzeni kadar olumlu ve hiçbir irade onun iradesi kadar inatçı olmadığı için Consuelo'nun az ön-

ce verdiği ani kararın sonuçlarını ve imkânını hemen düşündü. Çok heyecanlandı. Yumrukları ile alnını, topukları ile döşemeyi dövdü. Parmaklarının oynak yerlerini çıtlattı. Parmakları ile saydı, İşin nereye varacağını kestirdi. Kafasını işletti. Birden parlıyacak öfkelenmeye meydan okuyarak, Consuelo'yu canlandırmak için sarsarak:

— Oraya, dedi, gideceksin. Buna razıyım; ama ben de peşinden geleceğim. Albert'i göreceksin. Belki onu işkenceden kurtaracaksın. Oysa bu iki günü Dresden'de geçirecektik. Orada hiç dinlenmiyeceğiz. Eğer on sekizinde Prusya sınırında olmazsak sözleşmemize aykırı hareket etmiş oluruz. Tiyatro 25 inde açılıyor, Eğer hazırlıklı olmazsan, oldukça önemli bir tazminat, ödemeye mahkûm olurum. Bende bunun için gerekli paranın yarısı bile yok. Üstelik borcunu ödemiyecek bir kimse Prusya'da hapisaneye atılır, bir defa hapishaneye atıldın mı, herkes seni unuttur. Sizi orada on yıl, yirmi yıl, bırakırlar. Orada sizi istedikleri kadar bırakırlar, üzüntüden, ihtiyarlıktan çökerek, ölür gidersiniz. En geç ayın 14 ünde sabahın beşinde Riesenburg'dan ayrılmamız gerekirken bunu unutursan, beni bekliyen kader bu.

Consuelo, kararlı bir güçle cevap verdi:

— İçiniz rahat etsin, üstadım, ben de zaten böyle düşündüm. Riesenburg'da bana ıstırap çektiriyiniz. İşte sizden dilediğim bu. Orada ayın on dördüncü günü sabahı saat 5 de hareket edeceğim.

— Buna yemin etmelisin.

Consuelo sabırsızlanarak, omuzlarını silkti:

— Buna yemin ediyorum, dedi. Sanırım ki hürriyetiniz ve hayatınız söz konusu olduğu zaman benim tarafımdan bir yemine ihtiyacınız olmamalı.

Baron o anda arkasında kendini kürklü manto-suna ve çocuk gibi saran ve arabasına götüren, zeki ve fedekâr bir ihtiyar uşakla beraber, içeriye girdi. Hızla, Beraum'a gittiler. Güneş doğarken, Pilsen'e vardılar.

CIV

Mümkün olduğu kadar hızlı gittikleri halde, Pilsen'den Tauss'a kadar hemen hemen geçilmesi zor, pek o kadar uğranmıyan, bir bakımdan geçilmesi de tehlikesiz olmayan ormanlar arasındaki korkunç yollarda çok zaman kaybetmek gerekti. Saatte, bir fersahtan biraz fazla yol alarak nihayet gece yarısında Devler şatosuna vardılar. Consuelo hiçbir zaman bundan yorucu, bundan daha hazin bir yolculuk yapmadı. Baron de Rudolstadt bir nikrislinin tasasız durumuna düşecek kadar aşağı yukarı felçli bir adamın halini gösteriyordu. Consuelo'nun onu bir atlet kadar sağlam olarak gördüğünün üstünde daha bir yıl geçmemişti. Ama bu demirden vücut bir irade gücü ile hiç zaman hayat eseri göstermiyordu. İçgüdülerinden başka hiçbir şeye boyun eğmemiş, beklenilmedik bir felâketin darbesiyle yıkılmıştı. Consuelo'da uyandırdığı acıma duygusu, genç kızın endişelerini çoğaltıyordu. "Acaba, Riesenburg sahiplerinin hepsini böyle mi bulacağım?" diye düşünüyordu.

Köprü indirilmiş, parmaklıklı kapı açılmış, uşaklar avluda meşalelerle bekliyorlardı. Üç yolcudan

hiçbiri buna dikkat etmeyi aklından geçirmedi. Hiçbiri uşaklara bir soru sormak gücünü bulamadı. Porpora Baron'un vücudunu zorla sürüklediğini görerek, yürümekte ona yardım etmek için, koluna girmişti. Bu sırada Consuelo cümle kapısının merdivenine atıldı ve basamakları hızla çıktı.

Orada rahibeyi buldu. ihtiyar kadın Consuelo'yu karşılamak için zaman kaybetmeden kolunu yaladı ve:

— Geliniz, dedi, zaman dar. Albert sabırsızlanıyor. Saatleri, dakikaları şaşmadan saydı. Avluya girdiğinizi haber verdi. Bir saniye sonra arabanızın gürtlüsünü işittik. Geleceğinize öyle güveniyorduk ki. Eğer başınıza bir kaza gelirse, artık zamanı kalmıyacağını söyledi. Geliniz signora, Allah aşkına fikirlerinden hiçbirine karşı koymayınız. Duygularından hiç birini incitmeyiniz. Sizden her ne isterse ona söz veriniz. Onu seviyormuş gibi görününüz. Gerekirse, üzülmekten söylüyorum, yalan söyleyiniz; Albert ölüme mahkûmdur. Son saatlerini yaşıyor. Onun can verişini hafifletmeye çalışınız. Sizden bütün istediğimiz bu.

Wenceslawa böyle konuşurken Consuelo'yu büyük salona doğru sürükledi. Consuelo, telâşla sordu:

— Demek yatağından kalkmış? odasında yatmıyor muydu?

Rahibe:

— Artık yatağından kalkmıyor, dedi, çünkü yatmıyor artık. 30 günden beri salonda bir koltuğun üstünde oturuyor, başka yere götürüp kendisinin rahatsız edilmemesini istiyor. Hekim, bu bakımdan

onu incitmemek gerektiğini bildirdi. Çünkü onu sar-sarak öldürebileceklerini söyledi. Bayan cesaretinizi toplayınız. Çünkü korkunç bir hayaletle karşılaşacak-sınız.

Rahibe, salonun kapısını açtı. Sözlerine şunları kattı:

— Ona doğru koşunuz. Birden baskın yapmaktan korkmayınız. Sizi bekliyor, daha iki fersah uzaktan geldiğinizi görmüş.

Consuelo gerçekten ocağın başında bir büyük koltuğun içine oturmuş olan süzgün nişanlısına doğru atıldı. Artık o, bir insan değil, bir hayaletti. Hastalığın yıkıntılarına rağmen daima güzel olan yüzü mermerden yapılmış bir yüzün hareketiyle bozulmuştu. Ne dudaklarında bir gülümsem vardı, ne gözlerinde bir sevinç parıltısı. Hekim Stratonie sahnesinde olduğu gibi hastanın kolunu tutup, nabzını yokladıktan sonra yavaş yavaş aşağı sarkıttı ve rahibeye “çok geç” der gibi baktı. Consuelo, kendisine gözlerini diken ve hiç konuşmayan Albert’in dizleri üstüne oturmuştu. Nihayet isteğini sezen rahibeye parmağı ile işaret etti. Rahibe, onu kaldırmıya güc bulamadığı iki kolunu yakaladı. Consuelo’nun omuzlarına koydu. Sonra Consuelo’nun başını Albert’in göğsüne doğru eğdi; ölmekte olan bir insanın o büsbütün sönen sesiyle genç kızın kulağına şu kısa sözü fısıldadı:

— Mutluyum.

Sevgilisinin başını göğsünün üstüne, dudaklarını da onun kara saçlarına bastırarak, iki dakika durdu. Sanra halasına baktı. Belli belirsiz bir hareketle ba-

basının da halasının da nişanlısına aynı şekilde öpmesini rahibeye işaret etti.

Rahibe büyük bir heyecanla Consuelo'ya kollart arasında sıkarken, "Ah! Bütün kalbimle," dedi.

Sonra Consuelo'nun henüz farketmediği kont Christian'a götürmek için genç kızı ayağa kaldırdı.

Ocağın öte başında, oğlunun karşısındaki koltukta oturan, ihtiyar kont yere yıkılacak kadar bitkindi. Bununla beraber ayağa kalkıyor, salonda bir kaç adım, yürüyebiliyordu. Ama her akşam, onu yandaki odaya kurduğu karyolasına götürmek gerekiyordu. Şu anda bir eliyle kardeşinin, öteki eliyle de Porpora'nın elini tutturdu. Consuelo'yu kucaklamak için, bu elleri bıraktı. Şato Papazı da Albert'i memnun etmek için Consuelo'yu selâmladı. Durmadan artan temizliğine rağmen o da bir hayaletti; ama solgunluğu kurşunî bir renk almıştı. Çaba harcanmıyan bir yaşantının verdiği gevşeklik başkalarının ıstırabına katlanmıyacak kadar onu sinirli yapmıştı. Rahibe herkes için gücünü devam ettiriyordu. Yüzü al al olmuş, gözleri ateşli bir parıltı ile yanıyordu. Yalnız Albert sakindi. Alnında tatlı bir ölümün, mutluluğu vardı. Vücut bitkinliğinde tinsel yeteneklerinin bozulduğuna aitt hiçbir belirti yoktu. Ağırbaşlıydı. Babası ve amcası gibi bir yükün altında ezilmiş görünmüyordu.

Hastalıkla ya da ıstırapla yıkılmış bu bütün varlıkların ortasında hekimin sağlığı bir aykırılık meydana getiriyordu. Superville eskiden Frédéric'e bağlanmış bir Fransızdı. Frédéric o zaman krallığın sadece bir prensiydi. Daha ilk günlerde prensin içinde

beliren kuruntulu zorbalığı anlıyarak gelip Bareith'a yerleşmiş ve kendini Frédéric'in kız kardeşi Prusya'lı Margrav Sophie Wilhelmine'nin hizmetine vermiştir. Kıskanç ve gözü göklerde olan Superville'de her türlü dalkavukluk yetenekleri vardı. Bu küçük sarayda elde ettiği şöhrete rağmen pek basit bir hekimdi. Bunula beraber kavrayışlı bir gözlemci, hastalığın tinsel nedenleri üstünde oldukça doğru yargıya varan kibar bir adamdı. Yeğeninin bütün istediklerini yerine getirmesi için Rahibeyi durmadan uyarmıştı. Albert'in uğruna öleceği genç kızın geri gelmesinden bir şeyler ummuştu. Consuelo'nun gelişinden beri genç adamın yüzünü ve nabzını yokluyordu. Artık zamanın kalmadığını tekrarlıyor. Önüne geçmenin kudretinin dışında kaldığı o umutsuzluk sahnelerine tanık olmamak için çekilip gitmeyi düşünüyordu. Bununla beraber bir yandan ilgi çekici bir bulguyu, öte yandan entrikaya karşı tabii meylini memnun etmek için ailenin olumlu işlerine karışmaya karar verdi. Bu üzgün aile içinde kimsenin zamandan yararlanmayı düşünmediğini görerek, Consuelo'yu bir pence-
renin cumbasına çekti. Fransızca olarak, yavaş sesle ona şunları söyledi:

— Matmazel, bir hekim aynı zamanda bir günah çıkartan papazdır. Şu genç adamı, mezara götüren tutkunun sırrını burada çabucak öğrenmiş buluyorum. Olayları incelemeye ve madde dünyasının kanunlarını bozan şeylere kolay kolay inanmamaya alışık, bir hekim olarak size itiraf edeyim ki, genç kontun garip görüntülerine ve coşku içindeki ilhamlarına inanmamaktayım. Hiç değilse sizi ilgilendiren

tarafı bu ilhamları yolculuğunuz içinde Prag'a varırken, buraya yaklaşırken, sizinle yaptığı gizli haberleşmeye yoracak kadar basit buluyorum.

Consuelo, olumsuz bir davranış gösterdiği için hekim sözüne devam etti:

— Matmazel, sizi sorguya çekmiyorum, tahminlerim, sizi hiç de incitmeyecek nitelikte değildir. Daha çok benim güvenimi iyi karşılamalısınız ve beni menfaatlerinizle yakından ilgilenen bir insan olarak görmelisiniz.

Consuelo, saray hekimini içten hiç inandırmamış olan bir sâflıkla cevap verdi:

— Sizi anlamıyorum, mösyö.

— Beni anlıyacaksınız, matmazel, genç kontun büyükleri bugüne kadar onunla evlenmenize bütün güçleri ile karşı koymuşlardır. Ama nihayet karşı koyamalar sona eriyor. Albert ölecek, onun isteği de servetini size bırakacaktır. Dinsel bir törenin sizi bundan sonra teminat altına almasına hiçbir kimse engel olmıyacaktır.

Consuelo şaşırarak:

— Evet ama, dedi, Albert'in serveti beni ne ilgilendirsin? Bunun, içinde bulunduğum şu durumla ne münasebeti var? Buraya işleri halletmek için gelmiyorum, mösyö; onu kurtarmayı denemek için geliyorum. Kont için ufak bir umut besliyemez miyim?

— Hiçbir umut besliyemezsin. Büsbütün tinsel olan bu hastalık, bütün bu plânlarımızı altüst eden, ilmin bütün çabalarını, boşa çıkaran hastalıklardan biridir. Genç kont, buradan, kimsenin bana, açıklıyamıyacağı 15 günlük bir kayboluştan sonra iyileş-

tirilmesi imkânsız ani bir hastalığa yakalanarak, ailesi içine dönmüştü. 30 günden beri kursağına bir lokma yemek girmedi. Yaşantı için gerekli her türlü görev durmuştur. Akıl hastalarındaki bu müstesna vücut yapısının biricik örneklerini verdiği şu hâdiselerden biridir. O, gündüz birkaç damla suyla, gece birkaç dakika uykuyla şimdiye kadar dayanabilmiştir, bütün yaşantı güçlerinin onda tükendiğini görüyorsunuz. Olsa olsa iki gün dayanacak ve ıstırap çekmeden kurtulacaktır. Cesaretinizi toplayınız: aklınızı kaybetmeyiniz. Size yardım etmek için büyük darbeleri vurmak için burada yanınızdayım ben.

Consuelo hekime mütemadiyen şaşkın şaşkın bakıyordu. Bu sırada hastanın bir işareti ile harekete gelen rahibe, hekimi Albert'in yanına götürmek için gelip onların konuşmasını kesti. Albert hekimi yanına yaklaştırmak, bitkinlik halinin müsaade edeceğinden çok daha uzun bir zaman onun kulağına bir şeyler söyledi. Superville kızardı, bozardı; üzüntü ile onları gözliyen rahibe Albert'in hekime bildirdiği nasıl bir istek olduğunu öğrenmek için yanıp tutuşuyordu.

Albert:

— Doktor diyordu, bu genç kıza bütün söylediklerinizi işittim. (Büyük balonun öbür ucunda hastasının şu anda kendisi ile konuştuğu kadar hafif bir sesle konuşmuş olan Superville şaşırdı, coşkulu yetilerin imkânsızlığı üstündeki kesin fikirleri öylesine altüst oldu ki, kendisinin delirdiğini sandı.)

Ölmek üzere olan genç adam, sözlerine devam etti:

— Doktor, hiç anlamıyorsunuz, şu ruhu ve onun ince duygularını inciterek dileklerinizi berbat ediyorsunuz. O, para hakkındaki fikirlerinizi hiç anlamaz, benim ünvanımı da servetimi de hiçbir zaman istememişti. Bana karşı bir aşk duymamıştı. Ancak, acıyarak boyun eğdi. Onun kalbine hitap ediniz. Ölüme sandığınızdan çok yakın bulunuyorum. Zaman kaybetmeyiniz. Eğer o sonsuz dinlenme gecesine kocası olmak ünvanını götüremezsem, orada mutlu olarak yeniden hayat bulamam.

Şu anda hastasının deliliğini incelemeye çalışan, Superville:

— Peki ama bu son sözlerle ne demek istiyorsunuz?

Albert büyük bir çaba ile cevap verdi:

— Bu sözleri siz anlıyamazsınız, ama o anlar. Bunları genç kıza değiştirmeden, aynen tekrarlamakla yettiniz.

Superville biraz sesini yükselterek:

— Bakın sayın kontum, dedi, düşüncelerinizin açık bir yorumcusu olamayacağını görürüm. Sekiz günden beri bulamadığınız konuşma gücünü şimdi elde etmiş bulunuyorsunuz. Hattâ bunda belli bir kehanet seziyorum. Matmazel'le kendiniz konuşunuz: sizin bir sözünüz benim bütün söylevlerimden daha kuvvetle kandıracaktır onu. İşte yanınıza geldi. Yerime geçsin ve sizi dinlesin.

Genç kızın, servet elde etmeye çalışması için bilgisine güvendiği kadarını zaten Consuelo'ya söylemiş olduğunu düşünün Superville, söylediği şu sözler üzerine Albert'in yanından ayrıldı:

— Bana söz verdiğiniz şeyi hatırlayınız. Zaman gelmiştir. Büyüklerime söyleyiniz. Razi olmaları ve tereddüt etmemeleri için bir şeyler yapınız. Zamanın dar olduğunu söylüyorum size.

Albert az önce harcadığı çabadan öyle yorulmuştu ki alnını kendisine yaklaştıran Consuelo'nun alnına dayadı. Orada sanki son nefesini veriyormuş gibi dinlendi. Beyaz dudakları morardı, hattâ korkmuş olan Porpora, genç kontun son nefesini verdiğini sandı. Bu sırada Superville, ocağın öte başında kont Christian'ı, rahibeyi, şato papazını bir araya topladı; onlarla hararetli hararetli konuşmaya başladı. Yalnız şato papazı görünüşte çekingen bir edâ ile itirazda bulundu. Oysa bu itiraz papazın bütün direnmelerini özetliyordu.

— Efendilerimiz, eğer bu işin üzerinde titizlikle duruyorlarsa bu evlenmenin papazı olmayı üzerime alıyorum. Ama hak yolunda olmıyan kont Albert'in günah çıkartarak ölmek üzere olanların duasını okuması ve katolik diniyle uzlaşması gerekecek.

Rahibe boğuk bir inilti ile dedi ki:

— Ölmek üzere olanların duasını okumak ha! Aman Yarabbi, böyle bir durumda bunuyoruz öyle mi?

Kibar bir adam ve Voltaire'ci bir filozof olarak şato papazının yüzünden ve itirazlarından bir iğrenme duyan Superville'ye cevap verdi:

— Gerçekten böyle bir durumda bulunuyoruz. Eğer sayın şato papazımız bu noktada direnir, son törenin o uğursuz şatafatı ile hastayı üzmemekte inat

ederse hastalığın şiddetini azaltmaktan uzak olarak bu son duayı okumak durumunda kalacağız.

Kont Christian sofulukta baba şefkati arasında bocalıyarak:

— Peki, dileklerine daha uygun, daha hayırlı bir evlenme töreni ile onun tekrar hayata dönebileceğine inanıyor musunuz?

Superville cevap verdi:

— Bunu hiç temin edemem, ama bundan çok şey umduğumu söylemiye cesaret ederim. Kaldı ki efendimiz, daha önceleri bu evlenmeye razı olmuşlardı.

Kont sesini bile bile yükselterek:

— Bu evlenmeye, dedi, her zaman razı oldum. Hiçbir zaman karşı koymadım. Asıl karşı koyan bu genç kızın vasisi Porpora'dır. Bu işe hiçbir şekilde razı olamayacağını, genç kızın da bu evlenmeden vaz geçtiğini bana yazan odur.

Sesini alçaltarak sözlerine şunları ekledi:

— Ne yazık bu, oğluma bir ölüm darbesi oldu.

Albert, Consuelo'nun kulağına:

— Babamın söylediklerini duydunuz mu? diye mırıldandı. Ama hiç üzülmeziniz. Ben bu işde sizin vaz geçtiğinizi sarmış ve kendimi ümitsizliğe kaptırmıştım. Ama sekiz gündenberi deliliğim adını takıtları aklımı yeniden topladım. Kalbinizi, başkalarının açık bir mektupta okudukları gibi uzaktan iyice okudum. Geçmiş, şimdiki zamanı ve geleceği topluca gördüm. Nihayet andına sadık olduğunu, beni sevmek için elinden geleni yaptığını, birkaç saat kadar beni

gerçekten sevmiş olduğunu anladım. Ama Consuelo her ikimizi de aldattılar. Öğretmenini, benim affetmişim gibi sen de affet!

Consuelo, kont Albert'in sözlerini duyamıyan, ama kont Christian'ın sözlerinden şaşırarak heyecanla ocağın boyunca yürüyen Porpora'ya baktı. Genç kız öğretmenine: "yaptığın işi gördün mü?" der gibi ciddiyetle baktı ve maestro genç kıza öyle bir anladı ki sessiz bir öfke ile kafasını yumrukladı. Albert, Consuelo'ya Porpora'yı çağırmasını, elini onun eline uzatması için kendine yardım etmesini işaret etti. Porpora, bu buz gibi olmuş eli dudaklarına götürdü ve hüngür hüngür ağladı. Onun ölümü yüzünden vicdanı kendisine yericisi sözler söyüyor, ama pişmanlığı ölçsüz davranışının suçunu bağışlatıyordu.

Albert, yakınlarının Superville ile neler konuştuklarını dinlemek istediğini işaret etti. Genç adam konuşulanları, yanında diz çöken Porpora ile Consuelo'nun bir kelimesini farkedemeyecek kadar hafif söylenildiği halde, duydu.

Şato papazı hekimin acı alaylarına karşı çırpınıyordu; rahibe, boş inanla, hoşgörülüğü ve ana sevgisi ile hristiyanca merhameti birbirine karıştırarak katolik dini ile uzlaşmıyan fikirleri uzlaştırmaya çalışıyordu. Tartışma sadece bir şekil meselesi olarak uzayıp gidiyordu. Bu şekil şu idi: Şato papazı kont, hiç olmazsa evlenmenin ardından, katolik imanla ibadet edeceğine söz vermelidir, yoksa katolikliğin dışında herhangi bir dinsel törenle evlenmeyi yapamayacağını söylüyordu. Superville kontun imana geleceğine, törenden sonra istenilen her şeyi yapacağına da-

ir kendine söz verdiğine üzüntü duymadan yalan söylüyor ve iddia ediyordu. Kont Christian ailedeki bütün anlaşmazlıkları birçok kararsızlıklardan ve zaaf-lardan sonra kesip attığı o insana yakışır sade bir mantık, sâkin bir ciddiyet anlarından birini tekrar bularak anlaşmazlığa son verdi.

— Sayın rahibim, dedi, hiçbir kilise kanunu yoktur ki dinden ayrılmış bir kimseyi evlendirmeyi size yasak etmiş olsun. Katoliklik bu türlü evlenmeleri hoş karşılamaktadır. Consuelo'yu bir Ortadoks, oğlu-mu da dinden ayrılmış bir kimse olarak düşününüz ve onları hemen evlendiriniz. Günah çıkarma, nişanlanma bildiğiniz gibi ancak bir şekilden ibarettir. Bir takım sıkışık hallerde bundan vazgeçilebilir. İyileştiği zaman onu hak yoluna getirmeyi düşünürüz.

Şato papazı ihtiyar Christian'ın iradesine karşı gelemazdi. Vicdan meselelerinde bu irade onun için, papanın iradesinden üstün bir emirdi. Artık, Consuelo'yu razı etmekten başka bir şey kalmıyordu. Bunu yalnız Albert düşündü. Kimsenin yardımı olmadan sazlar gibi hafiflemiş kuru ellerini sevgilisinin boynuna dolamaya muvaffak oldu. Ona:

— Consuelo, dedi, şu anda kalbinin içini okuyorum. Benim hayatıma tekrar can katmak için kendi hayatını vermek isterdin. Ama bu artık mümkün değil; bununla beraber iradenin basit bir hareketiyle benim sonsuz hayatımı kurtarabilirsin. Biraz sonra seni bırakıp gideceğim. Daha sonra yeni bir doğuşun belirtisiyle yeryüzüne döneceğim. Şimdi eğer son saatimde beni yüzüstü bırakırsan lânetle ve ümitsizce oraya döneceğim. Jean Ziska'nın cinayetleri, kefare-

leri pek o kadar ödenmemiştir. Bunu biliyorsun, yalnız sen, kardeşim Wanda, yalnız sen, hayatımın şu anında beni sâf ve temiz bir hale getirebilecek hareketi yapabilirsin. Bizim birer âşık olmamız için ölümün aramızdan bir daha geçmesi gerek. Ama bunca yıllardanberi benim işkencem, benim cezam olan geçmişteki yaşayanların hâtırasından öteki insanlar gibi kurtularak yeniden kuvvetli ve sâkin bir hayata kavuşmam için bir andla karı koça olmak zorundayız. Bu andı etmeyi kabul et. Bu and, bir saat sonra ayrılacağım şu dünyada seni bana bağlayacak. Ama birbirimizi tanımaya yardım edecek bir mühür olacak. Kabul et! Bir takım insanların kafalarında meşrû olarak birbirimizin olmamız için kabul ettiğim bir katolik töreni yapılacaktır. Mezara bu ilâmı götürmem gerekiyor. Ailemin rızası olmadan yapılan bir evlenme gözümde tam bir evlenme sayılamaz. Andlaşmanın şekli zaten beni daha az ilgilendiriyor, bizim andlaşmamız, dileklerimiz kadar kutsal iseler. kalblerimiz içinde de kopmıyacak kadar sağlam olacaktır. Kabul et!

Consuelo dudaklarını, nişanlısının soğuk ve kederli alnına yapıştırarak haykırdı:

— Kabul ediyorum.

Bu sözü herkes duydu. Superville: "Peki öyleyse hemen harekete geçelim." diyerek uşakları çağırarak, tören için bütün hazırlıkları yapmakta telâş gösteren rahibeyi yüreklendirerek ileri itti. Biraz canlanan kont, oğlu ile Consuelo'nun yanına gelerek oturdu. İyi kalbli rahibe, genç kızın önünde diz çöküp onun ellerini öpecek kadar bir içtenlik göstererek ona

teşekkür etti. Baron Frédéric olup bitenlerden bir şey anlamıyormuş gibi görünerek sessiz sessiz ağlıyordu. Büyük salondaki ocağın önünde göz kapayıp açacak kadar kısa bir süre içinde bir sunak kuruldu. Uşaklar savuldu. Onlar, ölmek üzere olan efendilerinin son duasını okuması söz konusu olduğunu, hastanın durumu, odanın içinde daha az gürültü ve uğultu olmamasını gerektirdiğini sandılar. Porpora ile Superville tamkılık görevini yaptılar. Albert kesin *evet*'i ve andlaşmanın bütün düsturlarını açık ve kuvvetli bir sesle söylemek için birdenbire yeniden bir hayli kuvvet gösterdi. Aile kuvvetli bir ümide kapılarak iyileşmeyi umdu. Şatonun papazı, yeni evlilerin başı üstünde son duasını okur okumaz Albert ayağa kalktı. Babasının kollarına atıldı. Olağanüstü bir güçle ve aynı atılışla halasını, amcasını ve Porpora'yı kucakladı; tekrar koltuğuna oturup Consuelo'yu bağrına basarak:

— Kurtuldum, diye haykırdı.

Evlenme töreni sırasında hastanın nabzını birçok defa yoklayan Superville, Porpora'ya:

— Hayatın son bir çabası, son bir çırpınmasıdır bu.

Gerçekten Albert'in kolları yarı açıldı, önüne uzandı ve tekrar dizine düştü. Bütün hastalığı boyunca ayaklarının dibinde durmadan uyuyan ihtiyar Cynabre başını kaldırıp yürekler paralayıcı bir uluma ile üç defa havladı. Albert'in bakışları Consuelo'nun üstüne dikilmişti: Ağzı da onunla konuşacakmış gibi yarı açık kalmıştı. Hafif bir renkle yanakları canlanmıştı. Sonra alnından dudaklarına ağır ağır yü-

rüyen şu ölümün özel rengi, şu tarifi ve tasviri imkânsız bir beyaz tül gibi onun üstüne yayıldı. Bir dakika yüzü ağır başlı bir huzurun, görkemli bir sessizliğin o kesin ifadesini yeniden alıncıya kadar da-ima daha ciddî, daha fazla içe dönük, daha fazla bir feragat göstererek türlü ifadelere büründü.

Dikkat kesilmiş ve heyecanı son noktaya yükselmiş ailenin üstünde süzülen o müthiş sessizliği doktorun karşılık beklemeden söylediği şu hazin ve ağır başlı sözlerle bozuldu!

— Bu ölümdür!

CV

Kont Christian, yıldırımla vurulmuş gibi koltuğuna yığıldı. Rahibe ihtilâçlı hicrîliklerin baskısı altında sanki okşama!arıyla ona bir defa daha can vermek istiyormuş gibi Albert'in üzerine atıldı: baron Frédéric sâkin bir şaşkınlığın özelliğini belirten saçma sapan birkaç kopuk söz söyledi. Superville kudretli hareketsizliği ile ötekilerin buhranından daha çok kendini korkutan Consuelo'ya yaklaştı. Genç kız ona:

— Benimle ilgilenmeyiniz.

Sonra ilk anda bütün kaygusunu genç kızın üstünde tophyan Porpora'ya:

— Ne de siz dostum, dedi. Bu zavallı büyükleri götürünüz. Onlara yardımcı olun, yalnız onları düşünün, ben burada kalacağım. Ölülerin saygıdan ve dualardan başka bir şeye ihtiyaçları yoktur.

Kont ile baron direnmeden götürölmelerine müsaade ettiler. Soğuk ve kaskatı kesilen rahibe dairesi-

ne götürüldü. Superville ona yardım etmek için rahibenin dairesine kadar arkasından gitti. Porpora, nereden çıkılacağını bilemiyerek bahçelerde deli gibi dolaştı. Boğuluyordu. Durgunluğu gerçek olmakla beraber bir dış görünüşten ibaret olan sertliğin o zırhı altına gizlenmiş gibiydi; ama buna vücutça bir alışkanlık kazanmıştı. Keder ve dehşet sahneleri, çabuk etkilenen hayâl gücünü coşturuyordu. Korkunç bir *Dies irae* kulaklarına fısıldıyan uğursuz sesler tarafından kovalanıyormuş gibi ay ışığında uzun zaman koşup dolaştı.

Consuelo tek başına Albert'in yanında kaldı. Çünkü şatonun papazı ölümler törenindeki duaları okumaya başlar başlamaz bayılarak yere yığıldı. Onu da götürmek gerekti. Zavallı adam, Albert'i, bütün hastalığı boyunca rahibe ile gözlemekte direnmışti. Böylece güçlerini büsbütün tüketmişti. Kocasının cesedi yanına diz çöken, onun buz gibi olmuş ellerini elleri içinde tutan, başını artık çarpmıyan bu kalbe dayayan la Comtesse de Rudolstadt derin bir murakebeye daldı. Bu yüce anda Consuelo'nun hissettiği şey muhakkak ki ıstırap değildi. Hiç değilse bu her an mutluluğu için zorunlu varlıkların kaybolması ile beraber beliren şu yürekler paralayıcı üzüntülü ıstırap olmadı. Albert'e karşı duyduğu sevgi şu içli dışılığın özelliğini taşııyordu. Onun ölümü, genç kızın varlığında belli bir boşluk açmamıştı. Sevilen bir şeyi kaybetmek ümitsizliği, yokluklarının bizde yarattığı görevler karşısında, kendini sevmenin ve alçaklığın gizli nedenlerinin sık sık yerini tutmaktadır. Bu acının bir kısmı meşrudur, öteki kısmı değildir. Ta-

biş de olsa, yenilebilmelidir. Bunlardan hiçbir Consuelo'nun ciddi kederine karışmazdı. Albert'in hayatı, bir tek şeyden başka, yani genç kontun Consuelo'nun varlığında memnun ettiği takdir, saygı ve yakınlık duygusu ihtiyacından başka, her bakımdan genç kızın hayatına yabancıydı. Consuelo hayatı, o olmadan kabul etmişti. Hattâ daha iki gün önce kaybolduğuna inandığı bir sevginin bütün belirtisinden vazgeçmişti. Albert ona sadece kutsal bir hâtırayı sadık kalmanın ihtiyacını ve isteğini bırakmıştı. Albert onun için çoktan ölmüştü. Şimdi ise büsbütün yok olmuştu. Belki de birçok bakımdan daha az ölmüş sayılırdı. Çünkü nihayet bu üstün ruh alış ve rişi ile uzun zamandanberi coşkuya kapılmış olan Consuelo o günden beri hayal dolu murakabeler içinde, Albert'in ruhların başka bir vücuda geçmesi hakkındaki o şairane inancını kabullenivermişti. Bu inanç, ölümden sonra Tanrı'nın o cehennemî öç almaları fikrine karşı onun içgüdülerden gelen kini ve ruh hayatının sonsuzluğu hakkındaki o hıristiyanca imanı içinde, kuvvetli bir dayanak bulmuştu. Yaşıyan, ama dış görünüşe göre genç kızı aşkta vefasız olarak yakalamış, ya da şüphe ile kemirilmiş olan Albert, ona bir tüle bürünmüş, yüce aşka ve sarsılmaz güvene büsbütün teslim olmak istediği bir yaşantı bahasına yetkinlikten yoksun bir yaşantı içine sürüklenmiş gibi görünmüştü. Bu imanı, bu coşkuyu son nefesini verdiği şu göğüste götürdüğü insan, kendisi için yok olmuş muydu? Kimi zaman esrarlı ve geçici bir dinlenmeye, kimi zaman daha sâf, daha elverişli bir ortam içinde ani bir uyuşukluğa götüren bir güzel ölü-

mün o zafer takı altından geçerek hayatın bütün şatafatı içinde yaşamıyor muydu? Bunca zaafllarıyla boğuşarak ölmek; ama gücle silâhlanmış olarak yeniden doğmak; kötülerini affederek ölmek, ama yüce gönüllü kalblerin etkisi ve koruyuculuğu altında yeniden doğmak; samimi vicdan üzüntüleri ile parçalanarak ölmek, ama erdemin kendiliğinden doğması ile temizlenmiş ve suçları bağışlanmış olarak yeniden doğmak; orası için yeteri kadar tanrısal bir ödül değil midir? Eski Bohemya'nın Hussite'ciliği ve daha önceki çağların esrar dolu mürit topluluğu içinde (bu çağlar İsa'nın ve daha önce milletlerin aynı düşüncelerinden ciddi yorumlar çıkarılabiliyordu.) kaynaklarını bulan bu doktrinleri Albert'in dersleriyle öğrenmiş bulunan ve kocasını yaşatan o ruhun akıl almadığı o Tanrılar katının erişilmez bölgesi içine girip onu unutmak için kendi ruhundan birdenbire ayrılmadığını bilerek değil, ama yavaş yavaş inanmış bulunan Consuelo, bu yeni bilgiye, çocukluk günlerindeki hoş inançların hâtırasından bir şeyler katıyordu. Halk çocuklarının inandığı gibi o da hortlaklara inanmıştı. Onu korumak ve kayırmak için anesinin kendisine yaklaşan hayaletini rüyasında birçok defa görmüştü. Zaten bu ölülerde bulunan ruhların canlılar dünyası ile sonsuz birleşmesine bir inanmış tarzıydı; çünkü milletlerin bu sâfça boş inanışı insan cevherinin din kurucuları tarafından yaratılan cennete ve cehenneme kesin olarak gidişine karşı bir itiraz olarak her zaman için sürüp gitmiş gibi görünüyor.

Sözün kısası şu cesedin göğsüne dayanmış olan Consuelo, Albert'in öldüğünü tasavvur edemiyor ve bu sözün, bu görünümün ve bu fikrin korkunçluğunu hiç anlamıyordu. Tinsel hayatın bu kadar çabuk yok olabilmesini sonsuz olarak kendini hissettirmek kudretinden yoksun olan bu dimağın, bu kalbin daha şimdiden büsbütün sönebildiğini kavrılmıyordu ve şöyle düşünüyordu:

"Hayır, evrensel yaşantıya yeni bir insan şekli altında dönebilmesi için, yeniden hayat bulacak olan tanrısal kıvılcım belki de Tanrının bağrında henüz yok olmakta tereddüt ediyor. Belki de şu henüz soğumamış göğsün içinde hâlâ esrarlı, bilinmez bir çeşit yaşantı bulunmaktadır. Zaten Albert'in ruhu, nerede olursa olsun, burada cesedinin etrafında olup bitenleri görüyor, anlıyor, biliyor. Belki de sevgim içinde yeni bir yaşantı hareketi için bir gıdayı imanım için de bir diriliş hamlesini Tanrıdan gidip aramak için bir dürtme gücünü arıyor."

Genç kadın bu belirsiz düşüncelere gömülerek Albert'i sevmeye, ona ruhunu açmaya, ona fedakârlığını sunmaya, Tanrının ve ailesinin önünde az önce yaptığı sadakat yeminini tazelemeye, sözün kısası, fikrinde ve duygularında, insanın ayrılacağı için ağladığı bir ölü olarak değil, daha çok uyanışında kendisine gülümsiyeceğini beklerken, dinlenmesine saygı gösterilen bir canlı insan gibi onu incelemeye devam ediyordu.

Porpora aklını başına toplayınca evlâtlığını, bıraktığı durumu korkuyla hatırladı. Telâşla onun yanına geldi. Genç kadını sanki bir dostun başı ucun-

dâ uyanık duruyormuş gibi sakin bulunca şaşırıp kaldı. Onunla konuşmak, gidip dinlenmesi için öğüt vermek istedi.

Genç kadın cevap verdi:

— Şu uyuyan meleğin önünde gereksiz sözler söylemeyiniz. Benim iyi kalbli öğretmenim, gidip dinleniniz. Ben burada dinleniyorum.

Porpora ümitsizliğe kapılarak:

— Demek kendini öldürmek istiyorsun? dedi.

Consuelo:

— Hayır dostum, diye cevap verdi, yaşıyacağım; ona ve size karşı bütün vazifelerimi yerine getireceğim; ama bu gece onun yanından bir an bile ayrılmıyacağım.

Rahibenin emri olmadan evde hiçbir şey yapılmadı. Sonra Albert hakkında, bütün uşakların kafasında bir korku devam ettiği için bu bütün gece boyunca Consuelo'nun Albert'le tek başına kaldığı salona hiç kimse yaklaşmaya cesaret edemedi. Porpora ile hekim kontun odasından Consuelo'yu haber ulaştırmak ve genç kadının durumundan emin olmak için geliyorlar, bu kadar cesareti anlıyamıyorlardı.

Nihayet sabah yaklaşınca her şey duruldu. Ezici bir uyku duyulan acının bütün güçlerini yendi. Yorgunluktan bitkin bir hale gelen hekim, gidip yattı. Porpora, kont Christian'ın karyolası kenarına başını dayıyarak bir iskemlenin üstünde uyukladı. Yalnız Consuelo, içinde bulunduğu durumu unutmak ihtiyacını duymadı. Zaman zaman ateşli bir içtenlikle dua ederek, ya da coşku içinde hayaller yürü-

terek düşünceleri içine dalıp giden genç kadının sessiz gözlerinde devamlı bir arkadaşı vardı. Kederli Cynabre zaman zaman efendisine bakıyor, elini ya-
lıyor, kuyruğu ile ocağın ateşliğindeki külleri eşeliyor, Albert'in güçsüz elinin okşamalarını artık bulamadığına alışarak ve başını onun hareketsiz ayakları üstüne uzatarak tevekkül ile tekrar yatıyordu.

Güneş bahçedeki ağaçların arkasından yükselip Albert'in alnına kızıl ışıklarını serptiği zaman Consuelo rahibenin gelişi ile derin düşüncesinden ayrıldı. Kont yatağından çıkmadı. Ama baron Frédéric mihrabın etrafında kız kardeşi ve şatonun papazı ile gelip duasını makine gibi okudu. Sonra gömülmenin yolu yöntemi üzerinde konuşuldu. Rahibe madde ile ilgili bu özenler için tekrar güçlerini kazanarak, kadın hizmetcilerini ve ihtiyar Hanz'ı çağırttı. O sırada hekimle Porpora, Consuelo'nun gidip dinlenmesi için direndiler. Genç kadın sanki kendini görmüyormuş gibi bakan kont Christian'ın yatağının yanından geçtikten sonra buna razı oldu. Kont uyuyor mu, uyumuyor mu bir şey söylenemezdi, gözleri açıktı, soluk alışsı sakindi. Yüzü ifadeden yoksundu.

Consuelo birkaç saatlik uykudan uyanır uyanmaz salona indi. Salonu boş bulunca kalbi son derecede daraldı. Albert bir sedyeye konmuş, şatonun kilisesine götürülmüştü. Consuelo'nun genç adamı bir gün önce içinde gördüğü koltuğu aynı yerde bomboştur. Acı birçok günler boyunca ailenin hayat merkezi olan bu yerde ondan kalan bütün şey buydu. Köpeği bile orada değildi. İlkbahar güneşi bu iç karartıcı tahta kaplamalara yeniden hayat veriyor

ve bahçedeki kara tavuklar saygısız bir neşe ile ötüyorlardı.

Consuelo, kapısı yarı açık duran yandaki odaya girdi. Kont Christian kıpırdamadan yatıyordu, uğradığı kayıptan görünüşte tasalanmıyormuş gibiydi. Kız kardeşi evvelce Albert'e karşı gösterdiği bütün özenlerini şimdi onun üzerine yönelterek büyük bir hamaratlıkla ona bakıyordu. Baron, kütüklerin ocakta yanışını alık alık seyrediyordu. Yalnız silmesini hatırına getirmeden yanakları üstüne sessizce süzülen göz yaşları, hafızasını kaybetmek mutluluğuna kavuşamadığını gösteriyordu.

Consuelo rahibeye, elini öpmek için yaklaştı; ama bu el yenilmez bir düşmanlıkla kendinden uzaklaştı. Zavallı Wencesława genç kızı, yeğeninin felâketini ve mahvını hazırlamış bir insan olarak görüyordu. İlk zamanlar onların evlenme tasavvurundan dehşet duymuş bu tasavvura bütün gücüyle karşı koymuştu. Sonradan Albert'i bu işten vazgeçirmenin imkânsız olduğunu, sağlığının, aklının, yaşantısının bu evlenmeye bağlı olduğunu görerek önceleri korku ve nefretle karşıladığı bu birleşmeyi büyük bir istekle temenni etti ve telâş gösterdi. Porpora'nın bu evlenmeyi kabul etmemesi Consuelo'yu tiyatroya maletmekten korkmadığı o gerçekten tutku, nihayet Consuelo'nun yazdığı ve kendisinin yok ettiği mektuplardan hiç söz etmeden kont Christian'a yazılan birçok mektupların içine doldurduğu hem yaralayıcı, hem uğursuz yalanlar ihtiyar kontta pek şiddetli ıstıraba, rahibe de pek acı öfkeye sebep olmuştu. Rahibe bu uğursuz aşkın Albert'in aklını çeldiğini söy-

leyip genç kızı affettiği halde hayasızca ihanetinden ötürü bir türlü suçunu bağışlayamıyarak Consuelo ya karşı hem kin duymuş, hem de onu horgörmüş-tü. Albert'in gerçek kaatili Porpora olduğunu bilmi-yordu. Onun düşüncesini çok iyi anlıyan Consuelo kendini temize çıkarabilirdi, ama öğretmenini suçlu düşürmek ve ailenin ona verdiği değeri ve sevgiyi kaybettirmektense, bütün hınçları kendi üstünde top-lamayı daha uygun buluyordu. Wenceslawa, analık sevgisinden gelen bir çaba ile bir gün önce olduğu gibi, bütün nefretlerden ve lânetlerden vaz geçmesi-ne rağmen ihtiyar kadının özden geçmenin 'gereksiz yere yapıldığını anlıyarak şimdi bu nefretleri hisse-deceğini Consuelo zaten seziyordu. Bu zavallı hala-nın her bakışı sanki ona: "çocuğumuzu öldürdün; ona hayat vermesini beceremedin. Şimdi seninle bağ-lanmanın utancı kalıyor bize." diyordu.

Bu sessiz savaş ilânı, genç kadının bu son felâ-ketinde rahibeyi mümkün olduğu kadar teselli et-mek için verdiği kararı çabuklaştırdı.

Consuelo bir bağlılık duygusu ile rahibeye dedi ki:

— Sayın efendimizden benimle özel bir görüş-me saatinin kararlaştırılmasını rica edebilir miyim? Yarın gün doğmadan önce hareket etmek zorunda-yım. Saygı dolu dileklerimi size sunmadan buradan uzaklaşamıyacağım.

Rahibe acı bir edâ ile cevap verdi:

— Dilekleriniz! Zaten onları seziyorum. İçiniz rahat etsin matmazel. Her şey yol yönleme göre ya-

pılacak. Kanunun size verdiği haklara büyük bir titizlikle saygı gösterilecek.

Consuelo:

— Tersine, dedi, beni hiç anlamadığınızı görmekteyim. Bu yüzden de sabırsızım.

Rahibe ayağa kalkarak:

— Peki, dedi, mademki yine bu kadehten içmem gerekiyor, o halde kendimi daha cesaretli hissettiğim şu anda bu iş hemen yapılsın. Arkamdan geliniz, signora. Ağabeyim şu anda uyuyor gibi görünüyor. Kardeşime bir gün daha bakması için razı ettiğim Superville yarım saat için benim yerimi alabilir.

Çıngırağı çaldı. Hekimi çağırttı; sonra barona dönerek:

— Kardeşim, dedi, Christian felâketlerinin duygusunu henüz kavrayamadığına göre bütün özenleriniz boşuna. Kendisi için mutlu, bizim için felâket olan bu hali hiç kavrayamıyacak. Bu sarsıntı belki de ölümün başlangıcıdır. Kardeşim, ben artık sizden daha çok yaşamıyorum dünyada. Bakınız içine düştüğünüz şu hüzüntü hareketsizlikten bozulan sağlığınıza dikkat ediniz. Açık havaya, idmana alışsınız. Şöyle bir gezinti yaparsanız iyi olur. Tüfeğinizi alınız, av bekçiniz köpeklerinizle arkanızdan gelir. Bu gezintinin acınızı oyalıyamıyacağını çok iyi biliyorum. Ama hiç değilse vücutça bir iyilik hissedersiniz. Bundan eminim. Kardeşinizin bir ricası bu. Red etmeyiniz beni. Kederli ihtiyarlığımızın son umudu sizin üzerinizde toplandığına göre en büyük teselli bu olacak.

Baron tereddüt ediyordu. Nihayet razı ettiler onu. Uşaklar baronu alıp götürdüler ve bir çocuk gibi dışarı sürüklediler. Her ne kadar sorulara cevap veriyor ve her kesi kayıtsız ve yumuşak bir tavırla tanıyormuş gibi görünüyorsa da hiçbir duyarlılık belirtisi göstermiyen kont Christian'ı hekim muayene etti.

Superville usulcacık:

— Ateş, dedi, pek yüksek değil. Eğer bu akşam artmazsa belki hiçbir şey olmaz.

Wenceslawa biraz yüreği ferahladığı için bekçisi olduğu hekime bırakarak Consuelo'yu, şimdiye kadar içine hiç girmedığı eski modaya göre döşenmiş süslü ve zengin geniş bir daireye götürdü. Orada perdeleri yirmi yıldanberi kaldırılmamış olan kubbeli bir karyola duruyordu. Bu yatak Albert'in anası La Comtesse de Rudolstadt'ın son nefesini verdiği karyola idi. Bu oda da onundu.

Rahibe kapıyı kapadıktan sonra ağır bir edâ ile:

— Onbeş gün devam eden bir kayboluştan sonra Albert'i bundan tam otuz iki gün önce burada bulduk. O günden sonra buraya artık hiç girmedim.

Ölü hakkında verilen şu resmi raporun kuru sözleri zavallı Consuelo'nun kalbine birçok iğneler sapılarak acı bir edâ ile söylenmişti. Sonra rahibe, belinden hiç ayırmadığı anahtar demetini kuşağından çıkardı. Meşe ağacından yapılmış oymalı yerli bir dolaba doğru yürüdü ve dolabın iki kanadını açtı. Consuelo, bu dolabın içinde zamanla parlaklığını kaybetmiş, tuhaf ama, antika olan ve değeri bir hayli

yüksek bulunan kıymetli taşlarla, elmaslarla süslü bir mücevher kümesini gördü.

Rahibe:

— İşte, kont Christian'ın karısı olan yengemin evlenmeden önce sahip olduğu aile mücevherleri. İşte, biraz ötede kardeşlerimle benim, kendisine hediye ettiğimiz büyük annemin mücevherleri. Nihayet şunlar da kocasının kendisine satın aldığı mücevherler. Bütün bunlar oğlu Albert'e geçti. Onun dul karısı olduğunuza göre bütün bunlar bundan böyle sizindir. Onları alıp götürünüz. Hiç elimizi sürmediğimiz, neye kullanılacağını bilemediğimiz şu mücevherler için sizinle hiç kimsenin çekişeceğinden korkmayınız. Yeğenimin anasından miras kalan ünvanlarına gelince onlar da bir saat sonra elinize teslim edilecektir. Size söylediğim gibi her şey yol ve yönleme göre düzenlenecektir. Babasından kendisine miras kalan ünvanlara gelince, ne yazık, onlar için belki çok beklemezsiniz. Albert'in vasiyeti böyleydi, sözüm onun bir vasiyetnamesi değerinde görünebilir.

Consuelo dolabı bir iğrenme hareketi ile kapatarak:

— Madam, böyle bir vasiyetname bulunsaydı, yırtardım onu. Sizden rica ederim, verdiğiniz sözü geri alınız. Bütün bu kıymetli mücevherlerinize artık ihtiyacım yok benim. Bana öyle geliyor ki onlara sahip olunca hayatım ebediyyen kirlenecektir. Eğer Albert bu mücevherleri vasiyet edip bana vermişse, alışkanlıklarına ve duygularına uyarak, onları fakirlere dağıtayım düşüncesiyle bıraktığına hiç şüphe yok. Ama ben bu asil sadakayı kötü bir şekilde

dağıtırdım. Benim bunları ne idare etmek kabiliyetim var, ne de onları gerçek yararlı olacak yerlere dağıtmak için zorunlu olan bilgim. Madam, bu mirası hayır işlerinde kullanılması Albert'in ki kadar yüce gönüllü bir hristiyan ruhunu bu özelliklere katan size ait bir meseledir. Eğer bilmediğim ve her zaman bilmemek istediğim böyle bir mirasa sahip olduğum doğru ise bütün haklarımı size başıslıyorum. İyiliğinizden ancak bir lûtf bekliyorum: bütün bu teklifleri yenilemek suretiyle onurumu kırmayınız.

Rahibe gözlerini Consuelo'ya dikerek:

— O halde ne yapmak isteyorsunuz? Servetiniz yok ki.

— Özür dilerim madam. Ben bir hayli zenginim. Zevklerim basittir, ama çalışma aşkım var.

— Böylece, mesleğim diye ad verdiğiniz şeye tekrar başlayacağınızı mı umuyorsunuz?

— İçine düştüğüm şu şaşkınlığa rağmen, vicdanımın hiçbir zaman sarsamayacağı nedenler yüzünden bunu yapmak zorundayım madam.

— Demek kibar âleminde yeni ünvanınızı başka türlü devam ettirmek istemiyorsunuz?

— Hangi ünvan madam?

— Albert'in dul karısına yakışan ünvan.

— Madam, asil Albert'den dul kaldığımı hiçbir zaman unutmıyacağım ve davranışım kaybettiğim kocaya lâıyk olacaktır.

— Nasıl olur da Comtesse de Rudolstadt, bu peykelerin üstüne çıkabilir?

— Sayın rahibem sizden başka Comtesse de Rudolstadt yoktur. Sizden sonra da bu unvanı ancak yeğeniniz baron Amélie taşıyabilir.

Amélie'nin adını duyunca bir tarafı yanmış gibi etki altında kalan Rahibe haykırdı:

— Ondan söz ederken alay mı ediyorsunuz signora?

Consuelo, Wenceslawa'nın kafasındaki şüpheyi silecek kadar sâf bir eda ile sordu:

— Neden böyle bir soru gerekti, Madam? Allah aşkınıza söyleyiniz bana. Genç baron'u neden burada göremedim. Aman yarabbi o da mı ölecek?

Rahibe acı bir eda ile:

— Hayır, Tanrıya şükürler olsun, böyle bir şey olmadı, ondan hiç söz açmıyalım, zaten söz konusu değil.

— Bununla beraber henüz düşünmediğim bir tarafı size hatırlatmak zorundayım, çünkü Baron Amélie, ailenizin, mülklerinizin, ünvanlarınızın biricik varisidir. Mademki kanunlar size bunları benim lehime alakoymaya müsaade etmiyor, o halde Albert'in size emanet ettiği bu mirasın üstüne vicdanınızı huzurla koymalısınız.

— Albert'in emrinize yaptığı vasiyetnameye göre maaş ve ünvan gibi haklarınızı elinizden hiçbir şey alamaz.

— Ama hiçbir şey de ondan vazgeçmeme engel olamaz. Ben de vazgeçiyorum. Albert benim Kontes de, zengin de olmak istemediğimi çok iyi biliyordu.

— Ama toplum, ondan vazgeçmeniz için size müsaade etmez.

— Toplum, Madam. Tamam, bende size ondan söz etmek istiyorum. Toplum, benim gibi fakir bir kıza karşı Albert'in duyduğu sevgiyi, ailesinin açık gönüllülüğünü anlamıyacaktır. Bu, onun hâtrasına bir yerme, sizin hayatınızda da bir leke olurdu; bu da beni gülünç bir insan, utanmaz bir kız durumuna düşürürdü. Çünkü, tekrar ediyorum, toplum burada aramızda geçen şeyleri hiç anlamıyacaktır. Bu evlenmeyi nasıl uşaklarınız bilmiyorsa, Madam, toplum da onu hiçbir zaman bilmemelidir. Çünkü bu gizli evlenmenin yabancı tanığı, tek sırdaşı olan öğretmenimle doktor bu işi henüz dile düşürmemiştir, düşürmeyeceklerdir de; öğretmenim için söz veriyorum, siz de doktorun ölçülü davranışını sağlayabilirsiniz, sağlamalısınız da. Bu bakımdan huzurla yaşayınız. madam. Siz de bu sırrı mezara kadar götüreceksiniz. Baron Amélie de yenge olmak şerefine ulaştığımı hiçbir zaman aklından geçirmeyecektir. Kont Albert'in son saatini unuttum. Onu kutsamak, kendini susturmak için bunu ancak ben hatırlıyabilirim. Övgüye değer çocuğunuzun dul karısı olarak günün birinde varlığını size hatırlatacak, üzüntüyü ve onur kırıklığını katmadan sizin dökeceğiniz bir hayli göz yaşı var.

Weneslawa hıçkırarak haykırdı:

— Consuelo! Kızım! Kalınız bizimle beraber. Büyük bir ruhunuz, büyük bir zekânız var sizin. Artık ayrılmayınız bizden.

Rahi benin okşayan sözlerini büyük bir hararetle karşılayan Consuelo cevap verdi:

— Size her şeyi feda eden bu kalbin dilediği de budur. Ama sırrınızı ortaya çıkarmadan ve bu sırları sezdirmeden yapamam bunu. Aynı noktaya gelince, biliyorum ki ailemin şerefi sizin için hayattan daha çok değer taşımaktadır. Müsaade ediniz de gecikmeden ve tereddüt etmeden kollarınızdan sıyrılarak güçlerimin sınırları içinde bulunan hizmeti size yapayım.

Bu sahnenin sonunda rahibenin döktüğü gözyaşları, kendisini ezen yükü biraz hafifletti. Yeğenin ölümünden beri dökebildiği ilk yaşlardı. Consuelo'nun özden geçerliliğini kabul etti. Kararlariyle üstünde uyandırdığı güven, nihayet asil karakteri takdir ettiğini, ispat etti. İhtiyar kadın bu durumu şato papazına haber vermek ve ebediyen susmalarını devam ettirmek zorunluluğu üstünde Superville ve Porpora ile anlaşmak üzere genç kızıdan ayrıldı.

SONUÇ

Consuelo, kendisini serbest hissedince ona Albert'in aşkını hatırlatan bütün bu yerleri görmek için gününü, şatoyu, bahçeyi, etrafı baştan başa dolaşmakla geçirdi. Saygılı bir ateşlilikle Schreckens-tien'na kadar sürüklenip gitti. Albert'in öldürücü ıstırabını pek uzun zamandan beri çektiği şu ıssızlık içinde, taşın üstüne oturdu. Biraz sonra cesaretinin kırıldığını, hayal gücünün altüst olduğunu hissedererek, ve kayaların içinden etrafa boğuk bir inilti yayılıyormuş gibi bir kuruntuya kapılarak oradan uzaklaştı. Hattâ belli bir şekilde Albert de, Zdenko'da yaşamıyorlar gibi işittiğini aklından geçirmeye cesa-

ret bulamadı. Bu görüntü ancak sakat ve uğursuz bir görüntü olabilirdi. Consuelo bu yerlerden telâşla kaçtı.

Şato'ya yaklaşırken, gece oluyordu. Bu sırada bacakları üstünde yavaş yavaş dinlenen ve üstün tutkusunu harekete getirerek, canlanan Baron Frédéric'i gördü. beraberinde gelen avcılar, onda vurmak isteğini uyandırmak için av hayvanlarını kaldırıyorlardı. Yine tam nişan alıyor ve içini çekerek avını topluyordu. Genç dul: "bu adam yaşar ve kendisini teselli eder" diye düşündü.

Rahibe kardeşinin odasında yemek yedi, daha doğrusu yemek yer gibi yaptı. Şatonun kilisesinde ölünün yanında dua okumaya giden şato papazı sofraya oturmaya davrandı. Ama ateşi vardı. Daha ilk lokmada üstüne bir fenalık geldi. Hekim buna biraz öfkelenmişti. Karnı acıkmıştı. Şato papazını odasına götürmek için çorbasını soğutmak zorunda kalınca şu kelimeleri haykırmaktan kendini alamadı: "Buyurun bakalım. Güçten ve cesarettten yoksun insanlar. Burada ancak iki erkek var: Biri Rahibe, ötekisi signora."

Hekim zavallı papazın rahatsızlığı ile fazla tedirgin olmamaya kararlı, biraz sonra yerine döndü ve yemeğini baron gibi oldukça iştahı ile yedi. İçini belli etmemekle beraber Porpora ne konuşmak için, ne de yemek yemek için ağzını açtı. Consuelo ancak bu sofrada Albert ve Anzoleta'nun arasında yemiş olduğu son yemeği düşündü.

Sonra öğretmenini ile beraber gidiş hazırlıklarını yaptı. Atlar, sabahın dördü için tembihlenmişti. Por-

pora yatmak istemiyordu. Ama evlatlığının yalvarmalarına ve uyarmalarına boyun eğdi. Genç, kız, onun da hasta olacağını görmekten korkuyordu. Porpora'yı kandırmak için kendisinin de yatacağını söyleyerek onu inandırdı.

Birbirlerinden ayrılmadan önce Kont Christiane'nin yanına gittiler, Kont sakın sakın uyuyordu. Bu iç karartıcı evden ayrılmakta sabırsızlık gösteren Superville Kontun artık ateşi olmadığını söyledi.

Consuelo hekimin telâşından kuşkulananarak sor-du:

— Acaba tamamiyle doğru mu?

Hekim cevap verdi:

— Bu defa için kurtulduğuna yemin edebilirim, size. Ama bu iyilik uzun zaman süremeyeceğini söylemeliyim. Bu yaştaki insan, buhran anında üzüntüsünü pek şiddetli hissetmez. Ama yalnızlığın verdiği sıkıntı, biraz sonra işini tamamlar. Bu, daha iyi sıçramak için geri geri gitmeye benzer. Ama dikkatli olunuz. Çünkü haklarınızdan vazgeçmenizin ciddi olmadığını umarım.

Consuelo:

— Sizi temin ederim ki pek ciddiym dedim. Bu kadar basit bir şeye inanmamamıza şaşıyorum.

— Müsaade ediniz de madam, kayınbabanızın ölümüne kadar bundan şüphe edeyim. Ölümü beklerken ünvanları ve mücevherleri reddetmekle büyük bir hata işlediniz. Bu taraf beni ilgilendirmez. İçine giremediğim, nedenleriniz vardır elbette. Düşünüyorum ki hiç kimse bu işi sizin kadar rahatlıkla hafife alamaz. Aile sırrını saklamaya şerefim üzerine söz verdim.

Zaman ve mekân bakımından tanıklığımdan yararlanabilirsiniz. Buna güveniniz. Eğer Tanrı yaşamama izin verirse her zaman beni Bareith'da bulacaksınız. Bu umut içinde ellerinizi öpüyorum Madam la comtesse.

Superville rahibe'den müsaade istedi. Hastanın hayatı hakkında teminat verdi. Son bir reçete daha yazdı. Menfaatlerine yardım ettiğini düşünerek Consuelo'dan sızdırmayı düşündüğü miktardan daha az gibi görünen epiyce büyük bir parayı aldı. Maddeye karşı gösterdiği düşkünlüğünden genç kadını hayret ve öfke içinde bırakarak saat 10 da şatodan ayrıldı.

Baron bir gün öncekinden daha sıhhatli olarak gidip yattı. Rahibe, Christian'ın yanında bir karyola kurdurdu. İki kadın hizmetçi bu odada Christian'ı iki erkek hizmetçi şatonun papazının odasında, ihtiyar Hanz Baron'un yanında gözcü olarak kaldılar.

Consuelo şöyle düşünüyor:

— Bereket versin, zavallılık onların felâketine birtakım yalnızlık ve yoksulluk katmıyor, ama küçük kilisenin kubbesi altında geçireceği bu hazin gece boyunca Albert'e kim bekçilik edecek? Düşünümüzün ikinci ve son gecesi olduğuna göre bunu ben yapacağım.

Genç kadın, şatoda her şeyin sakinleşmesini ve sessizleşmesini bekledi. Bir hayli zaman sonra saat gece yarısını çalınca bir küçük lâmba yaktı ve şatonun kilisesine gitti. Dehlizin dibinde oraya gönderilen evin iki uşağına rasladı. İlkın uşaklar, onun yaklaşmasıyla korktular. Sonra genç kadına neden orada olmadıklarını açıkca anlattılar. Onlara, gece-

nin dördüne kadar Kont'un cesedi yanında bekleme-leri tem'bih edilmişti. Ama korku, uşakların orada kalmalarına engel olmuştu. Kapıda beklemeyi ve dua etmeyi daha uygun buluyorlardı. Consuelo bu kadar yüce gönüllü bir efendinin, uşakları üstünde başka bir duygu uyandırmadığını görerek, içi burkulup sordu:

— Neden korkuyorsunuz?

Genç kadına Kont Albert'in karısı göziyle bak-maktan çok uzak olan adamın biri cevap verdi:

— Ne yapalım signora? Genç efendimizin ruhlar âleminde birtakım bilgileri, ibadet şekilleri vardı. Ölü-lerle konuşuyor, gizli şeyleri seziyordu. Hiçbir zaman kiliseye gitmiyordu. Hattâ çingenelerle yemek yiyor-du. Sözün kısası insan bu gece ne olabileceğini, neler geçebileceğini, kestiremez. Bizim kalamadığımız bir hayattan oraya gidecekti. Bakınız, Cynabre'a kutsal yere gitmesine izin vermiyorlar. Bütün günü yemek yemeden, kımıldamadan, ulumadan kapının önünde geçirdi. Efendisinin orada olduğunu, hattâ öldüğünü iyice biliyor. Bu yüzden ona bir defa olsun seslenme-di. Kuledeki saat gece yarısını çaldığındanberi bakın nasıl hareket ediyor, kokluyor, kapıyı tırmalıyor. Bu yerde efendisinin yalnız başına ve huzur içinde bulun-duğunu hissetmiş gibi titriyor.

Consuelo, öfke ile cevap verdi:

— Siz, bir zavallı delisiniz. Eğer kalbinizde bi-raz olsun ateş bulunsaydı, bu kadar zayıf bir ruh gös-termezsiniz.

Genç kadın, korkak bekçilerin büyük endişeleri ve şaşkınlıkları arasında kiliseye girdi.

Albert'i gündüz görmek istememişti. Onun her türlü Katolik törenlerle çevrilmiş olduğunu biliyordu. Genç adamın her zaman reddettiği bu ibadetlerde dıştan da olsa hazır bulunması kendi ruhu içinde onun daima diri duran ruhunu incitmekten korkmuştu. Bu anı beklemişti. Sonra, dinin onun etrafını çevirdiği iç karartıcı görünüşe kendini alıstırmış olarak genç kontun musallasına yaklaştı. Onu korkmadan seyretti. Eğer ölümler görüyorlarsa, onlara pek insafsız gelecek olan bir duygu ile bu kutsal cesede sanki hakaret etmiş gibiydi. Cesetlerinden ayrılmış olan ruhlarının bunu görmediğini, acı bir ıstırapla bunu hissetmediklerini, bize kim temin edebilirdi? Ölümlerden korkma pek çirkin bir zaaftır. Bu korku, kutsala saygısızlıkların en âdisi, en bayağısıdır¹. Analar bunu tanımazlar.

Albert dört köşesi, ailenin arinaları ile süslü, atlastan bir yatak üstüne yatırılmıştı. Başı, sim serpmeye, siyah kadifeden bir yastık üstünde duruyordu. Kefene benziyen bir şey perde yerine onun etrafını örtmüştü. Üç sıra halinde dizilmiş bulunan solgun yüzünü aydınlatıyordu. Yüzünün öyle sakın, öyle temiz, öyle erkekçe bir hali vardı ki, insan onun mışıl mışıl uyuduğunu söyleyebilirdi. Rudolstadt'ın son insanına, aile içinde devam edegelen geleneklere göre, atalarının eski elbisesi giydirilmişti. Başının üstünde kontluk tacı, belinde kılıcı, ayaklarının altında halka, göğsünün üstünde çarpmıha gerilmiş bir İsa heykeli vardı. Uzun ve kara saçları ile mezarlarının üstünde kendi etrafında yatan heykellerin ortasına uzanmış yiğitlere benziyordu. Yere çiçekler serpilmişti. Ölüm yatağının

dört bir köşesinde bulunan lâal rengi buhurdanlar, içinde hoş kokulu otlar ağır ağır yanıyordu.

Consuelo, kocası için üç saat kadar dua etti. Sonra onu yüce uykusu içinde derin derin seyretti. Yüz çizgilerine daha koyu bir renk veren ölüm, onu öyle az değiştirmişti ki. Genç kadın onun güzelliğini, hayran hayran seyrederken yaşamadığını, bir çok defa unuttu. Hattâ nefes alışının gürültüsünü işitiyorum gibi bir hayale kapıldı. Buhurdanlardaki kokuları ve mum alevini tazelemek için ondan uzaklaştığı zaman hafif bir hışırtı duyduğunu, kumaşların ve perdelerin içinde hafif bir dalgalanma olduğunu görür gibi oldu. Hemen ona tekrar yaklaştı, donmuş ağzını, durmuş kalbini yoklayarak o kaypak ve delice ümitlerden vazgeçti.

Saat üçü çaldığı zaman, Consuelo ayağa kalktı. Kocasının dudaklarına ilk ve son olarak aşk öpüşünü kondurdu.

Dinsel bir coşkuya tutulup yüksek sesle ona:

— Allaha ısmarladık, Albert, dedi. Şimdi kalbimin içini hiç tereddütsüz okuyorsun. Aramızda artık, bulutlar yok. Seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun. Yarın cesedini, zaaf göstermeden seyretmeye gelecek olan bir ailenin özenlerine bırakacağım. Ama ölümsüz hâtıranı ve yok edilmez aşkının düşüncesini bunun için yüzüstü bırakmadığımı, biliyorsun. Unutan bir dul kadın değil, daha çok samimi, daha çok seni sonsuz olarak ruhunun içinde götüren ve evinden uzaklaşan bir vefalı kadın olduğumu biliyorsun Allaha ısmarladık Albert. Demiştin ki, ölüm, aramıza girer, ama sonsuzluk içinde buluşturmak için, bizi dış görünüşe göre,

ayırır, bana verdiğin imana sadık, kendine öz Tanrı sevgisine ve kutsamasına, değer verdiğime emin olduğum için, sana ağlamıyorum. Ölümün yanlış ve dinsizce bir tasviri altında hiçbir şey kafamın içinde canlandırmaz seni. Ölüm yoktur. Albert; Bunda ne kadar haklı imişsin. Seni her zaman çok sevdiğime bakılırsa, bunu kalbimde hissediyorum demektir.

Consuelo, bu sözleri bitirdiği sırada, musallayı arkadan kapatan ve yere kadar sarkan perdeler, hissedilebilir bir şekilde kımıldadı ve yarı aralanarak ve genç kızın gözü önüne Zdenko'nun solgun yüzünü meydana çıkardı. Kendisinin en amansız düşmanı olarak görmiye alışık olduğu için Consuelo, ilkin korktu. Ama onun gözlerinde tatlı bir ifade vardı. Ölünün yatağı üstünde kaba elini uzatınca genç kadın, bu eli kendi elleriyle sıkmakta tereddüt göstermedi.

Zdenko gülümsiyerek Consuelo'ya:

— Zavallı kızım, dedi. Onun huzur yatağı üstünde barışalım. Sen Tanrının en iyi kalbli bir kızısin. Albert de senden memnun, haydi git, o şu anda mutludur. İyi kalbli Albert öyle güzel uyuyor ki. Görüyorsun ya onu affettim. Uyuduğunu öğrenir öğrenmez, görmeye geldim onu. Bundan böyle Albert'den ayrılmıyacağım. Yarın kendisini mağaraya götüreceğim. Orada yine *Consuelo, de mi alma*'dan konuşacağız. Haydi kızım, git dinlen. Albert yalnız değil. Zdenko orada, her zaman orada olacaktır. Onun hiç bir şeye ihtiyacı yok. Arkadaşıyla beraber öyle mutlu ki! Felâket silinip gitmiş, kötülük yok olmuş, ölüm yenilgiye uğramıştır. Güneş üç defa mutlu olarak doğuyor. *Kendisine haksızlık edilenden selâm olsun sana.*

Consuelo, bu zavallı delinin çocukca sevincine daha fazla dayanamadı. Tatlı bir kaç ayrılık lâkırdısı söyledi. Küçük kilisenin kapısını açınca Cynabre'ın koklamaktan ve okşamaktan vazgeçmediği, eski dostuna doğru atılması için yol verdi.

Zdenko, sanki kendi çocuğu imiş gibi köpeği büyük bir şefkatle okşayarak:

— Zavallı Cynabre'ım gel. Efendinin yatağının altına saklıyayım seni. Gel, gel, Cynabre, işte bak, üçümüz birleştik. Artık birbirimizden ayrılmıyacağız.

Consuelo gidip Porpora'yı uyandırdı. Sonra ayaklarının ucuna basa basa Christian'ın odasına girdi. Kont'la Rahibenin yatağı arasından geçti. İhtiyar adam, hiç şaşkınlık göstermeden:

— Siz misiniz kızım? dedi. Sizi gördüğüm için çok mutluyum. Kız kardeşimi uyandırmayınız. Tanrıya şükürler olsun, çok rahat uyuyor. Siz de aynı şeyi yapınız. Ben büsbütün rahatladım. Oğlum kurtuldu. Ben de çok geçmeden iyileşeceğim.

Consuelo ihtiyar adamın beyaz saçlarını, buruşuk ellerini öptü. Belki de bu sanıyı sarsacak olan gözyaşlarını kont'dan sakladı. 30 gecedan beri ilk defa dinlenen Rahibe'yi öpmeye cesaret edemedi. Genç kadın şöyle düşündü: "Tanrı ıstırapı da bir süre için tanımış, hattâ bu kadarı da fazla. Bu talihsiz insanlar, yorgunluğun, o koruyucu ağırlığı altında uzun zaman kalsın.

Yarım saat sonra soydankişi ihtiyarlardan ayrılırken, kalbi parçalanan Consuelo, bunca hendeğin ve parmaklığın bir çok zenginlikleri ve ıztırafları kendi içine hapsettiği, şu korkunç malikânenin Kontes de

Rudolstadt'ın konağı olduğunu hatırına bile getirmeden, Devler şatosunun iner kalkar parmaklığını Porpora ile beraber geçti.

— CONSUELO'NUN SONU —

NOT : Bunca tehlikeler ve maceralar arasında Consuelo'yu izlemekten çok yorgun düşen okurlarım şimdi dinlenebilirler. Şüphesiz sayıları daha az olan, yine de kendilerinde bir cesaret bulan bir takım okuyucular da, yakında çıkacak bir romanda, Consuelo'nun uzak ülkelerdeki gezilerinin sonunu ve Kont Albert'in ölümünden sonra ne olduğunu öğreneceklerdir¹.

SON

AÇIKLAMALAR

S. 1

1. Çandara (Candera değildir) Antonio 1670 de Venedik'te doğmuş, 1736 da Viyana'da ölmüştür. 1716 da imparator sarayının kilisesinde ikinci usta olmuştur. (Birinci usta Fux idi.) 66 opera, 29 oratoryo'yu yazmıştır. Özellikle Metastasio'nun bir libretto'su üzerine **La Clemenzia di Tito**'yu bestelemiştir.

2. Şüphesiz burada Luca - Antonio söz konusudur. Polonya'da doğup ölmüştür (1688 - 1769.) 1726 dan 1747 ye kadar Viyana Saray kilisesinin ustası olmuştur. Riemann 2 oratoryadan başka 14 opera ve seranatkı yazdı. İşaret eder.

3. 1715 yılında İmparator sarayının kilisesine birinci usta olarak tayin edilmiştir. 1702 - 1731 arasında 18 opera 1714 - 1728 arasında 11 oratoryo bestelemiştir.

4. Burada söz konusu olan Reuter'in oğlu Johannes Adam Karl Georg söz konusudur. Viyana'da doğmuş ve ölmüştür (1708 - 1772). 1731 de saray bestecisi, 1738 de Saint - Etienne kilisesi ustası olmuştur. 1746 da Predieri ile yarı yarıya saray kilisesinin önce ikinci ustası, sonra birinci ustası olmuştur. 31 opera, 9 oratoryo yazmıştır.

5. 65 opera 12 oratoryo yazmıştır. Besteleri özellikle Metastasio'nun librettoları üzerinedir.

6. Bunlar, 1870 de Paris'de yayımlanan **Opere**'nin büyük baskıları arasında bulunur. Ama George Sand'ın eli altında başka bir baskı bulunduğunu tahmin etmekteyiz. Çünkü G. Sand tarafından daha ilerde sözü edilecek olan **Impresario delle Cenerie** Metastasio'nun bütün eserlerinin baskısında çıkmıştır. Ama Paris'teki büyük baskıda bu

lunmuyor. G. Sand'ın kütüphanesinde Mantoue'nun baskısı bulunuyordu, 1816 - 1820.

7. Bu ünvan ona 3000 florinlik bir maaşla beraber 1730 yılından itibaren imparator VI. Charles tarafından verilmiştir. 1780 baskısında portresinin altında: **Pietro Metastasio, romano, poeta cesareo.**

8. Bu ölçüştürme özellikle Parigi'nin **opera scelte**'lerin **Prefazione**'sinde bulunur, Baudry, 1840 c. I, s. VII.

S. 10

1. Gerçekte G. Sand'ın Haydn'nın Porpora'ya yaptığı hizmetleri anlatacağı şeyler Venedik'in Viyana'daki büyük elçisi Corner'in genç metresi ve Porpora ile beraber genç Haydn'ı Mamensdorf kaplıcalarına götürdüğü yolculuk sırasında olmuştur. Orada "ihtiyar öğretmenin derslerinin sağlayacağı faydayı anlamış olan Haydn Porporanın teveccühünü kazanmak için bütün zekasını kullanmıştır." (Fétis.)

S. 13

1 "Her gün erkenden kalkıyor, ihtiyar adamın elbiselerini silkiyor, ayakkabılarını temizliyor, elinden geldiği kadar perukasını düzeltiyordu. İhtiyar öğretmen ancak sık sık hizmetleri karşılığında hakaretiler yağırdırıyordu." (Fétis.)

S. 14

1. "Müzik delisi olan ve evine ihtiyar Porpora'yı çeken bir metresi vardı" (Fétis). Güzel Wilhelmine ihtiyar öğretmenin kantatlarını söylüyordu.

S. 15

1. Fétis'in Porpora'nı metodunu açıklaması **Majorano** (Caffarelli) maddesindedir. Şöyle bir sonuca varır: "Porpora eğer ağır ve canlı gamları, trilleri ve mordanları, basit ve çift apjyatorleri yazdığı tek bir nota kâğıdı üzerine beş yıl boyunca öğrencisini yetiştirdiyse acıyet etmek gerektir."

S. 18

1. Holzbauer Moravya'da "ses sanatına karşı istidadı bulunan iyi bir aile kızının kocası oldu. Onunla beraber Viyana'ya geldi. Biri müzik müdürü, diğeri birinci ses sanatçısı olarak her ikisi de saray tiyatrosu ile mukavele yaptılar" (Fétis.)

S. 19

1. Buononcini ya da Giovanni-Babptista Bononcini Modène'de 1670 yılında, (Fétis'e göre 1672 yılına doğru) doğmuş o devirde 78 yaşları civarında idi. Belki de Viyana'da 1750 yılına doğru bulunmuştur.

2. 1691 yılında Viyana sarayının viyolonselcisi oldu. "1733 yılında İngiltereye gidişinden birkaç yıl sonra Paris'e geldi. Kiral kilisesi için bir mote besteledi. Bu motenin içinde viyolonselle yapılan bir eşlik vardı. Bu partiyi kiralın önünde kendisi çaldı." (Fétis.)

S. 20

1. Buononcini 1720 yılında Haendel'le rakip olan düşmanları tarafından Londra'ya yeni **King's Theater'a** davet edildi. Haendel'e teveccüh gösteren sarayla torielere aleyhinde olan **whig** ve dük de Marlborough tarafından korunmuştur. Haendel, Buononcini ve Attilio Ariosti birer perdelik opera bestelemeleri için davet edildiler. Fétis'e göre zafer Haendel'de kaldı. Bu rekabetin aslı. G. Sand'ın işaret ettiği gibi değildir. Ama Sand Porpora'nın ağzından Haendel'in savunmasını yapmak istiyordu.

2. "Bir bestecinin yaşlılık çağında tiyatro eserlerinden daha çok ciddi müziğe elverişli olduğuna inanan Haendel 1740 yılında oratoryolar, kilise müziği ve sazlara ait eserler yazmaya karar vermiştir." (Fétis) Bugün özellikle **Le Messie** (1741) ve **Judas Macchabée** (1746) si bilinmektedir.

S. 21

1. Vaka doğrudur. Biyograflardan, özellikle Fétis'den alınmıştır. Ama yirmi yıl geri gitmektedir.

S. 25

1. "Müziği pek seven Fransız veliahdının karısı, Saksonya prensesi, Caffariello'yu 1750 yılında Paris'e getirtti. Cafferriello birçok dinsel konserlerde şarkı söyledi. Kırk yedi yaşında olmasına rağmen zevk uyandırdığı kadar hayret uyandırdı. XV. Louis, birinci sınıf mabeyincilerinden biriyle ona hediye gönderdi. Mabeyinci, kâtibi aracılığı ile sanatçıya altından bir enfiye kutusu vermekle kralın emrini yerine getirdiğini sandı." (Fétis)

S. 26

1. "Caffariello, ne, mösyö, dedi; Fransız kralı bana bunu mu gönderiyor? (Bir çekmeceyi çekerek) Bakınız. En önemsizi bile ondan daha değerli olan otuz kadar enfiye kutusu. Hiç olmazsa kutuya hükümdarın resmi konsaydı... Kâtip, mösyö, diye cevap verdi. İmparator hazretleri resimlerini ancak büyük elçilere hediye eder. Sanatçı, ama, dedi, dünyanın bütün büyük elçileri bir Caffariello etmez." (Fétis)

2. Bu konuşma XV. Louis'ye anlatılmış, kral bu sözlere pek gülmüş. Ve gelinine tekrarlatmış. Prenses şarkıcıyı arayıp buldurmuş. Ona kıymetli bir elmas yüzük vermiş" (Fétis).

S. 27

1. "Ama prenses elmas yüzükle beraber kadın sesli erkek şarkıcıya bir de pasaport vermiş ve kendisine — bunu kral imzaladı, sizin için ne şeref. Onu kullanmakta acele ediniz. Çünkü bunun müddeti on güdür. Caffariello yolculuk masraflarını bile çıkaramadığını söyliyerek memnun olmadan gitmiş" (Fétis). Farinelli 1735 yılında hiç müzik sevmediği söylenmesine rağmen sanatçıyı dinlemekten büyük bir zevk duyan XV. Louis tarafından elmaslarla süslü bir yüzükle beraber yüz Louis altını almıştır.

George Sand, Buononcini ile Cafferriello'nun Paris'de aynı zamanda bulunduklarını farzeder. Oysa 17 yıl ara ile Paris'de bulunmuşlardır.

S. 28

1. Victoire Tesi - Tramontini. XVIII. yüzyılın sonunda Floransa'da doğmuş olan ünlü ses sanatçısı. Bologna'da, Venedik'de, Dresden'de ve Madrid'de şarkı söyledikten sonra hayatının son yıllarını Viyana'da geçirmiştir. 1749 yılında hâlâ büyük bir başarı ile şarkı söylüyordu. 1778 yılında Viyana'da ölmüştür.

Burney, eserinin ikinci cildinde (s. 276 ve sonraki sayfalar) onu gördüğünü ve kendisiyle konuştuğunu yazar.

S. 31

1. "Eumène 1722 yılında Roma'da Farinelli için yazılmıştır." (Fétis).

S. 35

1. "Haendel, yolculuklarından birinde Faustine Bordoni'yi dinlemiş bu sanatçı ile kendi tiyatrosu için mukavele yapmıştı. Haendel'in **Alessandro'su** ile ilk defa 5 Mayıs 1726 yılında işe başladı. Mukavelesi ona iki bin sterlin (elli bin frank) sağladı." (Fétis) 1728 yılında Londra'dan ayrıldı.

2. Fétis'e göre İspanya kralı, Farinelli'ye 2000 sterling (50.000 frank bir maaş bağlanmıştır).

S. 40

1. Venedik'de San-Mose tiyatrosu, Fenice tiyatrosundan daha az tanınıyor.

2. Bu eser Metastasio'nun **Opere'sinde** bulunmaz. Bununla beraber 1780 baskısının II. cildinde **Ciclope** adlı bir eser görünmektedir. Bu iki sesli kantat **Polifemo** ve **Galatea** Viyana'da yazılmış, özellikle 1754 yılında bu sarayda icra edilmiştir. **Betulia liberata'yı** arada sırada eserin belli başlı kahramanı **Guiditta** olarak gösteren G. Sand **Ciclope'u** da aynı şekilde gösterebilir. Londra'da 1734 yılında oynanan, sonradan Viyana'da tekrarlanması ihtimali bulunan **Polifemo'nun** söz konusu olduğu görülüyor.

S. 45

1. "Haydn'ın çatı arasında oturduğu aynı evde oturan Metastasio'nun büyük bir özenle büyüttüğü Mademoiselle Martinez adında bir yeğeni vardı." (Fétis).

S. 49

1. Asıl adı **Fusina**'dır. Venedik'e altı kilometre uzak küçük bir kasabadır. Brenta'nın sol kıyısında göllerin giriş kısmındadır.

S. 58

1. Porpora ile Rousseau arasındaki benzerlik bir az George Sand tarafından zorlanmıştır.

S. 59

1. Bütün bu pragraf George Sand'ın kendisine uygulanabilir.

2. Ermiş Mathieu'nün İncil'inden XIX, 5.

S. 67

1. Bu portreyi çizmek için George Sand, Bareith Margravının **Hâtıralar**'ından iki fıkrayı kullanmıştır. Baskı, 1811, c. II, s. 70,71 ve 73.)

S. 71

1. Daha ilerde görüleceği gibi Plassenburg kalesinde.

S. 74

1. Voltaire'in **Saf Oğlan** adlı hikâyesi ima ediliyor.

S. 79

1. G. Sand gibi Liszt'in Lamennais'nin Leroux'nun sanatın ve sanatçının kutsallığı hakkındaki fikirleri burada seziliyor. Özellikle Liszt'in R. G. M. da 15 Kasım 1835 tarihinde yayımladığı **Sanatçıların durumu ve toplum içindeki şartları** makalesine bakınız.

S. 89

1. Bu hikâye Bareith Margravının **Hâtıralar**'ında anlatılır. C. II s. 151-155. George Sand birtakım yerlerini kendisi yaratarak özetlemiştir.

2. Margrav George Guillaume'un kızı. "On iki yaşına kadar halası Polonya kraliçesi tarafından büyütülmüştür." (*Hétüralar*, s. 151)

S. 90

1. *Hétüralar*'ını söz konusu ettiğimiz Margravın Kayın babası (aynı kitap, s. 151) Margrav George Guillaume'un hiç erkek çocuğu olmadığı için karısı varisidir.

2. Prensesin babası olan Margrav George Guillaume kızının "Culmbach prensi ile evlenmesine eğilim gösteriyordu" (aynı eser.)

3. Culmbach prensi ile kızının evlenmesini bozmak için "Margrav kocasının uşağı olan Vobser'i gözüne kestirdi. Prensesin yanına gizlice girip onu gebe bırakması için 4000 düka altını vaadetti. Vobser bu teklifi memnurlukla kabul etti. Uzun zaman prensese, horgörüş ve küçümsemeden başka bir kazanç elde etmeden, âşık göründü" (aynı eser. 152)

4. "Margravın karısı bu şekilde amacına ulaşamayacağını anlayarak bir gece prensesin odasına Vobser'i sakladı. Uşaklar elde edilmişti. Prensesi Vobser ile beraber bir odaya kapattılar. Çığlıklarına ve ağlamalarına rağmen Vobser prensesin ırzına geçti." (Aynı eser) Karpı hikâyesi George Sand tarafından icat edilmiştir.

Olayı duyan Culmbach prensi evlenmeden vazgeçti. Prenses gebe kaldı. Babasıyla Vobser avda iken "mürekkep gibi kapkara ikiz erkek çocuk doğurdu."

5. Margravın karısı etrafındakilerin ricalarına rağmen iki çocuğu aldı. Kızının alın damarının çatlamış olduğunu, az önce bu çocukları doğurduğunu söyleyerek herkese gösterdi." (Aynı eser, 154).

S. 91

1. "Birbiri ardından ölen bu iki çocukla sık sık şakalaşmıştır. Ama kendi elleriyle öldürmemiştir."

2. Vobser ikizlerin doğmasını haber alır almaz kaçmıştı. G. Sand'ın işaret ettiği gibi Margravın karısına mektup yazmıştır.

3. Margravın karısı sadece diyordu ki, Margrav olaya pek şaşırđı ve şaşkınlığını daha yenemedi Vobser uzaklaşmıştı. Karşı koyamadığı ölüm gelmeseydi belki de karısından intikam alardı. (Aynı eser, 154 - 155)

4. Prenses Plassenburg'a gönderildi, ama Polonya kraliçesi tarafından değil, hiç şüphe yok ki babası tarafından.

5. G. Sand, olayları biraz değiştiriyor. "Birkaç katolik papazı prensesi görmeye çalıştılar. Eğer dinini değiştirse imparatoriçenin kuvvetli koruyuculuğunu kazanabileceğini söyleyerek onu kandırdılar. Bu güzel nedenler kendisine uygun görüldü. Gizlice Lutherci inandan döndü. Az sonra Polonya kraliçesi ölünce katolik inanını hemen kabul etti."

3. "Bareith'a dönmeden az önce vicdan azabı duyarak bu dini yeniden bıraktı. Protestan inanına döndü. Din için çabasını bu fırsatla belirtmek isteyen Margravın dul karısı prensesi Bareith gelmesi için davet etti". Aynı eser, s. 155

S. 92

1. Kutsal kitaptan mülhem olan bu kutsal davranışın iki şekli vardır. Giuditta (Judith) Manassé'nin dul karısıdır.

S. 98

1. **Müzik sözlüğü**'nde Rousseau recitatif maddesinde "ünlü Porpora reçitativi ölümsüz bir hale getirmiştir" diye kaydeder.

S. 99

1. Bu yer bugün aşağı yukarı **Triesterstrasse** de İtalyan yolu üstünde bulunur. Ortaçağda idam yeri olarak kullanıldı. Sonradan burası bir gezinti yeri olmuştur.

S. 115

1. Bu **dramma**, **Opera**'nin V. cildinde bulunur. Metastasio tarafından G. Sand'ın işaret ettiği vesile ile 18

günde yazılmış ve 13 Şubat 1736 da ilk defa temsil edilmiştir.

S. 116

1. Marianne Benti **Bulgarelli** (Fétis belirttiğine göre **Bulgarini** değildir) sonradan Romanina lākabını almıştır. 1684 yılında Roma'da doğmuş ve 1734 yılında aynı şehirde ölmüştür. Sık sık Venedik'te şarkı söylemiştir. XVIII. yüzyılın en ünlü ses sanatçılarından.

S. 122

1. Gözlerini esirgeyebilmesi için.
2. Altından çok değeri olan bir sevgi ifadesiyle.

S. 127

Bahar, geri gelmiş şimdiden o çiçekli haliyle;
Hoş bir yel dolaşır arasında şimdiden çiçeklerin
Yeniden yapraklar süslüyor ağaçların üstünü
Yeniden taze otuklar bezemiş her tarafı
yalnız kalbime doğmuyor yeniden o içten huzur.

S. 131

1. J. Benricardo **Anecdotes Musicales**'inde Haydn'ın bu itirafını nakleder: "Bana gelince ben otuz yaşına kadar hemen hemen hiçbir şey değildim. Ama bu zaman içinde Porpora'yı tanımak bahtiyarlığına uğradım. Ve bir şey oldum." (R. G. M. 11 Nisan 1939, s. 121) Fétis'e göre Haydn özellikle İtalyan sanatını Napolili bestecinin pek güç kantatlarında güzel Wilhelmine'e eşlik ederken doğru temiz bir armoni ilkelerini Porpora'dan öğrenmiştir.

S. 154

1. "Temiz, ahenkli güzel bir kontralto olan kadın sesli erkek sanatçı... 1741 yılında ikinci Frédéric'in hizmetine girdi. Hele **Adagio** güzel ve yüce söyleme tarzı büyük bir övgü ile karşılanmıştır. "Fétis, **Hubert Antoine** mad-desi.
2. G. Sand'ın **Paris'deki İtalyan Tiyatrosu ve Matmazel Pauline Garcia** başlıklı makalesine bakınız. s. 415.
3. Berlin'de 20 ocak 1783'de öldü.

S. 155

1. G. Sand, Berlin'de geçecek olan yeni bir devreyi böylece hazırlıyor.
2. Hasse'nin Diresden'deki geçirdiği günler ve Porpora ile içli - dışlılığı hakkında Fétis'de Hasse maddesine s. 66'ya bakınız.

S. 171

1. **Antigono** 1745 baskısında müziğinin Andrea Bernasconi'nin yazıldığı gösterilmiştir. Ama Metastasio'nun aynı librettosundan birçok besteciler yararlanmışlardır.

S. 172

1. Antigone'nin kızı Epir kralı İskender'in sevgilisi.
2. Mısır prensesi, Makedonya kralı Antigone'in nişanlısı.
3. Bu konuşma, birinci perde ve birinci sahnededir.
- *. Hayır, Bérénice burada kalbinin tam içtenliğini gösteriyorsun.
- ** . Maceralarımdan bildiklerin sana önemsiz bir şey gibi görünüyor.

S. 187

1. **L'Artiste** dergisi (yeni seri, c. V., s. 76, 1840) Pauline Garcia'nın Don Juan'da birdenbire hastalanan Mme. Persiani'nin yerini aldığını işaret eder.

S. 191

1. Konusunu Tacitus'un **Annales**'inden (XII. kitabından) aldığı Metastasio'nun dramı. 1740 yılında yazılmış. Predieri'nin müziği ile Favorite sarayında imparator VI. Charles emriyle imparatoriçe Elizabeth'in doğum yılı münasebetiyle yapılan şenlikte aynı yılın 28 nisan günü ilk defa oynanmıştır.
2. Ermeni Prensesi, **Radamisto**'nun karısı olan Zenobia'nın rolü.

S. 192

1. Metastasio Horatius ve Juvénal'i tercüme etti ve Yunan tiyatrosunun tragedyalari ve güldürüleri üstündeki gözlemlerini kaleme aldı.

2. Paris'teki ya da Grenoble'deki Fransızlar, Viyana'daki İtalyanlar, İtalya'daki Almanlar üstünde takdir kazanması gerekmedi. Metastasio üstüne mektuplarında Stendhal (Champion baskı, s. 332) ayrıntılar içinde tabiiliği bakımından en mükemmel eserlerini över ve "Bu sebeple Shakespeare'le Vergeleus bir tutuldu. Daha ileri giderek Racine ve daha bir çok büyük şairleri geçti" diye ilâve ediyor.
3. Ne Zenobia'da, ne de Metastasio'nun öteki tiyatrolarında bu ada rastlanmaz.
4. Bunlar George Sand'ın Nohant'da oğlu Maurice ile beraber 1842 de okudukları "tercümeleri içinde şüphesiz pek basit olan, herkesin söylediği gibi, devirleri için bir kabiliyet olduklarını bize gösteren" yazarlardı. (Mektuplar, c. II, s. 215).

S. 194

1. Rhademiste'in yalancı dostu Zenobia'nın âşığı. Frédéric de Trenck sancaktar, kardeş çocuğu ise çapulcu idi.
2. Zenobia'da İberyâ Prensi.
3. Parthe prensi ve Zenobia'nın âşığı.
4. Metastasio'nun **Antigono's**ında Antigone'nin oğlu. Bérénice'in âşığı.

S. 196

1. Zenobia'nın birinci perde üçüncü sahnesinin dekoru.

S. 191

1. G. Sand şüphesiz 1840 yılında **Cosima'nın** provaalarını hatırlıyordu.
2. Tiridate ve Zopire, her ikisi de Zenobia'nın âşığıdır.
3. İkinci perdenin sonunda VIII. sahnenin aryası. Tanrıları idare eder.
4. Okursunuz, siz, her kalbin içini
Bilirsiniz, siz âdil tanrılar
Saf mı değil mi dileklerim
Mâsum mu değil mi Tanrıya sevgim.
5. Bir önceki provayı imâ. G. Sand operanın belli başlı bu parçası içinde Zenobia'nın sahnede yalnız olduğunu

ve bir önceki sahnede onun Tiridate (Cafferriello) ile değil de Zopire ile olduğunu unutuyor.

S. 197

1. Bu doğrudur.

S. 198

1. "Genç adamın ilerlemesine hayran olan büyük elçi Viyana'ya dönüşünden biraz sonra ona ayda 60 Avusturya altını (aşağı yukarı 70 frank) maaş bağlamıştı" (Fétis.)

S. 200

1. **L'Impresario delle Canerie, intermetzzi per la Didone** birçok baskılarda, hele 1780 deki baskısında çıkmıştır.
2. baskısı Napolide (1724 ve 1743) bir tanesi Floransa'da (1826) (c. I, s. 683 - 649) yayınlanmıştır. Müzik, Padre Martini'nindir. (Rieman, **Opernhandbuch**).

S. 214

1. "1745 de Viyana'ya gitti. Şehre girmesi bir zafer havasına benzedi, bütün halk onu görmek ve takdir etmek için koştu. Bu umumi alkışlama düşmanlarını daha fazla endişelendirdi." **Hayat**, c. III, s. 162.
2. Frédéric düşmanlarının açıkca belirttikleri gibi "amca oğlunun İskolovanyalı bir hırsızın oğlu olmadığını" açıklar. (aynı eser, s. 113).
3. **Hâtıralar**'ı 1788 de Paris'te yayımladı. İtalyanca'ya L. C. A. tarafından tercüme edilmiştir. Edebiyata ait kötü bir kurnazlık telâkki edilir. Melzi tarafından P. Chiari'ye maledilir. G. Sand'ın yalnız başvurduğu bu Hâtıralar değildir. Kendi hikâyesine iyi bir malzeme olan Frédéric de Trenck'in **Hayat** adlı kitabının 3 üncü cildinde bulunan Baron de Trenck tarafından yazılmış imparatorun hizmetinde çapulcular başkanı olarak kumanda eden Baron François de Trenck tarihinden yararlanmıştır. (Tercüme Le Tourneur'dür. 1788, s. 112 - 197.) François'nın **Hâtıralar**'ındaki son sayfada çevirinin bir notu, bir tesadüf eseri olarak aynı kitabevinde Paris'te satılan M. Tourneur tarafından Almanca'dan tercüme edil-

miş olan Frédéric'in hâtıralarını okuyarak ölümünün ayrıntılarını iyice öğrenmek için okuyucunun merakını uyandırmaktadır. Frédéric'in **Hayat** adlı kitabı François'nın **Hâtıralar**'ından daha sıhhatli midir? Bütün bunlarda kitapçının çabaları hissedilmektedir. **Hayat** ve **Hâtıralar** açıkça birer savunmadır.

Bununla beraber bu iki kitabı G. Sand' "Tarihsel gerçek" gibi telâkki etmiştir.

Hayat, Hâtıralar birbirinden başka üsluptadır. Frédéric Viyana'da tevkif edildiği sırada 1747 de amca oğlu tarafından yazılmış **Hayat** hikâyesini imâ etmektedir.

4. Trenck iskolovanya haydutlarını yok etmek için bir tasarı hazırlamıştı. (**Hayat**, cilt. III, s. 134 - 140) 1740 da savaş başlayınca" çapulculardan ibaret bir birliği ayaklandırmayı tekiif etti. Bunlar bütün çapulcuların iştirak ettikleri bütün hırsızlar için genel bir mütareke yapılmasını istedi... Onların arasında 300 kadar çapulcu işe katıldı. Trenck'in birliğinde bir kaç olduğu için çapulculardan daima korkuldu." (aynı eser, 142 - 144).

S. 215

1. G. Sand bu bölümün ilk paragrafında olduğu gibi François'nın **Hâtıralar**'ının ilk cildinin başında bulunan portreden yararlanmıştır. Kuşağında dört tabanca bir hançer, bir elinde kılıç, öteki elinde uzun bir tüfek vardır. Sand, Trenck'in askerlerini böyle silâhlendirir.

*. Bohemya'nın bir şehrinin yağması sırasında varlığı kendisine haber verilmiş olan içi dolu ilk altın fiçilerini bulacağı ümidi içinde bir mahzene girince bu kıymetli fiçilerden birine birdenbire elindeki alevi yaklaştırmıştı. Oysa bu fiçilerin içinde barut vardı. Patlama kubbenin bir kısmını üstüne yıkmıştı. Yığıntılar arasından onun vücudunu ağır yanıklarla, yüzü hiç kapanmayan derin yara izleri ile yaralı ölü halinde çıkarılmıştı.

2. Trenck'in yüzünü çirkinleştiren bu patlamanın hikâyesi, Frédéric'in **Hayat** adlı hâtıralarında bulunur. (c. III, s. 152). Yağma ettiği şehir Deckentorf ya da Filoshofen idi.

Orada bir eczacıda 20.000 florinlik bir varil olduğunu öğrenince elinde bir şamdanla oraya girdi. Önünde duran bir kaç kiloluk barutu bilmeden ateşledi. Patlama onu yarı yarmış bir halde yere serdi. Onu yıkıntılar arasındakı çıkardılar. İyileşti, ama yara izleri yüzünü son derecede çirkinleştirdi."

Tersine François **Hâtıralar**'ında Passau yakınlarında Diesestein şatosunu ele geçirdikten sonra bir ihane-te kurbanı gittiğini iddia etmektedir. Kapısı kilitli olan kapıyı kendisi açınca mahzende barut saklı olduğundan şüphe ediyordu. Baron varili görüp "bu baruttur" diye bağırdığı zaman patlama olmuştu. Mağara yıkıldı, her şey ateş aldı, Trenck tecessüsünün kurbanı oldu.

3. Bu türlü aşırı hareketler, gerçekten Trenck'in askerleri tarafından yapılmıştır. G. Sand bu hareketleri biraz şişiriyor. Onların hareketleri Jean Ziska'nın devrindeki Taborite'lerin hareketleriyle benzerlikten uzaktır. Frédéric, yeğenini, faydalı olması bakımından mâzur göstermektedir: "Onun bazı günlerde yağmalarına müsaade ettiği ayyaşlar, daima başarı ile kullandığı vasıtaları... Bundan yararlanmak için bu adamların sık sık kendilerini kaptırdıkları aşırı vahşiliğe, gözlerini yumması gerekiyordu." (**Hayat**, c. III, s. 143 - 144). François "bütün askerlerinin sol ellerinde birer meşale taşıdıklarını" biliyordu. Ama yalnız "halka dehşet salmak için" değildi. Düşman ülkelerde amansız diye tanınmasından haberi vardı. (**Hâtıralar**, c. I, s. 11). Bununla beraber niyeti "aynı aşırı hareketleri yapmak değildi" (Aynı eser s. 38).

S. 216

1. Bu iki şehirden birincisinde (Desckensdorf) uzlaşma gereğince, birlikleri kendisinden henüz dört mil uzakta iken 600 Fransız esir etti. İçi saman dolu mankenlerin üstüne çapulcuların kaputlarını geçirerek nöbetçi olarak dikmişti. Kale bu kurnazlığa kanmış ve teslim olmuştu. Yanında ancak yâveri ve bir kaç subayla beraber kalenin teslim şartlarını imza etti." (**Hayat**, c. III, s. 151).

"Adı etrafa yayılınca düşman kaçmaya başladı" (Aynı eser, s. 157). "Tabor ve Budweiss kışlaları ile Fravenberg şatosundaki askerler, Trenck'in birlikleri beş fersah uzakta iken teslim olmakta geri kalmadılar" (Aynı eser, s. 160.)

2. Daha sonra görüleceği üzere bu dâvaya bakıldı. Trenck Spielberg'e gönderildi. Çünkü hakarete uğramış bir adamın bir çok korkulacak tarafı vardı. Orada yargıçların kurbanı olarak öldü." (Aynı eser, s. 125).

S. 218

1. "Halkın gözdesi ve imparatoriçenin askerlerinden kendisine en bağlı, en vefalı olan insan Viyana'da prangaya vurulacağını, sayısız düşmanlarının kuvvetine teslim olup inim inliyeceğini kim tahmin ederdi?" Frédéric de Trenck'in bu fikirleri, piskoposluk kurulu üyesinin fikirleriyle birleşiyor.

2. Trenck, çapulcularının kendisinin haberi olmadan bir kilisenin kutsal kapılarını kaldırdıklarını, hikâye eder. Ama Passau piskoposuna 150 Macar altınını geri verdiğini itiraf eder. **Hâtıralar**, c. I, ikinci bölüm, s. 38 - 39).

Hâtıralar'ın daha ilerdeki sayfalarında her şeyin kendilerine müsaade edildiğine inanan çapulcularının bir manastırı yağma edip insanlarını kılıçtan geçirdiklerini anlatır. (Aynı eser, s. 110).

S. 237

1. Yani yeğeni Frédéric: "Topluluklarda pek hoştu. Yedi dili kolaylıkla konuşuyordu, gençti... Müziğin ilkelelerini biliyordu. Güzel bir sesi vardı, zevkle şarkı söylerdi. Hayatını tiyatrodan kazanabilirdi." (**Hayat**, c. III, s. 118). Kalabra'da bulunan Reggio'da 1 ocak 1711 de doğmuştu. Altı yaşında iken İtalya'dan Macaristan'a gitmişti.

S. 238

1. "Düşman ülkelerinde kirli hayatından, ırza geçmelelerinden, gaddarlığından söz edilir." (**Hayat**, c. III, s. 166).

S. 239

1. "Şehvete, zevke düşküdü. Öfkelendiği zaman kudurganlığa varacak kadar zalim ve hain bir adam oluyordu." (Aynı eser, s. 115 - 116).

S. 240

1. Baronun bu hareketi **Hâtralar**'ında sözünü ettiği baron Lestoch tarafından suçlandırılan Trenck'in ona "ıstırabının lânetlerini kanının içinde söndürmesini" yalvararak kılıncını barona uzattığı hatırlatıyor. (C. I, 2. Bölüm, s. 54 - 55).

S. 246

1. Beş dakika sonra oyun başlayacak.

S. 251

*. Tarihsel gerçek, insanı, Trenck'in bu türlü meydan okuyuşları yüzünden insanlığa yakışmayan böyle bir muameleye büyüklerini sürüklediğini söylemeye zorluyor. Viyana'ya gelir gelmez İmparatoriçenin emriyle evine hapsedildi. Aynı akşam tiyatroya gitmekten, perde arasında kont Gossou'yu locadan koltukların bulunduğu yere atmaktan çekinmedi.

"Trenck'in düşmanlarıyla kendine haset edenler orada (Viyana'da) pusuda idiler, Viyana âdetlerine uygun olarak askeri muhakemelerdeki efendilere haraç vermeye cimriliği engeldi. Dâva açıldı ve mahkûm oldu." (**Hayat**, c. III, s. 148).

1. 1746 yılının ekim ayında François Trenck Viyana'ya gelir gelmez İmparatoriçenin emri üzerine odasına hapsedilmişti. "En güzel atına eğer vurdurdu, kendi yetkisine güvenerek hapsediği odadan ayrıldı. İmparatoriçenin emrini küçümsiyerek hükümdarın da hazır bulunduğu tiyatroya gitti" (**Hayat**, c. III, s. 169).

Ama askeri hapishaneye konması G. Sand'ın gösterdiği nedenden başka bir nedenle olmuştu. Savaş Meclisine başkanlık eden kont Lowenwald Sorau savaşı hakkında Trenck lehine bir durum yaratan prens Charles'a karşı koymuştu. "Koruyucusunu seven ve ona saygı

duyan Trenck öyle öfkelen-di ki, bir anda başkanın boğazına sarıldı. Bir kaplanın bir kedi-yi kaldırdığı gibi onu havaya kaldırdı. Açık olan pencereye kadar götürdü. Eğer kontun imdadına koşmasaydılar, dört kat yükseklikten onu aşağıya atacaktı. Trenck hemen askerî ceza evine gönderildi, bir kaatil gibi prangaya vuruldu."

S. 252

1. "Bir kaç zaman önce imparatoruna hizmet ederken kırılan ayağına pranga vuruldu." ((Bu yara hakkında aynı eserin s. 162'ye bakınız.) Kolin'de "ilk darbeye bir top güllesiyle yaralandı ve sağ ayağı ezildi, yarası tehlikeli idi. Hükümdar ona Viyana'lı bir cerrahı gönderdi. Bütün ayağını feda etmeye katlanacaktı. Topuk kemiğini kaybetti, hattâ baldır kemiğinin bir kısmını da; düşmana uzun zaman zarar vermeden yatakta kalması onu kudurtuyor, öfkelen-diriyordu. Dört ay yatakta kaldı." (Aynı eser, s. 173 ve 182 ye bakınız.)

2. Frédéric ilkin muhafız alayına er olarak girdi, sonra sancaktar, nihayet kırılın yâveri oldu." (*Hayat*, c. I, s. 42, 47, 48 ve 104.).

3. "Size, dokuz ay aralıksız korkunç bir açlıkla ıstırap çekmenin ne olduğunu tasvir etmek mümkün değildir, okuyucularım... Bana bunu kırılın kesin emri olduğunu söylüyorlardı."

Ona kötü kötü bakarak "Sorau savaşında çaldığınız kırıl parası ile uzun zaman etli börek yediniz" diyorlardı. (*Hayat*, c. II, s. 2 - 5 ve 43 - 46).

4. Frédéric'in *Hayat* adlı kitabının ikinci cildinde **Magdeburg hapishanesinden kendisine 68 kilo ağırlığında zincir vurulan baron Trenck'i** gösteren bir taş basma resim konmuştur.

5. "Bu sırada kırıl Magdeburg'a geldi, Etoile kalesine gitti. Benim için çabucak bir hapishane yapılmasını emretti. Taşıyacağım prangaların şeklini kendini gösterdi... İki ayağım, duvara çakılı iki halkaya takılı ağır zincirlerle bağlanmıştı. Bu halka yerden üç ayak kadar yük-

seklikte idi. Bu yüzden sağa ve sola iki üç adım atabiliyordum. Sonra bana çırılçıplak el kadar bir halkayı vücudumun etrafına geçirdiler. Uzunluğu iki ayak olan bir demir çubuğun üstüne ellerimi kelepçelerle, bu cildin başındaki resimde görüldüğü gibi, bağladılar. 1756 yılında buna ilâve olarak boynuma lâle geçirildi. "(Aynı eser, s. 24. 34) o günden bu yana dokuz yıl geçti." (Aynı eser, s. 220) - Magdeburg'daki hapislik hikâyesi ikinci cildin 1 - 232 sayfalarını doldurur. Bununla beraber Trenck belli bir ölçü içinde kıralı mazur görmektedir "her türlü acılara, açlığa, sefalete, soğuğa katlandı. Çıplak bırakıldım, Neden? Çünkü aldanmış bir kiral beni suçlu sandı. Bu yüzden kalbi, gaddarlığa varacak kadar katılaştı." (Aynı eser, c. III, s. 30).

S. 253

1. George Sand'la Leroux'nun dini.

S. 263

1. 1791 yılında Berlin'de yayımlanmış olan iki ciltlik Hatıralar'ı 1740 yılında Frédéric - Guisarme'un ölümü ile durur. Kıralın mabeyincisi ve tiyatrolar genel müdürü idi.

S. 270

1. Stendhal'in **Haydın hakkında Mektuplar** adlı kitabının beşinci mektubunda **Topal Şeytan**'daki fırtına hakkında bir hikâye bulunur. Bu hikâye Carpani'den gelmektedir. Ama Fétis'de de bulunur. Haydın bundan ayrı olarak pek ünlü bir koral eser olan **Fırtına** adlı besteyi yapmıştır.

S. 277

1. Porpora'nın taklit müziği ile duygu müziğini karşılaştırması Stendhal'in şu açıklaması ile karşılaştırılabilir: "Bir kimsede istidat varsa korkan ya da ümitsizliğe düşer bir insanın fırtınayı görünce özel sesleri taklit ederek içine doğan bir duyguyu dinleyicilere aktarabilir. Ama derim ki müzik bir fırtınayı sözden daha belirli bir şekilde tasvir edemez."

Bununla beraber Karénine ve L'Hopitale'e göre bu fikir G. Sand'a Chopin'den gelmiş olabilir. (Karénine, c. III, s. 204 - 207).

S. 287

1. Biraz sonra bu portenin II. Frédéric'in olduğu öğrenilecektir. Bana öyle geliyor ki hükümdarın tanınan potrelerine oldukça uygundur.

II. Frédéric'in Roswald'a bu ziyareti Yedi Yıl savaşı sırasında yapılmıştır. Kral Bohemya'dan Silezya'ya geçmeye karar vermişti. "Oraya yanında tek bir uşak olduğu halde kılık değiştirerek gitti." (Thiébault. Birinci kitap, böl. IV.)

S. 289

1. Bu ad Bareith Margravının karısının **Hâtıralar**'ı içinde (c. I, s. 16 ve daha sonrakiler) Frédéric - Guiaume'un bir gözdesi olarak gösterilmiştir.

S. 292

1. Sand, Frédéric'in Roswald'ı ziyaretine ayırdığı bu iki bölümü yazmak için her şeyden önce Thiébault'dan ilham almıştır. (Birinci kitap, böl. IV).

S. 293

1. 1827 yılında Mısır Paşası Fransız kralına, şimdiye kadar görmediği ilk zürafeyi göndermişti. Uzun zaman bu sahne üstünde konuşmaların, şarkıların, imaların konusu oldu. **Zürafeler ya da kralın bahçesinde geçen bir gün** adlı eser Paris'de ilk defa 7 temmuz 1827 oynanmıştır. Yazarları Théaulon, Th. Anne ve Gondelier'dir. Bu oyun Vaudville tiyatrosunda verilmiştir. Sahneye dört zenci çıkarılmıştır.

S. 294

1. Bareith Margravının karısının **Hâtıralar**'ında buna benzer hâdiseler anlatılır. Meselâ "Kral bize elli zencinin çaldığı bir yeniçeri müziğini dinletti. Sazları uzun trompetler, küçük davullar, birbirine çarpılan madeni yuvarlak levhalar (zil olacak) dan ibaretti." (c. II, s.

- 122). Margravın karısı Pommersfelde'de bir serenat dinler: "Müzik pek çirkindi, sanki beş altı kedi dört saat durmadan kulaklarımızı tırmalayıp durdu."
2. "Arcadie. Cermenlerin eski mezarları ya da cennet bahçeleridir." (Thiébault).

S. 299

1. "Orada gerçekten bir Çin bahçesi vardı." (Thiébault, aynı eser.)

S. 300

1. Bize bu sahne **Bourgeois gentilhommes**'un meşhur sahnesini hatırlatmaktadır. Çin o devirde moda idi. Melastasio **Le Cinesi** ve **Eroe Cinese**'yi yazmıştı.
2. "Evleri üç ayağı geçmeyen bir cüceler şehri. Orada her şey tam nisbetinde idi." (Thiébault, aynı eser.)

S. 301

1. "Thébaide'lerin keşif kulubesi." (Thiébault, Aynı eser.)
2. "Cennet bahçeleri ve mezarlar... yeraltı yolları, Hind tapınakları... Kelt papazlarının mağaraları... Şatonun yeraltı yolları, bütün ışıklandırmalar, balolar ve konserler için gerekli her şey orada vardı. (Thiébault, aynı eser.)
3. "Her tarafta şelâleler, kaynaklar... Aynı zamanda kanalın üstünde gemici tanrıları, nehir perilerinin oyunu görünüyordu." (Thiébault, Aynı eser.)
4. "M. de Guibert, kontun evinde altı bin fiskiye bulunduğunu söylüyordu." (Thiébault, aynı eser.)

S. 302

1. Salzburg yakınlarında Helburnn şatosunu ve parkını ziyaret eden turistler pek zengin su oyunlarının birçok çeşidini burada görmüşlerdir.

S. 304

1. "Masanın üstünde, masanın uzunluğunda içinde su akan bir harkdan başka bir de fiskiye vardı." (Thiébault, aynı eser.)

2. "Kont Hoditz'in evinde bulunan bütün insanlar, prensesin ölümünden sonra uşaklar, kadın erkek oyuncular, kadın ve erkek şarkıcılar dans eden erkek ve kadınlar ve daha birçokları köylülerden alınmıştı. Bütün bu insanları kullanıldıkları yerlere göre kendisi yetiştiriyordu, onların dil, ses sanatı, tiyatro, dans öğretmeni idi." (Thiébault, aynı eser.)

S. 307

1. Bu kısaltılmış ad II. Frédéric'in aile arasında lâkabı idi.

S. 308

1. "Akşam, yorgunluğuna rağmen, flüt üstüne yazılmış 2 ya da 3 konçerto çaldığı konserler tertipliyordu. Övünmeden söylenebilir ki bu sazda en büyük ustaları geçmiştir." (Bareith Margravinin karısının **Hâtıralar**'ı, c. II, s. 326 - 327).

2. Glatz'a hapsedildiği doğrudur. (**Hayat**, c. I, s. 110). Yeniden yakalanmakla beraber oradan kaçmıştı.

S. 309

1. **Hayat** adlı kitapta Trenck, tersine olarak, Moskova'da Prusya Elçisi Goltz tarafından Rusya başbakanına emanet edilerek Kromstadt'ın bir plânını kendine satarak ihanet suçu ile yalnis olarak itham edildiğini söyler.

2. Trenck'in **Hayat** adlı kitabında bu şekilde açıklamalara rastlanmaktadır.

S. 312

1. Boileau tarafından **Şiir Sanatı** adlı eserinde Scudery'nin mısraına ima.

S. 313

1. Kont Hoditz, Frédéric'in kız kardeşi olun karısının doğum yılı münasebetiyle hazırladığı eğlenceleri **Hâtıralar**'ın c. II, s. 263 - 264 de şöyle tasvir etmektedir: "Orada (sarayın büyük salonunda) bir Parnasse tepesi kurdurdum, Birkaç gün önce tuttuğum oldukça iyi bir

şarkıcı Apollon rolünü yapıyordu. Çok hoş giydirilmiş dokuz kız aşk perisi oldular. Parnasse tepesinin dibinde bir tiyatro kurmuştum. Apollon bir kantat söylüyordu. Ve aşk perilerine, bu mutlu günü ilân etmeleri için emir veriyordu. Hemen kızlar yerlerinden indiler. Bir balet oynadılar. Tiyatronun üstünde çok hoş süslenmiş 150 sofra takımı bulunan bir masa vardı. Salonun geri kalan kısmı yeşilliklerle donatılmıştı. Genellikle hoş karşılanan bu eğlence kadar güzel bir şöleni hiçbir zaman görmedim." Kont Hoditz'in karısı için hazırladığı ve G. Sand'ın onu gülünç bir hale soktuğu böyle eğlencelerin, o zamanki soydankişilerin ve prenslerin zevklerini gösterdiğine bir örnektir.

S. 317

1. Venceslas'ın karısının günah çıkartan papazı olan ve Prag üniversitesinde doktor ünvanını kazanmış bulunan Jean Nepomuck'un kraliçenin itiraflarını kıraka açıklamayı reddettiği için kiralın emriyle Moldawa nehrine atılmasının hikâyesi Lenfant'da bulunmaktadır. (Lenfant, c. 1, s. 47).

S. 318

1. "Prag köprüsü üstüne dikilmiş bu papazın heykeli içinde güzel bir anıt görülmektedir." (Lenfant, aynı eser.) 1843 yılında Pauline Garcia, George Sand'a şöyle yazıyordu: "Size bu güzel şehirden (Prag'dan) Consuelo'da sözünü ettiğiniz köprünün üstündeki heykele benzeyen tunçtan çok hoş bir küçük St. Nepomne heykelini gönderiyorum." (**Yayınlanmamış mektuplar**, s. 181).

S. 319

Lenfant (c. I, s. 231) "Jean Ziska ölürken gürültüsü ile zaferi hatırlatmak için derisinden bir **trampet** yapılmasını adamlarına emretti." diye anlatır. — 16 kasım 1741 tarihli mektubunda Voltaire, Frédéric'den **sor**rar:

Bu son bahar, sarayınıza Ziska'nın derisinden yapılmış şu meşhur trampeti koyduğunuz doğru mu?

Frédéric:

Evet Ziska'nın derisi, daha doğrusu Ziska'nın Bohemyadan getirdiğimiz cesetlerinden biridir.

S. 323

1. Kont Hoditz'in, kendisine dostluk gösteren kiralı tanımaması gerçeğe uygun değildir. Ama Thiébault, onu farketmeden kont Hoditz'in o zamana kadar hiç görmediğini, iddia eder.

S. 324

1. "Sayın subay bir köprünün üstünden geçerken ışıklı kelimelerle **Yaşasın Büyük Frédéric** cümlesini gördü. O andan itibaren dalgın, canı sıkılmış ve kaygılı bir tavır takındı." (Thiébault, aynı eser.)

S. 327

1. Thiébault'da bu ad geçmektedir.

S. 331

1. "Prag'daki heykelin dibinde dize gelmiş birçok dini bütünleri gördüm" (Lenfant, c. I, s. 47).

S. 332

1. Lenfant'ın adını ettiği ilâhi. Metinde **advocate**'den sonra bir virgöl ve **furiden** sonra iki nokta bulunur. Lenfant "bu ilâhilerin, papazı boğduran insanın sağlığında yazılmamıştır" der.

2. Bu ilâhi de (18 mısra halinde) Lenfant'ın kitabında bulunmaktadır. (c. I, s. 47 - 48).

S. 339

1. Bu hekim, Büyük Frédéric'in babası olan Frédéric-Guillaume'un hekimi idi. Frédéric, Voltaire'e tavsiye eder. (17 temmuz 1739) Superville Berlin'i ve kiralın hizmetini bırakıp Bareith Margravının karısının yanına gitmek istiyordu. Hekim, Margravın karısının **Hâtıralar**'ında büyük bir yere tutar.

S. 377

1. George Sand ölümlerden korkmıyacak bir tarzda yetiştirildiği muhakkaktır. **Hayatının Hikâyesi**'nde (c. VII, s. 247 - 249) büyük annesinin ölümünden sonra cenaze sahnesinin hikâyesi okunabilir. Lâlası kendisine: "Cesaretin var mı? Göz yaşlarından ve dualardan çok daha etkili bir ibadeti ölümlere göstermeyi düşünüyor musun? Gökte onların bizi gördüklerine üzüntülerimizin sedakatini anladıklarına inanmıyor musun? Eğer bunları düşünüyorsan benimle beraber geliniz. "Sözün kısası genç Aurore babasının iskeletindeki kafa tasını öpmek üzere mezarı açtırmaktan faydalanarak Deschartres tarafından davet edilmiştir. Sahne 1821 yılında geçer. Maurice Dupin (George Sand'ın babası) 1808 yılında öldü. O zaman kızı dört yaşındaydı. Lâla sözlerine şöyle devam etti: "Sizi çok seven ama sizin şöyle böyle tanıdığınız insana şimdi saygı ve sevgi hareketi gösteriniz. Şimdi burada bulunduğunu söylüyorum size. Sizi görecektir ve kutsayacaktır."

G. Sand şöyle ilâve eder: "Bana örneğini verdiği bu sofuca hareketi büyük bir saygı ile yerine getirdim."

S. 383

1. Bu notla **La Comtesse de Rudolstadt** romanı haber verilmektedir.

